

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΤΜΗΜΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ**

Έργο: Χαρτογράφηση- Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών

Ενέργεια: 1.1.4. Μέτρο: 1.1

Πράξη: 1.1.4.α

Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ

**ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΙ**

ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

για την εκπαίδευση

Παιδιών με Βαριά Νοητική Καθυστέρηση

Επιστημονικός Υπεύθυνος: Σπυρίδων Σούλης, Επίκουρος Καθηγητής

Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Ομάδα Εργασίας: Ιωάννης Αγαλιώτης, Λέκτορας Πανεπιστημίου Μακεδονίας

Αναστασία Βουτυρά, Καθηγήτρια Δ. Ε. - Εργοθεραπεύτρια

Λευκοθέα Καρτασίδου, Λέκτορας Πανεπιστημίου Μακεδονίας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης για την εκπαίδευση παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση

	Εισαγωγή	11
1.	Φύση της βαριάς νοητικής καθυστέρηση	11
2.	Ανασκόπηση των εφαρμοζόμενων προγραμμάτων εκπαίδευσης για τα παιδιά με βαριά νοητική καθυστέρηση	12
3.	Σύγχρονες απόψεις για τις διαδικασίες εκπαίδευσης των παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση. Βασικές αρχές του ΔΕΠΠΣ -ΑΠΣ	14

ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ για την εκπαίδευση παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση που φοιτούν στο Νηπιαγωγείο

	Εισαγωγή	17
1.	Διδακτική Μεθοδολογία	18
1.1	Διδακτικό πλαίσιο	18
1.2	Μορφή και δομή της διδασκαλίας	18
1.3	Στοιχεία εφαρμογής εξατομικευμένου εκπαιδευτικού προγράμματος	19
1.4	Ο ρόλος των γονέων	19
2.	Διδακτικό Υλικό	20
2.1	Προδιαγραφές διδακτικού υλικού	20
2.2	Αξιοποίηση Νέων Τεχνολογιών	20
3.	Αξιολόγηση	21
3.1	Χαρακτηριστικά στοιχεία της αξιολόγησης	21
3.2	Μορφές αξιολόγησης	21
3.3	Τεχνικές αξιολόγησης	21
3.4	Φάκελος αξιολόγησης	22
4.	Γνωστικό Αντικείμενο: Βίωση του εαυτού	23
5.	Γνωστικό Αντικείμενο: Αυτοεξυπηρέτηση και υγιεινή σώματος	29
6.	Γνωστικό Αντικείμενο: Εισαγωγή στη δόμηση της επικοινωνίας (Γλώσσα)	40
7.	Γνωστικό Αντικείμενο: Εισαγωγή στη δόμηση της μαθηματικής σκέψης (Μαθηματικά)	50
8.	Γνωστικό Αντικείμενο: Σχέση και αλληλεπίδραση με το περιβάλλον	54
9.	Γνωστικό Αντικείμενο: Δημιουργία-έκφραση	59
	1° Σχεδιάγραμμα Διαθεματικής Προσέγγισης	64
	2° Σχεδιάγραμμα Διαθεματικής Προσέγγισης	65
A.	Προτάσεις για τη/το Νηπιαγωγό	68
1.	Μεθοδολογία ειδικής εκπαιδευτικής παρέμβασης	68
1.1	Εκπαιδευτική διάγνωση	68
1.2	Εξατομίκευση	68
2.	Διδακτικό Πρόγραμμα	69
3.	Αξιολόγηση	69
B.	Προτάσεις για την παραγωγή υλικού	70
Γ.	Γενική παρατήρηση	72

	ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ για την εκπαίδευση παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση που φοιτούν στο Δημοτικό Σχολείο	
1.	Γνωστικό Αντικείμενο: Επικοινωνιακές Δεξιότητες- Γλώσσα	73
1.1	Αναγκαιότητα διδασκαλίας των επικοινωνιακών δεξιοτήτων στο Σχολείο	73
1.2	Γενική ενότητα I: Ανάπτυξη επικοινωνίας	74
1.3	Γενική ενότητα II: Ανάγνωση-Γραφή	80
	ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ για την εκπαίδευση παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση που φοιτούν στο Δημοτικό Σχολείο	
2.	Γνωστικό Αντικείμενο: Μαθηματικά	87
2.1	Φιλοσοφία, σκοποί και στόχοι	87
2.2	Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας	103
2.3	Διδακτική Μεθοδολογία	104
	ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ για την εκπαίδευση παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση που φοιτούν στο Δημοτικό Σχολείο	
3.	Γνωστικό Αντικείμενο: Κοινωνικές Δεξιότητες- Αυτοεξυπηρέτηση	105
3.1	Αναγκαιότητα απόκτησης κοινωνικών δεξιοτήτων στο Σχολείο	105
3.2	Γενική ενότητα I: Κοινωνικές δεξιότητες επικοινωνίας	106
3.3	Γενική ενότητα II: Κοινωνικές δεξιότητες που συνδέονται με τη ζωή στο σπίτι-Δεξιότητες αυτοεξυπηρέτησης	107
3.4	Γενική ενότητα IV: Καθημερινές κοινωνικές δεξιότητες που συνδέονται με την κοινότητα	108
3.5	Γενική ενότητα III: Κοινωνικές δεξιότητες που συνδέονται με τη συναισθηματική οργάνωση του ατόμου	111
	ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ για την εκπαίδευση παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση που φοιτούν στο Δημοτικό Σχολείο	
4.	Γνωστικό Αντικείμενο: Προεπαγγελματικές δεξιότητες- Επαγγελματική κατάρτιση	113
4.1	Αναγκαιότητα απόκτησης προεπαγγελματικών δεξιοτήτων και στοιχείων επαγγελματικής κατάρτισης στο Σχολείο	113
4.2	Γενική ενότητα I: Προεπαγγελματικές δεξιότητες και στοιχεία επαγγελματικής κατάρτισης	
	ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ για την εκπαίδευση παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση που φοιτούν στο Δημοτικό Σχολείο	
5	Γνωστικό Αντικείμενο: Δημιουργία-έκφραση	115
5.1	Φιλοσοφία, σκοποί και στόχοι	115
	ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ για την εκπαίδευση παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση που φοιτούν στο Δημοτικό Σχολείο	
	Διαθεματική Προσέγγιση	122
1.	Διαθεματικός προσανατολισμός της εκπαίδευσης των παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση	122
2.	Φάσεις ανάπτυξης ενός σχεδίου εργασίας ή θέματος διαθεματικής προσέγγισης	123
3.	Ενδεικτικός πίνακας θεμάτων διαθεματικής προσέγγισης	123
4.	Προτεινόμενα Διαθεματικά Σχέδια Εργασίας	124
4.1	Διαθεματική ενότητα: Τα ρούχα που φοράμε	124

4.2	Διαθεματική ενότητα: Μέσα συγκοινωνίας και μεταφοράς	130
4.2.1	Μεθοδολογία- πορεία προγράμματος	130
4.3	Διαθεματική ενότητα: Το σπίτι μας	
5.	Διδακτική Μεθοδολογία Διαθεματικής Προσέγγισης	133
6.	Αξιολόγηση	134
7.	Προτάσεις για την παραγωγή υλικού	134
	Ενδεικτική Βιβλιογραφία	137

Παράρτημα

Προσαρμοσμένη Φυσική Αγωγή για παιδιά με νοητική καθυστέρηση

	Διαθεματικό ενιαίο πλαίσιο προγράμματος σπουδών προσαρμοσμένης Φυσικής Αγωγής	
1.	Σκοπός της διδασκαλίας του γνωστικού αντικείμενου Προσαρμοσμένης Φυσικής Αγωγής	140
2.	Άξονες, Γενικοί στόχοι, Θεμελιώδεις έννοιες της Διαθεματικής προσέγγισης	141
	Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών Προσαρμοσμένης Φυσικής Αγωγής	
1.	Ειδικοί σκοποί	147
2.	Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες, Διαθεματικά σχέδια εργασίας	149
3.	Μεθοδολογικές Προσεγγίσεις	153
4.	Προτεινόμενες πρόσθετες συνθετικές δραστηριότητες και διαθεματικά σχέδια εργασίας	155
5.	Προτεινόμενες προσαρμογές	155
6.	Αξιολόγηση	156
	Βιβλιογραφία	158

Σημείωση

επιμελήτριας:

Κατά την επιμέλεια των κειμένων επιλέξαμε να μαρκάρουμε με διαφορετικό χρώμα (μπλε) τις δικές μας παρεμβάσεις που αφορούν εκφραστικές ή συντακτικές αλλαγές και να επισημάνουμε με υπογράμμιση τα σημεία στα οποία έγινε η τροποποίηση, ώστε να διευκολύνουμε την τελική επιλογή, σεβόμενοι το περιεχόμενο των κειμένων και το ύφος των συγγραφέων. Οι υπόλοιπες διορθώσεις γραμματικής φύσεως (ορθογραφία, σημεία στίξης, τελικό-ν) έγιναν αυτόματα στο κείμενο και δε σημαίνονται με χρώμα.

**ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
και
ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

**για την εκπαίδευση
Παιδιών με Βαριά Νοητική Καθυστέρηση**

Εισαγωγή

1. Φύση της βαριάς νοητικής καθυστέρησης.

Τα παιδιά με βαριά νοητική καθυστέρηση συνιστούν μian από τις πλέον ανομοιογενείς και εκπαιδευτικά απαιτητικές ομάδες ατόμων με ειδικές ανάγκες, λόγω των ποικίλων και πολύ σοβαρών μαθησιακών προβλημάτων που παρουσιάζουν στους περισσότερους από τους τομείς της λειτουργικότητάς τους. Πρόκειται για άτομα τα οποία έχουν δείκτη νοημοσύνης μικρότερο του 40 (Δ.Ν.<40) και χρειάζονται συνεχή και εκτεταμένη υποστήριξη σε όλες, σχεδόν, τις δραστηριότητές τους. Κατά την προσπάθεια προσαρμογής τους στο φυσικό, κοινωνικό και εκπαιδευτικό περιβάλλον τα παιδιά με βαριά νοητική καθυστέρηση παρουσιάζουν στο μέγιστο βαθμό τα χαρακτηριστικά που αποδίδονται συνήθως στην κατηγορία της νοητικής καθυστέρησης. Συγκεκριμένα:

- χαμηλή γενική νοητική ικανότητα
- σημαντικά περιορισμένη μνήμη
- σοβαρές δυσκολίες στο σχηματισμό εννοιών και στην εξαγωγή συμπερασμάτων, στη διαμόρφωση κριτικής σκέψης και στην κατανόηση λογικομαθηματικών εννοιών
- παθητικότητα
- μεγάλα προβλήματα με τη γενίκευση και τη μεταφορά μάθησης

- διαταραχές προσοχής
- αναποτελεσματικές επικοινωνιακές ικανότητες
- αδυναμία χειρισμού συμβολικών συστημάτων
- αποτυχία στην κλασική σχολική μάθηση
- χαμηλή γενική κοινωνική προσαρμοστικότητα
- δυσκολίες κοινωνικής προσαρμογής
- περιορισμένες ικανότητες αυτοεξυπηρέτησης
- αδυναμία οργάνωσης ελεύθερου χρόνου
- σοβαρές δυσκολίες στην επίλυση προβλημάτων καθημερινής ζωής

Εξαιτίας όλων των παραπάνω χαρακτηριστικών, τα οποία συνοδεύονται συχνά και από προβλήματα υγείας, τα παιδιά με βαριά νοητική καθυστέρηση παρουσιάζουν ρυθμό και τελικό επίπεδο ανάπτυξης που βρίσκονται, συνήθως, κάτω του ενός δευτέρου του ρυθμού και του επιπέδου που αντιστοιχεί σε κάθε ηλικία. Για το λόγο αυτό αποτελούσαν πάντοτε, και εξακολουθούν να αποτελούν, μια πρόκληση για το εκπαιδευτικό σύστημα γενικά και την Ειδική Παιδαγωγική ειδικότερα. Μάλιστα, οι σοβαρές δυσκολίες της εκπαίδευσής τους αποτέλεσαν την κύρια αιτία του γεγονότος ότι, σε παγκόσμιο επίπεδο, η συγκεκριμένη ομάδα σχετικά πρόσφατα (από τα τέλη της δεκαετίας του '70) απέκτησε πρόσβαση στα δημόσια (ειδικά κυρίως) σχολεία.

2. Ανασκόπηση των εφαρμοζόμενων προγραμμάτων εκπαίδευσης για τα παιδιά με βαριά νοητική καθυστέρηση.

Μια ιστορική αναδρομή στις δομές και στις διαδικασίες εκπαίδευσης των παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση κατά την τελευταία τριακονταετία επιτρέπει την επισήμανση των εξής φάσεων:

α) Μέχρι και το τέλος της δεκαετίας του '70 οι οργανωμένες εκπαιδευτικές παροχές προς τα παιδιά με βαριά καθυστέρηση είχαν, σχεδόν αποκλειστικά, τη μορφή ιδρυματικής φροντίδας και περίθαλψης, στο πλαίσιο της οποίας λάμβανε χώρα κάποιας μορφής άσκηση των στοιχειωδέστερων δεξιοτήτων αυτοεξυπηρέτησης, καθώς τα άτομα αυτά δε θεωρούνταν ικανά να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις οποιασδήποτε διαδικασίας άξια να φέρει τον τίτλο «εκπαιδευτικό πρόγραμμα», με διακριτές γνωστικές περιοχές και συγκεκριμένη μεθοδολογία. Στη διαμόρφωση αυτού του μοντέλου αντιμετώπισης των παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση, το οποίο οδήγησε στον εξοστρακισμό της συγκεκριμένης ομάδας από τον πυρήνα του κοινωνικού και εκπαιδευτικού γίνεσθαι, σημαντικό ρόλο έπαιξαν, ασφαλώς, οι ελλιπείς γνώσεις για τη φύση της κατάστασής τους, αλλά και η άποψη περί ανάγκης απομόνωσης των ατόμων με σοβαρές ιδιαιτερότητες και έντονη διαφορετικότητα, η οποία για πολλά χρόνια δέσμευσε την κοινωνική πολιτική και διαστρέβλωσε την εκπαιδευτική πρακτική που αφορούσε τα άτομα με ειδικές ανάγκες.

β) Η σταδιακή επικράτηση νέων αντιλήψεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα και ειδικά για το δικαίωμα όλων των ατόμων να τύχουν μιας εκπαίδευσης που θα τους δίνει τη δυνατότητα να αναπτύξουν πλήρως το ψυχοπνευματικό δυναμικό τους, σε συνδυασμό με την καθιέρωση της Ειδικής Παιδαγωγικής, ως αυτόνομου επιστημονικού κλάδου και την εξάπλωση των ιδεών για κοινωνική και σχολική ένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες, συνέβαλαν στη διεύρυνση και στη βελτίωση της εκπαιδευτικής υποστήριξης των παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση. Από τα μέσα της δεκαετίας

του '80, και εντονότερα κατά τη δεκαετία του '90, σημειώθηκε μια μαζική εισαγωγή των παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση στα δημόσια ειδικά σχολεία, χωρίς βέβαια να εξαλειφθεί τελείως η ιδρυματική μορφή υποστήριξης. Όμως, η σημαντική αυτή εξέλιξη, που σηματοδότησε το σπάσιμο του χρόνιου αποκλεισμού των παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση από τον κορμό της εκπαίδευσης, δεν έλυσε τα εκπαιδευτικά προβλήματα της συγκεκριμένης ομάδας, διότι δε συνοδεύτηκε από την εκπόνηση και την εφαρμογή εξειδικευμένων προγραμμάτων από τις επίσημες εκπαιδευτικές αρχές, καθώς **ούτε από** τη διεπιστημονική αντιμετώπιση του θέματος. Η εκπαιδευτική στήριξη των παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση αφέθηκε στα χέρια των επαγγελματιών των μονάδων ειδικής αγωγής, οι οποίοι βρέθηκαν μπροστά στην υποχρέωση να εκπαιδεύσουν μια ομάδα παιδιών με σοβαρές ανάγκες χωρίς να διαθέτουν την απαραίτητη γνώση και εμπειρία και χωρίς να διαθέτουν τις κατάλληλες υλικοτεχνικές υποδομές (σύγχρονο αναλυτικό πρόγραμμα, εκπαιδευτικό υλικό, αξιοποίηση νέων τεχνολογιών). Τα περισσότερα από τα προγράμματα με τα οποία υποστηρίχθηκαν –και εν πολλοίς εξακολουθούν να υποστηρίζονται– τα παιδιά με βαριά νοητική καθυστέρηση στηρίχθηκαν, κυρίως, σε δύο άδηλες και ισχυρές, αν και αντίθετες μεταξύ τους, αντιλήψεις:

Σύμφωνα με την πρώτη αντίληψη, οι ιδιαίτερα σοβαρές ανάγκες των παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση δεν επιτρέπουν τίποτε πιο ουσιαστικό από την υλοποίηση μιας οργανωμένης απασχόλησης, εμπλουτισμένης με άσκηση της βασικής ψυχοσωματικής ωριμότητας και δεξιότητες αυτοεξυπηρέτησης (πρόκειται για την επιβίωση των απόψεων της προ του '80 εποχής). Σύμφωνα με τη δεύτερη αντίληψη τα παιδιά αυτά είναι ανάγκη να κατακτήσουν τις γνώσεις και τις δεξιότητες που περιλαμβάνονται στα κλασικά σχολικά αντικείμενα της Ανάγνωσης, της Γραφής και των Μαθηματικών, προκειμένου να έχουν ελπίδες για μια αξιοπρεπή παρουσία στο κόσμο των ενηλίκων (πρόκειται για μεταφορά των πρακτικών του γενικού σχολείου στην ειδική εκπαίδευση).

Τα προγράμματα που υλοποιούνται με βάση την πρώτη αντίληψη επικεντρώνονται σε θεματικές ενότητες και δραστηριότητες που προέρχονται κυρίως από το χώρο της αισθητικής αγωγής (παραδείγματος χάριν ζωγραφική, μουσική, κατασκευές, χειροτεχνίες κ.λ.π.), των κοινωνικών δεξιοτήτων (παραδείγματος χάριν επισκέψεις σε τόπους αναψυχής), της φυσικής αγωγής καθώς και από διάφορες εξειδικευμένες περιοχές, όπως τη λογοθεραπεία, την εργοθεραπεία, τη φυσικοθεραπεία κλπ. Τα προγράμματα που εδράζονται στη δεύτερη αντίληψη χαρακτηρίζονται από μια επικέντρωση στις λεγόμενες «ακαδημαϊκές δεξιότητες», οι οποίες απλουστευμένες και κατακερματισμένες προσφέρονται σε καθημερινή βάση στο μαθητή και μάλιστα χωρίς τις αναγκαίες προσαρμογές και τροποποιήσεις από άποψη διδακτικής μεθοδολογίας, αλλά και χωρίς τη διασύνδεσή τους με το χώρο της εργασίας (μετάβαση από το σχολείο στην αγορά εργασίας και στην κοινότητα).

Τόσο τα προγράμματα που στηρίζονται στην πρώτη όσο και αυτά που στηρίζονται στη δεύτερη ψυχοπαιδαγωγική αντίληψη, προσφέρουν γνώσεις με χαμηλό βαθμό χρησιμότητας για την καθημερινή ζωή των συγκεκριμένων ατόμων, καθώς δεν περιλαμβάνουν ουσιαστικές δραστηριότητες προσαρμογής στο κοινωνικό σύνολο, αυτονομίας και αυτοδιάθεσης. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι τα περισσότερα από τα υφιστάμενα προγράμματα για τα παιδιά με βαριά νοητική καθυστέρηση αντιμετωπίζουν τα άτομα αυτά όχι ως μαθητές που προετοιμάζονται για την κοινωνική τους ενηλικίωση, αλλά ως αιώνια παιδιά, που θα φοιτούν σε όλη τους τη ζωή στο σχολείο. Επιπλέον και τα δύο είδη προγραμμάτων διαθέτουν ένα άλλο, κοινό, χαρακτηριστικό, το οποίο μειώνει δραστικά την αποτελεσματικότητά τους. Το

χαρακτηριστικό αυτό είναι η επιμονή στην «εξελικτική» ή στην «από τη βάση προς την κορυφή» προσέγγιση της ύλης, η οποία πρεσβεύει ότι οι γνώσεις και οι δεξιότητες κατακτώνται από όλους τους μαθητές με την ίδια προδιαγεγραμμένη σειρά. Επομένως, όλοι οι μαθητές, ανεξαρτήτως ηλικίας, ικανοτήτων και χρόνου ενασχόλησης με τις συγκεκριμένες γνώσεις, θα πρέπει πρώτα να κατακτήσουν τις δεξιότητες που θεωρούνται προαπαιτούμενες για κάθε αντικείμενο και κατόπιν να εισαχθούν στους προχωρημένους και σύνθετους στόχους της γνωστικής περιοχής από την οποία προέρχεται το αντικείμενο αυτό. Η αντίληψη αυτή έχει ως αποτέλεσμα την καθήλωση των παιδιών με βαριά καθυστέρηση για πολλά χρόνια στους ίδιους μαθησιακούς στόχους και την ενασχόλησή τους με δραστηριότητες που δεν ταιριάζουν στην ηλικία τους. Για παράδειγμα, το πέρασμα χαντρών σε κλωστή, μια συνήθης δραστηριότητα των μονάδων υποστήριξης των παιδιών με βαριά καθυστέρηση, θεωρείται ότι συμβάλλει στην ενίσχυση της λεπτής κινητικότητας, ενώ παράλληλα υποστηρίζει και την άσκηση των δεξιοτήτων παρατήρησης, επιμονής στην επίτευξη ενός σκοπού και τήρησης ακολουθιών. Οι δεξιότητες αυτές, με τη σειρά τους, παίζουν σημαντικό ρόλο στην υλοποίηση διαφόρων δραστηριοτήτων της καθημερινής ζωής όπως παραδείγματος χάριν το ράψιμο, ο χειρισμός συσκευών με μικρά κουμπιά (παραδείγματος χάριν τηλεφωνικές συσκευές), το κούμπωμα ρούχων, η αγορά προϊόντων από αυτόματους πωλητές κ.λ.π.. Ωστόσο, η υπόθεση ότι με την επιμονή στο έργο (πέρασμα χαντρών) για πολλά χρόνια, θα τελειοποιηθούν οι διάφορες δεξιότητές του παιδιού που συνδέονται με το συγκεκριμένο έργο και στη συνέχεια το παιδί θα μπορέσει να οδηγηθεί, μόνο του ή με σχετική διδασκαλία, στην επίτευξη των προαναφερόμενων, αλλά και άλλων συναφών, καθημερινών δραστηριοτήτων δεν είναι ρεαλιστική και μαρτυρεί μια ατελή εκτίμηση του χρονικού παράγοντα της εκπαίδευσης, αλλά και των δυσκολιών των παιδιών της συγκεκριμένης ομάδας. Ένα παιδί με βαριά καθυστέρηση θα χρειαστεί πολύ χρόνο να μάθει να περνά χάντρες με ικανοποιητική ακρίβεια και ταχύτητα και θα δυσκολευτεί ιδιαίτερα να μεταφέρει τις επιμέρους δεξιότητες της δραστηριότητας αυτής σε άλλες περιοχές γνώσης.

Κάτι ανάλογο συμβαίνει και με την προσπάθεια για ανάγνωση, όταν χρησιμοποιείται η «από τη βάση προς την κορυφή» προσέγγιση. Το παιδί μπορεί να ασχολείται για χρόνια με την αναγνώριση, μικρών και κεφαλαίων γραμμάτων και τις αντιστοιχίες τους με τους σχετικούς φθόγγους, επενδύοντας –άθελά του– το χρόνο του σε μια δραστηριότητα, η οποία δεν το οδηγεί άμεσα -κι ίσως δεν τον οδηγήσει ποτέ- στην αναγνώριση λέξεων του άμεσου περιβάλλοντος (παραδείγματος χάριν «κίνδυνος», «είσοδος», «έξοδος» κ.λ.π.), οι οποίες είναι απαραίτητες για την κοινωνική προσαρμογή του.

Ένα άλλο εγγενές πρόβλημα της «εξελικτικής» προσέγγισης των υφιστάμενων εκπαιδευτικών προγραμμάτων είναι το γεγονός ότι οι διδακτικοί στόχοι που επιλέγονται στα πλαίσιά της αναφέρονται αποκλειστικά σε μεμονωμένες δεξιότητες, σε τμήματα σύνθετων διαδικασιών και ενοτήτων, τα οποία το παιδί καλείται να διατηρήσει στη μνήμη και να συνδυάσει, χωρίς να έχει μια ολοκληρωμένη εικόνα και πλήρη εμπειρία της συνολικής κατάστασης. Πρόκειται δηλαδή για έναν κατατεμαχισμό της γνώσης. Η προσέγγιση αυτή έχει ήδη κριθεί μη παραγωγική για τα παιδιά χωρίς ειδικές ανάγκες και για αυτό τα σύγχρονα προγράμματα της γενικής εκπαίδευσης έχουν υιοθετήσει τη **διαθεματική** προσέγγιση της ύλης, βασικό χαρακτηριστικό της οποίας είναι η προσφορά πλήρων εμπειριών και η εξέταση ενός συνολικού θέματος από όσο το δυνατό περισσότερες γνωστικές περιοχές και σε όσο το δυνατό πιο φυσικές συνθήκες.

3. Σύγχρονες απόψεις για τις διαδικασίες εκπαίδευσης των παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση – Βασικές αρχές του ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ

Η έλλειψη ικανοποίησης από τα υπάρχοντα προγράμματα της εκπαίδευσης των παιδιών με βαριά καθυστέρηση οδήγησε στην αναζήτηση άλλων προσεγγίσεων. Η προσέγγιση που συγκεντρώνει αυτή τη στιγμή την προτίμηση των επιστημόνων της Αγωγής και δείχνει ότι μπορεί να προσφέρει ουσιαστικές λύσεις είναι αυτή που έχει γίνει γνωστή με τους όρους «**λειτουργικό πρόγραμμα**», «**πρόγραμμα στόχων ζωής**» ή «**προσέγγιση από την κορυφή προς τη βάση**». Βασική αρχή αυτής της αντίληψης για την εκπαίδευση των παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση είναι η «**αρχή της ουσιαστικής λειτουργικότητας**», σύμφωνα με την οποία η επιλογή των στόχων δε γίνεται με κριτήριο την αναπτυξιακή ηλικία του παιδιού, αλλά στηρίζεται σε παράγοντες όπως τη χρονολογική ηλικία, την άμεση χρησιμότητα της δεξιότητας στην καθημερινή ζωή και το βαθμό ανεξαρτησίας και αυτοδιάθεσης που θα προσφέρει η απόκτηση της δεξιότητας στον εκπαιδευόμενο. Οι δεξιότητες στις οποίες αναφέρονται οι στόχοι των λειτουργικών προγραμμάτων:

- α) είναι άμεσα χρήσιμες για την καθημερινή ζωή, τόσο μέσα όσο και έξω από το σχολείο,
- β) αποσκοπούν στη διασφάλιση της προσωπικής ύπαρξης του παιδιού,
- γ) οδηγούν σε λιγότερη εξάρτηση του παιδιού από τους ανθρώπους του άμεσου περιβάλλοντός του και άρα βοηθούν στη μεγαλύτερη ανεξαρτησία και αυτονομία τους,
- δ) διευρύνουν τις δυνατότητες πρόσβασης του παιδιού σε ποικιλία πλαισίων και περιβαλλόντων,
- ε) ενισχύουν τη συμμετοχή σε διαδικασίες επικοινωνίας μέσα σε μια ομάδα
- στ) συμβάλλουν στην κοινωνική του ένταξη,
- ζ) προωθούν την αυτονομία και αυτοδιάθεσή του,
- η) προάγουν τις όποιες ικανότητες και δυνατότητές του,
- θ) αναπτύσσουν τα ταλέντα, τις κλίσεις και τις επιθυμίες τους και
- ι) βοηθούν στον προεπαγγελματικό και επαγγελματικό προσανατολισμό τους.

Για να γίνει δυνατή η υλοποίηση της «**λειτουργικής προσέγγισης**» είναι ανάγκη να υπάρξουν κάποιες προσαρμογές της διδασκαλίας, οι οποίες συνιστούν μία ρήξη με τις γενικές παραδοχές και τις επιδιώξεις των έως τώρα εφαρμοζόμενων προγραμμάτων. Για παράδειγμα, ένας απολύτως αποδεκτός στόχος σε ένα λειτουργικό πρόγραμμα είναι η διδασκαλία με ολικό τρόπο της αναγνώρισης βασικών λέξεων καθημερινής επιβίωσης (παραδείγματος χάριν δηλητήριο, κίνδυνος,...) σε παιδί με βαριά νοητική καθυστέρηση που δεν γνωρίζει πλήρως τα γράμματα και τις αντιστοιχίες τους με τους φθόγγους. Επίσης, αποδεκτό είναι να μάθει ένα παιδί με βαριά νοητική καθυστέρηση να πληρώνει με ένα νόμισμα που είναι μεγαλύτερο από το ποσό των αγορών του, χωρίς να γνωρίζει πλήρως το αριθμητικό σύστημα, τις πράξεις ή τους δεκαδικούς αριθμούς.

Η διδασκαλία, σύμφωνα με τους οπαδούς της λειτουργικής αντίληψης πρέπει να εξασφαλίζει στο μαθητή τη δυνατότητα για πλήρεις εμπειρίες, δηλαδή για ολοκληρωμένες δραστηριότητες, στο πλαίσιο των οποίων ασφαλώς διδάσκονται, και μάλιστα με ιδιαίτερη προσοχή, μεμονωμένες γνώσεις. Το ζήτημα δηλαδή, δεν είναι αν θα διδαχθούν ή όχι μεμονωμένες γνώσεις, αλλά σε ποιο πλαίσιο θα ενταχθούν, πώς θα συνδεθούν τόσο μεταξύ τους όσο και με γνώσεις και δεξιότητες από άλλες περιοχές και με ποιο τρόπο θα περάσουν στο λειτουργικό ρεπερτόριο του μαθητή με νοητική καθυστέρηση. Είναι φανερό ότι αναφερόμαστε σε μια διαθεματική προσέγγιση της ύλης, η οποία ως γνωστόν αποτελεί την επιλογή και για το σύγχρονο γενικό σχολείο.

Στο πλαίσιο της διαθεματικής προσέγγισης ιδιαίτερη θέση έχουν οι δραστηριότητες που αναφέρονται στην κοινωνική αλληλεπίδραση, δεδομένου ότι και σύμφωνα με τη λειτουργική αντίληψη για την εκπαίδευση των παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση, η κοινωνική προσαρμογή είναι ο κυριότερος στόχος του προγράμματός τους.

Οι απόψεις, οι επιλογές και οι συγκεκριμένες πρακτικές των λειτουργικών προγραμμάτων, συμπληρωμένες με μερικές μεθοδολογικές επισημάνσεις για τον τρόπο χειρισμού των προβλημάτων συμπεριφοράς που συχνά παρουσιάζουν τα παιδιά με βαριά νοητική καθυστέρηση μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

- Οι δεξιότητες που διδάσκονται πρέπει να είναι λειτουργικές και να χρησιμοποιούνται συχνά ώστε να αυτοματοποιηθούν.
- Η διδασκαλία πρέπει, κατά το δυνατό, να λαμβάνει χώρα στους φυσικούς χώρους εφαρμογής των διαφόρων δεξιοτήτων ή σε πλαίσια που μοιάζουν όσο το δυνατό περισσότερο με τους χώρους αυτούς και πρέπει να δίνει την ευκαιρία για πολλές εφαρμογές σε φυσικές συνθήκες.
- Οι διάφορες δεξιότητες είναι ανάγκη να διδάσκονται στο πλαίσιο φυσικών ακολουθιών δραστηριοτήτων και να συνδέονται άμεσα με τις διάφορες πραγματικές εφαρμογές τους, ώστε να γίνει κατανοητή η σημασία τους και να διευκολυνθεί η μνημονική συγκράτησή τους.
- Οι συνήθειες ή οι εναλλακτικές μέθοδοι επικοινωνίας και κοινωνικής αλληλεπίδρασης είναι ανάγκη να έχουν κεντρική θέση στο πρόγραμμα, για να διασφαλιστεί η ένταξη στο κοινωνικό σύνολο.
- Κατά τη διδασκαλία νέων δεξιοτήτων πρέπει να λαμβάνεται ιδιαίτερη μέριμνα, ώστε να ενισχύονται μόνο αυτές και όχι οι παλιές, ανεπιθύμητες και ανταγωνιστικές δεξιότητες.
- Σε περίπτωση διατήρησης παλαιών ακατάλληλων συμπεριφορών, στην επίμονη δηλαδή εμφάνιση ανεπιθύμητων συμπεριφορών είναι ανάγκη να γίνει λειτουργική ανάλυση της κατάστασης, ώστε να εντοπισθούν τα γεγονότα ή οι συνθήκες που προηγούνται ή έπονται των συμπεριφορών αυτών και συμβάλλουν στη διατήρησή τους.
- Η παροχή προσεκτικά επιλεγμένων προτύπων μίμησης αποτελεί μια αποτελεσματική στρατηγική διδασκαλίας σύνθετων κοινωνικών συμπεριφορών.
- Η αυστηρή τήρηση των σταδίων της μάθησης και η χρησιμοποίηση συστηματικής αξιολόγησης πριν από τη λήψη διδακτικών αποφάσεων είναι κρίσιμοι παράγοντες της αποτελεσματικότητας της διδασκαλίας.
- Αξιοποιούνται οι γονείς, οι οποίοι δρουν ως συν-εκπαιδευτές προκειμένου να εξασφαλιστεί η συνεχής εφαρμογή του εκπαιδευτικού προγράμματος και στο σπίτι.

Η καθημερινή πράξη της εκπαίδευσης των παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση και οι απόψεις των ειδικών επιστημόνων συμπίπτουν στην εκτίμηση, ότι ένα νέο αναλυτικό πρόγραμμα με διαθεματικό χαρακτήρα είναι απαραίτητο για τη βελτίωση της ειδικής εκπαίδευσης που παρέχεται στη συγκεκριμένη κατηγορία ειδικών αναγκών. Στα πλαίσια των προαναφερομένων προτείνεται το παρακάτω Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών, γνωρίζοντας όμως ότι όσες θεωρητικές και πρακτικές γνώσεις κι αν έχει κανείς, πάλι διατρέχει τον κίνδυνο να μην καλύψει κάποιο τμήμα αυτής της απαιτητικής ομάδας μαθητών. Θεωρούμε ωστόσο, ότι αυτή η προσπάθεια αποτελεί ένα ριζοσπαστικό μετασχηματισμό της παρεχόμενης εκπαίδευσης στα παιδιά με βαριά νοητική καθυστέρηση.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
και
ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
για την εκπαίδευση
Παιδιών με Βαριά Νοητική Καθυστέρηση

που φοιτούν στο Νηπιαγωγείο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Σκοπός του Νηπιαγωγείου σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία είναι να βοηθήσει τα νήπια να αναπτυχθούν σωματικά, συναισθηματικά, νοητικά και κοινωνικά μέσα το πλαίσιο των ευρύτερων στόχων της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης» (ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ για το Νηπιαγωγείο, 2002, 1). Το ΔΕΠΠΣ για το Νηπιαγωγείο προτείνει προγράμματα σχεδιασμού και ανάπτυξης δραστηριοτήτων για τη Γλώσσα, τα Μαθηματικά, τη Μελέτη του Περιβάλλοντος, τη Δημιουργία και Έκφραση (Εικαστικά, Δραματική Τέχνη, Μουσική, Φυσική Αγωγή) και Πληροφορική.

Αντίστοιχα «Σκοπός του Πλαισίου Αναλυτικού Προγράμματος Ειδικής Αγωγής (Π.Α.Π.Ε.Α.) είναι η υποστήριξη των Ατόμων με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες (ΑμΕΕΑ), ώστε να προαχθούν σωματικά, νοητικά, συναισθηματικά, κοινωνικά, ηθικά και αισθητικά στο βαθμό που οι δυνατότητές τους επιτρέπουν και τελικά να ενταχθούν στο σχολικό και στο κοινωνικό περιβάλλον, μέσα σε κλίμα ισοτιμίας, ελευθερίας, ασφάλειας και σεβασμού της προσωπικότητάς τους» (Π. Δ.301/96, 1)

Τόσο το Δ.Ε.Π.Π.Σ. όσο και το Π.Α.Π.Ε.Α. φαίνεται να βασίζονται σε κοινό παρονομαστή όσον αφορά το σκοπό. Παράλληλα, είναι αξιόλογο ότι όσον αφορά το το Δ.Ε.Π.Π.Σ. γίνεται για πρώτη φορά προσπάθεια να ακολουθηθεί μια κοινή γραμμή τόσο για τη Γενική όσο και για την Ειδική Εκπαίδευση. Ενώ πρωτοπορία αποτελεί επίσης για τα ελληνικά δεδομένα η διαμόρφωση ενός Αναλυτικού Προγράμματος Ειδικής Αγωγής για την Προσχολική Ηλικία.

Λόγω της ιδιαιτερότητας της αναφερόμενης ομάδας με την οποία θα ασχοληθούμε παρακάτω, θα πρέπει να δοθεί έμφαση στους τομείς εκείνους που θα προάγουν βάσει των ικανοτήτων των παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση την κοινωνικοποίησή και την αυτοπραγμάτωσή τους.

Ιδιαίτερα στην ηλικία των 4 –7 ετών κατά την οποία το παιδί εντάσσεται για πρώτη φορά σε μια ομάδα (μετά την οικογένεια) είναι πολύ σημαντικό να ενεργοποιηθούν εκείνοι οι μηχανισμοί μάθησης, αντίληψης και σκέψης που θα αποτελέσουν θεμέλιο για την περαιτέρω εκπαίδευση του παιδιού αποβλέποντας στη μελλοντική του σχολική και κοινωνική ένταξη.

Λαμβάνοντας υπόψη τα Γνωστικά Αντικείμενα του Δ.Ε.Π.Π.Σ., του Αναλυτικού Προγράμματος της Προσχολικής Αγωγής και το Π.Δ. 301/96 για την Ειδική Αγωγή προτείνεται η εφαρμογή των εξής Γνωστικών Αντικειμένων για τα παιδιά ηλικίας 4-7 ετών με βαριά νοητική καθυστέρηση:

1. Βίωση του Εαυτού
2. Αυτοεξυπηρέτηση και Υγιεινή Σώματος
3. Εισαγωγή στη Δόμηση της Επικοινωνίας (Γλώσσα)
4. Εισαγωγή στη Δόμηση της Μαθηματικής Σκέψης (Μαθηματικά)
5. Σχέση και Αλληλεπίδραση με το Περιβάλλον
6. Δημιουργία - Έκφραση

Τόσο η ονομασία όσο και η επιλογή αυτών έχει γίνει με γνώμονα την άμεση και δυνατή προαγωγή της ανάπτυξης των παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση αλλά και την κατανόηση από πλευράς του εκπαιδευτικού της αμεσότητας του έργου του για την καθημερινή ζωή του παιδιού.

1. ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Διδακτικό πλαίσιο

Σκοπός της εκπαίδευσης των ατόμων με βαριά νοητική καθυστέρηση είναι να επιτευχθεί ο καλύτερος δυνατός τρόπος επαφής και σχέσης με τον κόσμο. Η μορφή των δραστηριοτήτων είναι ανοιχτή και προσαρμοσμένη στην ιδιαιτερότητα (ατομικότητα) του κάθε παιδιού, καθώς στη βαριά νοητική καθυστέρηση χαρακτηριστικό είναι η απουσία μιας σταθερά δομημένης συμπεριφοράς. Τις περισσότερες φορές οι παιδαγωγικές αποφάσεις που σχετίζονται με τους διδακτικούς στόχους, τα περιεχόμενα, τις μεθόδους και τα μέσα, παίρνονται κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας και σχετίζονται άμεσα με το δυναμικό του παιδιού και τη σχέση που καταφέρνει ή δεν καταφέρνει να αναπτύξει το παιδί με το διδακτικό υλικό ή με την/ τον εκπαιδευτικό. Μέσα σε μια ατμόσφαιρα εμπιστοσύνης και ασφάλειας μπορεί η/ ο εκπαιδευτικός να θέσει τις βάσεις για μια σχέση με το παιδί (επικοινωνία) και να είναι έτοιμη/ -ος ανά πάσα στιγμή να αναδιαμορφώσει το πλαίσιο των δραστηριοτήτων βάσει των τυχόν νέων καταστάσεων που μπορεί να προκύπτουν (ευελιξία). Ως επί το πλείστον η δομή των δραστηριοτήτων θα πρέπει να ανταποκρίνεται στην καθημερινή ζωή (εγγύτητα στη ζωή) και να εξασφαλίζει μια συνέχεια μέσα από την επιλογή των στόχων (συνοχή), που με τη σειρά

τους θα προσβλέπουν στην «ολόπλευρη και ισόρροπη ανάπτυξη του παιδιού» σε όλους τους τομείς ανάπτυξης (ολότητα).

Μορφή και δομή της διδασκαλίας

Η διδασκαλία στη συγκεκριμένη περίπτωση περιλαμβάνει όλες τις παιδαγωγικές καταστάσεις από τη φροντίδα και υγιεινή μέχρι και εξατομικευμένες παρεμβάσεις. Για τη διαμόρφωση και οργάνωση λειτουργικά αποδεκτών παιδαγωγικών καταστάσεων προς όφελος του διδακτικού έργου πρέπει να ληφθούν υπόψη:

- ✓ η ηλικιακή προσαρμογή των δραστηριοτήτων και των απαιτήσεων
- ✓ ο ατομικός μαθησιακός χαρακτήρας του κάθε παιδιού
- ✓ η σωματική του ανάπτυξη και οι κινητικές ικανότητές του
- ✓ η κοινωνικο-συναισθηματική συμπεριφορά του και
- ✓ η οργάνωση της τάξης-αίθουσας

Ως **χώρος διδασκαλίας** δε νοείται μόνο η αίθουσα του Νηπιαγωγείου αλλά και η αυλή ή οποιοσδήποτε άλλος χώρος χρησιμοποιείται για τη διεξαγωγή της εκπαιδευτικής διαδικασίας (όπως η τουαλέτα για την αυτοεξυπηρέτηση). Ο χώρος θα πρέπει να παρέχει στο παιδί τα απαιτούμενα ερεθίσματα για αυτοοργάνωση (χαλάρωση, κινητική δράση, παιχνίδι, μάθηση μέσα από τις αισθήσεις). Σημαντικό είναι η διδασκαλία να σχετίζεται με **λειτουργικές καταστάσεις καθημερινής ζωής** αποβλέποντας στην αμεσότητα και βιωσιμότητα των δραστηριοτήτων. Ως επί το πλείστον, η μορφή διδασκαλίας καθορίζεται από το δυναμικό των παιδιών ξεκινώντας από ατομικές και προχωρώντας σε ομαδικές δραστηριότητες (καλωσόρισμα στην τάξη κατά τη διάρκεια της προσέλευσης, αποχαιρετισμός κατά τη διάρκεια της αποχώρησης, ώρα φαγητού, παιχνίδι, ελεύθερες και οργανωμένες δημιουργικές δραστηριότητες). Ακόμα όμως και η συμμετοχή σε οργανωμένες δραστηριότητες θα πρέπει να γίνεται σταδιακά μέσα από εξατομικευμένη ενισχυτική στήριξη.

Στοιχεία εφαρμογής εξατομικευμένου εκπαιδευτικού προγράμματος

Καθώς το Νηπιαγωγείο αποτελεί μια πρώτη μορφή κοινωνικοποίησης το παιδί μαθαίνει να συμβιώνει, να συνυπάρχει, να αποδέχεται και να αλληλεπιδρά. Λόγω όμως της ιδιαιτερότητας των παιδιών είναι απαραίτητη η εξατομικευμένη παρέμβαση προκειμένου η/ ο εκπαιδευτικός να εξασφαλίσει σταθερότητα στις ικανότητες που αποκτά σταδιακά το παιδί. Για αυτό, πρώτα-πρώτα, η παρακολούθηση του διδακτικού προγράμματος του Νηπιαγωγείου από ένα παιδί με βαριά νοητική καθυστέρηση προϋποθέτει μια προσεγμένη και λειτουργική διαμόρφωση του χώρου. Οι ονομαζόμενες «γωνίες» στο χώρο του Νηπιαγωγείου είναι ιδιαίτερα λειτουργικές, καθώς η/ ο Νηπιαγωγός έχει τη δυνατότητα να δουλέψει σε αυτές με το παιδί εξατομικευμένα προκειμένου να το ενισχύσει σε τομέα που υστερεί ή για να ελέγξει το επίπεδο κατάκτησης κάποιου συγκεκριμένου εκπαιδευτικού στόχου. Για παράδειγμα, η γωνιά της μουσικής δίνει ακουστικά ερεθίσματα και βοηθά το παιδί να πειραματιστεί με ήχους γνωστούς και μη, να δομήσει κινήσεις για την παραγωγή του ήχου, να μιμηθεί δοσμένο ρυθμικό μοτίβο.

Η επιλογή αυτών των γωνιών δράσης και απασχόλησης αποφασίζεται από τη/ το Νηπιαγωγό βάσει των αναγκών της ομάδας και των προδιαγραφών για εξατομικευμένη παρέμβαση. Κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς είναι καλό να προστίθενται ή να απομακρύνονται κάποιες γωνίες προκειμένου να δοθούν

περισσότερες εμπειρίες στο παιδί. Απαραίτητο όμως είναι να διατηρούνται στο χώρο κάποιες σταθερές γωνίες, οι οποίες εξυπηρετούν τις ατομικές ανάγκες των παιδιών, όπως χαλάρωση. Άλλωστε για να μπορέσει να λάβει χώρα ένα εξατομικευμένο πρόγραμμα θα πρέπει τα άλλα παιδιά να απασχολούνται σε κάποια από τις άλλες γωνίες (σε περίπτωση έλλειψης προσωπικού), για παράδειγμα στη γωνία «χαλάρωσης» ή στη γωνία «κίνησης» χωρίς να αποσπάται η προσοχή του παιδιού, με το οποίο απασχολείται η/ ο Νηπιαγωγός.

Ο ρόλος των γονέων

Η εμπλοκή των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία κρίνεται απαραίτητη. Οι συζητήσεις με τους γονείς είναι σημαντικές για τη συγκέντρωση πληροφοριών που θα βοηθήσουν την καλύτερη οργάνωση της μορφής της διδασκαλίας. Καθώς απώτερος σκοπός του μαθήματος είναι η δομή ενός καθημερινού ρυθμού στη ζωή του παιδιού, η γνώση κάποιων συνηθειών της ζωής του στο σπίτι και μη λεκτικών μορφών επικοινωνίας βοηθά στην καλύτερη προσαρμογή του παιδιού στην τάξη, όταν η/ ο εκπαιδευτικός τα υιοθετεί, αλλά και συμβάλλει στη διαμόρφωση μιας σχέσης εμπιστοσύνης μεταξύ τους. Οι γονείς είναι αυτοί που ξέρουν καλύτερα τις προτιμήσεις, τις αδυναμίες, συμπάθειες και αντιπάθειες των παιδιών τους.

Η μετάβαση του παιδιού στο Νηπιαγωγείο μπορεί να είναι δύσκολη και για τους ίδιους τους γονείς, καθώς είναι συχνή η υπερευαισθησία τους απέναντι στα παιδιά τους, που έχουν τόσο μεγάλη ανάγκη από βοήθεια. Επίσης αρκετά συχνά οι οικογένειες παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση αντιμετωπίζουν προβλήματα κοινωνικής αποδοχής και προσαρμογής και επομένως η ένταξη των παιδιών τους σε έναν οργανωμένο εκπαιδευτικό χώρο τους γεμίζει χαρά και τους δίνει δύναμη. Έτσι οι πληροφορίες που μπορούν να δοθούν στους γονείς από την εφαρμογή και επιτυχή διεκπεραίωση δραστηριοτήτων για παράδειγμα στον τομέα της αυτοεξυπηρέτησης βοηθούν στη γενίκευση και μεταφορά των κερτημένων ικανοτήτων στο χώρο του σπιτιού και ενισχύουν την εικόνα του παιδιού απέναντι στους γονείς, δίνοντάς τους κίνητρα για μια πιο συστηματική απασχόληση με το παιδί.

Το δύσκολο και επίπονο αυτό έργο επιτυγχάνεται μόνο μέσα από τον εβδομαδιαίο και μηνιαίο προγραμματισμό. Η σωστή συνεργασία με τους γονείς μπορεί να βοηθήσει στην ανατροφοδότηση και αναπροσαρμογή του προγράμματος ή ακόμα και στην επιλογή του υλικού.

2. ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Προδιαγραφές διδακτικού υλικού

Το διδακτικό υλικό πρέπει αρχικά να μην είναι διαφορετικό από αυτό που γνωρίζει και χρησιμοποιεί το παιδί στην καθημερινή του ζωή. Πρέπει δηλαδή να του είναι οικείο, να έχει χαρακτηριστικά ή ιδιότητες, ώστε να το αναγνωρίζει σε διαφορετικούς χώρους και να κατανοεί τον τρόπο χρήσης και τη λειτουργία του (π.χ. το κουτάλι). Απαραίτητο είναι επίσης να προσαρμόζεται στις δυνατότητες του παιδιού ανάλογα φυσικά με το στόχο που τίθεται κάθε φορά. Για παράδειγμα, εάν ο στόχος είναι το παιδί να μάθει να πίνει (γνωστικό αντικείμενο: αυτοεξυπηρέτησης) μπορεί να χρησιμοποιηθεί ένα ποτήρι με λαβές, καθώς η αδρή και λεπτή κινητικότητα μπορεί να εξασκηθεί μέσα από ψυχοκινητικές δραστηριότητες (γνωστικό αντικείμενο: βίωση του εαυτού) ή μέσα από την αλληλεπίδραση με διαφορετικό υλικό (γνωστικό αντικείμενο: επαφή και γνωριμία με το περιβάλλον).

Σημαντικό είναι επίσης να ελέγχεται ο βαθμός επικινδυνότητας στην περίπτωση που ένα παιδί βάζει το υλικό πρώτα στο στόμα του. Δηλαδή να μην αποτελείται από μικρά κομμάτια, ενώ η χρήση του από το παιδί θα πρέπει να γίνεται με την παρουσία της/ του εκπαιδευτικού. Αναμφίβολα η/ο Νηπιαγωγός πρέπει να γνωρίσει, μέσα από συστηματική παρατήρηση ή μετά από συζήτηση με τους γονείς, κατά πόσο κάποιο υλικό είναι ή όχι επιθυμητό/ αρεστό από το παιδί. Προκειμένου η/ο Νηπιαγωγός να εξασφαλίσει μια επικοινωνιακή σχέση με το παιδί, πρέπει να του προσφέρει υλικό που να ενισχύει αυτό το στόχο.

Αξιοποίηση Νέων Τεχνολογιών

Οι Νέες Τεχνολογίες είναι ένας σημαντικός και αξιόλογος νεωτερισμός στο χώρο της εκπαίδευσης. Η εφαρμογή τους αποσκοπεί στην επίτευξη ενός καλύτερου τρόπου επικοινωνίας. Υπάρχουν συγκεκριμένες μέθοδοι παρέμβασης μέσω του Η/Υ για την εφαρμογή των οποίων είναι απαραίτητη η συνεχής επιμόρφωση της/ του Νηπιαγωγού. Για πολλούς αυτό μπορεί να αποτελεί πολυτέλεια αλλά ήδη σε πολλές χώρες ο Η/Υ αποτελεί απαραίτητο υλικό στήριξης σε επίπεδο επικοινωνίας (Facilitated Communication/ Unterstützte Kommunikation). Ο συνδυασμός οπτικο-ακουστικών μέσων ενισχύει το παιδί με βαριά νοητική καθυστέρηση στην ανάπτυξη λεκτικής και μη λεκτικής επικοινωνίας.

3. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

3.1. Χαρακτηριστικά στοιχεία της αξιολόγησης

Ένα βασικό στάδιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας είναι η αξιολόγηση, που όσο πιο συστηματική και οργανωμένη μπορεί να είναι τόσο πιο δυναμικά σημαντικά είναι τα αποτελέσματά της. Η αξιολόγηση αφορά κάθε παιδί μονωμένα, την ομάδα στο σύνολό της και την εκπαιδευτική διαδικασία. Αποβλέπει στην εκτίμηση των δυνατοτήτων των παιδιών με απώτερο σκοπό την ανατροφοδότηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και την επανεκτίμηση των δυνατοτήτων των παιδιών για έναν περαιτέρω σχεδιασμό των δραστηριοτήτων.

Η δομή των δραστηριοτήτων στο Νηπιαγωγείο δεν προάγει μια τυποποιημένη μορφή μάθησης και για αυτό μιλώντας για αξιολόγηση δε γίνεται λόγος για αξιολόγηση της επίδοσης και απόδοσης των παιδιών σε κάποια «μαθήματα». Επιπλέον ιδιαίτερα για το χώρο της Ειδικής Παιδαγωγικής μια παιδαγωγική και ψυχολογική αξιολόγηση πρέπει να συμπεριλαμβάνει τα χαρακτηριστικά στοιχεία του παιδιού και να δίνει μια ολοκληρωμένη εικόνα της προσωπικότητάς του.

3.2. Μορφές αξιολόγησης

Αναφορικά με τις μορφές αξιολόγησης υιοθετούνται οι προτεινόμενες του ΔΕΠΠΣ: αρχική ή διαγνωστική αξιολόγηση, σταδιακή ή διαμορφωτική αξιολόγηση και τελική ή συνολική αξιολόγηση. Η αρχική ή διαγνωστική αξιολόγηση βοηθά τη/ το Νηπιαγωγό να διαμορφώσει μια εικόνα για τις δυνατότητες του παιδιού, να εντοπίσει τυχόν δυσκολίες προσαρμογής και να ελέγξει τη λειτουργικότητα του χώρου. Αυτή η πρώτη μορφή αξιολόγησης είναι η πιο σημαντική, καθώς αυτή θα καθορίσει όλο το πλαίσιο οργάνωσης των δραστηριοτήτων. Ειδικά για τα παιδιά που έρχονται για πρώτη φορά στο

Νηπιαγωγείο σε αυτήν την αρχική εκτίμηση θα πρέπει η/ ο Νηπιαγωγός να αφιερώσει όσο περισσότερο χρόνο θεωρεί αναγκαίο. Η σταδιακή ή διαμορφωτική αξιολόγηση αποτελεί εκείνη τη μορφή που θα επισημάνει τη σωστή ή μη επιλογή των στόχων διδασκαλίας, δίνοντας έτσι τη δυνατότητα για αναδόμηση και αναδιαμόρφωση του πλαισίου. Τέλος, με την τελική ή συνολική αξιολόγηση γίνεται σύγκριση των καταστάσεων, γεγονότων και ικανοτήτων των παιδιών στους διάφορους τομείς ανάπτυξης.

Οι μορφές αυτές θα πρέπει να γίνονται σε τρία επίπεδα: σε ατομικό για το κάθε παιδί, σε ομαδικό αναφορικά με τη δυναμική και αλληλεπίδραση της ομάδας και σε επίπεδο εκπαιδευτικής διαδικασίας, όσον αφορά δηλαδή την επιλογή του διδακτικού υλικού, των στόχων διδασκαλίας.

3.3. Τεχνικές αξιολόγησης

Η αξιολόγηση πρέπει να γίνεται περιγραφικά με χαρακτηρισμούς που να ενισχύουν τη σωστή εκτίμηση των δυνατοτήτων των παιδιών και να μη φέρνουν στο προσκήνιο τις αδυναμίες του. Για παράδειγμα, ο έλεγχος των ικανοτήτων με εκφράσεις όπως «κατέχει – δεν κατέχει» ή «ναι – όχι» δε δίνει μια εικόνα του παιδιού, ως ολότητας που δρα και αλληλεπιδρά μέσα σε έναν παιδαγωγικό χώρο. Η/Ο Νηπιαγωγός μέσα από συστηματική παρατήρηση καταγράφει στοιχεία, καταστάσεις, γεγονότα που θεωρεί σημαντικά για αυτήν/όν αλλά και για το ίδιο το παιδί. Η ιδιαιτερότητα της κατηγορίας αυτής **καθιστά** πολλές φορές λειτουργικά αδύνατο να επιτευχθεί κάποιος στόχος μέσα σε λίγο χρονικό διάστημα προκειμένου να αισθανθεί η/ο Νηπιαγωγός ότι έχει καταφέρει κάτι. Τα βήματα ανάπτυξης του παιδιού είναι απειροελάχιστα και επομένως η αξιολόγηση είναι ακόμα πιο δύσκολη, καθώς πρέπει να ελέγχονται οι πιο λεπτομερείς αλλαγές. Ακόμα και ένα βλέμμα του παιδιού κάποια δεδομένη στιγμή προς την/ τον Νηπιαγωγό μπορεί να σημαίνει πολλά. Στη δεδομένη στιγμή αυτό που μετρά είναι όχι μόνο η αντίδραση του παιδιού αλλά και το περιβαλλοντικό και διαπροσωπικό πλαίσιο που προκάλεσε τη συγκεκριμένη αντίδραση. Το βλέμμα είναι ένα υλικό εκτίμησης για την/τον Νηπιαγωγό όπως σε κάθε άλλη περίπτωση θα μπορούσε να είναι μια ζωγραφιά ή ένα δείγμα γραφής. Η αξιολόγηση θα πρέπει να κινείται στο εύρος των γνωστικών αντικειμένων που περιγράφονται στο αναλυτικό πρόγραμμα έτσι ώστε να υπάρχει αντιστοίχιση.

3.4. Φάκελος αξιολόγησης

Όλο αυτό το υλικό αξιολόγησης, συζήτησης με τους γονείς ή και κάποιο άλλο βοηθητικό ή εκπαιδευτικό προσωπικό συγκεντρώνεται σε ένα φάκελο στον οποίο έχουν πρόσβαση όλοι οι προαναφερόμενοι. Ο φάκελος εμπεριέχει ταξινομημένα χρονολογικά όλα τα φυλλάδια παρατήρησης – σημειώσεων της/ του Νηπιαγωγού και το υλικό καταγραφής γεγονότων. Μέσα στο φάκελο υπάρχει επίσης η διάγνωση, αξιολόγηση και κατάταξη από το Κ.Δ.Α.Υ και οποιαδήποτε άλλα στοιχεία παρέχουν οι γονείς από άλλη πηγή (όπως παραδείγματος χάριν, ιατρικό ιστορικό). Σκοπός είναι ο φάκελος αυτός να παρέχει μια όσο το δυνατόν ολοκληρωμένη εικόνα της κατάστασης και ανάπτυξης του παιδιού στους διάφορους τομείς. Η δημιουργία ενός ηλεκτρονικού φακέλου αξιολόγησης και η χρήση προγραμμάτων σύγκρισης κάποιων δεδομένων μπορεί να βοηθήσει πιο συστηματικά το έργο του εκπαιδευτικού.

4. Γνωστικό Αντικείμενο: ΒΙΩΣΗ ΤΟΥ ΕΑΥΤΟΥ

Κεντρικός σκοπός αυτού του γνωστικού αντικείμενου είναι να βιώσει το παιδί τον εαυτό του λαμβάνοντας υπόψη το σώμα του, ως Όλο μέσα από αισθητηριακές και αντιληπτικές δομές. Η/ Ο Νηπιαγωγός μέσα από διάφορες δραστηριότητες προσπαθεί να δομήσει και να εδραιώσει μια σταθερή σχέση με το παιδί. Βασική προϋπόθεση είναι η διαμόρφωση μιας συναισθηματικής κατάστασης που θα προάγει την ευεξία. Η σωματική επαφή και οι δυνατότητες σωματικής έκφρασης προκαλούν αντιδράσεις που αναδεικνύουν την ανάγκη του παιδιού να αισθανθεί ολοκληρωμένο άτομο. Το σώμα λειτουργεί ως το πιο σημαντικό και μοναδικό πεδίο μάθησης. Μέσα από δραστηριότητες που σχετίζονται με το σώμα το παιδί βάσει των αναγκών του διαφοροποιεί τις ικανότητές του στους διάφορους τομείς ανάπτυξης και αντίληψης. Για την εκπλήρωση των στόχων αυτού του γνωστικού τομέα είναι απαραίτητο να ληφθεί υπόψη η θέση/ στάση του σώματος του παιδιού, προκειμένου να λάβει τα μηνύματα και ερεθίσματα σύμφωνα με τους στόχους. Η κατάλληλη θέση/ στάση του σώματος σχετίζεται άμεσα με τη σωματική-κινητική δομή του παιδιού, τη μορφή της αναπηρίας και θα πρέπει απαραίτητα να συζητείται με κάποιο ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό (φυσικοθεραπευτή, εργοθεραπευτή), αν υπάρχει στο χώρο της Σχολικής Μονάδας και αν δεν υπάρχει με κάποια ειδικότητα που παρακολουθεί το παιδί εκτός σχολικού ωραρίου. Όλες οι δραστηριότητες είτε υπάρχει είτε όχι λεκτική επικοινωνία συνοδεύονται λεκτικά με έναν χαμηλό, σταθερό τόνο ή ακόμα και με τραγούδι. Απαραίτητο είναι να παρατηρούνται οι αντιδράσεις του παιδιού και να ελέγχεται κατά πόσο χρειάζεται να εντατικοποιηθεί, να διακοπεί ή να αναδιαμορφωθεί το πλαίσιο της δραστηριότητας. Ουσιαστικά οποιοδήποτε υλικό δε θα πρέπει να χρησιμοποιείται παραπάνω από 15' με 20' λόγω της κόπωσης των αισθητηριακών ερεθισμάτων.

Λειτουργικές καταστάσεις στην καθημερινή ζωή: Το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο έχει άμεση σχέση με την καθημερινή ζωή του παιδιού, καθώς βοηθά το παιδί να οικειοποιηθεί το περιβάλλον. Αυτό σημαίνει ότι τόσο το υλικό όσο και η επιλογή των δραστηριοτήτων θα γίνονται με γνώμονα το ήδη γνωστό και άμεσο περιβάλλον του παιδιού. Οριοθετώντας το πλαίσιο των δυνατοτήτων του μαθαίνει να ανταποκρίνεται άμεσα στα ερεθίσματα που λαμβάνει. Συγχρόνως οι δραστηριότητες αυτές ενισχύουν την αυτοεικόνα μέσα από το μοναδικό όργανο που έχει αποκλειστικά στη διάθεσή του, το σώμα του. Η γνώση των δυνατοτήτων του σώματος βοηθά γενικότερα στην κατάκτηση δεξιοτήτων που προάγουν έναν καλύτερο τρόπο επικοινωνίας και διαμόρφωσης σχέσεων με το άμεσο και έμμεσο περιβάλλον.

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
	<p>Η/ Ο Νηπιαγωγός μέσα από μια χαλαρή, ευχάριστη και άνετη ατμόσφαιρα σε ελεύθερες ή οργανωμένες δραστηριότητες δίνει στο παιδί τη δυνατότητα με λεκτική περιγραφή και φυσική καθοδήγηση:</p> <p>Na βιώσει το σώμα του μέσα από το δέρμα του</p>	<p>► Na έρθει το δέρμα του παιδιού σε επαφή με διαφορετικό υλικό: 1) Η/ Ο Νηπιαγωγός πλένει τα μέρη του σώματος του παιδιού με διάφορα είδη από σφουγγάρια. 2) Η/Ο</p>

<p>Βίωση του εαυτού μέσα από το σώμα</p>	<p>Να βιώσει το σώμα του μέσα από διάφορες στάσεις (κιναισθησία)</p> <p>Να αντιλαμβάνεται ήχους και θορύβους</p>	<p>Νηπιαγωγός αλείφει το σώμα του με διάφορα λάδια, ή κρέμες</p> <p>► Να αντιδρά σε δερματικά ερεθίσματα: 1) Να αγγίζει διαφορετικό υλικό και να εκφράζει προτιμήσεις 2) Να βιώσει την αλλαγή της θερμοκρασίας σε διάφορα μέρη του σώματός του. Βάζει το ένα χέρι του σε μια λεκάνη με κρύο νερό και το άλλο σε ζεστό νερό</p> <p>► Να αποκτήσει εμπειρίες και να αυτενεργεί σε διαφορετικές θέσεις του σώματος: σε πρηνή θέση, σε πλάγια θέση, σε καθιστή θέση κ. λπ.</p> <p>► Να αποκτήσει εμπειρίες μέσα από κινήσεις του σώματος και να τις αντιλαμβάνεται: σε τραμπολίνο, σε κούνια, σε στρώματα από διαφορετικό υλικό (νερό, πούπουλα, αέρα) κ. λπ.</p> <p>► Να εξασκείται στην ισορροπία σε ασταθές επίπεδο: τοποθετούνται το ένα πάνω στο άλλο πολλά μαξιλάρια και προσπαθεί να ισορροπήσει σε διάφορες θέσεις (ξαπλωμένο, καθισμένο, στα γόνατα κ. λπ.)</p> <p>► Να κάνει αυτόνομα αλλαγές στη θέση του σώματός του: η/ο Νηπιαγωγός διαμορφώνει άβολες σωματικές – κινητικές στάσεις/ θέσεις του σώματος του παιδιού, ώστε το παιδί να ενεργήσει προς την επαναφορά του σώματός του σε μια πιο βολική θέση</p> <p>► Να αντιλαμβάνεται και να αντιδρά σε ακουστικά ερεθίσματα: 1) Να αποκτήσει εμπειρίες παλμικών κινήσεων/ δονήσεων 2) Να αντιλαμβάνεται ήχους και θορύβους και να αντιδρά. Για παράδειγμα να δίνονται αρκετά διαφοροποιημένα παλμικές κινήσεις, όπως δονήσεις που μεταφέρονται μέσα από νερό. 3) Να εντοπίζει την πηγή του ακουστικού ερεθίσματος. 4) Να δίνονται στο παιδί διάφορα ακουστικά ερεθίσματα και να παρατηρούνται οι αντιδράσεις του</p> <p>► Να αποκτήσει μουσικά βιώματα: 1) Να βιώνει απλά ρυθμικά μοτίβα όπως οι χτύποι της καρδιάς. Η/ Ο Νηπιαγωγός</p>
---	--	--

<p>Βίωση του εαυτού μέσα από το σώμα</p>	<p>Να αποκτήσει εμπειρίες μέσα από τη γεύση και την όσφρηση</p> <p>Να αντιλαμβάνεται οπτικά ερεθίσματα</p>	<p>κινείται ρυθμικά μαζί με το παιδί στο ρυθμό του χτύπου της καρδιάς του. 2) Να ακούει μουσική και να συμμετάσχει κινητικά 3) Να ακούει μουσική και να συμμετάσχει ηχητικά με τη φωνή του με ό,τι ήχους / συλλαβές μπορεί να παράγει.</p> <p>Διαθεματική σύνδεση με: Δημιουργία-Έκφραση (στοιχεία του μουσικού ήχου), Σχέση και Αλληλεπίδραση με το Περιβάλλον (να εκτελεί για κάποιο χρονικό διάστημα μια εργασία), Εισαγωγή στη Δόμηση της Επικοινωνίας (να αντιδρά σε ερεθίσματα) κ. λπ.</p> <p>►Να δοκιμάσει διάφορες γεύσεις: 1) Στην ανοιχτή παλάμη του παιδιού εσωτερικά ή εξωτερικά τοποθετούνται διαφορετικές γεύσεις, όπως αλάτι, ζάχαρη, μπαχαρικό ξινό, τριμμένη κανέλα και το παιδί δοκιμάζει γλείφοντας την παλάμη του. 2) Αυτές οι γεύσεις δίνονται στο παιδί με διαφορετικό υλικό όπως κουτάλι, σε πλαστικά μαλακά αντικείμενα που μπορεί να τοποθετεί στο στόμα του.</p> <p>►Να μυρίσει διάφορες μυρωδιές: 1) Μυρίζει διάφορες μυρωδιές μέσα σε μικρά μπουκάλια ή σακούλες 2) Κατά τη διάρκεια της σίτισης μυρίζει το φαγητό 3) Να συνδυάζει μυρωδιές με καταστάσεις και αντικείμενα. Για παράδειγμα κατά την είσοδό του στο χώρο της τάξης ή κατά την αποχώρηση.</p> <p>►Να βιώσει οπτικά ερεθίσματα: 1) Η/ Ο Νηπιαγωγός αλλάζει τη θέση του παιδιού προκειμένου να αποκτήσει καινούργιες οπτικές εμπειρίες του χώρου. 2) Η/ Ο Νηπιαγωγός κρεμά διάφορα αντικείμενα (με διαφορετικά χρώματα, ή μεγέθη ή σχήματα) στο ταβάνι και δίνει τη δυνατότητα στο παιδί να τα φέρει σε κίνηση 3) Με μερική συσκότιση του χώρου δίνονται διάφορα οπτικά ερεθίσματα με φωτισμό</p> <p>►Να ενισχυθεί η βλεμματική επαφή: 1) Η/ Ο Νηπιαγωγός με διάφορα αντικείμενα εν κινήσει</p>
---	--	--

<p>Βίωση</p> <p>του εαυτού</p> <p>μέσα από</p> <p>το σώμα</p>	<p>Na αντιλαμβάνεται απτικά ερεθίσματα</p>	<p>προσελκύει το βλέμμα του παιδιού 2) Μποστά σε καθρέφτη γίνονται διάφορες γκριμάτσες ή με μασάζ στο πρόσωπο του παιδιού προκαλούνται αλλαγές στις γκριμάτσες 3) Η/ Ο Νηπιαγωγός μιλά στο παιδί στο πλαίσιο του οπτικού του πεδίου</p> <p>►Na αποκτήσει απτικές εμπειρίες μέσα από κινήσεις των χεριών σε διαφορετικά υλικά: 1) Μέσα σε μια λεκάνη βάζουμε ρεβίθια ή φασόλια ή άμμο και τοποθετούμε τα χέρια του παιδιού ή τα πόδια του 2) Na αγγίξει τα διάφορα μέρη του σώματός του με διαφορετικό υλικό 3) Μέσα σε μια κούτα ή μια λεκάνη βάζουμε διαφορετικό υλικό και τοποθετούμε μέσα το παιδί χωρίς κάλτσες με κοντό παντελονάκι και κοντομάνικο μπλουζάκι. Σε αυτή την περίπτωση ίσως τα ερεθίσματα να είναι πολλά και να προκαλέσουν μια υπερδιέγερση στο παιδί. Μπορεί η/ ο Νηπιαγωγός να μπει μαζί με το παιδί ή να υπάρχει μια άμεση επαφή προκειμένου το παιδί να αισθανθεί ασφάλεια</p> <p>►Na αποκτήσει εμπειρίες, να αντιληφθεί και να αισθανθεί μέσα από την επαφή του εσωτερικού της παλάμης με διαφορετικό υλικό: 1) Na καλυφθούν οι τοίχοι της αίθουσας με διαφορετικό υλικό δίνοντας στο παιδί τη δυνατότητα να βιώσει και να αντιληφθεί τις διαφορές στην αφή 2) Βιώνει τη διαφορά θερμοκρασίας (κρύο/ ζέστη) μέσα από διαφορετικό υλικό: νερό, άμμο, πέτρα</p> <p>►Na χρησιμοποιεί όλη την παλάμη του: 1) Η/ Ο Νηπιαγωγός δίνει διάφορα ερεθίσματα προκειμένου να χαλαρώσει η παλάμη του παιδιού. Για παράδειγμα προσεκτικό μασάζ του εσωτερικού της παλάμης ή σύρσιμο της παλάμης σε διαφορετικές επιφάνειες, που είναι καλυμμένες με μια κρέμα ή αλοιφή, προκειμένου να χαλαρώσει σταδιακά η παλάμη 2) Η/ Ο Νηπιαγωγός δίνει τη δυνατότητα στο παιδί</p>
---	--	--

<p>Βίωση του εαυτού μέσα από το σώμα</p>	<p>Να ενισχυθεί η λεπτή κινητικότητα</p> <p>Να αποκτήσει έλεγχο του στόματος</p>	<p>τοποθετώντας αντικείμενα ή παιχνίδια στο χέρι του να τα πιάνει και να τα αφήνει με βοήθεια.</p> <p>►Να χρησιμοποιεί το χέρι σε συντονισμό με άλλες αισθήσεις: 1) Αντικείμενα που αρέσουν στο παιδί (οπτικά, ακουστικά, οσφρητικά κ.λ.π.) κρέμονται ή τοποθετούνται σε σημείο που να έχει άμεση πρόσβαση το παιδί 2) Η/ Ο Νηπιαγωγός αλείφει ένα κουτάλι με μέλι και κρατώντας το μαζί με το παιδί, το οδηγεί στο στόμα, δίνοντας την ευκαιρία στο παιδί να αντιληφθεί τη σχέση κουτάλι-κίνηση χεριού-γεύση</p> <p>►Να αναπτύξει λειτουργικές κινήσεις του χεριού:1) Η/ Ο Νηπιαγωγός διαμορφώνει παιχνίδια που εμπεριέχουν διαδικασίες «δίνω και παίρνω». 2) Η/ Ο Νηπιαγωγός προσφέρει παιχνίδια, τα οποία είναι κατάλληλα να τα αγγίζει με το χέρι και να πειραματίζεται σε διάφορες κινήσεις, όπως μπάλες, ηχητικά παιχνίδια, παιχνίδια με φωτισμό</p> <p>►Να μάθει να χρησιμοποιεί τα δάχτυλά του: 1) Να παίρνει αντικείμενα από μια επιφάνεια. Η/ Ο Νηπιαγωγός οδηγεί το χέρι του παιδιού σε ένα αντικείμενο, φέρνει το εσωτερικό της παλάμης σε επαφή με το αντικείμενο και σφίγγει τα δάχτυλά του γύρω από αυτό. 2) Να παίρνει μικρά αντικείμενα από μια επιφάνεια κάνοντας χρήση των δακτύλων. Η/ Ο Νηπιαγωγός οδηγεί τον αντίχειρα και το δείκτη του παιδιού να πάρει ψίχες ψωμιού από ένα πιάτο</p> <p>►Να αποκτήσει εμπειρίες στην περιοχή του στόματος: 1) Η/ Ο Νηπιαγωγός προσφέρει στο παιδί ερεθίσματα στην περιοχή του στόματος για να προκαλέσει μυϊκές αντιδράσεις, όπως γλυκό, αλμυρό, ξινό, ζεστό, κρύο, μαλακό, σκληρό. 2) Να γλείφει, να ρουφά και να μασά διαφορετικά υλικά, προκειμένου να εξασκηθεί σε διαφορετικές λειτουργικές διαδικασίες που θα ενισχύουν τις κινήσεις της στοματικής περιοχής</p>
--	--	--

<p>Βίωση του εαυτού μέσα από το σώμα</p>	<p>Να γνωρίσει το σώμα του</p>	<p>► Να ελέγξει κινήσεις στη στοματική περιοχή: 1) Να αναπτύξει εκφραστικές ικανότητες του προσώπου: Κατά τη διάρκεια των παραπάνω δραστηριοτήτων το παιδί μπορεί να παρατηρεί τις γκριμάτσες του προσώπου του 2) Να διευρυνθούν οι κινήσεις της στοματικής περιοχής, όπως της γλώσσας, των χειλιών που θα βασίζονται σε κινητικά πρότυπα που διαθέτει το παιδί</p> <p>► Να χρησιμοποιήσει τη στοματική περιοχή για την παραγωγή ήχων: 1) Να παρατηρεί σε καθρέφτη το πρόσωπό του, όταν παράγει κάποιους ήχους 2) Η/ Ο Νηπιαγωγός κάθεται απέναντι από το παιδί και κάνει διάφορους μορφασμούς που συνδυάζονται με ήχους: έκπληξη, κλάμα, χαρά ή μιμείται ήχους ζώων χρησιμοποιώντας όλα τα μέρη της στοματικής περιοχής: γλώσσα, χείλη, δόντια</p> <p>Διαθεματική σύνδεση με: Αυτοεξυπηρέτηση (να αποδέχεται τη σίτιση από άλλους), Εισαγωγή στη Δόμηση της επικοινωνίας (να εξασκήσει τα όργανα ομιλίας), Δημιουργία- Έκφραση (να αποκτήσει εμπειρίες με αντικείμενα, πρόσωπα και καταστάσεις) κ. λπ.</p> <p>► Να βιώσει το σώμα του ως Όλον: 1) Σε μια μεγάλη κούτα βάζουμε μπαλόνια ή μικρές μπάλες και τοποθετούμε μέσα το παιδί 2) Να αντιληφθεί το σώμα του μέσα από διαφορετικές κινητικές δομές και θέσεις του σώματος</p> <p>► Να βιώσει τα μέρη του σώματος ως μέρη του δικού του σώματος: 1) Να αναγνωρίσει τα μέλη του σώματος ακολουθώντας την κεφαλοουραία κατεύθυνση ανάπτυξης (από πάνω προς τα κάτω) 2) Να παρατηρήσει το σώμα του στον καθρέφτη μέσα από διάφορα ερεθίσματα που του εφιστούν την προσοχή σε κάποιο μέρος του σώματος</p> <p>► Να βιώσει το σώμα του σε σχέση με το χώρο και το χρόνο: 1) Σε σχέση με κάποιες δραστηριότητες που γίνονται ή οργανώνονται σε συγκεκριμένες ώρες της εκπαιδευτικής διαδικα-</p>
--	--------------------------------	--

<p>Βίωση του εαυτού μέσα από το σώμα</p>		<p>σίας η/ο Νηπιαγωγός οργανώνει διαφορετικές θέσεις του σώματος. Για παράδειγμα στη σίτιση. 2) Να βιώνει την τοποθέτηση των αντικειμένων στο χώρο με βάση τις ανάγκες του. Για παράδειγμα, την ώρα του παιχνιδιού τα αντικείμενα-παιχνίδια γύρω του είναι τοποθετημένα σε συγκεκριμένες θέσεις.</p>
---	--	--

5. Γνωστικό Αντικείμενο: ΑΥΤΟΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗ ΚΑΙ ΥΓΙΕΙΝΗ ΣΩΜΑΤΟΣ

Τα παιδιά με βαριά νοητική καθυστέρηση είναι άμεσα εξαρτώμενα από το οικείο περιβάλλον και επομένως χρειάζονται ιδιαίτερη ενίσχυση στον τομέα της αυτοεξυπηρέτησης. Κεντρικός σκοπός αυτού του γνωστικού αντικείμενου είναι να βιώσει το παιδί την ευχαρίστηση της ικανοποίησης και εκπλήρωσης βασικών υπαρξιακών αναγκών. Η ενίσχυση του παιδιού σε αυτόν τον τομέα του παρέχει τη δυνατότητα να αποκτήσει αυτονομία και ανεξαρτησία, γεγονός που οδηγεί στη διαμόρφωση της προσωπικότητας. Η αυτοεξυπηρέτηση είναι σκοπός του μαθήματος και δεν πρέπει να αποτελεί σε καμία περίπτωση μέτρο για την επιλογή και ένταξη του παιδιού στο σχολείο. Η επίτευξη των στόχων της διδασκαλίας μπορεί να επιτευχθεί μέσα από εξατομικευμένη παρέμβαση, μέσα από διδασκαλία σε μικρές ομάδες ή και μέσα από βραχυπρόθεσμο ή μακροπρόθεσμο χρονοδιάγραμμα του πλαισίου του μαθήματος. Επίσης είναι σημαντικό να ακολουθείται μια σταθερή και συνεχής πορεία στη δομή και σειρά των δραστηριοτήτων. Κάποιες ρουτίνες και συνήθειες ως προς την επιλογή για παράδειγμα της μουσικής ή κάποιου αρώματος πρέπει να είναι σταθερές. Είναι σημαντικό, επειδή όλες αυτές οι δραστηριότητες έχουν να κάνουν με το σώμα του παιδιού, η/ ο Νηπιαγωγός να γνωρίζει τυχόν ευαισθησίες ή αλλεργίες που μπορεί να έχει το παιδί σε σαμπουάν ή αντικείμενα που σχετίζονται με αυτές τις διαδικασίες (πλύσιμο, βούρτσισμα). Η εκμάθηση κάποιων δεξιοτήτων πρέπει να γίνεται σταδιακά αρχικά με φυσική καθοδήγηση και λεκτικές οδηγίες μέχρι τελικώς το παιδί να αυτονομηθεί σε ένα μεγάλο μέρος των δραστηριοτήτων πάντα στα πλαίσια των δυνατοτήτων του. Σημαντικό ρόλο σε αυτή τη διαδικασία μπορεί να παίξει και κάποιο άλλο άτομο (Κοινωνική λειτουργός, Επιμελήτρια/ -λητής ή κάποιο άλλο πρόσωπο που θα έχει το ρόλο της/ του συνοδού) με απώτερο σκοπό να λειτουργήσει ενισχυτικά στη διαμόρφωση και οργάνωση των δραστηριοτήτων τόσο απέναντι στο παιδί όσο και απέναντι στην/ στον Νηπιαγωγό.

Λειτουργικές καταστάσεις στην καθημερινή ζωή: Προκειμένου να αντεπεξέλθει το γνωστικό αντικείμενο στην καθημερινή ζωή είναι απαραίτητη η συνεργασία με τους γονείς. Μέσα από τις πληροφορίες που θα δώσουν οι γονείς για τις συνήθειες διατροφής και υγιεινής σώματος η/ ο εκπαιδευτικός θα μπορεί να οργανώσει τις δραστηριότητες με βάση ένα πλαίσιο που θα είναι γνωστό στο παιδί και πάνω σε αυτό να βοηθήσει στην περαιτέρω εκμάθηση νέων δεξιοτήτων. Όταν επιβεβαιώνεται η κατάκτηση μιας δεξιότητας μέσα στο σχολικό χώρο είναι επίσης σημαντικό να ενημερώνεται η οικογένεια προκειμένου να μεταφερθεί η ικανότητα αυτή στον οικείο καθημερινό χώρο που ζει το παιδί. Μέσα από καθημερινές δραστηριότητες στη διάρκεια της σχολικής ζωής ενεργοποιείται το παιδί να αναπτύξει μια σχέση με το ρουχισμό. Για παράδειγμα η τοποθέτηση του

μπουφάν και της τσάντας σε ένα συγκεκριμένο σημείο, η χρήση μιας παλιάς μπλούζας στη διάρκεια των εικαστικών για να μη λερώσει τα ρούχα του.

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
<p>Αυτοβοήθεια στο ντύσιμο</p>	<p>Η/ Ο Νηπιαγωγός μέσα από μια χαλαρή, ευχάριστη και άνετη ατμόσφαιρα σε ελεύθερες ή οργανωμένες δραστηριότητες δίνει στο παιδί τη δυνατότητα με λεκτική περιγραφή και φυσική καθοδήγηση:</p> <p>Na αποδέχεται να το ντύνουν και να το ξεντύνουν</p> <p>Na συμμετάσχει στη διαδικασία του ντυσίματος</p>	<p>► Na αποδέχεται το ντύσιμο και ξεντύσιμο σε μια ήρεμη και χαλαρωτική ατμόσφαιρα που διαμορφώνει η/ ο εκπαιδευτικός μέσα από τραγουδοπαιχνίδια. Κατά προτίμηση το παιδί κάθεται. Αν θα πρέπει να είναι ξαπλωμένο, θα πρέπει το κεφάλι να είναι λίγο πιο ψηλά τοποθετημένο για να υπάρχει οπτική επαφή με την/ τον Νηπιαγωγό.</p> <p>► Na μάθει να αναγνωρίζει τα διάφορα είδη ρουχισμού: Η/Ο Νηπιαγωγός μέσα από διάφορες δραστηριότητες δίνει τη δυνατότητα στο παιδί να επιλέγει ρούχα που θα φορέσει. Ακόμη να κρατά το χέρι του σταθερό, προκειμένου να του περάσει η/ο Νηπιαγωγός το μανίκι ενός πουκάμισου.</p> <p>Διαθεματική Σύνδεση με: Βίωση του Εαυτού (να γνωρίσει το σώμα), Σχέση και Αλληλεπίδραση με το Περιβάλλον (να γνωρίσει τα αντικείμενα που εντάσσονται στο ρουχισμό), Εισαγωγή στη δόμηση της μαθηματικής σκέψης (πάνω στο κεφάλι φοράμε το σκουφάκι) κ. λ.π.</p> <p>► Na μπορεί να συμμετάσχει σε προασκήσεις αδρής κινητικότητας μια με το ένα χέρι μία με το άλλο: 1) Na τραβά να βγάλει τις κάλτσες ή το μανίκι 2) Na πιάνει και να φέρνει το μπουφάν του για να το φορέσει, όταν είναι η ώρα αποχώρησης</p>

**Αυτοβοήθεια
στο ντύσιμο**

Να γνωρίσει τη λειτουργικότητα του κουμπώματος ή δεσίματος

Να ντύνεται και να ξεντύνεται μόνο του

► Να μπορεί να ακολουθεί μια λεκτική οδηγία και με φυσική καθοδήγηση να βοηθά στη διαδικασία του ντυσίματος: 1) «Νίκο, έλα. Δώσε το ένα χέρι» 2) «Μαρία, έλα βάλε το ένα πόδι στο παπούτσι..... τώρα το άλλο πόδι»

► Να κατανοήσει την έννοια κουμπώνω/ξεκουμπώνω, λύνω/ξελύνω: 1) Να γνωρίσει τη λειτουργικότητα των κουμπωμάτων σε διάφορα αντικείμενα που έχει μαζί του για παράδειγμα στην τσάντα 2) Να εξασκηθεί σε διάφορα κουμπώματα που έχουν κατασκευασθεί (από χαρτόνια, ξύλο) ανάλογα με τις ικανότητές του (ιδιαίτερα στον τομέα λεπτής κινητικότητας). 3) Να τραβά ένα σχοινί για να το ξελύσει

► Να γνωρίσει ότι τα ρούχα κουμπώνουν και ξεκουμπώνουν: 1) Να εντοπίσει κουμπιά ή άλλου είδους κουμπώματα στα ρούχα και να ζητήσει βοήθεια 2) Να εντοπίσει ανοιχτά κουμπώματα για παράδειγμα στο μπουφάν του το χειμώνα, όταν είναι η ώρα αναχώρησης και να ζητήσει να το κουμπώσουν. 3) Αρχικά, προσπαθεί να βγάλει το πουκάμισο του, ενώ είναι κουμπωμένο. Στη συνέχεια προσπαθεί να το βγάλει ξεκούμπωτο. Έτσι καταλαβαίνει ότι τα ρούχα βγαίνουν καλύτερα, όταν είναι ξεκούμπωτα.

► Να γνωρίσει σε ποιες καταστάσεις ντύνεται ή ξεντύνεται: 1) Στην αίθουσα για τη φυσική αγωγή βγάζουμε για παράδειγμα τα παπούτσια ή φοράμε μια φόρμα. 2) Να γνωρίζει την αναγκαιότητα να

<p>Αυτοβοήθεια στο ντύσιμο</p>		<p>ξεντυθεί, όταν ζεσταίνεται. ▶ Να γνωρίζει πως φοριέται κάθε ρούχο και να διαλέγει τη σωστή θέση: 1) Κάθεται για να φορέσει τα παπούτσια 2) Μπροστά στον καθρέφτη βάζει ένα καπέλο ▶ Να τηρεί τάξη στο ρουχισμό του: 1) Να αναγνωρίζει τα προσωπικά του ρούχα 2) Τοποθέτηση των ρούχων του σε συγκεκριμένο ράφι ή κρεμάστρα</p>
<p>Εκπαίδευση στη σίτιση</p>	<p>Να αποδέχεται τη σίτιση από άλλους</p> <p>Να αποκτήσει βασικές δεξιότητες για την προετοιμασία και επεξεργασία του φαγητού</p>	<p>▶ Να βιώσει το φαγητό ως μια ευχάριστη διαδικασία: 1) Να κάθεται σε μια άνετη καρέκλα με κατάλληλη θέση του σώματός του και δίπλα του να καθίσει η/ ο Νηπιαγωγός 2) Η/ Ο Νηπιαγωγός να αγγίζει το παιδί την ώρα της σίτισης βάζοντάς το να ακουμπήσει το χέρι του πάνω στο δικό της/ το ή να το ταιΐζει έχοντάς το στην αγκαλιά της ▶ Να αναγνωρίσει τη δομή της διαδικασίας της σίτισης: 1) Να γίνεται πάντα μια συγκεκριμένη ώρα η σίτιση 2) Να μάθει να δίνει κάποιο σήμα, όταν έχει χορτάσει ▶ Να γνωρίζει τις διαδικασίες και συνήθειες του φαγητού: 1) Να γίνεται χρήση διαφορετικών αντικειμένων από τη/ το Νηπιαγωγό. Το παιδί να κρατά ένα κουτάλι, όταν η σίτιση γίνεται με κουτάλι από τη/ το Νηπιαγωγό. 2) Να αποκτήσει αρχικές δεξιότητες απαραίτητες για τη σίτιση. Για παράδειγμα να μάθει να κάθεται όλην τη διάρκεια της σίτισης. Οι δεξιότητες αυτές θα επεκταθούν κατά τη φοίτησή του στο Δημοτικό Σχολείο ▶ Να αναγνωρίζει διάφορα αντικείμενα σίτισης: 1) Να αναγνωρίζει το δικό του παγουρίνο ή ποτήρι 2) Μέσα από παιχνίδι ρόλων στη γωνιά του κουκλόσπιτου να επιλέγει</p>

**Εκπαίδευση
στη σίτιση
(συνέχεια)**

Να τρώει και να πίνει μόνο του

Να βιώσει τη διαδικασία του φαγητού, ως μια κοινωνική διαδικασία

διάφορα αντικείμενα της σίτισης 3) Να μάθει να τρώει με τα χέρια του ένα τόστ σε κομμάτια ή κρατώντας το όλο με το ένα χέρι ή με τα δύο, ανάλογα με τις ικανότητές του.

► Να κάνει χρήση των διάφορων αντικειμένων της σίτισης: 1) Να πίνει νερό από δικό του ποτήρι ή παγούρι 2) Να μάθει να πίνει με το καλάμακι 3) Να δοκιμάζει διάφορες γεύσεις με διαφορετικά αντικείμενα. Για παράδειγμα γιαουρτάκι με το κουτάλι

► Να προμηθεύεται μόνο του για να φάει και να πει: 1) Να βγάζει το φαγητό από την τσάντα του και να το βάζει στο τραπέζι 2) Να φέρνει την κανάτα με το νερό στο τραπέζι 3) Να γεμίζει το ποτήρι του με χυμό ή νερό

► Να προετοιμάζει το τραπέζι: 1) Τοποθετεί το ποτήρι ή το παγουρίνο στο τραπέζι 2) Στρώνει την πετσέτα στη θέση του τραπεζιού που κάθετα 3) Να συμμαζεύει τα πράγματά του με τη λήξη του φαγητού

► Να οργανωθεί επίσκεψη με συνοδούς σε κάποιο εστιατόριο

► Να προσκληθούν τα αδέρφια ή παιδιά από άλλο σχολείο για να φάνε γλυκό σε γενέθλια ή ονομαστική γιορτή

► Να οργανωθεί Χριστουγεννιάτικο ή άλλο εορταστικό γεύμα

Διαθεματική σύνδεση με: Σχέση και Αλληλεπίδραση με το Περιβάλλον (να βιώσει την παρουσία των Άλλων), Δημιουργία-Εκφραση (να αποκτήσει κοινωνικές εμπειρίες μέσα από μουσικές-ρυθμικές δραστηριότητες), Εισαγωγή στη δόμηση της μαθηματικής σκέψης (να βιώσει τη διάσταση του χώρου σε καθορισμένες χρονικές δομές) κ. λ π.

Φροντίδα και υγιεινή σώματος	<p>Na αποδέχεται το πλύσιμο και το μπάνιο από άλλους</p> <p>Na πλένει μόνο του τα χέρια και το πρόσωπο</p> <p>Na βουρτσίζει τα δόντια του</p>	<p>► Na βιώσει το πλύσιμο ή το μπάνιο ως μια ευχάριστη διαδικασία: 1) Μέσα σε μια λεκάνη με νερό η/ ο Νηπιαγωγός βάζει διάφορα είδη από σφουγγάρια 2) Χρησιμοποιούνται διάφορα αρωματικά σαπούνια 3) Παιχνίδι με σαπουνόφουσκες ή άλλα ζωάκια πλαστικά για το μπάνιο</p> <p>► Na δέχεται το πλύσιμο ή το μπάνιο σε συγκεκριμένες καταστάσεις που θα προάγουν την αναγκαιότητά του: 1) Πλύσιμο χεριών ή άλλων μερών του σώματος μετά τη χρήση της τουαλέτας 2) Πλύσιμο χεριών πριν το φαγητό</p> <p>► Na αναγνωρίζει τα αντικείμενα του μπάνιου ή πλυσίματος: 1) Όταν γίνει η χρήση της τουαλέτας η/ο Νηπιαγωγός του δείχνει το σαπούνι, να το μυρίσει και μετά του πλένει τα χέρια 2) Η/Ο Νηπιαγωγός ζητά από το παιδί να της/του δώσει τα χέρια του για να τα σκουπίσει με την πετσέτα</p> <p>► Na αναγνωρίσει την αναγκαιότητα της καθαριότητας: 1) Μετά από το φαγητό 2) Μετά από δραστηριότητες αισθητικής αγωγής για παράδειγμα δαχτυλομπογιές</p> <p>► Na μάθει τα βήματα για την ολοκλήρωση της διαδικασίας: 1) Na ανοίγει τη βρύση 2) Na βάζει τα χέρια κάτω από το νερό 3) Na κρατά στα χέρια του το σαπούνι ή να πιέζει τη συσκευή με το υγρό σαπούνι 4) Na ξεπλένει τα χέρια του 5) Na κλείνει τη βρύση 6) Na ξεκρεμά την πετσέτα 7) Na σκουπίζει τα χέρια του 8) Na κρεμά την πετσέτα</p> <p>► Na γνωρίσει τα αντικείμενα του βουρτσίσματος των δοντιών: 1) Με την οδοντόβουρτσα</p>
-------------------------------------	---	--

<p>Φροντίδα και υγιεινή σώματος</p>	<p>Να προσέχει την εξωτερική του εμφάνιση</p>	<p>αγγίζουμε τη στοματική κοιλότητα (τα χείλη) 2) Μπροστά στον καθρέφτη να κάνει μορφασμούς με το στόμα του προκειμένου να παρατηρήσει τα δόντια του και να πειραματιστεί με την οδοντόβουρτσα 3) Να δοκιμάσει διάφορες γεύσεις οδοντόπαστας</p> <p>► Να γνωρίσει τη διαδικασία του βουρτσίσματος των δοντιών: 1) Να χρησιμοποιήσει μέσα από το παιχνίδι την οδοντόπαστα, να πιέσει το σωληνάριο και να το αλείψει σε μια επιφάνεια με τη χρήση της παλάμης του 2) Να βάζει νερό στο στόμα του και να το φτύνει χωρίς να το καταπιεί 3) Να πλένει την οδοντόβουρτσα 4) Να βάζει πάνω στην οδοντόβουρτσα την οδοντόπαστα 5) Να βάζει την οδοντόβουρτσα στα δόντια του να τα τρίβει (αρχικά με βοήθεια και σταδιακή μείωσή της)</p> <p>► Να αναγνωρίσει την αναγκαιότητα του πλυσίματος των δοντιών: 1) Βουρτσίζουμε τα δόντια μετά το φαγητό 2) Οργάνωση επίσκεψης σε οδοντίατρο</p> <p>► Να δέχεται περιποίηση και σταδιακά να περιποιείται μόνο του το πρόσωπό του: 1) Να σκουπίζει τη μύτη του. 2) Να σκουπίζει το στόμα του 3) Να χτενίζει τα μαλλιά του.</p> <p>► Να απολαμβάνει την ωραία μυρωδιά στο σώμα του: 1) Να δέχεται να του βάζουν κολόνια 2) Να βάζει κολόνια στα χέρια του και μετά να την αλείφει κάτω από το λαιμό του</p> <p>► Να αποκτήσει κριτική άποψη για την εμφάνισή του: 1) Η/ Ο Νηπιαγωγός του λέει για τα όμορφα ρούχα που φοράει 2) Μπροστά στον καθρέφτη φοράει διάφορα ρούχα ή</p>
--	---	---

		καπέλα και παροτρύνεται να αποφασίσει τι του αρέσει ή τι του ταιριάζει.
Εκπαίδευση στην τουαλέτα	<p>Να αντιληφθεί τις διαδικασίες αφόδευσης</p> <p>Να δηλώνει την ανάγκη του (πιθανή χρήση της τουαλέτας)</p>	<p>► Να βιώσει την αφόδευση ως μια σωματική λειτουργία: 1) Όταν η/ο Νηπιαγωγός αντιληφθεί ότι γέμισε η πάνα το επισημαίνει λεκτικά στο παιδί και δείχνει την καινούργια πάνα</p> <p>► Να νιώσει άνετα στην αλλαγή πάνας: 1) Να υπάρχει ξεχωριστός ευάερος χώρος αλλαγής πάνας κατάλληλα διαμορφωμένος 2) Να χρησιμοποιούνται μυρωδικά μαντηλάκια καθαρισμού και λάδι</p> <p>► Να αναγνωρίσει τη διαδικασία της υγιεινής σώματος: 1) Να δίνεται κάποιο συγκεκριμένο σήμα για την έναρξη ή τη λήξη της δραστηριότητας 2) Να γνωρίσει το χώρο που γίνεται η αλλαγή πάνας</p> <p>► Να γνωρίσει το χώρο της τουαλέτας, ως χώρο της αφόδευσης: 1) Μπροστά στην πόρτα τοποθετείται ένα σημάδι αναγνωρίσιμο για το χώρο της τουαλέτας 2) Να συνοδεύεται το παιδί συχνά στο χώρο της τουαλέτας, όπου θα πλένει αρχικά τα χέρια του αλλά και θα του μεταφέρεται το μήνυμα της ανάγκης του.</p> <p>► Να γνωρίσει τη διαδικασία: 1) Να μάθει να γδύνεται μόνο του στην τουαλέτα 2) Να μάθει να κάθεται στην τουαλέτα 3) Να μάθει, πριν προβεί στην εκκένωση, ότι δεν πρέπει να σηκωθεί 4) Να μάθει να κόβει χαρτί τουαλέτας 5) Να μάθει να καθαρίζεται 6) Να μάθει να τραβά το καζανάκι 7) Να μάθει να ντύνεται 8) Να μάθει να πλένει τα χέρια του.</p> <p>► Να οργανώσει τον τρόπο που θα δηλώνει την ανάγκη του: 1) Να</p>

<p>Εκπαίδευση στην τουαλέτα</p>		<p>δοθεί κάποιο σημάδι (λεκτικά ή μη λεκτικά) για την αναγνώριση της ανάγκης του 2) Να επισκέπτεται την τουαλέτα κάποια συγκεκριμένη στιγμή της ημέρας (Αν μπορεί να οργανωθεί παράλληλη εφαρμογή του προγράμματος εκπαίδευσης τουαλέτας από τους γονείς στο σπίτι).</p>
<p>Προφύλαξη και πρόληψη από κινδύνους</p>	<p>Να αντιδρά σε απαγορεύσεις και σε επισημάνσεις</p> <p>Να δίνει προσοχή σε ανάγκες και ιδιαίτερες καταστάσεις</p>	<p>► Να λαμβάνει υπόψη του λεκτικές και μη λεκτικές οδηγίες και επισημάνσεις από τη/ το Νηπιαγωγό: Όταν ανάβει η/ο Νηπιαγωγός ένα κεριά επισημαίνει «Προσοχή φωτιά!»</p> <p>► Να συνδέει μια κίνηση και μια επικίνδυνη αντίδραση: Κατά τη διάρκεια μετακίνησης στο δρόμο «Προσοχή αυτόκίνητο!»</p> <p>► Να αντιλαμβάνεται πιθανούς κινδύνους κάποιων πράξεών του: Η/Ο Νηπιαγωγός όταν το παιδί πλησιάζει μια πρίζα κάνει χειρονομίες και μιμητικές κινήσεις λέγοντας «Όχι εκεί»</p> <p>► Να ανταποκρίνεται σε απαγορεύσεις λεκτικά και μη λεκτικά με οπτικές ενδείξεις: Όταν ανοίγει η πόρτα για την αποχώρηση «Περίμενε, δε φεύγουμε ακόμα»</p> <p>Διαθεματική σύνδεση με: Εισαγωγή στη δόμηση της επικοινωνίας (να αποκτήσει εμπειρίες με τον προφορικό λόγο), Σχέση και Αλληλεπίδραση με το περιβάλλον (να εντάσσεται στο κοινωνικό περιβάλλον). Εισαγωγή στη δόμηση της μαθηματικής σκέψης (να προσανατολίζεται στο χώρο) κ.λ.π.</p> <p>► Να εκφράζει λεκτικά ή μη λεκτικά χρησιμοποιώντας σύμβολα, νοήματα ή εικόνες τις ανάγκες του: 1) Να δείχνει το ποτήρι όταν</p>

<p>Προφύλαξη και πρόληψη από κινδύνους</p>	<p>Να αμύνεται σε μη επιθυμητές καταστάσεις</p> <p>Να ζητά και να προσφέρει βοήθεια</p>	<p>θέλει νερό 2) Να πηγαίνει στην πόρτα της τουαλέτας όταν θέλει να κάνει την ανάγκη του.</p> <p>► Να εκφράζει λεκτικά ή μη λεκτικά με οπτικές ενδείξεις(δηλαδή με χρήση νοημάτων, συμβόλων, φωτογραφιών) τις επιθυμίες του: 1) Να αποχωρεί σε μια γωνία όταν θέλει να έχει την ησυχία του 2) Να πηγαίνει μπροστά στην πόρτα, όταν θέλει να βγει έξω στην αυλή</p> <p>► Να αντιλαμβάνεται ότι κάτι συμβαίνει σε σχέση με αυτόν: 1) Η/Ο Νηπιαγωγός με βοηθάει στο φαγητό 2) Η/Ο φυσικοθεραπεύτρια/-πευτής μου κινεί τα άκρα</p> <p>► Να δείχνει τι το ενοχλεί, τι δεν του είναι αρεστό και επιθυμητό: 1) Όταν κάποιο παιδί παίρνει το τoστ του την ώρα του φαγητού 2) Όταν κάποιο παιδί του παίρνει ένα παιχνίδι από τα χέρια.</p> <p>► Να δηλώνει τον πόνο του και να δείχνει τυχόν τραυματισμούς του: 1) Η/Ο Νηπιαγωγός όταν χτυπήσει το παιδί, του ζητά να της δείξει που χτύπησε</p> <p>► Να κατανοεί την ανάγκη για βοήθεια που έχει κάποιος άλλος και να την προσφέρει: 1) Κάποια στιγμή αν πέσει κάποιο παιδί με λεκτική περιγραφή και φυσική καθοδήγηση η/ο Νηπιαγωγός παροτρύνει κάποιο άλλο παιδί να τη βοηθήσει να σηκώσουν το παιδί που έπεσε.</p> <p>► Να εκτιμά τις προσωπικές του ικανότητες στη διεκπεραίωση κάποιων δραστηριοτήτων: Η/Ο Νηπιαγωγός μέσα από δραστηριότητες φυσικής αγωγής μαθαίνει στο παιδί να αντιληφθεί πιθανούς κινδύνους, π.χ. να πηδά από ύψος, πώς πετάει την μπάλα σε κάποιον να την πιάσει.</p>
---	---	--

<p>Προφύλαξη και πρόληψη από κινδύνους</p>	<p>Να αισθάνεται ασφάλεια στην αντιμετώπιση κινδύνων</p>	<p>► Να αισθάνεται ικανό να ξεπεράσει κάποιες αναστολές του: 1) Να γίνονται συχνές επισκέψεις σε διάφορους χώρους με κόσμο, ώστε να αισθανθεί οικεία κατά τη συνύπαρξή του με τον κόσμο. 2) Να οργανώνονται δραστηριότητες με χαμηλό φωτισμό προκειμένου να συνηθίσει να συμπεριφέρεται άνετα και στο σκοτάδι (π.χ. χρήση φακού)</p>
<p>Φροντίδα προσωπικών αντικειμένων</p>	<p>Να αναγνωρίζει και να προσέχει τα προσωπικά του αντικείμενα</p>	<p>► Να αναγνωρίζει προσωπικά και σχολικά αντικείμενα που είναι τοποθετημένα σε συγκεκριμένο χώρο: 1) Να αναγνωρίζει την τσάντα του, το μπουφάν του 2) Να αναγνωρίζει το ποτήρι του ή το παγουρίνο του</p> <p>► Να ξεχωρίζει προσωπικά του αντικείμενα ανάμεσα σε άλλα: 1) Μετά από δραστηριότητες φυσικής αγωγής που έχει βγάλει τα παπούτσια να ξεχωρίζει τα δικά του ανάμεσα σε άλλα. 2) Να ξεχωρίζει τη θέση του στο τραπέζι.</p> <p>► Να συνδέει αγαπημένα του αντικείμενα με καταστάσεις: 1) Να γνωρίζει τα αντικείμενα – παιχνίδια με τα οποία του αρέσει να παίζει. 2) Να επιλέγει ένα παιχνίδι που του αρέσει να παίζει στην αυλή.</p> <p>► Να αναπτύξει το αίσθημα της ιδιοκτησίας: 1) Να τοποθετεί τα πράγματά του σε ένα συγκεκριμένο ράφι και να γνωρίζει ότι εκεί είναι να δικά του αντικείμενα. 2) Να μάθει να μοιράζεται τα πράγματά του με τους άλλους όταν το θέλει.</p> <p>Διαθεματική σύνδεση με: Βίωση του εαυτού (να γνωρίσει το σώμα του), Εισαγωγή στη δόμηση της μαθηματικής σκέψης (να συμμετάσχει στην οργάνωση του χώρου), Σχέση και Αλληλε-</p>

<p>Φροντίδα προσωπικών αντικειμένων</p>	<p>Να προμηθεύεται αντικείμενα καθημερινής ανάγκης</p> <p>Να μπορεί τακτοποιεί τα πράγματά του και να αποδέχεται αλλαγές</p>	<p>πίδραση με το περιβάλλον (να συμμετάσχει στη διαμόρφωση κοινωνικών δομών) κ.λ.π.</p> <p>► Να προμηθεύεται αντικείμενα για να εξυπηρετεί τις ανάγκες του: 1) Να παίρνει το ποτήρι του να πιει νερό 2) Να παίρνει το μπουφάν του για να το φορέσει και να βγει έξω.</p> <p>► Να προμηθεύεται αντικείμενα για να συμμετάσχει στη σχολική ζωή: 1) Να παίρνει κάποιο μουσικό όργανο όταν η/ο Νηπιαγωγός παροτρύνει για μουσικές δραστηριότητες 2) Να επιλέγει μια μπάλα όταν η/ο Νηπιαγωγός παροτρύνει για δραστηριότητες φυσικής αγωγής</p> <p>► Να αποκτήσει την αίσθηση της τάξης: 1) Όταν ένας μαρκαδόρος δε βάφει να το δείξει στη/στο Νηπιαγωγό ή να πάρει άλλον 2) Να μάθει να πετά τα σκουπίδια στο καλάθι των ακρήστων</p> <p>► Να συμμαζεύει τα πράγματά του: 1) Να μαζεύει τα πράγματα στην τσάντα του μετά το φαγητό 2) Όταν πέσει και λερωθεί να τινάζει το ρούχο του</p>
--	--	--

6. Γνωστικό Αντικείμενο: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΔΟΜΗΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (ΓΛΩΣΣΑ)

Λόγω της ιδιαιτερότητας της κατηγορίας αυτής για τον προσδιορισμό του γνωστικού αντικείμενου της Γλώσσας χρησιμοποιείται η έκφραση «Εισαγωγή στη δόμηση της επικοινωνίας». Τα παιδιά με βαριά νοητική καθυστέρηση παρουσιάζουν πολύ συχνά αδυναμία λεκτικής επικοινωνίας και για αυτό είναι απαραίτητο να εξασκείται το παιδί κατά την προσχολική ηλικία στις βασικές δομές και μορφές κάθε είδους επικοινωνίας. Ο κεντρικός σκοπός είναι η ανάπτυξη της γλωσσικής κατανόησης και έκφρασης προκειμένου το παιδί να μπορέσει να δομεί διαπροσωπικές σχέσεις, να εκφράζει αισθήματα και μέσα από τη συμβολική λειτουργία να αναδιαμορφώνει την εικόνα του κόσμου. Για αυτό, άλλωστε, πρώτα προάγεται η μη λεκτική επικοινωνία, καθώς το παιδί θα πρέπει μέσα από καθημερινές καταστάσεις να βιώσει την αναγκαιότητα της επικοινωνίας. Στο επίπεδο της λεκτικής επικοινωνίας για αυτή την ηλικία είναι πρωταρχικό να μπορεί το παιδί να κατανοεί και να ανταποκρίνεται στον προφορικό λόγο. Η αναγνωστική ικανότητα ενισχύεται μέσα από τη μη λεκτική επικοινωνία κατά την οποία το παιδί

μαθαίνει να «διαβάζει» εικόνες, αντικείμενα και καταστάσεις και να τα εντάσσει στην καθημερινή του ζωή. Η γραφή και η γραπτή έκφραση, καθώς προϋποθέτουν έναν μεγάλο βαθμό αφηρημένης σκέψης, συνδυάζονται με τη μη λεκτική επικοινωνία όπου το παιδί με έναν άμεσα βιωματικό τρόπο καλείται να κατανοήσει τη ζωτική σημασία σημείων και συμβόλων.

Λειτουργικές καταστάσεις στην καθημερινή ζωή: Η οργάνωση δραστηριοτήτων που ανταποκρίνονται στο συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο αποβλέπει στη ενίσχυση του παιδιού στο ευρύ φάσμα της επικοινωνίας. Το πιο δύσκολο στα παιδιά με βαριά νοητική καθυστέρηση είναι να οργανωθεί ένας κοινά αποδεκτός τρόπος επικοινωνίας. Σε αυτή την ηλικία το παιδί μετέχοντας για πρώτη φορά σε μια ομάδα, καλείται να αποδεχτεί τη δομή και τη λειτουργία καθημερινών καταστάσεων των οποίων η οργάνωση αναδομείται ανάλογα με τις ατομικές και ομαδικές ανάγκες. Οι δραστηριότητες στηρίζονται σε καθημερινά βιώματα του παιδιού ακολουθώντας έναν τελετουργικό τρόπο. Σκοπός είναι το παιδί να βιώσει την ανάγκη της επικοινωνίας και να αισθανθεί άνετα με τη χρήση κάποιου κώδικα επικοινωνίας που ταιριάζει με το εύρος των δυνατοτήτων του. Η/ Ο Νηπιαγωγός θα πρέπει να χρησιμοποιεί τις ίδιες εκφράσεις και κινήσεις σε συγκεκριμένες καταστάσεις, ώστε το παιδί να καθιερώσει τα οργανωμένα αυτά βιώματα συνδέοντάς τα με το πιο ευρύ πλαίσιο της ζωής του. Πάντα υπάρχει λεκτική περιγραφή εκ μέρους της/ του Νηπιαγωγού με συγκεκριμένες διατυπώσεις, έτσι ώστε το παιδί να συνηθίσει τον τρόπο κάθε φορά που του ζητείται κάτι.

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
<p>Επικοινωνία (Α΄ επίπεδο)</p> <p>Επικοινωνία</p>	<p>Η/ Ο Νηπιαγωγός μέσα από ελεύθερες ή οργανωμένες δραστηριότητες δίνει στο παιδί τη δυνατότητα με λεκτική περιγραφή και φυσική καθοδήγηση:</p> <p>Να αναγνωρίζει ερεθίσματα</p>	<p>► Να αποδέχεται απτικά ερεθίσματα: 1) Το παιδί θα πρέπει να αισθανθεί και να διαχωρίσει επαφές (διαφορά θερμοκρασίας, την αίσθηση του πόνου, της πίεσης, της χαλάρωσης) με την αφή σταδιακά και με κλειστά μάτια. Θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί διαφορετικό υλικό όπως βαμβάκι, νερό σε διάφορες θερμοκρασίες, πούπουλο, μπάλες από διαφορετικό υλικό, άμμος, ρύζι, όσπρια κ.λ.π. Τα ερεθίσματα αυτά στο χέρι θα μεταφερθούν στην εσωτερική και εξωτερική πλευρά της παλάμης, όπως επίσης και στα πόδια. 2) Πριν το φαγητό τα παιδιά πλένουν τα χέρια. Παράλληλα με τη χρήση του σαπουνιού μπορεί να χρησιμοποιηθούν σφουγγάρια διαφορετικής ποιότητας, π.χ. μαλακά, σκληρά, με διπλή επιφάνεια (τραχιά και μαλακή)</p> <p>► Να αντιλαμβάνεται, να αναγνωρίζει και να χρησι-</p>

<p>(Α΄ επίπεδο)</p>	<p>Να αντιδρά σε ερεθίσματα</p>	<p>μπορεί χειρονομίες και στάσεις σώματος: 1) Το παιδί μέσα από κινητικά παιχνίδια που πραγματοποιούνται σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο βιώνει διάφορες στάσεις και θέσεις του σώματός του. 2) Υλικό όπως κούνιες, τραμπάλες, τραμπολίνο, τσουλήθρα, διάφορα στρώματα, σκεπάσματα βοηθούν ενισχυτικά σε αυτές τις δραστηριότητες. 3) Το παιδί ρολλάρει, μεταφέρεται στο χώρο ξαπλωμένο ανάσκελα ή μπρούμυτα σε σανίδι με ρόδες.</p> <p>► Να ελέγχει λεπτές κινήσεις: 1) Να γεμίζει το ποτήρι του με νερό 2) Να αλείφει βούτυρο σε μια φέτα ψωμί 3) Να κατασκευάζει μια αλυσίδα με χάντρες</p> <p>► Να ελέγχει αδρές κινήσεις: 1) Να αναγνωρίζει και να προσπερνά αντικείμενα 2) Να γνωρίζει τα όρια του χώρου του όταν κάθεται στο τραπέζι</p> <p>Διαθεματική σύνδεση με: Βίωση του Εαυτού (να βιώσει το σώμα του μέσα από διάφορες στάσεις), Σχέση και Αλληλεπίδραση με το περιβάλλον (να αποδέχεται υλικά/αντικείμενα και να ασχολείται με αυτά), Αυτοεξυπηρέτηση και Υγιεινή σώματος (να αποδέχεται να το ντύνουν και να το ξεντύνουν), κ. λπ.</p> <p>► Να εντοπίζει ερεθίσματα γεύσης και όσφρησης: 1) Πριν το φαγητό τα παιδιά πλένουν τα χέρια. Καλό είναι να χρησιμοποιείται διαφορετικό αρωματικό σαπούνι. 2) Να μυρίσει μέσα από αρωματικά λάδια που έχουμε ρίξει πάνω σε ύφασμα ή βαμβάκι 3) Κατά τη διάρκεια του φαγητού να του δίνουμε εναλλακτικές και αντίθετες γεύσεις να δοκιμάσει. Η ουδετεροποίηση της γεύσης θα γίνεται με νερό. 4) Στο πλύσιμο το δοντιών να δοκιμάζουμε διαφορετικές γεύσεις οδοντόπαστας.</p> <p>► Να αναγνωρίζει ακουστικά</p>
---------------------	---------------------------------	--

<p>Επικοινωνία (Α΄ επίπεδο)</p>	<p>Να επαναλαμβάνει και να αναμένει ερεθίσματα</p>	<p>ερεθίσματα: 1) Να ακούσει τη μαγνητοφωνημένη φωνή του (κάποιον ήχο που παράγει) 2) Οι διάφορες δραστηριότητες μπορούν να συνοδεύονται από αντίστοιχα ηχητικά ερεθίσματα. Για παράδειγμα, προετοιμασία για την αυλή με σφύριγμα. Αποχώρηση από την τάξη και ερχομός γονέων με ήχο από ντέφι. 3) Να ακούσει το χτύπο της καρδιάς του ή κάποιου άλλου παιδιού από στηθοσκόπιο.</p> <p>► Να αναγνωρίζει οπτικά ερεθίσματα: 1) Σε διάφορες θέσεις μέσα στο χώρο της τάξης να δίνονται εικόνες (κινούμενες ή χρωματιστές) έτσι ώστε να τραβάνε το ενδιαφέρον του παιδιού για δράση 2) Οι διάφορες δραστηριότητες να συνοδεύονται με οπτικά ερεθίσματα που να δηλώνουν τον τρόπο αντίδρασης. Η/Ο Νηπιαγωγός κρατά την μπάλα και λέει « Γιώργο, έλα να παίξουμε με τη μπάλα»</p> <p>► Να αναπτύξει αντανakλαστικά: 1) Στη διαδικασία του φαγητού να ενισχυθούν τα αντανakλαστικά κατάποσης. 2) Η/Ο Νηπιαγωγός έχει το παιδί αγκαλιά και κάνοντας μια ελαφριά κίνηση χαλάρωσης του μυϊκού του τόνου να αισθανθεί το παιδί ότι θα πέσει, έτσι ώστε να προσπαθήσει να κρατηθεί μόνο του</p> <p>► Να δείξει προτίμηση ή απέχθεια και να δηλώνει τις επιθυμίες του: 1) Να δηλώνει ότι δε θέλει άλλο φαγητό κλείνοντας το στόμα. 2) Όταν πεινάει ή όταν πονάει να εκφράζει τη δυσαρέσκεια του 3) Ιδιαίτερα μέσα από την παροχή διαφορετικών ερεθισμάτων δίνεται στο παιδί η δυνατότητα να εκφράσει τις προτιμήσεις του. Για παράδειγμα η/ ο Νηπιαγωγός δίνει άλλοτε δυνατούς και σιγανούς ήχους.</p> <p>► Να εκφράσει την επιθυμία για επανάληψη: 1) Η/ Ο Νηπιαγωγός βοηθά το παιδί να βιώσει διάφορες θέσεις και στάσεις του σώματος σε</p>
---	--	---

<p>Επικοινωνία (Α΄ επίπεδο)</p>	<p>Να εκπαιδευτεί στο συντονισμό των αισθήσεων</p>	<p>μία δραστηριότητα. 2) Η/ Ο Νηπιαγωγός οργανώνει διαβαθμίσεις σε μια δραστηριότητα. Για παράδειγμα στην τραμπάλα τραμπαλιζόμαστε στην αρχή σιγά και σταδιακά αυξάνεται η ένταση και ακολουθεί ελάττωση. 3) Η/ Ο Νηπιαγωγός τραγουδά ένα καινούργιο τραγούδι.</p> <p>► Να αντιδρά παρόμοια ή με ίδιο τρόπο σε γνωστά ερεθίσματα: Μέσα από δραστηριότητες κατά τις οποίες έχει γίνει χρήση κάποιου υλικού καλείται μια άλλη στιγμή να χρησιμοποιήσει το ίδιο υλικό. Για παράδειγμα βλέποντας το μπαλόνι να θελήσει να το χτυπήσει για να το φέρει σε κίνηση</p> <p>► Να επηρεάζεται η συμπεριφορά του παιδιού και να μαθαίνει να αντιδρά σε αλλαγές: 1) Η/Ο Νηπιαγωγός κρατά μια μπάλα και την απομακρύνει ή τη φέρνει κοντά στο παιδί. 2) Η/Ο Νηπιαγωγός αλλάζει το φωτισμό στο χώρο ή με ένα φακό με διαβαθμίσεις φωτισμού προκαλείται το παιδί να κοιτάξει σε διάφορα σημεία της τάξης.</p> <p>► Να συνδέσει την αφή με το άγγιγμα: 1) Η/ Ο Νηπιαγωγός τοποθετεί ένα αντικείμενο σε κάποιο σημείο του σώματος του παιδιού και καλείται το παιδί να το απομακρύνει μόνο του. 2) Σε μια επιφάνεια το παιδί καλείται με τη χρήση των δαχτυλομπογιών με ανοιχτή παλάμη να αφήσει σημάδια πάνω σε χαρτόνι. Κατόπιν να χρησιμοποιήσει σφουγγάρια που θα βουτά στις δαχτυλομπογιές για να αφήσει σημάδια</p> <p>► Να αποκτήσει ακουστικο-κινητικό συντονισμό: 1) Η/ Ο Νηπιαγωγός δίνει έναν ήχο από κάποιο μουσικό-ρυθμικό όργανο. Όταν το παιδί στραφεί προς την κατεύθυνση που το άκουσε η/ο Νηπιαγωγός σταματά και πηγαίνει σε άλλο σημείο του χώρου να αναπαράγει τον ήχο. 2)</p>
---	--	---

<p>Επικοινωνία (Α΄ επίπεδο)</p>	<p>Να δείχνει</p> <p>Να ελέγχει καταστάσεις οπτικά</p>	<p>Δίνονται στο παιδί διαφορετικά μουσικά-ρυθμικά όργανα και μαθαίνει να κάνει κινήσεις αντίστοιχες προκειμένου να τα κάνουν να ηχήσουν (Π.χ. το ντέφι το χτυπάμε με την παλάμη, το ταμπουρίνο με μια μικρή μπαγκέτα, τα ξυλάκια τα χτυπάμε μεταξύ τους)</p> <p>► Να σταθεροποιήσει τον οπτικο-κινητικό συντονισμό: 1) Η/Ο Νηπιαγωγός βοηθά το παιδί να κάνει κινήσεις με τα χέρια. Μεταφέρει τα χέρια από πίσω προς τα μάτια του παιδιού. Τα χέρια χτυπάνε παλαμάκια, χαιρετάνε, κάνουν κου-πεπέ, κάνουν ζήλια, το τραγούδι «μια ωραία πεταλούδα» 2) Παιχνίδια με οικοδομικό υλικό ή παιδαγωγικό υλικό (εξάσκηση λεπτής κινητικότητας)</p> <p>► Να διαμορφώσει οπτικο-ακουστικο-κινητικό συντονισμό: 1) Η/Ο Νηπιαγωγός χτυπά το ντέφι μπροστά στο παιδί και μετά το κρύβει πίσω του παρωθώντας το να το αναζητήσει και να το χτυπήσει το ίδιο 2) Η/Ο Νηπιαγωγός δείχνει το ένα ξυλάκι στο παιδί, στο κασετόφωνο ακούγεται ο ηχογραφημένος ήχος. Το παιδί παρωθείται να αναζητήσει το άλλο ξυλάκι και να παράγει τον ήχο που άκουσε.</p> <p>► Το παιδί δείχνει αρχικά τον εαυτό του, τον/την Νηπιαγωγό, τους συμμαθητές. Στη συνέχεια δείχνει αντικείμενα από το χώρο.</p> <p>► Να επαναλαμβάνει διάφορες δραστηριότητες με αντικείμενα: 1) Η/Ο Νηπιαγωγός μιμείται ήχους ή κινήσεις που παράγει το ίδιο το παιδί προκειμένου το παιδί να προωθηθεί στη διαδικασία της μίμησης 2) Η/Ο Νηπιαγωγός κάθεται απέναντι από το παιδί και παίζουν παιχνίδια μίμησης. Ανάλογα με την περίπτωση κατάλληλη είναι και η χρήση του καθρέφτη.</p> <p>► Να αναπτύξει την ικανότητα αναζήτησης: 1)</p>
---	--	---

<p>Επικοινωνία (Α΄ επίπεδο)</p>	<p>Να αναγνωρίζει πρόσωπα, αντικείμενα και καταστάσεις</p> <p>Να αναγνωρίζει πρόσωπα, αντικείμενα και καταστάσεις εικονικά</p>	<p>Παιχνίδια κρυφτού με αντικείμενα (Παιχνίδι: Κου κου τσα) 2) Την ώρα του φαγητού να απουσιάσει το ποτήρι από το τραπέζι και να το αναζητήσει.</p> <p>▶Να διαμορφώσει μια στάση αναμονής: 1) Μέσα από την τυπική οργάνωση των δραστηριοτήτων να αναγνωρίζει τι πρόκειται να ακολουθήσει. Μόλις πλύνει τα χέρια του να παίρνει το ποτήρι του και να το βάζει στο τραπέζι. 2) Να περιμένει τη σειρά του για να πει νερό, όταν επιστρέψουμε μετά το διάλειμμα.</p> <p>▶Να αναγνωρίζει προσωπικά αντικείμενα: 1) Να αναγνωρίζει την τσάντα του ή το ποτήρι του 2) Να ξεχωρίζει τα παπούτσια του ανάμεσα στα άλλα</p> <p>▶Να αναγνωρίζει πρόσωπα και αντικείμενα από διαφορετικές αποστάσεις: 1) Η/Ο Νηπιαγωγός απομακρύνεται και το φωνάζει από μακριά 2) Η/ Ο Νηπιαγωγός του λέει να πάει δίπλα σε κάποιο παιδί της τάξης 3) Να δείχνει από μακριά αντικείμενα ή παιχνίδια που θέλει να παίξει</p> <p>▶Να αναγνωρίζει καταστάσεις: 1) Να αναγνωρίζει το αγαπημένο του τραγούδι από το κασετόφωνο 2) Όταν η/ ο Νηπιαγωγός του δείχνει την πετσέτα να ξέρει ότι είναι η ώρα να πλένει τα χέρια του</p> <p>▶Να αναγνωρίζει πρόσωπα και αντικείμενα μέσα από τον καθρέφτη: 1) Η/Ο Νηπιαγωγός κάθεται δίπλα στο παιδί και έχοντας μπροστά τον καθρέφτη κάνει γκριμάτσες και το παιδί καλείται να τις μιμηθεί 2) Η/ Ο Νηπιαγωγός κάθεται δίπλα στο παιδί και του δείχνει διάφορα αντικείμενα από πίσω.</p> <p>▶Να αναγνωρίζει πρόσωπα και αντικείμενα σε φωτογραφίες: 1) Σε ένα παρουσιολόγιο όπου κρέμονται φωτογραφίες των παιδιών σε οργανωμένη δραστηριότητα τα παιδιά</p>
---	--	--

<p>Επικοινωνία (Α΄ επίπεδο)</p>		<p>καλούνται να αναγνωρίσουν ποια παιδιά αποτελούν την ομάδα της τάξης ή ποια απουσιάζουν 2) Να αναγνωρίζει οικεία πρόσωπα από φωτογραφίες</p> <p>► Να αναγνωρίζει καταστάσεις μέσα από εικόνες: 1) Την ώρα του φαγητού σε πίνακα αναφοράς η/ ο Νηπιαγωγός κρεμά εικόνες των αντικειμένων που σχετίζονται με το φαγητό 2) Η/ Ο Νηπιαγωγός δείχνει εικόνα του σπιτιού του παιδιού την ώρα που είναι η αποχώρηση.</p>
<p>Επικοινωνία (Β΄ επίπεδο)</p>	<p>Να αποκτήσει εμπειρίες με τον προφορικό λόγο</p>	<p>► Να αισθανθεί άνετα με τη χρήση του προφορικού λόγου: 1) Η/ Ο Νηπιαγωγός να κερδίσει την εμπιστοσύνη του παιδιού μέσα από τη σωματική επαφή «Έλα στην αγκαλιά μου» «Δώσε μου το χέρι σου» 2) Σύνδεση του προφορικού λόγου με κινήσεις για παράδειγμα καλωσόρισμα και αποχαιρετισμός με χειραψία.</p> <p>► Να βιώσει την απάντηση σε προσωπικές του καταστάσεις: Η/Ο Νηπιαγωγός λαμβάνει μη λεκτικά μηνύματα από το παιδί και απαντά σε αυτά λεκτικά. Για παράδειγμα το παιδί πηγαίνει μπροστά στην πόρτα της τουαλέτας «Θέλεις να πας τουαλέτα;»</p> <p>► Να κατανοεί γλωσσικά σημάδια: 1) Να αναγνωρίζει φωνές από οικεία πρόσωπα ή ζώα. Για παράδειγμα όταν έρχονται οι γονείς να το πάρουν, να το φωνάζουν πίσω από την κλειστή πόρτα και να αναγνωρίσει ποιος μπορεί να είναι. 2) Να αναγνωρίζει το όνομά του και να ανταποκρίνεται σε αυτό. Σε κάθε προσφώνηση πρώτα θα πρέπει να ακούει το όνομά του και μετά την οδηγία «Νίκο, έλα εδώ» «Μαρία, μπράβο» 3) Να αντιληφθεί ότι όλα τα πρόσωπα, αντικείμενα και ζώα έχουν κάποιο όνομα. Για παράδειγμα όταν δει ένα σκύλο δεν είναι «γαβ-γαβ» αλλά είναι σκύλος που κάνει «γαβ-γαβ»</p>

<p>Επικοινωνία (Β' επιπέδου)</p>	<p>Να εξασκήσει τα όργανα ομιλίας</p> <p>Να βιώσει το λόγο ως μέσο έκφρασης</p>	<p>▶ Να κατακτήσει βασικές λειτουργίες της κινητικής δομής του στόματος: μασάζ, καταπίνω, δαγκώνω, ρουφώ. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσα από τη διαδικασία της σίτισης. Το παιδί έχει τη δυνατότητα να δοκιμάσει το σκληρό και μαλακό γλυκό, τη μεγάλη και μικρή μπουκιά.</p> <p>▶ Να εκτελέσει δραστηριότητες που ενισχύουν τη εξάσκηση της στοματικής περιοχής: πλύσιμο δοντιών, σκούπισμα και πλύσιμο στόματος μετά το φαγητό</p> <p>Διαθεματική σύνδεση με: Αυτοεξυπηρέτηση και Υγιεινή σώματος (να τρώει και να πίνει μόνο του), Βίωση του Εαυτού (να αποκτήσει εμπειρίες μέσα από τη γεύση και την όσφρηση), Σχέση και Αλληλεπίδραση με το Περιβάλλον (να χρησιμοποιεί υλικά/ αντικείμενα σκόπιμα και κατάλληλα), κ. λ.π.</p> <p>▶ Να αναπτύξει κινητικές δομές του στόματος μέσα από την αίσθηση της γεύσης: πικρό, ξινό, αλμυρό, γλυκό, κρύο, ζεστό. Για παράδειγμα η/ο Νηπιαγωγός δίνει στο παιδί να δοκιμάσει διαφορετικές γεύσεις που θα προκαλέσουν αντιδράσεις στο στόμα.</p> <p>▶ Να παρατηρήσει το πρόσωπό του μπροστά στον καθρέφτη ή με πρότυπο την/τον Νηπιαγωγό κάνοντας κινήσεις: βγάζει τη γλώσσα για να κοροϊδέψει, ανοίγει το στόμα σα λύκος κ. λ. π.</p> <p>▶ Να αποκτήσει έλεγχο της αναπνοής του: 1) Να φυσήσει σφυρίχτρα, μπαλόκι 2) Η/ Ο Νηπιαγωγός να το πάρει αγκαλιά και να κάνει μαζί του ασκήσεις αναπνοής</p> <p>▶ Να οδηγηθεί στη χρήση του προφορικού λόγου: 1) Να εκφράσει ικανοποίηση όταν πει νερό «αααα» ή όταν φάει κάτι που του αρέσει «μμμ» 2) Να συνδέσει κινήσεις με φωνητικά σχήματα: Όταν</p>
--	---	---

<p>Επικοινωνία (Β' επιπέδου)</p>	<p>Να ακροάται συνειδητά τον ομιλητή</p>	<p>βγαίνουμε στην αυλή είμαστε τρενάκι που κάνει τσαφ-τσουφ. Η/ Ο Νηπιαγωγός παίρνει το παιδί στα γόνατα και μιμείται ηχητικά το γκαλόπ του αλόγου</p> <p>► Να βιώσει τη φωνή του: 1) Μέσα από σωλήνες, μικρόφωνα κ. λπ. να ενισχυθεί η χρήση της φωνής του 2) Να βιώσει την ηχώ της φωνής του σε διαφορετικούς χώρους.</p> <p>► Να εξασκηθεί στην ικανότητα ακρόασης: 1) Να ακούει ήχους διαφορετικής έντασης (σιγά – δυνατά) και ύψους (ψηλά – χαμηλά) 2) Να αναγνωρίζει και να διακρίνει ήχους που σχετίζονται με αντικείμενα και δραστηριότητες: όταν ακούει τον ήχο από τη φλογέρα να αντιλαμβάνεται ότι είναι η ώρα του φαγητού, ενώ στον ήχο από το ντέφι ότι βγαίνουμε στην αυλή</p> <p>► Να αντιλαμβάνεται τη διαφορετική χροιά της φωνής σε σχέση με τα αισθήματα και τις οδηγίες: η απαγόρευση θα πρέπει να δίνεται με ένα πιο δυνατό τόνο στη φωνή, ή στην παράκληση θα πρέπει να έχει η/ ο Νηπιαγωγός πιο ήπιο τόνο</p> <p>► Να αισθανθεί σιγουριά και ασφάλεια με τον ομιλητή προκειμένου να προσαρμόζεται στον προφορικό λόγο: 1) Η/Ο Νηπιαγωγός παίρνει το νήπιο στην αγκαλιά και του μιλά πρόσωπο με πρόσωπο. 2) Όλες οι δραστηριότητες πρέπει να συνοδεύονται λεκτικά με ένα σταθερά δομημένο τρόπο εύκολα αναγνωρίσιμο από το παιδί. 3) Κατά την παρατήρηση αντικειμένων ή καταστάσεων και γενικότερα για ό,τι λαμβάνει χώρα στην τάξη θα πρέπει να γίνεται λεκτική περιγραφή από την/ τον Νηπιαγωγό προκειμένου το παιδί να συνηθίσει στην ακρόαση του προφορικού λόγου.</p> <p>► Να αναγνωρίζει και να ολοκληρώνει δοσμένες οδηγίες: 1) Να αναγνωρίσει</p>
--	--	---

<p>Επικοινωνία (Β' επιπέδου)</p>		<p>τη λειτουργικότητα των οδηγιών. Η/ Ο Νηπιαγωγός θα πρέπει να δίνει στις οδηγίες μια συγκεκριμένη μορφή - πρώτα το όνομα του παιδιού, μετά το ρήμα και κατόπιν το αντικείμενο. Θα πρέπει επίσης να χρησιμοποιούνται συγκεκριμένα ρήματα για κάποιες δραστηριότητες και να μην τα αλλάζει. Για παράδειγμα για την τακτοποίηση των παιχνιδιών «Χάρη, μάζεψε τα παιχνίδια» και να μην παραλλάσσεται με το «Χάρη, τακτοποίησε τα παιχνίδια» 2) Να εκτελεί απλές οδηγίες «Γιώργο, κλείσε την πόρτα» «Ελένη, έλα να πλύνουμε τα χέρια»</p>
<p>Εναλλακτικές μορφές επικοινωνίας</p>	<p>Να κάνει χρήση των νέων τεχνολογιών για να επικοινωνεί</p> <p>Να γνωρίζει ειδικούς γλωσσικούς κώδικες</p>	<p>► Να χρησιμοποιεί βασικό λεξιλόγιο επικοινωνίας με χρήση πολυμέσων, όπως ο Η/Υ</p> <p>► Να προσαρμοσθούν χαμηλής τεχνολογίας τεχνικές για την ενίσχυση της επικοινωνίας</p> <p>► Να χρησιμοποιεί εναλλακτικά συστήματα ή προγράμματα επικοινωνίας όπως Makaton, Bliss-symbols κ.λπ.</p>

7. Γνωστικό Αντικείμενο: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΔΟΜΗΣΗ ΤΗΣ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗΣ ΣΚΕΨΗΣ (ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ)

Ο κόσμος γίνεται αντιληπτός εν μέρει μέσα από μαθηματικές έννοιες και σχέσεις, οι οποίες με τη σειρά τους γίνονται κατανοητές μέσα από τη λεκτική περιγραφή και την κατανόηση των όρων. Στην περίπτωση της βαριάς νοητικής καθυστέρησης η οργάνωση της διδασκαλίας αυτού του γνωστικού αντικείμενου αποσκοπεί σε ένα πρακτικό περιεχόμενο με το οποίο θα δίνεται η δυνατότητα στο παιδί για προσωπική δράση. Επειδή το συγκεκριμένο αντικείμενο ανταποκρίνεται στην ποσοτική δομή της σκέψης, τα παιδιά δεν μπορούν να προβούν σε ποσοτικές διαφοροποιήσεις και να αντιληφθούν την έννοια του αριθμού. Για αυτό εδώ οι στόχοι διδασκαλίας είναι αρκετά ενδεικτικοί και αναδιαμορφώνονται ανάλογα με την κάθε περίπτωση, ενώ για την προσχολική ηλικία μέσα από αυτές τις δραστηριότητες επιδιώκεται η εισαγωγή στη δόμηση της μαθηματικής σκέψης. Το γνωστικό αυτό αντικείμενο δεν αποβλέπει στη λεκτική εκμάθηση εννοιών αλλά στην άμεση βιωματική εμπειρία της αίσθησης του χώρου και του χρόνου μέσα από καθημερινά επαναλαμβανόμενες καταστάσεις.

ΧΩΡΟΣ: Το παιδί θα πρέπει να αποκτήσει βασικές εμπειρίες **σχετικά με** το χώρο και να αναπτύξει πρακτικές δεξιότητες οργάνωσης του προσωπικού και του ευρύτερου χώρου.

ΧΡΟΝΟΣ: Το παιδί θα πρέπει να αποκτήσει βασικές εμπειρίες **σχετικά με** τη χρονική διάσταση της καθημερινής ζωής και να αναπτύξει πρακτικές δεξιότητες οργάνωσης του προσωπικού χρόνου.

ΧΩΡΟΧΡΟΝΟΣ: Το παιδί θα πρέπει να συνειδητοποιήσει μέσα από καθημερινές βιωματικές καταστάσεις ότι ο χώρος και ο χρόνος είναι άρρηκτα συνδεδεμένα μεταξύ τους.

Λειτουργικές καταστάσεις στην καθημερινή ζωή: Λαμβάνοντας υπόψη **την ιδιαιτερότητα της κατηγορίας αυτής των παιδιών, καθώς και τη χρονολογική ηλικία τους, / χρονολογική ηλικία των παιδιών αυτών και την ιδιαιτερότητα της κατηγορίας αυτής** η οργάνωση δραστηριοτήτων σε σχέση με τη δόμηση της μαθηματικής σκέψης αποβλέπει στην ενίσχυση της δομής και οριοθέτησης του χώρου και του χρόνου. Το παιδί ερχόμενο στο Νηπιαγωγείο πρέπει να μάθει να λειτουργεί πάνω σε μια καινούργια βάση κοινωνικών, συναισθηματικών και υλικών δεδομένων. Ο χώρος του Νηπιαγωγείου είναι διαμορφωμένος στις λεγόμενες γωνίες απασχόλησης οι οποίες αποτελούν παράλληλα και χώρο - ερέθισμα εκτέλεσης μιας οργανωμένης δραστηριότητας. Συγχρόνως είναι απαραίτητη η τήρηση της αλληλουχίας όσον αφορά την οργάνωση του χρόνου: ώρα άφιξης στο χώρο του Νηπιαγωγείου, ώρα ελεύθερης απασχόλησης, ώρα φαγητού, ώρα διαλείμματος, ώρα οργανωμένης δραστηριότητας, ώρα χαλάρωσης, ώρα αποχώρησης. Η/ Ο Νηπιαγωγός καλείται να βοηθήσει το παιδί στην καλύτερη προσαρμογή του στα καινούργια χωροχρονικά δεδομένα. Μέσα από δραστηριότητες που ενισχύουν το παιδί στη λειτουργικότητα του χώρου και στην αντίληψη της δομής του χρόνου επηρεάζεται αδιαμφισβήτητα η δόμηση της μαθηματικής σκέψης σε ένα πρωταρχικό στάδιο.

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
Χώρος	<p>H/ Ο Νηπιαγωγός μέσα από ελεύθερες ή οργανωμένες δραστηριότητες δίνει στο παιδί τη δυνατότητα με λεκτική περιγραφή και φυσική καθοδήγηση:</p> <p>Να αποκτήσει εμπειρίες σε σχέση με το χώρο</p>	<p>► Να γνωρίσει ότι ο χώρος μπορεί να είναι άδειος ή γεμάτος: 1) Το ποτήρι είναι άδειο να το γεμίσουμε με χυμό «Πιες το χυμό για να αδειάσει το ποτήρι». 2) Καθόμαστε όλοι σε ένα παγκάκι. «Αυτό το παγκάκι είναι γεμάτο. Στο άλλο δεν κάθεται κανένας. Το άλλο το παγκάκι είναι άδειο»</p> <p>► Να παρευρίσκεται σε ένα χώρο ή να αποχωρεί από αυτόν: 1) Κάθεται μέσα σε μεγάλες κούτες μόνο του ή με άλλα παιδιά, κρύβεται ή παίζει μέσα σε αυτές. «Για να δούμε αν χωράμε μέσα στο τρένο/ λεωφορείο» 2) Βγαίνουμε από την τάξη και πάμε στην αυλή του σχολείου.</p> <p>► Να γεμίσει ή να αδειάσει το χώρο</p>

<p>Χώρος</p>	<p>Να συμμετάσχει στην οργάνωση του χώρου</p>	<p>Όταν μπαίνει στην τάξη να κρεμά το πανωφόρι του και να τοποθετεί την τσάντα του στα ράφια (ή σε προκαθορισμένο χώρο) 2) Να τακτοποιεί τα παιχνίδια στη θέση τους ή να πετά τα σκουπίδια στο καλάθι με τα σκουπίδια</p> <p>►Να βιώσει χωρικές σχέσεις και έννοιες: 1) Το παιδί συμμετέχοντας στην οργάνωση του χώρου μαθαίνει σταδιακά να κατανοεί έννοιες και σχέσεις πάνω – κάτω, μέσα – έξω σε σχέση με το σώμα του «Κάθισε πάνω στην καρέκλα» 2) Το παιδί συμμετέχοντας στην οργάνωση του χώρου μαθαίνει σταδιακά να κατανοεί έννοιες πάνω – κάτω, μέσα – έξω ανάμεσα σε δύο αντικείμενα «Βάλε την οδοντόβουρτσα μέσα στο ποτήρι»</p>
<p>Χρόνος</p>	<p>Να αποκτήσει εμπειρίες σε σχέση με το χρόνο</p> <p>Να βιώσει τη χρονική ακολουθία καθημερινών καταστάσεων</p> <p>Να βιώσει τον προσωπικό του ρυθμό</p>	<p>►Να βιώσει χρονικές διαδικασίες: 1) Την ώρα του πρωινού κύκλου, την έναρξη μιας δραστηριότητας με κάποιο τραγούδι, την ώρα του φαγητού 2) Την έναρξη, τη διάρκεια και τη λήξη μιας δραστηριότητας</p> <p>►Να βιώσει χρονικές σχέσεις και έννοιες: 1) Στην παιδική χαρά πάνω στην κούνια να βιώσει το γρήγορα – αργά</p> <p>►Να βιώσει χρονικές ακολουθίες: 1) Σε διάφορες δραστηριότητες να βιώσει το τώρα – μετά. Να βιώσει την ακολουθία μιας ημερήσιας δραστηριότητας «Τώρα θα φάμε και μετά θα βγούμε στην αυλή» 2) Στη διάρκεια της ημέρας βιώνει την χρονική ακολουθία δραστηριοτήτων «Μετά το φαγητό θα κάνουμε διάλειμμα στην αυλή». «Πριν φύγουμε πρέπει να πάρουμε την τσάντα»</p> <p>Διαθεματική σύνδεση με: Αυτοεξυπηρέτηση και Υγιεινή σώματος (να αποκτήσει βασικές δεξιότητες για τη διαδικασία του φαγητού)</p> <p>Εισαγωγή στη δόμηση της Επικοινωνίας (να αναγνωρίζει πρόσωπα, αντικείμενα και καταστάσεις)</p> <p>Σχέση και Αλληλεπίδραση με το περιβάλλον (να συμμετάσχει στη διαμόρφωση κοινωνικών δομών), κ.λ.π.</p> <p>►Να μετακινείται με διάφορους τρόπους: να τρέχει, να πηδά σύμφωνα με δοσμένο ρυθμό</p> <p>►Να μετακινείται σε διάφορους χώρους ομαδικά: κρατάνε ένα σχοινί ή</p>

<p>Χρόνος</p>	<p>Να προσανατολίζεται χρονικά στην καθημερινότητα με βοηθητικά μέσα</p>	<p>μέσα σε στεφάνια που είναι δεμένα για να βγουν στην αυλή. Έτσι βιώνουν το ρυθμό όλης της ομάδας και προσπαθούν να τον ακολουθήσουν</p> <p>► Να αντιλαμβάνεται κάποιες καταστάσεις μέσα από ένα συγκεκριμένο ερέθισμα (οπτικό – κινητικό – ακουστικό) για παράδειγμα με το χτύπημα στο ντέφι να αντιλαμβάνεται την ώρα του φαγητού.</p>
<p>Χωροχρόνος</p>	<p>Να βιώσει τη διάσταση του χώρου σε καθορισμένες χρονικές δομές</p> <p>Να βιώσει τη σχέση τοπικών και χρονικών γεγονότων (πού – πότε)</p>	<p>► Να βιώσει τη διάρκεια παραμονής σε έναν χώρο (παιδική χαρά, στο τραπέζι για το φαγητό)</p> <p>► Να βιώσει την έναρξη και το τέλος μιας κατάστασης: Για παράδειγμα όταν φάμε μπορούμε να σηκωθούμε από το τραπέζι .</p> <p>► Να αντιληφθεί ότι οι δραστηριότητες γίνονται συγκεκριμένες στιγμές σε συγκεκριμένες γωνίες. Για παράδειγμα με τις μπάλες παίζουμε στην αυλή όταν βγαίνουμε για διάλειμμα.</p> <p>► Να βιώσει την έννοια της αναμονής, της σειράς: Όταν δε χωράει άλλο παιδί στη γωνία του κουκλόσπιτου, θα πρέπει να περιμένει «Πρέπει να περιμένεις να μπεις μετά μέσα στο κουκλόσπιτο»</p>

8. Γνωστικό Αντικείμενο: ΣΧΕΣΗ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ ΜΕ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Μέσα από αυτό το γνωστικό αντικείμενο επιδιώκεται η ενίσχυση του παιδιού στην ενεργό δράση και συμμετοχή με το φυσικό, τεχνητό και κοινωνικό περιβάλλον. Βασικός σκοπός είναι να αποκτήσει πρόσβαση, πάντα στα πλαίσια των δυνατοτήτων του, σε ό,τι το περιβάλλει και να αποκτήσει αυτονομία και σιγουριά στις κινήσεις και μετακινήσεις του μέσα σε αυτό. Τα παιδιά με βαριά νοητική καθυστέρηση καλούνται μέσα από την παρατήρηση και την άμεση δράση να βιώσουν και να διαμορφώσουν την εικόνα εκείνη του περιβάλλοντος, που θα τους δώσει τη δυνατότητα να διευρύνουν τα όρια των προσωπικών τους δυνατοτήτων και επιλογών. Μόνο μέσα από αυτή τη διαδικασία θα περάσουν στη διαμόρφωση της προσωπικής τους ταυτότητας. Ο σκοπός του συγκεκριμένου γνωστικού αντικείμενου είναι να ενισχυθεί το παιδί στον τομέα της ανάπτυξης, διαμόρφωσης και τήρησης σχέσεων μέσα και έξω από το σχολικό περιβάλλον προκειμένου να διασφαλισθεί η σχολική και κοινωνική του ένταξη. Η ολοκλήρωση των στόχων διδασκαλίας πραγματοποιείται άμεσα μέσα από τη σύνδεσή τους με τα άλλα γνωστικά αντικείμενα. Αποφασιστικός είναι ο ρόλος του εκπαιδευτικού, καθώς το παιδί τον έχει ανάγκη όχι μόνο ως εκπαιδευτικό αλλά ιδιαίτερα ως συνάνθρωπο. Η κατηγορία της βαριάς νοητικής καθυστέρησης συνοδεύεται συχνά από διαταραχές στη συμπεριφορά και στην κοινωνική προσαρμογή, για αυτό πρέπει το παιδί να ενισχυθεί στον τομέα των κοινωνικών δεξιοτήτων με απώτερο σκοπό την

κοινωνικο-συναίσθηματική ανάπτυξη και την ανάπτυξη της μαθησιακής ικανότητας.

Λειτουργικές καταστάσεις στην καθημερινή ζωή: Η οργάνωση δραστηριοτήτων που ανταποκρίνονται στο συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο αποβλέπει στην ενίσχυση της σχέσης και της αλληλεπίδρασης του παιδιού με το γύρω κόσμο. Μέσα από τις δραστηριότητες στο συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο δίνεται η δυνατότητα στο παιδί να αναπτύξει σχέσεις με αντικείμενα και πρόσωπα από το περιβάλλον. Το παιδί καλείται να αντιληφθεί μέσα από καταστάσεις που είναι ήδη γνωστές και άμεσα βιώσιμες, ότι αποτελεί μέλος μιας ομάδας, ενός κοινωνικού συνόλου είτε αυτό είναι η οικογένεια είτε το σχολείο. Καλείται να ανακαλύψει τις σχέσεις με τους άλλους γύρω του και να αντιληφθεί τα αντικείμενα και τα υλικά σε ένα ευρύτερο λειτουργικό πλαίσιο. Οι δραστηριότητες θα πρέπει να είναι κατά τέτοιον τρόπο δομημένες, ώστε να παρέχουν συνοχή και να είναι λειτουργικές στην καθημερινή σχολική ζωή για το ίδιο το παιδί, προκειμένου να τις μεταφέρει στην καθημερινή του ζωή έξω από το σχολείο. Σημαντικό είναι να αποφευχθεί το **ενδεχόμενο γεγονός**, οι οποιοσδήποτε συνήθειες με πρόσωπα ή αντικείμενα να μετατραπούν σε στερεοτυπίες.

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
Κοινωνικό περιβάλλον	<p>H/ O Νηπιαγωγός μέσα από μια χαλαρή, ευχάριστη και άνετη ατμόσφαιρα σε ελεύθερες ή οργανωμένες δραστηριότητες δίνει στο παιδί τη δυνατότητα με λεκτική περιγραφή και φυσική καθοδήγηση:</p> <p>Να βιώσει την παρουσία των Άλλων</p> <p>Να αποδέχεται την επαφή και τις σχέσεις με τους Άλλους</p>	<p>► Να αντιληφθεί τη σημασία της συνύπαρξης: 1) H/ O Νηπιαγωγός να δείξει τη συμπάθειά του προς το παιδί και να διαμορφώνει καταστάσεις κοινής ευχαρίστησης: κάποιο αγαπητό μουσικό κομμάτι 2) H/O Νηπιαγωγός αναπτύσσει μια άμεσα προσωπική σχέση με το παιδί μέσα από το χαϊδεμα, αγκάλιασμα, ώστε το παιδί να αντιληφθεί ότι η συνύπαρξη με τον άλλο εξυπηρετεί κάποιες ανάγκες του</p> <p>► Να δείξει ότι αντιλαμβάνεται την παρουσία άλλων προσώπων: 1) Μέσα στη σχολική ζωή δίνεται η δυνατότητα διαμόρφωσης καθημερινών καταστάσεων κοινής συνύπαρξης, για παράδειγμα κατά τη διάρκεια της σίτισης. 2) H/O Νηπιαγωγός να οργανώνει ευκαιρίες κοινής συνύπαρξης με άλλα παιδιά, για παράδειγμα σε μια γιορτή γενεθλίων</p> <p>► Να αντιλαμβάνεται και να αποδέχεται την επαφή με τους Άλλους: 1) Μέσα από την άμεση σωματική επαφή με την/τον παιδαγωγό συνηθίζει το παιδί στην παρουσία του και οργανώνει δραστηριότητες που εμπλέκουν και τα</p>

<p>Κοινωνικό περιβάλλον</p>	<p>Να εντάσσεται στο κοινωνικό σύνολο</p> <p>Να συμμετάσχει στη διαμόρφωση κοινωνικών δομών</p>	<p>άλλα παιδιά 2) Με τη μέθοδο του «σφιχταγκαλιάσματος» η/ ο παιδαγωγός βοηθά το παιδί να αποδέχεται την παρουσία του άλλου, ως κατασταλτικού παράγοντα εντόνων καταστάσεων.</p> <p>► Να προσαρμόζει συμπεριφορές και καταστάσεις ανάλογα με πρόσωπα: 1) Να αντιλαμβάνεται μέσα από χειρονομίες, λεκτικές εκφράσεις διαφορετικές καταστάσεις που συνδέονται με πρόσωπα. Για παράδειγμα την παρουσία του φυσικοθεραπευτή 2) Να συνηθίσει έναν συγκεκριμένο ομαδικό τρόπο χαιρετισμού προσέλευσης ή αποχώρησης.</p> <p>► Να αναγνωρίζει τα πρόσωπα του οικείου περιβάλλοντος: 1) Να στρέφει το βλέμμα του όταν έρχεται να τον πάρει κάποιο οικείο πρόσωπο 2) Να κάνει κινήσεις ή χειρονομίες προσέγγισης προς τον παιδαγωγό</p> <p>Διαθεματική σύνδεση με: Βίωση του Εαυτού (να βιώσει το σώμα του μέσα από διάφορες στάσεις), Εισαγωγή στη δόμηση της Επικοινωνίας (να εκπαιδευτεί στο συντονισμό των αισθήσεων), Δημιουργία-Έκφραση (να αποκτήσει μουσικές και ρυθμικές εμπειρίες), κ. λ. π.</p> <p>► Να τηρεί βασικούς κανόνες συμπεριφοράς: 1) Να μάθει να παραμένει στη θέση του κατά τη διάρκεια ομαδικών δραστηριοτήτων, όπως κατά τη διάρκεια της σίτισης. 2) Να περιμένει τη σειρά του όταν η/ ο Νηπιαγωγός ασχολείται με άλλο παιδί.</p> <p>► Να δομήσει συνήθειες/ ρουτίνες σε σχέση με το σώμα και με το περιβάλλον: 1) Να αναγνωρίζει κανόνες που διέπουν μια διαδικασία. Για παράδειγμα η σίτιση γίνεται στο τραπέζι σε καθιστή θέση 2) Να αναγνωρίσει αντικείμενα που σχετίζονται με κάποιες καθημερινές δραστηριότητες ή με κάποια πρόσωπα.</p> <p>► Να ξεκινά και να τελειώνει από κοινού μια δραστηριότητα: 1) Η/ Ο Νηπιαγωγός δίνει τη δυνατότητα στο παιδί να συμμετάσχει σε μια κοινή δραστηριότητα. Για παράδειγμα όλα τα παιδιά μαζί σε έναν κατάλληλα διαμορφωμένο χώρο πειραματίζονται με διάφορα μουσικά όργανα 2) Όλα τα παιδιά μαζί αγγίζουν ένα αντικείμενο, όπως στεφάνι ή σχοινί και το τραβούν από διαφορετικά σημεία</p>
------------------------------------	---	--

<p>Κοινωνικό περιβάλλον</p>		<p>► Να κάνει κάτι για τους άλλους ή να δεχθεί άλλοι να κάνουν κάτι για αυτό: 1) Να τον σπρώχνουν στο αναπηρικό καροτσάκι ή να σπρώχνει κάποιο καροτσάκι 2) Να συμμετάσχει στο στρώσιμο του τραπέζιού και γενικότερα στη διαδικασία της σίτισης</p>
<p>Φυσικό περιβάλλον</p>	<p>Να αποκτήσει εμπειρίες από την επαφή του με τη φύση</p> <p>Να αποκτήσει εμπειρίες με την επαφή με τα ζώα</p> <p>Να αποκτήσει εμπειρίες με την επαφή με τα φυτά</p>	<p>► Να αποκτήσει εμπειρίες με τη φύση: Η/ Ο Νηπιαγωγός οργανώνει ευκαιρίες όπου το παιδί απολαμβάνει έξω στην αυλή τον ήλιο ή το γρασίδι ► Να δώσει προσοχή στη φύση: Η/ Ο Νηπιαγωγός οργανώνει ευκαιρίες όπου το παιδί έξω στην αυλή επικεντρώνεται στις αλλαγές, όταν βρίσκεται στον ήλιο και όταν είναι στη σκιά ► Να χαίρεται με τη φύση: Όταν βρέχει, με κατάλληλο ντύσιμο περπατάμε στη βροχή και πατάμε μέσα στις λακκούβες με νερό.</p> <p>► Να αντιληφθεί τα ζώα ως ζωντανούς οργανισμούς: Επίσκεψη σε αγρόκτημα ή σε χώρο όπου το παιδί θα έχει τη δυνατότητα να έρθει σε άμεση επαφή με ζώα και θα μπορεί να παρατηρήσει ότι τρώνε, περπατάνε κ. λ. π. ► Να αντιλαμβάνεται κινδύνους από τη συναναστροφή με ζώα: Μέσα από διάφορες δραστηριότητες η/ ο Νηπιαγωγός καθοδηγεί το παιδί να αντιληφθεί επικίνδυνες συμπεριφορές ζώων: όταν ο σκύλος γρυλίζει, ή η γάτα γουργουρίζει. ► Να βιώσει ένα αίσθημα χαράς με την επαφή με τα ζώα: Να αφουγκραστεί το κελάηδισμα των πουλιών, να παίξει με ένα σκύλο.</p> <p>► Να αποκτήσει εμπειρίες με οικεία φυτά/ φυτά της περιοχής και της εποχής: Η/Ο Νηπιαγωγός οργανώνει δραστηριότητες όπου το παιδί έχει τη δυνατότητα να αποκτήσει εμπειρίες μέσα από όλες τις αισθήσεις από τα φυτά της περιοχής, όπως επίσκεψη σε βαμβακοκαλλιέργειες. ► Να βιώσει ότι τα φυτά εξυπηρετούν κάποιες ανάγκες του ανθρώπου: Η/ Ο Νηπιαγωγός οργανώνει δραστηριότητες όπου το παιδί έχει τη δυνατότητα να αποκτήσει εμπειρίες χρήσης των φυτών μέσα από όλες τις αισθήσεις, όπως τη χρήση του βαμβακιού. ► Να βιώσει ένα αίσθημα χαράς με την επαφή με τα φυτά: Η/ Ο Νηπιαγωγός φροντίζει να υπάρχουν στην τάξη λουλούδια, τα παιδιά μυρίζουν τα λουλούδια, παρατηρούν</p>

<p>Φυσικό Περιβάλλον</p>	<p>Να αντιληφθεί αλλαγές στις καιρικές συνθήκες</p>	<p>τους διάφορους χρωματισμούς</p> <p>► Να αποκτήσει εμπειρίες με τις καιρικές αλλαγές: Όταν χιονίζει να συμμετάσχει στην κατασκευή χιονάνθρωπου ή να παίζει με τα άλλα παιδιά χιονοπόλεμο</p> <p>► Να προσαρμόζεται σε καιρικές αλλαγές: Να παρατηρήσει το ρουχισμό με την αλλαγή του καιρού. Η/ Ο Νηπιαγωγός οργανώνει διαδικασίες κατά τις οποίες το παιδί βιώνει τις αλλαγές του καιρού για παράδειγμα 1) όταν βρέχει ανοίγουμε την ομπρέλα, 2) στον ήλιο φοράμε καπέλο για τον ήλιο ή γυαλιά ηλίου. Αυτές οι δραστηριότητες είναι καλό να πραγματοποιούνται μπροστά στον καθρέφτη, οπότε το παιδί να παρατηρεί τις αλλαγές πάνω στο σώμα του σε σχέση με τον καιρό.</p>
<p>Τεχνητό Περιβάλλον</p>	<p>Να αποδέχεται υλικά/ αντικείμενα και να ασχολείται με αυτά</p> <p>Να χρησιμοποιεί υλικά/ αντικείμενα σκόπιμα και κατάλληλα</p>	<p>► Να γνωρίσει τα διάφορα υλικά: 1) Να αντιλαμβάνεται τα υλικά/ αντικείμενα με τις αισθήσεις. Υλικά που μαζί με τον παιδαγωγό τα αντιλαμβάνεται μέσα από την αφή τραχιά, σκληρά, μαλακά 2) Να δοκιμάζει υλικά και να γνωρίζει διαφορές. Υλικά που δοκιμάζοντας να τα πάρει να καλείται να γνωρίσει διαφορές, για παράδειγμα μια μπάλα και ένα μπαλόνι</p> <p>Να χρησιμοποιεί τα διάφορα υλικά: 1) Να αντιληφθεί και να επαναλαμβάνει τυχαίες χειρωνακτικές ενέργειες με υλικά. Μέσα σε μια λεκάνη με ρεβίθια να προσπαθήσει να πιάνει τα ρεβίθια ένα ένα με τα δάχτυλά του 3) Να αναγνωρίζει προσωπικό του έργο.</p> <p>Διαθεματική σύνδεση με: Αυτοεξυπηρέτηση και Υγιεινή σώματος (να γνωρίσει τη λειτουργικότητα του κουμπώματος ή δεσίματος), Βίωση του Εαυτού (να ενισχυθεί η λεπτή κινητικότητα), Εισαγωγή στη δόμηση της μαθηματικής σκέψης (να βιώσει τη σχέση τοπικών και χρονικών γεγονότων), κ. λ. π.</p> <p>► Να συνδέσει μια κίνηση με ένα εργαλείο: Παιχνίδια-εργαλεία από ξύλο ή από πλαστικό δίνουν τη δυνατότητα στο παιδί μέσα από οργανωμένη δραστηριότητα να συνδέσει κάποιες τυπικά αναγνωρίσιμες κινήσεις με εργαλεία, όπως το σφυρί</p> <p>► Να ολοκληρώσει μια απλή ή πολλαπλή εργασία: Όταν το παιδί καταφέρνει να χτυπά με το παιχνιδιό-σφυρί, τότε η/ ο παιδαγωγός δομεί μια</p>

<p>Τεχνητό Περιβάλλον</p>	<p>Να εκτελεί για κάποιο χρονικό διάστημα μια εργασία</p>	<p>δραστηριότητα, ώστε το παιδί να χτυπά με συγκεκριμένο στόχο ένα άλλο ξύλο.</p> <p>► Να αναγνωρίζει κινδύνους από τη χρήση υλικών και εργαλείων: Η/ Ο Νηπιαγωγός σε διάφορες ευκαιρίες όπως κατά τη σίτιση δίνει οδηγίες για τους κινδύνους της άστοχης χρήσης του μαχαιριού ή ότι η θέση του μαχαιριού είναι πάνω στο τραπέζι και δεν τρέχουμε με αυτό γύρω γύρω στην τάξη.</p> <p>► Να αναπτύξει την ικανότητα να αποδέχεται και να συμμετάσχει σε μια δραστηριότητα για αρκετό χρόνο: Δίνεται η δυνατότητα στο παιδί να αποδέχεται τη δομή μιας δραστηριότητας και να συμμετάσχει σε αυτήν για αρκετό χρονικό διάστημα, όπως μια κατασκευή με ζυμάρι</p> <p>► Να συνηθίσει θορύβους μιας δραστηριότητας: Για παράδειγμα στη μουσική γωνιά</p>
----------------------------------	---	--

9. Γνωστικό Αντικείμενο: ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ - ΕΚΦΡΑΣΗ

Η δημιουργικότητα αποβλέπει στην ενίσχυση της σκέψης μέσα από τις προσωπικές επιλογές και προτιμήσεις. Η προσχολική ηλικία είναι η πλέον κατάλληλη για την προαγωγή της δημιουργικής έκφρασης. Μέσα από τις δραστηριότητες στον τομέα αυτό ενισχύεται η αντίληψη και η έκφραση δίνοντας στο παιδί τη δυνατότητα να αποκτήσει την αίσθηση του ωραίου και της προσωπικής απόλαυσης. Η ιδιαιτερότητα της κατάστασης των παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση καθιστά αναγκαία την οργάνωση δραστηριοτήτων αισθητικής αγωγής, καθώς για παράδειγμα οι μουσικές και ρυθμικές δραστηριότητες δίνουν την ευκαιρία στο παιδί να βιώσει τον εαυτό του μέσα από ατομικές και ομαδικές δραστηριότητες. Άλλωστε το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο κατά βάση εμπερικλείει στόχους που σχετίζονται με τις αισθήσεις. Απώτερος σκοπός είναι το παιδί με βαριά νοητική καθυστέρηση να γνωρίσει και να προσανατολίζεται στον άμεσο και ευρύ περιβάλλον, να αποκτήσει την αίσθηση του ελεύθερου χρόνου και να μπορέσει να τον οργανώσει επιτυγχάνοντας έτσι τη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του. Το παιδί μαθαίνει να αντιλαμβάνεται το περιβάλλον του με μια διαφορετική διάσταση, καθώς γίνεται συν-δημιουργός και συν-εκφραστής του «κόσμου των αισθήσεων».

Λειτουργικές καταστάσεις στην καθημερινή ζωή: Η μάθηση συνδέεται άμεσα με καταστάσεις των οποίων χαρακτηριστικά είναι το παιχνίδι, η χαρά, το βίωμα και η ελευθερία των επιλογών. Το παιδί με βαριά νοητική καθυστέρηση έχει ανάγκη όπως κάθε άλλο παιδί να αφήσει το «σημάδι» του μέσα από απλά έργα. Οι δραστηριότητες προσανατολίζονται στα ενδιαφέροντα, στις ιδιαιτερότητες και στις εμπειρίες των παιδιών, ώστε να διευρυνθεί το ήδη γνωστό τους πλαίσιο δράσης σε καθημερινή βάση. Κατ' αυτόν τον τρόπο διαφυλάττεται το δυναμικό αντίληψης και έκφρασης του παιδιού μέσα από την αποκωδικοποίηση και αναγνώριση της πραγματικότητας (προσώπων,

αντικειμένων, καταστάσεων) με εργαλείο τον τομέα της αισθητικής αγωγής υπό μια ευρεία έννοια. Επειδή το παιδί με βαριά νοητική καθυστέρηση μπορεί μόνο επιφανειακά να αντιληφθεί αντικείμενα, καταστάσεις και χώρους, μέσα από αισθητικές δραστηριότητες δίνεται η δυνατότητα στο παιδί να ενισχυθεί στην παρατήρηση και στη διαφοροποίηση μέσα από καταστάσεις που ζει και από εικόνες που παρατηρεί.

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
<p>Βίωση του φυσικού και τεχνητού περιβάλλοντος μέσα από τις αισθήσεις</p>	<p>Η/ Ο Νηπιαγωγός μέσα από μια χαλαρή, ευχάριστη και άνετη ατμόσφαιρα σε ελεύθερες ή οργανωμένες δραστηριότητες δίνει στο παιδί τη δυνατότητα με λεκτική περιγραφή και φυσική καθοδήγηση:</p> <p>Να αποκτήσει εμπειρίες με υλικά και αντικείμενα του φυσικού και τεχνητού περιβάλλοντος</p> <p>Να αποκτήσει εμπειρίες αντικειμένων σε σχέση με καταστάσεις (χώρου και χρόνου)</p> <p>Να αναγνωρίζει και να δημιουργεί ίχνη</p>	<p>► Να αποκτήσει εμπειρίες με φυσικό υλικό: 1) Η/ Ο Νηπιαγωγός αρχικά, για 2-3 λεπτά, δίνει υλικό (νερό, άμμο, πηλό, ξύλο, πέτρες, χαρτί) στο παιδί και το αφήνει να έρθει σε επαφή με αυτό και να πειραματιστεί. Στη συνέχεια το κατευθύνει σε συγκεκριμένη δράση. 2) Η/ Ο Νηπιαγωγός οργανώνει δραστηριότητες με αυτά τα υλικά δίνοντας τη δυνατότητα στο παιδί να αποκτήσει εμπειρίες από τα χαρακτηριστικά και τις ιδιότητες τους. Για παράδειγμα το νερό μπορεί να έχει διαφορετικές θερμοκρασίες, να παγώνει και να λιώνει.</p> <p>► Να αποκτήσει εμπειρίες για τις ιδιότητες και τη χρήση αντικειμένων (τεχνητό περιβάλλον): 1) Το παιδί γεμίζει και αδειάζει έναν κουβά με άμμο ή με κάποιο άλλο υλικό. 2) Η/ Ο Νηπιαγωγός οργανώνει δραστηριότητες με σαπουνόφουσκες και μπαλόνι. Το παιδί παρατηρεί, παίζει, δημιουργεί σαπουνόφουσκες, φουσκώνει και ξεφουσκώνει μπαλόνι</p> <p>► Να γνωρίσει τη χρήση των αντικειμένων σε καθημερινές καταστάσεις: 1) Χρήση του μαχαιριού, του πιρουνιού κ. λ. π. 2) Να αντιληφθεί τη διαφορά ανάμεσα στον ήχο του κουδουνιού για διάλειμμα και τον ήχο του τηλεφώνου</p> <p>► Να αντιλαμβάνεται τη χρήση των αντικειμένων σε οργανωμένες καταστάσεις: 1) Η/ Ο Νηπιαγωγός τοποθετεί κάποια αντικείμενα ως εμπόδια τα οποία το παιδί καλείται να ξεπεράσει κατά τη διάρκεια της μετακίνησής του στο χώρο 2) Η/ Ο Νηπιαγωγός κρύβει κάποιο αντικείμενο κάτω από ένα ύφασμα/ πανί και το παιδί πρέπει να τραβήξει του ύφασμα και να αποκαλύψει το αντικείμενο</p> <p>► Να δημιουργεί και να παρατηρεί ίχνη που προκλήθηκαν από κινήσεις: Η/ Ο Νηπιαγωγός δημιουργεί καταστάσεις όπου το παιδί δημιουργεί ίχνη σε κίνηση. 1) Με ένα στραγγιστήρι το παιδί με τη βοήθεια της/ του Νηπιαγωγού απλώνει αλεύρι ή άμμο στο τραπέζι. Κατόπιν κάνοντας κινήσεις με τα δάχτυλα πάνω στην επιφάνεια δημιουργεί σχήματα 2) Μια σακούλα με νερό στην οποία υπάρχει μια</p>

		<p>μικρή τρύπα. Καθώς το παιδί μετακινείται και την κρατά αφήνει πίσω του ίχνη</p> <p>► Να δημιουργεί και να παρατηρεί τυπώματα: 1) Αφήνει σημάδια στο χιόνι 2) Χρησιμοποιεί την παλάμη του ως «σφραγίδα». Η παλάμη βουτηγμένη σε δαχτυλομπογιές και δημιουργεί αποτυπώματα στο χαρτί</p>
Χειρο-τεχνικές δραστηριότητες	<p>Να γνωρίσει τα μέσα και τα υλικά της χειροτεχνίας</p>	<p>► Η/ Ο Νηπιαγωγός οργανώνει δραστηριότητες μέσα από τις οποίες το παιδί έρχεται σε επαφή με υλικά και μέσα χειροτεχνίας: πινέλο (διάφορα μεγέθη), μαρκαδόροι, ψαλίδι, κηρομπογιές, δαχτυλομπογιές, διάφορα είδη χαρτιού, υφάσματα, νήματα, πηλός, πλαστελίνη, κόλλα. Δίνεται χρόνος στο παιδί να ασχοληθεί και να πειραματιστεί με ή χωρίς βοήθεια με τα υλικά προκειμένου να βιώσει τις διαφορές και τις ιδιότητες τους.</p> <p>Διαθεματική Σύνδεση με: Βίωση του Εαυτού (να αντιλαμβάνεται απτικά ερεθίσματα), Σχέση και Αλληλεπίδραση με το Περιβάλλον (να αποδέχεται υλικά/ αντικείμενα και να ασχολείται με αυτά), Εισαγωγή στη δόμηση της επικοινωνίας (να εκπαιδευτεί στο συντονισμό των αισθήσεων), κ. λπ.</p>
	<p>Να αποκτήσει εμπειρίες από τη χρήση διάφορων τεχνικών επεξεργασίας</p>	<p>► Η/Ο Νηπιαγωγός οργανώνει δραστηριότητες κατά τις οποίες το παιδί αποκτά εμπειρίες από τις διάφορες τεχνικές επεξεργασίας, από τις πιο απλές βασικές μέχρι πιο σύνθετες, ανάλογα με τις δυνατότητες του παιδιού: ζωγραφική – ιχνογραφία (ελεύθερο σχέδιο, πειραματισμοί με χρώματα), πλαστική (πλαστελίνη, ζυμάρι, πηλό), κολλάζ (χρήση κόλλας και άχρηστων υλικών από εφημερίδες, περιοδικά, όσπρια), χαρτοκοπτική (κόψιμο ή σκίσιμο χαρτιού), τυπώματα κ. λ. π.</p>
	<p>Να βιώσει τις χειροτεχνικές δραστηριότητες ως μια μορφή επικοινωνίας και έκφρασης</p>	<p>► Η/ Ο Νηπιαγωγός οργανώνει δραστηριότητες σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο (χρονικά και χωρικά) προκειμένου το παιδί να συνδέσει τις δραστηριότητες με καταστάσεις της ζωής: χριστουγεννιάτικη γιορτή, γενέθλια, απόκριες κ. λπ. Μέσα από αυτές τις δραστηριότητες έχει το παιδί τη δυνατότητα να συμμετάσχει στο στολισμό και διαμόρφωση του χώρου της τάξης ή του σχολείου και να αποκτήσει εμπειρίες έκφρασης και επικοινωνίας (ομαδικές δραστηριότητες)\</p>
Μουσική και Ρυθμική Αγωγή	<p>Να αποκτήσει μουσικές και ρυθμικές εμπειρίες</p>	<p>► Να αποκτήσει μουσικά βιώματα: 1) Η/ Ο Νηπιαγωγός οργανώνει δραστηριότητες συνδυάζοντας μουσικά ακούσματα: κάποιο συγκεκριμένο τραγούδι κατά την προσέλευση και κατά την αποχώρηση 2) Το παιδί ακούει ένα μουσικό κομμάτι πάνω σε χαρτί με τη βοήθεια της/ του Νηπιαγωγού ζωγραφίζει μιμούμενο το ρυθμό του κομματιού</p> <p>► Να αποκτήσει ρυθμικές εμπειρίες: 1) Το παιδί με τη βοήθεια της/ του Νηπιαγωγού συνοδεύει ρυθμικά με παλαμάκια, γονυκρότημα, στράκες κ. λπ. ένα τραγούδι 2) Η/ Ο Νηπιαγωγός τοποθετεί τα χέρια του παιδιού πάνω στα ηχεία ενός ηχοσυστήματος προκειμένου να βιώσει τις ρυθμικές – παλμικές δονήσεις, χτυπώντας παράλληλα το ρυθμό ελαφρά στην πλάτη του.</p>

	<p>Να βιώσει την έννοια του ήχου</p> <p>Να γνωρίσει τα στοιχεία του μουσικού ήχου</p> <p>Να γνωρίσει τα μουσικά όργανα</p> <p>Να βιώσει τη μουσική ως μέσο έκφρασης</p>	<p>►Να αποκτήσει ηχητικές εμπειρίες: 1) Η/ Ο Νηπιαγωγός τραγουδά στο αυτί του παιδιού ή παράγει ήχους από διάφορα αντικείμενα προκειμένου να στρέψει το παιδί το βλέμμα του. 2) Το παιδί καλείται να συνδέσει ήχους με πρόσωπα, αντικείμενα ή ζώα. Για παράδειγμα τον ήχο της καμπάνας της εκκλησίας ή τον ήχο του κουδουνιού του σχολείου για το διάλειμμα</p> <p>►Να αρθρώνει διάφορους ήχους: 1) Μπροστά στον καθρέφτη με τη βοήθεια κάποιου μουσικού – ρυθμικού ή ηχητικού ερεθίσματος το παιδί παροτρύνεται να αναπαράγει κάποιον ήχο (φ, ζ, α, ε, κ. λ. π.) 2) Σε σχέση με κάποιον ήχο ή φθόγγο που παράγει το παιδί η/ ο Νηπιαγωγός με ανάλογο ρυθμικό ερέθισμα, όπως ελαφρύ χτύπημα στην πλάτη προσπαθεί να δομήσει, να οργανώσει τον ήδη παραγόμενο ήχο, όπως σε σταθερό ρυθμικό α,α,α ή σε συνεχόμενο αααααααα</p> <p>►Να αντιληφθεί την έννοια της διάρκειας και της παύσης: 1) Το παιδί καλείται με τη βοήθεια της/ του Νηπιαγωγού να χτυπήσει παλαμάκια ή να κινηθεί γρήγορα ή αργά ανάλογα με το μουσικό-ρυθμικό ερέθισμα 2) Όταν το παιδί ακούει ένα τραγούδι που του αρέσει και παράγει κάποιον ήχο, με τη βοήθεια της/ του Νηπιαγωγού μαθαίνει να σταματά μόλις σταματήσει το τραγούδι</p> <p>►Να αποκτήσει εμπειρίες έντασης: 1) Μπροστά στο κασετόφωνο βάζοντας τα μπάσα η/ ο Νηπιαγωγός τοποθετεί τα χέρια του παιδιού στα ηχεία και αλλάζει την ένταση 2) Η/ Ο Νηπιαγωγός μιλά στο παιδί άλλοτε δυνατά και άλλοτε πιο σιγά προσαρμόζοντας την ένταση της φωνής του ανάλογα με την κατάσταση, για παράδειγμα αυξάνει την ένταση όταν είναι να του επισημάνει κάτι και την χαμηλώνει κάνοντάς την πιο γλυκιά όταν είναι να το επιβραβεύσει για κάτι που έκανε</p> <p>►Να πειραματιστεί με τα μουσικά – ρυθμικά όργανα: 1) Η/ Ο Νηπιαγωγός δίνει τη δυνατότητα στο παιδί να δοκιμάσει και να πειραματιστεί με το ντέφι, τα κουδουνάκια, το ταμπουρίνο, τις μαράκες κ. λ. π. (μουσικά – ρυθμικά όργανα του Συστήματος Orff) 2) Αν υπάρχει δυνατότητα το παιδί πρέπει να γνωρίσει και άλλα μουσικά όργανα όπως πνευστά (φλογέρα)</p> <p>►Να κάνει χρήση κάποιου μουσικού οργάνου: 1) Το παιδί με ή χωρίς τη βοήθεια της/ του Νηπιαγωγού χτυπά ρυθμικά το ταμπουρίνο ως συνοδεία σε κάποιο τραγούδι 2) Η/ Ο Νηπιαγωγός χρησιμοποιεί κάποιο ή κάποια μουσικά όργανα για να δομήσει δραστηριότητες: η προετοιμασία για την αποχώρηση συνοδεύεται από τον ήχο του ντεφιού</p> <p>►Η μουσική ως μέσο ενεργοποίησης και χαλάρωσης: Η/ Ο Νηπιαγωγός συνδυάζει έντονη μουσική ή ρυθμό για να ενεργοποιήσει το παιδί στην κίνηση και χαλαρωτική, όταν το παιδί χρειάζεται να χαλαρώσει</p> <p>►Να εκφράζεται μέσα από κινήσεις: 1) Μέσα από μιμητικές κινήσεις και χειρονομίες: Το παιδί με τη βοήθεια της/ του Νηπιαγωγού μιμείται κινήσεις από</p>
--	---	---

	<p>Να αποκτήσει κοινωνικές εμπειρίες μέσα από μουσικές – ρυθμικές δραστηριότητες</p>	<p>κάποιο τραγουδοπαιχνίδι «Χαρωπά τα δυο μου χέρια» 2) Μέσα από αυτοσχέδιες, χορευτικές κινήσεις: Μουσικά κομμάτια με απλές ρυθμικές δομές δίνουν τη δυνατότητα για εκμάθηση απλών κινήσεων (π.χ. ένα βήμα μπροστά ένα πίσω, παλινδρομική κίνηση του σώματος)</p> <p>► Να συνοδεύει ηχητικά κάποιο τραγούδι: Ανάλογα με τους ήχους, συλλαβές που παράγει το παιδί μαθαίνει να συνοδεύει ηχητικά ένα αγαπημένο τραγούδι, αλλάζοντας με τη βοήθεια της/ του Νηπιαγωγού το χρώμα ή την ένταση ή τη διάρκεια της φωνής του</p> <p>Διαθεματική σύνδεση με: Εισαγωγή στη δόμηση της επικοινωνίας (να εξασκήσει τα όργανα ομιλίας), Σχέση και Αλληλεπίδραση με το περιβάλλον (να βιώσει την παρουσία των Άλλων), Βίωση του Εαυτού (να αντιλαμβάνεται ήχους και θορύβους), κ. λ. π.</p> <p>► Η/ Ο Νηπιαγωγός οργανώνει ομαδικές μουσικές δραστηριότητες προκειμένου τα παιδιά να συμμετάσχουν στη μουσική γωνιά σε ένα μουσικό δρώμενο, συνοδεύοντας για παράδειγμα ρυθμικά ένα τραγούδι</p> <p>► Στα πλαίσια διαφόρων εορτών (σχολικών, θρησκευτικών, εθνικών) και πολιτιστικών εκδηλώσεων οργανώνονται διάφορες μουσικές δραστηριότητες ή η μουσική πλαισιώνει ένα μέρος των εκδηλώσεων αυτών</p>
<p>Μορφές θεατρικής έκφρασης</p>	<p>Να αποκτήσει εμπειρίες με αντικείμενα, πρόσωπα και καταστάσεις μέσα από το παιχνίδι (μιμητικό, ρόλων)</p> <p>Να γνωρίσει το κουκλοθέατρο και το παιχνίδι με τις κούκλες ως μέσο έκφρασης</p> <p>Να γνωρίσει το θέατρο σκιών και τις αλλαγές στις διάφορες μορφές</p>	<p>► Να χρησιμοποιεί διάφορα μέσα/ υλικά ως μια μορφή έκφρασης: Σε γωνίες απασχόλησης (γωνία κουκλοσπίτου ή γωνιά με καθρέφτη) το παιδί πειραματίζεται με διάφορα είδη ενδυμασίας (γυαλιά, καπέλα, ρουχισμός) πάνω στο σώμα του και παρατηρεί τον εαυτό του στον καθρέφτη</p> <p>► Να μιμηθεί κινήσεις ή ήχους από ζώα: Η/ Ο Νηπιαγωγός οργανώνει δραστηριότητες όπου το παιδί φορά μια μάσκα κάποιου ζώου ή είναι βαμμένο το πρόσωπο του παιδιού στη μορφή κάποιου ζώου. Το παιδί καλείται να μιμηθεί τον ήχο ή την κίνηση του ζώου</p> <p>► Να γνωρίσει τις διάφορες κούκλες: Κάθε είδος κούκλας παρέχει στο παιδί διαφορετικές εμπειρίες 1) Κούκλες και αρκουδάκια στο κουκλόσπιτο 2) Δακτυλοκούκλες, μαριονέτες, κούκλες κουκλοθέατρου, φιγούρες καραγκιόζη.</p> <p>► Να παρακολουθεί μια παράσταση κουκλοθέατρου: Η/ Ο Νηπιαγωγός παίζει μια παράσταση στη γωνιά του κουκλοθέατρου.</p> <p>► Να πειραματιστεί με τα φώτα: 1) Να αποκτήσει εμπειρίες της σκιάς του σώματός του και άλλων αντικειμένων 2) Να αντιληφθεί κινήσεις και χρωματισμούς των φώτων</p> <p>► Να παρακολουθήσει μια παράσταση θεάτρου σκιών: Η/ Ο Νηπιαγωγός παίζει μια παράσταση θεάτρου σκιών</p> <p>► Στα πλαίσια διαφόρων εορτών (σχολικών, θρησκευτικών, εθνικών) και πολιτιστικών</p>

Να βιώσει τις διάφορες μορφές θεατρικής έκφρασης ως κοινωνικού γεγονότος	εκδηλώσεων οργανώνονται δραστηριότητες θεατρικής έκφρασης κατά τις οποίες δίνεται η δυνατότητα στο παιδί να συμμετάσχει με οποιοδήποτε τρόπο.	διάφορες
--	--	----------

1^ο ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ

Δραστηριότητες για όλα τα γνωστικά αντικείμενα

- 1. Βίωση του Εαυτού:** Η/ Ο Νηπιαγωγός βάζει σε μια λεκάνη χλιαρό νερό και σαπούνι με απαλό άρωμα και πλένει τα χέρια του παιδιού χρησιμοποιώντας διάφορα σφουγγάρια (μαλακής ή σκληρής υφής). Φροντίζει να δίνει ερεθίσματα στο εσωτερικό και εξωτερικό μέρος της παλάμης, μία στο ένα χέρι μία στο άλλο.

2. **Αυτοεξυπηρέτηση και Υγιεινή Σώματος:** Χρησιμοποιούνται σταθερά τα ίδια υλικά για τη διαδικασία του πλυσίματος των χεριών. Στο τέλος η/ ο Νηπιαγωγός ζητά από το παιδί να της/ του δώσει τα χέρια για να τα σκουπίσει με την πετσέτα (μπορεί να προτιμηθεί ένα συγκεκριμένο χρώμα πετσέτας για κάθε παιδί).
3. **Εισαγωγή στη Δόμηση της Επικοινωνίας (Γλώσσα):** Κατά τη διάρκεια του πλυσίματος των χεριών επιλέγεται η θερμοκρασία του νερού να μην είναι πάντα ίδια ή τα σφουγγάρια να είναι διαφορετικής υφής ή τα σαπούνια διαφορετικής οσμής. Αν υπάρχει άμεσα ζεστό νερό μπορεί η/ ο Νηπιαγωγός να δώσει στο παιδί ερεθίσματα σταδιακής αλλαγής τη θερμοκρασίας του νερού.
4. **Εισαγωγή στη Δόμηση της Μαθηματικής Σκέψης (Μαθηματικά):** Η/ Ο Νηπιαγωγός πριν το φαγητό πλένει τα χέρια του παιδιού. Μπορεί να δημιουργήσει επιπλέον μια άνετη και ήρεμη ατμόσφαιρα με απαλή, χαλαρωτική μουσική. Καλό είναι κατά τη διάρκεια του πλυσίματος να επιλέγεται μια συγκεκριμένη μουσική που όταν θα σταματά θα δηλώνει το τέλος της δραστηριότητας.
5. **Σχέση και Αλληλεπίδραση με το Περιβάλλον:** Η/ Ο Νηπιαγωγός έχοντας δομήσει τη διαδικασία του πλυσίματος ακολουθεί την ίδια σειρά στην εκτέλεσή της δίνοντας στο παιδί τη δυνατότητα να αναγνωρίσει και να αποδέχεται τους κανόνες ή και τα αντικείμενα που σχετίζονται με τη διαδικασία αυτή.
6. **Δημιουργία – Έκφραση:** Το παιδί με τη βοήθεια της/ του Νηπιαγωγού γεμίζει ή αδειάζει τη λεκάνη με το νερό ή βουτά το σφουγγάρι στο νερό και μετά το στραγγίζει με τα δύο του χέρια.

Υλικά και Μέσα

- Νερό, σφουγγάρια, σαπούνι, πετσέτα, λεκάνη

Αξιολόγηση

- Η αξιολόγηση γίνεται για κάθε γνωστικό αντικείμενο ξεχωριστά. Ελέγχεται ο βαθμός βοήθειας που χρειάζεται το παιδί για να ολοκληρώσει τη συγκεκριμένη δραστηριότητα. Επίσης ελέγχεται σε ποιο βαθμό έχει κατακτήσει ένα παιδί κάποιες βασικές δεξιότητες που είναι απαραίτητες για την εκπλήρωση του συγκεκριμένου στόχου. Οι μορφές αξιολόγησης είναι οι προτεινόμενες του Δ.Ε.Π.Π.Σ.: αρχική/ διαγνωστική, διαμορφωτική/ σταδιακή και τελική/ συνολική. Απαραίτητη είναι η συστηματική παρατήρηση και καταγραφή όλων εκείνων των αντιδράσεων του παιδιού που θα συμβάλουν σε μια πιο αντικειμενική αξιολόγηση.

Εξατομικευμένο Πρόγραμμα

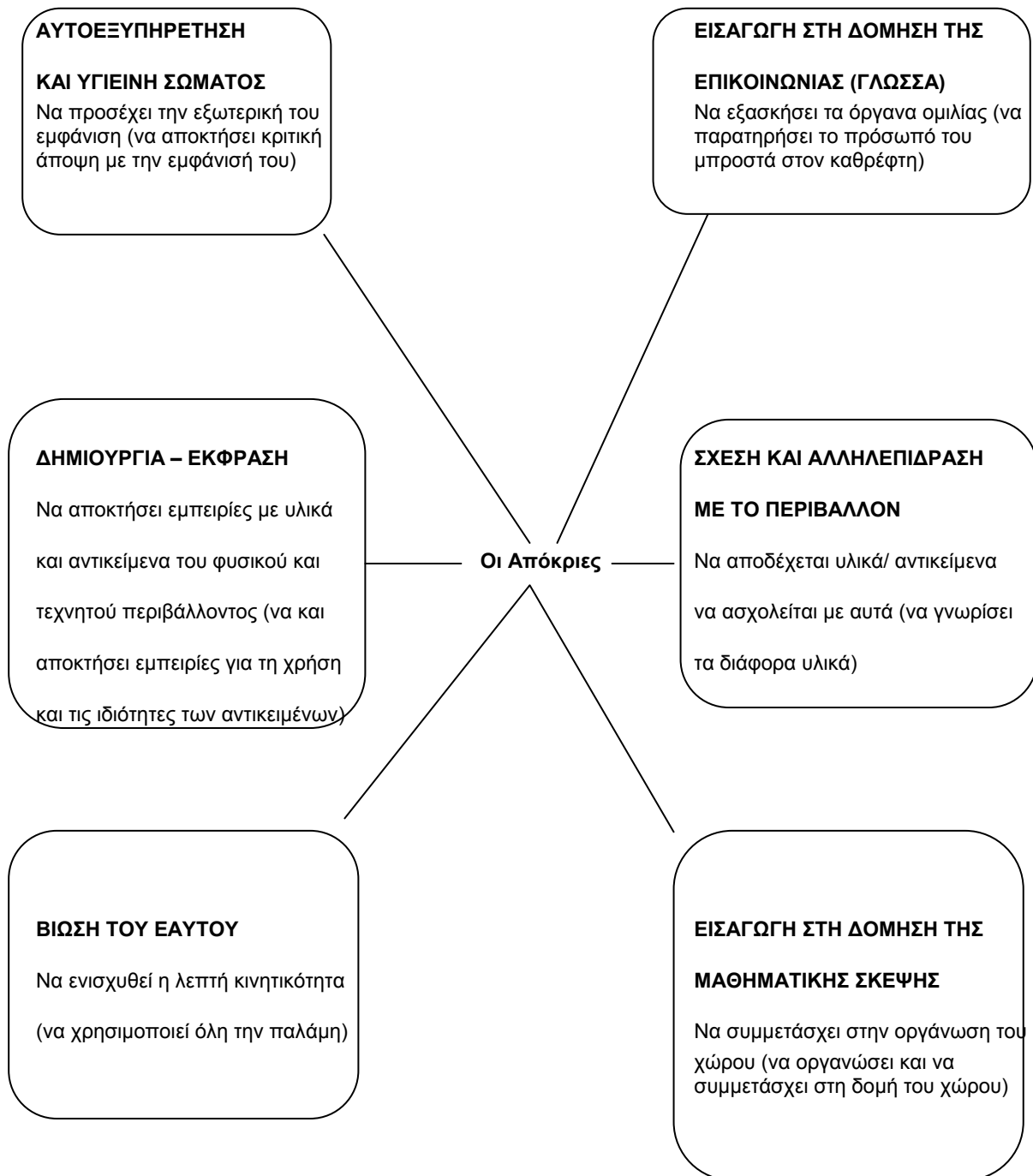
- Το συγκεκριμένο σχέδιο μπορεί και πρέπει να λάβει χώρα εξατομικευμένα καθώς βασίζεται σε ατομικές δεξιότητες και ικανοποιεί ατομικές ανάγκες. Ίσως να χρειαστεί η/ ο Νηπιαγωγός να προσαρμόσει τον περιβάλλοντα χώρο στις ατομικές ανάγκες του κάθε παιδιού ή να κάνει χρήση διαφορετικού υλικού, καθώς κάθε παιδί ξεχωριστές ικανότητες και ευαισθησίες (όσον αφορά για παράδειγμα την αίσθηση της αφής ή της οσμής)

Εμπλοκή Γονέων:

- Πριν ακόμα ξεκινήσει η οργάνωση αυτής της διαδικασίας η/ο Νηπιαγωγός ενημερώνεται για τις συνήθειες του παιδιού κατά τη διάρκεια του πλυσίματος, προκειμένου να οργανωθούν **οι οικείες**

εμπειρίες του παιδιού / κάτι που γνωρίζει το παιδί για να αισθανθεί αυτό άνετα. Κατόπιν γίνεται ενημέρωση στους γονείς για τον τρόπο που γίνεται η χρήση των υλικών, την τοποθέτηση του σώματος του παιδιού, τη διαμόρφωση του χώρου, καθώς και την προετοιμασία της διαδικασίας (έναρξη και λήξη).

2^ο ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ

Δραστηριότητες για όλα τα γνωστικά αντικείμενα

- 1. Βίωση του Εαυτού:** Η/Ο Νηπιαγωγός βάζει μέσα σε μια λεκάνη κομφετί και την τοποθετεί μπροστά στο παιδί. Το παιδί με ή χωρίς τη βοήθειά της/ του βάζει το ένα χέρι του (ή και τα δύο ανάλογα με το μέγεθος της λεκάνης). Αρχικά κάνει κάποιες ελεύθερες κινήσεις μέσα στα κομφετί και κατόπιν η/ ο

Νηπιαγωγός παροτρύνει να πιάσει κομφετί με την παλάμη του, να σηκώσει το χέρι ψηλά και μετά να ανοίξει την παλάμη και να αφήσει να πέσουν τα κομφετί μέσα στη λεκάνη πάλι.

2. **Αυτοεξυπηρέτηση και Υγιεινή Σώματος:** Μπροστά στον καθρέφτη δίνεται η δυνατότητα στο παιδί να πειραματιστεί με διάφορα καπέλα, γυαλιά, μάσκες και να δείξει με όποιο τρόπο μπορεί (λεκτικά/ μη λεκτικά) αν του αρέσει κάτι. Η/ Ο Νηπιαγωγός συνοδεύει και παροτρύνει το παιδί λεκτικά.
3. **Εισαγωγή στη Δόμηση της Επικοινωνίας (Γλώσσα):** Η/ Ο Νηπιαγωγός κάθεται με το παιδί μπροστά στον καθρέφτη και παροτρύνει το παιδί να κάνει κινήσεις της στοματικής περιοχής: βγάζει τη γλώσσα για να κοροϊδέψει, χαμογελά, γελά (ενώ το γαργαλάει), ανοίγει το στόμα σα λύκος, κάνει διάφορες γκριμάτσες (θυμώνω, κλαίω κ.λ.π.)
4. **Εισαγωγή στη Δόμηση της Μαθηματικής Σκέψης (Μαθηματικά):** Με τη βοήθεια της/ του Νηπιαγωγού συμμετάσχει στον αποκριάτικο στολισμό της τάξης: κρεμά στον τοίχο μάσκες, από τη μια μεριά στην άλλη γιρλάντες, σε κάποια άλλα σημεία σερπαντίνες κ.λ.π.
5. **Σχέση και Αλληλεπίδραση με το Περιβάλλον:** Η/Ο Νηπιαγωγός δίνει διαφορετικά είδη χαρτιού στο παιδί και καλείται το παιδί να πειραματιστεί με την υφή τους, τη δυνατότητα σκισίματος: από εφημερίδες, κανσόν, γκοφρέ, χαρτί περιτυλίγματος, κ.λ.π.
6. **Δημιουργία – Έκφραση:** Η/Ο Νηπιαγωγός βοηθά το παιδί να φτιάξει από γλασέ χαρτί με διακορευτή κομφετί, το οποίο συγκεντρώνει μέσα σε μια λεκάνη (αυτό μπορεί να είναι και το υλικό για τη δραστηριότητα στο αντικείμενο Βίωση του Εαυτού)

Υλικά και Μέσα

- Χαρτί (γλασέ, γκοφρέ, κανσόν κ. λπ.), κομφετί, λεκάνη, σερπαντίνες, διακορευτής

Αξιολόγηση

- Η αξιολόγηση γίνεται για κάθε γνωστικό αντικείμενο ξεχωριστά. Ελέγχεται ο βαθμός βοήθειας που χρειάζεται το παιδί για να ολοκληρώσει τη συγκεκριμένη δραστηριότητα. Επίσης ελέγχεται σε ποιο βαθμό έχει κατακτήσει ένα παιδί κάποιες βασικές δεξιότητες που είναι απαραίτητες για την εκπλήρωση του συγκεκριμένου στόχου. Οι μορφές αξιολόγησης είναι οι προτεινόμενες του Δ.Ε.Π.Π.Σ.: αρχική/ διαγνωστική, διαμορφωτική/ σταδιακή και τελική/ συνολική. Απαραίτητη είναι η συστηματική παρατήρηση και καταγραφή όλων εκείνων των αντιδράσεων του παιδιού που θα συμβάλουν σε μια πιο αντικειμενική αξιολόγηση.

Εξατομικευμένο Πρόγραμμα

- Όλες οι δραστηριότητες εκτός από αυτές στην Εισαγωγή στη δόμηση της μαθηματικής σκέψης και στη Σχέση και Αλληλεπίδραση με το περιβάλλον χρειάζονται εξατομίκευση προκειμένου να ενισχυθεί το παιδί στο στόχο που τέθηκε. Άλλωστε αυτό φαίνεται και από τον τρόπο που είναι οργανωμένες.

Εμπλοκή Γονέων

- Θα μπορούσε να προταθεί στους γονείς να ακολουθήσουν έναν ανάλογο στολισμό ή ανάλογη διαδικασία στολισμού του δωματίου του παιδιού.

A. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ/ ΤΟΝ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟ

1. Μεθοδολογία ειδικής εκπαιδευτικής παρέμβασης

1.1. Εκπαιδευτική διάγνωση

Η οργάνωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας βασίζεται στο αναπτυξιακό και μαθησιακό επίπεδο του παιδιού. Προκειμένου αυτό να επιτευχθεί και να γίνει γνωστό απαιτείται αρχικά συστηματική παρατήρηση και καταγραφή των ικανοτήτων του παιδιού στους διάφορους τομείς ανάπτυξης, όπως αυτοί εκπροσωπούνται από τα γνωστικά αντικείμενα. Με βάση τους στόχους που τίθενται στο συγκεκριμένο Αναλυτικό Πρόγραμμα η/ ο Νηπιαγωγός δημιουργεί μια λίστα με βασικές δεξιότητες που θα ανταποκρίνονται σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό στο επίπεδο του παιδιού. Στην περίπτωση μιας συμπεριφοράς ή μιας δεξιότητας που έχει παρατηρηθεί, θα πρέπει οπωσδήποτε να γίνεται έλεγχος ως ένα είδος επιβεβαίωσης αυτού που εντοπίστηκε. Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να συμβάλουν και άλλα άτομα από το χώρο του σχολείου (ψυχολόγος, εργοθεραπεύτρια κ.λ.π.) προκειμένου να διασφαλιστεί μια πιο επικυρωμένη και διεπιστημονική γνώμη. Σε καμία περίπτωση δεν πρόκειται για αξιολόγηση αλλά για τη δημιουργία μιας πλήρους εικόνας για τα ατομικά μαθησιακά βήματα του παιδιού. Όσο και αν η εκπαιδευτική διάγνωση είναι έργο διεπιστημονικής ομάδας, η/ ο Νηπιαγωγός πρέπει να είναι σε θέση να απαντήσει σε ερωτήματα όπως: τι μπορούν να κάνουν τα παιδιά, τι μπορούν να κάνουν με μικρή βοήθεια και τι μπορούν να κάνουν μόνο με αρκετή βοήθεια. Η εξακρίβωση του μαθησιακού προφίλ και των δυνατοτήτων του παιδιού βοηθά την/ τον Νηπιαγωγό να οργανώσει καλύτερα τις μελλοντικές μαθησιακές διαδικασίες που θα το ενισχύσουν στην περαιτέρω ανάπτυξη των ικανοτήτων του.

Η εκπαιδευτική διάγνωση είναι μια διαδικασία που πραγματοποιείται ως επί το πλείστον στην αρχή της χρονιάς, αλλά πρέπει καθ' όλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς να συγκεντρώνονται δεδομένα από παρατηρήσεις που θα συμβάλουν στην περαιτέρω οργάνωση του μαθήματος και στην αξιολόγηση του παιδιού σε τακτά χρονικά διαστήματα.

1.2. Εξατομίκευση

Η εκπαιδευτική διαδικασία για τα παιδιά με βαριά νοητική καθυστέρηση συμπεριλαμβάνει όλες τις παιδαγωγικές καταστάσεις, από απλές μορφές φροντίδας και εξατομικευμένη παρέμβαση μέχρι ομαδικές δραστηριότητες. Η ιδιαιτερότητα αυτής της ομάδας αλλά και η ηλικία τους προϋποθέτουν περισσότερη εξατομίκευση προκειμένου να σταθεροποιηθούν οποιεσδήποτε κατακτημένες ικανότητες, τις οποίες αρχικά το παιδί τις εκτελεί με τη βοήθεια της/ του Νηπιαγωγού και σταδιακά αυτονομείται. Η συχνά περιορισμένη ικανότητα του παιδιού με βαριά νοητική καθυστέρηση να αντεπεξέρχεται σε μαθησιακές καταστάσεις καθιερώνει επιτακτική την ανάγκη η/ ο Νηπιαγωγός να αναφέρεται στο κάθε παιδί ατομικά. Ειδικά στις δραστηριότητες και στους τομείς εκείνους που προάγουν την κατάκτηση βασικών ικανοτήτων και αναγκών είναι απαραίτητη η εξατομικευμένη παρέμβαση. Η εξατομίκευση προτιμάται από την/ τον Νηπιαγωγό **ανάλογα με την περίπτωση μιας δραστηριότητας στην οποία απαιτείται να δοθούν περισσότερα ερεθίσματα στο παιδί,**

να καταγραφούν οι αντιδράσεις του και να συγκριθούν συμπεριφορές που επιβεβαιώνουν την κατάκτηση του επιδιωκόμενου στόχου. / κάθε φορά που νομίζει ότι είναι απαραίτητο να προσφέρει περισσότερα ερεθίσματα στο παιδί στη διάρκεια μιας δραστηριότητας, να καταγράψει αντιδράσεις και να συγκρίνει συμπεριφορές που επιβεβαιώνουν την κατάκτηση του επιδιωκόμενου στόχου.

2. Διδακτικό πρόγραμμα

Ο σχεδιασμός του διδακτικού προγράμματος είναι η πιο σημαντική διαδικασία για την επίτευξη των διδακτικών στόχων. Τα βασικά ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν πριν το σχεδιασμό του διδακτικού προγράμματος είναι: Τι και πώς πρέπει να μάθει το παιδί; Απώτερος σκοπός είναι η οικείωση με το περιβάλλον. Για αυτό τα γνωστικά αντικείμενα και οι δραστηριότητες δομούνται και οργανώνονται με βάση τις λειτουργικές καταστάσεις στην καθημερινή ζωή. Αυτές οι καταστάσεις αποβλέπουν στην αμεσότητα και βιωσιμότητα των δραστηριοτήτων. Προκειμένου το παιδί με βαριά νοητική καθυστέρηση να ενεργοποιηθεί και να συμμετάσχει στην εκπαιδευτική διαδικασία χρειάζεται να ικανοποιούνται οι βασικές του ανάγκες. Επίσης έχει ανάγκη από μια σταθερή δομή των ρυθμών της σχολικής ζωής με εναλλαγές παιχνιδιού, εκτόνωσης και χαλάρωσης.

«Γενικότερα, οι διδακτικές αρχές που πρέπει να διέπουν την παιδαγωγική διδακτική εργασία είναι:

1. Τα Προγράμματα να είναι προσαρμοσμένα στις ανάγκες και ιδιαιτερότητες των μαθητών
2. Το διδακτικό πρόγραμμα να σχεδιάζεται με βάση το κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον του μαθητή
3. Η διδασκαλία να σηματοδοτείται από μια παιδοκεντρική αντίληψη
4. Να χρησιμοποιούνται μέσα διδασκαλίας με προσεκτική και προγραμματισμένη επιλογή από τον εκπαιδευτικό
5. Να παρέχονται δεξιότητες χρήσιμες για την καθημερινή πρακτική
6. Να επιχειρείται συχνή διαγνωστική αξιολόγηση και παιδαγωγική παρέμβαση
7. Να επιδιώκεται η εμπέδωση, εφαρμογή και γενίκευση των προσφερόμενων γνώσεων και δεξιοτήτων μέσω της συνεχούς επανάληψης και εξάσκησης κεκτημένων γνώσεων» (Σούλης 2000, 44)

3. Αξιολόγηση

Ένα βασικό στάδιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας είναι η αξιολόγηση, που όσο πιο συστηματική και οργανωμένη μπορεί να είναι τόσο πιο δυναμικά σημαντικά είναι τα αποτελέσματά της. Η αξιολόγηση αφορά κάθε παιδί μεμονωμένα, την ομάδα στο σύνολό της και την εκπαιδευτική διαδικασία. Αποβλέπει στην εκτίμηση των δυνατοτήτων των παιδιών με απώτερο σκοπό την ανατροφοδότηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και την επανεκτίμηση των δυνατοτήτων των παιδιών για έναν περαιτέρω σχεδιασμό των δραστηριοτήτων.

Η δομή των δραστηριοτήτων στο Νηπιαγωγείο δεν προάγει μια τυποποιημένη μορφή μάθησης και για αυτό μιλώντας για αξιολόγηση δε γίνεται λόγος για αξιολόγηση της επίδοσης και απόδοσης των παιδιών σε κάποια «μαθήματα». Επιπλέον, ιδιαίτερα για το χώρο της Ειδικής Αγωγής μια παιδαγωγική και ψυχολογική

αξιολόγηση πρέπει να συμπεριλαμβάνει τα χαρακτηριστικά στοιχεία του παιδιού και να δίνει μια ολοκληρωμένη εικόνα της προσωπικότητάς του. Η αξιολόγηση μπορεί να γίνεται περιγραφικά με χαρακτηρισμούς που να ενισχύουν τη σωστή εκτίμηση των δυνατοτήτων των παιδιών και να μη φέρνουν στο προσκήνιο τις αδυναμίες του. Για παράδειγμα ο έλεγχος των ικανοτήτων με εκφράσεις, όπως «κατέχει – δεν κατέχει» ή «ναι – όχι» δε δίνει μια εικόνα του παιδιού, ως ολότητας που δρα και αλληλεπιδρά μέσα σε έναν παιδαγωγικό χώρο. Η/Ο Νηπιαγωγός μέσα από συστηματική παρατήρηση καταγράφει στοιχεία, καταστάσεις, γεγονότα που θεωρεί σημαντικά γα' αυτήν/-όν αλλά και για το ίδιο το παιδί. Η ιδιαιτερότητα της κατηγορίας αυτής καθιστά πολλές φορές λειτουργικά αδύνατο να επιτευχθεί κάποιος στόχος μέσα σε λίγο χρονικό διάστημα προκειμένου να αισθανθεί η/ο Νηπιαγωγός ότι έχει καταφέρει κάτι. Τα βήματα ανάπτυξης του παιδιού είναι απειροελάχιστα και επομένως η αξιολόγηση είναι ακόμα πιο δύσκολη, καθώς πρέπει να ελέγχονται οι πιο λεπτομερείς αλλαγές. Ακόμα και ένα βλέμμα του παιδιού κάποια δεδομένη στιγμή προς την/τον Νηπιαγωγό μπορεί να σημαίνει πολλά. Στη δεδομένη στιγμή αυτό που μετρά είναι όχι μόνο η αντίδραση του παιδιού αλλά και το περιβαλλοντικό και διαπροσωπικό πλαίσιο που προκάλεσε τη συγκεκριμένη αντίδραση. Το βλέμμα είναι ένα υλικό εκτίμησης για την/τον Νηπιαγωγό όπως σε κάθε άλλη περίπτωση θα μπορούσε να είναι μια ζωγραφιά ή ένα δείγμα γραφής. Η αξιολόγηση θα πρέπει να κινείται στο εύρος των γνωστικών αντικειμένων που περιγράφονται στο αναλυτικό πρόγραμμα, έτσι ώστε να υπάρξει αντιστοίχιση.

Β. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΣΧΕΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ (ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ)

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Το διδακτικό υλικό πρέπει αρχικά να μην είναι διαφορετικό από αυτό που γνωρίζει και χρησιμοποιεί το παιδί στην καθημερινή του ζωή. Πρέπει δηλαδή να του είναι οικείο, να έχει χαρακτηριστικά ή ιδιότητες, ώστε να το αναγνωρίζει σε διαφορετικούς χώρους και να κατανοεί τον τρόπο χρήσης και τη λειτουργία του (παραδείγματος χάριν το κουτάλι). Απαραίτητο είναι επίσης να προσαρμόζεται στις δυνατότητες του παιδιού ανάλογα φυσικά με το στόχο που τίθεται κάθε φορά. Θέτοντας ως βάση την οικείωση με το περιβάλλον χρησιμοποιείται οποιαδήποτε μορφή και είδος υλικού που θα ενισχύσει το παιδί με βαριά νοητική καθυστέρηση στην ικανοποίηση των βασικών του αναγκών.

ΦΥΣΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

- Νερό
- Άμμος (διάφορα είδη)
- Ξύλο
- Όσπρια (φακές, φασόλια, ρεβίθια)
- Φρούτα εποχής
- Ξηροί καρποί
- Φύλλα/ φυλλώματα
- Στάρι
- Πηλός

ΑΛΛΟ ΒΑΣΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

- Μαλλί (κορδόνια, σχοινιά κ. λπ.)

- Ύφασμα (δέρμα, πανιά, κ. λ. π.)
- Χαρτί (εφημερίδας, τάπητας κ. λ. π.)
- Χαρτόνια (από κουτιά, από ρολά κ. λ. π.)
- Κρέμες/ Μπογιές προσώπου
- Σαπούνι/ Σαμπουάν/ Αφρόλουτρο
- Βούρτσες (οδοντόβουρτσα, βούρτσα για παπούτσια/ για ρούχα κ. λ. π.)
- Σφουγγάρια (διάφορα είδη)
- Θήκες (κατσαρόλα, κανάτα, μπουκάλια, ποτήρια κ. λ. π.)

ΨΥΧΟΚΙΝΗΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

- Μπάλες/ Μπίλιες (από διαφορετικό υλικό και διαφορετικό μέγεθος)
- Στεφάνια
- Κορύνες
- Κώνοι
- Σακουλάκια (γεμάτα με άμμο ή ρύζι κ. λ. π.)
- Σχοινιά
- Μαντήλια (μικρά και μεγάλα, από διαφορετικό υλικό)
- Στρώματα/ Παπλώματα (νερού, αέρα, κ. λ.π.)
- Πάγκοι
- Ταμπουρίνο
- Κούνια (διάφορα είδη)
- Καθρέφτης
- Πλάκες
- Κυλιόμενες σανίδες
- Ξυλοπόδαρα
- Γιγαντότουβλα
- Πατούσες/ παλάμες

ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ/ ΒΙΒΛΙΑ

- Κούκλες/ Μαριονέτες/ Δακτυλόκουκλες
- Αυτοκινητάκια
- Πατίνια
- Βιβλία με ήχους ή με υλικό αφής
- Ποδήλατο ή άλλο παιδικό μεταφορικό μέσο
- Τουβλάκια (dublo)
- Παιχνίδια λεπτής κινητικότητας
- Ρούχα και υλικά ένδυσης
- Ζωάκια από διάφορο υλικό
- Κουκλόσπιτο/ Κουκλοθέατρο
- Συλλογή από φωτογραφίες (ζώων, αντικειμένων κ. λ.π.)

ΜΟΥΣΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

- Μουσικά ρυθμικά όργανα του Orff (ντέφι, ταμπουρίνο, ξυλάκια, μαράκες, κουδουνάκια κ. λ.π.)
- Κασέτες/ Κασετόφωνο

- CD
- Μουσική γωνιά

ΕΡΓΑΛΕΙΑ

- Ψαλίδια
- Πινέλα
- Κηρομπογιές/ Ξυλομπογιές/ Μαρκαδόρους/ Δαχτυλομπογιές
- Κόλλες
- Παιδικό φτυάρι/ τσουγκράνα/ κουβά/ σφυρί
- Φακοί/ λάμπες

ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Πολύ σημαντικός για την εκπαίδευση των παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση είναι ο τομέας της επικοινωνίας. Υπάρχουν συγκεκριμένες μέθοδοι παρέμβασης μέσω του Η/Υ για την εφαρμογή των οποίων είναι απαραίτητη η συνεχής επιμόρφωση της/ του Νηπιαγωγού. Για πολλούς αυτό μπορεί να αποτελεί πολυτέλεια, αλλά ήδη σε πολλές χώρες ο Η/Υ αποτελεί απαραίτητο υλικό στήριξης σε επίπεδο επικοινωνίας. Η/ Ο Νηπιαγωγός καλείται ως επί το πλείστον πολλές φορές να κάνει χρήση και μέσων τεχνολογίας τα οποία αποβλέπουν στη διευκόλυνση του παιδιού σε καθημερινές δραστηριότητες (σίτιση, αυτοεξυπηρέτηση στην τουαλέτα κ.λ.π.), καθώς και συστήματα ερωτήσεων και απαντήσεων «ναι-όχι». Η χρήση πολυμέσων ενισχύει το παιδί με βαριά νοητική καθυστέρηση στην ανάπτυξη λεκτικής και μη λεκτικής επικοινωνίας. Στο διεθνή χώρο είναι γνωστά διάφορα συστήματα εναλλακτικής επικοινωνίας όπως:

- Facilitated Communication
- TEACCH (Treatment and Education of Autistic and related Children Communication Handicapped Division of the department of psychiatry School of Medicine University of North Carolina at Chapel Hill)
- Σύμβολα Makaton
- Σύμβολα Bliss

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ-ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ

Σημαντική είναι και η γνώση βασικών αρχών που διέπουν διάφορες εκπαιδευτικές-θεραπευτικές μεθόδους όπως: μουσικοθεραπεία, βασική διέγερση/ βασικό ερέθισμα, αισθητηριακή ολοκλήρωση, Snoezelen, Bobath, ψυχοκινητική – αντιληπτικοκινητική - αισθητικοκινητική αγωγή κ.λ.π. προκειμένου να επιτευχθεί μια πιο ολοκληρωμένη οργάνωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας που θα ανταποκρίνεται σε όλο το φάσμα των αναγκών της βαριάς νοητικής καθυστέρησης.

Γ. ΓΕΝΙΚΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

Στο σημείο αυτό πρέπει να διευκρινισθεί ότι η χρήση του ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ για την εκπαίδευση στο Νηπιαγωγείο παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση μπορεί να εφαρμοσθεί (εξάλλου πρόκειται για συνήθη πρακτική) και κατά την εκπαίδευση των παιδιών που βρίσκονται σε μεγαλύτερο από το ηλικιακό φάσμα της προσχολικής ηλικίας.

**ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
και
ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ**

ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

**για την εκπαίδευση
Παιδιών με Βαριά Νοητική Καθυστέρηση
που φοιτούν στο Δημοτικό Σχολείο**

1. Γνωστικό αντικείμενο: ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ – ΓΛΩΣΣΑ

1.1. Αναγκαιότητα διδασκαλίας των επικοινωνιακών δεξιοτήτων στο Σχολείο:

Η γλώσσα είναι ένα από τα κυριότερα μέσα που χρησιμοποιεί ο άνθρωπος για να καταφέρει να έλθει σε επαφή με το κοινωνικό του περιβάλλον και να προσαρμοστεί σε αυτό.

Η σωστή ανάπτυξη της γλώσσας επιτυγχάνεται, όταν στο χώρο του σχολείου μεταχειριζόμαστε τη γλώσσα μέσα από πραγματικές καταστάσεις και τη χρησιμοποιούμε ως όργανο σκέψης σε όλα τα μαθήματα. Έτσι, δημιουργείται μέσα στην τάξη ένα πλούσιο γλωσσολογικό περιβάλλον που προσφέρει ένα μεγάλο και ποικίλο φάσμα προφορικής και γραπτής έκφρασης.

Στον προφορικό κώδικα περιλαμβάνεται κάθε μήνυμα που πραγματώνεται με τη φωνή και επιδέχεται ακρόαση, επομένως αρθρώνεται και προορίζεται να ακουστεί, ενώ στο γραπτό κώδικα ανήκει κάθε μήνυμα που πραγματώνεται με τη γραφή και επιδέχεται ανάγνωση, επομένως γράφεται και προορίζεται να διαβαστεί.

Ο προφορικός λόγος είναι το κατ' εξοχήν μέσο έκφρασης και επικοινωνίας. Η ολοκληρωμένη γλωσσική ανάπτυξη, όσον αφορά τον προφορικό λόγο, περιλαμβάνει τρεις τομείς: τον φωνολογικό, τον σημασιολογικό και τον συντακτικό.

Η φωνολογική ανάπτυξη αφορά κυρίως τη διαφοροποίηση των ήχων για την παραγωγή των φθόγγων και τη σύνδεσή τους για την παραγωγή των λέξεων. Συνεπώς, η ικανότητα ακουστικής διάκρισης των ήχων είναι η προϋπόθεση για τη γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού στο φωνολογικό επίπεδο.

Η σημασιολογική ανάπτυξη συνδέεται με την ανάπτυξη του λεξιλογίου. Το παιδί πρέπει να γνωρίζει ένα βασικό λεξιλόγιο, για να μπορεί να ακροάται, να κατανοεί αυτά που ακούει και να συμμετέχει σε διάλογο.

Η συντακτική ανάπτυξη ακολουθεί μια εξελικτική διαδικασία, η οποία αρχίζει με την ολοφραστική έκφραση με μια λέξη.(π.χ. «νερό», που σημαίνει: μαμά θέλω νερό). Ακολουθεί ο σχηματισμός προτάσεων με δύο λέξεις, που είναι η αρχή της συντακτικής δομής (π.χ. «μαμά νερό»), με τρεις λέξεις κτλ.

Ο προφορικός λόγος αποτελεί μια βιολογικά καθορισμένη ικανότητα του ανθρώπου, ενώ αντίθετα ο γραπτός απαιτεί τη συστηματική διδασκαλία για την εκμάθησή του. Στο παιδί όμως με βαριά νοητική υστέρηση παρουσιάζονται σοβαρές δυσκολίες και στις δύο μορφές λόγου.

Συγκεκριμένα, όσον αφορά την ανάπτυξη του προφορικού λόγου, - αν και παιδιά με βαριά νοητική καθυστέρηση σε μεγάλο ποσοστό δεν αναπτύσσουν προφορικό λόγο - το παιδί χρειάζεται να υποστηριχθεί με συγκεκριμένες δραστηριότητες, μέσα από τις οποίες καλλιεργείται η ικανότητα αντίληψης και διάκρισης των ήχων, ώστε να μπορεί, (στο επίπεδο που είναι αυτό εφικτό και λαμβάνοντας υπόψη το ιδιαίτερο προφίλ του) να διακρίνει και να χρησιμοποιεί στη συνέχεια τα στοιχεία του προφορικού λόγου: ακρόαση, συμμετοχή σε διάλογο, σωστή έκφραση (δομή του λόγου, παραγωγή προφορικού λόγου, βασικό λεξιλόγιο). Αναγκαία επίσης είναι, εφόσον μπορεί το παιδί να ανταποκριθεί, η αξιοποίηση εναλλακτικών συστημάτων επικοινωνίας όπως είναι η χρήση νέων τεχνολογιών, η γλώσσα Makaton ή τα σύμβολα Bliss. Κυρίως όμως ο εκπαιδευτικός πρέπει να επιδιώκει την ανάπτυξη επικοινωνίας με το παιδί που παρουσιάζει βαριά νοητική καθυστέρηση με τη χρήση εναλλακτικών τρόπων επικοινωνίας

Όσον αφορά δε τον γραπτό λόγο, αναγκαία προϋπόθεση για την κατάκτηση της δεξιότητας της ανάγνωσης και της γραφής είναι η ανάπτυξη δεξιοτήτων οπτικοκινητικού συντονισμού, προσανατολισμού στο χώρο και η εφαρμογή ασκήσεων για την παγίωση της πλευρίωσης (δεξί-αριστερό χέρι). Επιπλέον για την κατάκτηση του μηχανισμού της ανάγνωσης το παιδί πρέπει να επεξεργαστεί οπτικές πληροφορίες (οπτική εικόνα της λέξης-οπτική αντίληψη), να συγκρίνει τη συγκεκριμένη εικόνα με παρόμοιες προηγούμενες πληροφορίες (οπτική μνήμη), να επεξεργαστεί περαιτέρω την οπτική αυτή πληροφορία (συλλογισμός, σκέψη) και να καταλήξει σε ένα συγκεκριμένο μαθησιακό προϊόν. Είναι προφανές ότι η διαδικασία αυτή της επεξεργασίας πληροφοριών παρακωλύεται και δυσχεραίνεται ως προς το τελικό αποτέλεσμα, όταν έχουμε να κάνουμε με παιδιά που έχουν βαριά νοητική καθυστέρηση.

1.2. Γενική ενότητα I: Ανάπτυξη επικοινωνίας

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
1. Ακρόαση	<p>Το παιδί να προσανατολίζεται προς τον ήχο.</p> <p>Να αναγνωρίζει τη φωνή του δασκάλου και να δείχνει ενδιαφέρον.</p> <p>Το παιδί να ακούει και να επαναλαμβάνει λέξεις ή φράσεις με ρυθμό.</p> <p>Να ακούει και να κατανοεί τις εντολές που ακούει.</p>	<p>► Ο εκπαιδευτικός διοργανώνει παιχνίδια με μουσικά όργανα (π.χ. μαράκες, ντέφι, φουσαρμόνικα, φλογέρα). Παίζει κάποιο όργανο κρυμμένος σε κάποιο σημείο του κήπου ή της τάξης και ζητάει από το παιδί να τον εντοπίσει.</p> <p>► Ο εκπαιδευτικός προκειμένου να προσελκύσει την ακρόαση του παιδιού, αλλάζει τον τόνο της φωνής του, μιλάει αργά ή γρήγορα, δυνατά ή χαμηλόφωνα, τραγουδιστά ή με απαγγελίες κ.α.</p> <p>► Να επαναλάβει με ρυθμό συλλαβές κάποιων λέξεων ή ονομάτων των συμμαθητών του (π.χ. Κα-τε-ρί-να) ή τραγούδια με ρυθμικά παλαμάκια.</p> <p>► Ακρόαση και κατανόηση απλών εντολών (έλα εδώ, κάθισε στο θρανίο σου). Οι εντολές δίνονται με χειρονομίες, με εικόνες ή μόνο</p>

	<p>Να ακούει τον ομιλητή.</p> <p>Να εκτελεί προφορικές εντολές.</p> <p>Να ακολουθεί οδηγίες που δίνονται διαδοχικά.</p> <p>Να αντιδρά -εφόσον είναι δυνατό- με κριτική διάθεση σε όσα ακούει.</p>	<p>προφορικά, ανάλογα με το επίπεδο κατανόησης του μαθητή.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Να ακούει την αφήγηση μιας ιστορίας και να κατανοεί τα βασικά σημεία της. ▶ Δραματοποίηση ρόλων π.χ. μανάβη και πελάτη. (διαθεματική σύνδεση με μαθηματικές έννοιες: βάρος, χρήματα, ποσότητες, με κοινωνικές δεξιότητες: πώς θα συμπεριφερθούμε ως πελάτες, με θέματα αυτοεξυπηρέτησης: πώς θα πλύνω τις ντομάτες που αγόρασα κ.λ.π.) ▶ Ασκήσεις αδρής κινητικότητας και προσανατολισμού στο χώρο με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού (π.χ. βάλε τη μπάλα ανάμεσα στα πόδια σου) ή ασκήσεις σωματογνωσίας (π.χ. δείξε μου το δεξί σου χέρι). ▶ Σε δραστηριότητα της μαγειρικής του δίνουμε οδηγίες για να φτιάξει ένα τσάι. (Βάλε νερό στο μπρίκι- άναψε το μάτι- πάρε ένα φλιτζάνι- βάλε ένα φακελάκι τσάι μέσα στο φλιτζάνι- σερβίρισε το ζεστό νερό). Το παιδί μπορεί να μην εμπλακεί σε όλα τα διαδοχικά στάδια αλλά σε κάποια που τα καταφέρνει. ▶ Ομαδικό παιχνίδι στο οποίο επιβραβεύουμε έναν άτακτο μαθητή που έσπασε ένα βάζο. Τι στάση θα κρατήσει;
<p>2. Συμμετοχή σε διάλογο</p>	<p>Να λέει το όνομά του.</p> <p>Να λέει τα ονόματα των συμμαθητών του.</p> <p>Αρχίζει να χρησιμοποιεί προτάσεις ασύντακτα, χωρίς τη τήρηση γραμματικών κανόνων. Αυτός ο διδακτικός στόχος τίθεται για παιδιά που αν και παρουσιάζουν βαριά νοητική καθυστέρηση, δείχνουν ιδιαίτερες ικανότητες στον προφορικό τομέα)</p> <p>Στη συνέχεια αρχίζει να χρησιμοποιεί απλές, μικρές, γραμματικές προτάσεις.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Πετάμε ένα μπαλόνι σε κάθε παιδί της ομάδας και το παιδί που το πιάνει λέει το όνομά του. ▶ Ομαδικό παιχνίδι: όλοι οι μαθητές καθισμένοι σε έναν κύκλο, ένας μαθητής έχει μια μπάλα και την πετά σε κάποιον απέναντί του λέγοντας το όνομά του. ▶ Ενθαρρύνονται μέσα στη μαθησιακή διδασκαλία (π.χ. μαγειρική) εκφράσεις που δηλώνουν κάποιες ανάγκες ή επιθυμίες των παιδιών της ομάδας, όπως: «Τι θέλεις να φάμε σήμερα; Φάω πατάτες.» ▶ Επαναλαμβάνουμε την προηγούμενη απάντηση του παιδιού με ολοκληρωμένη γραμματική δομή «Θέλω να φάω πατάτες» και ζητάμε από το παιδί να το επαναλάβει. ▶ Δείχνοντάς του καρτέλες με φωτογραφίες

Συμμετοχή σε διάλογο(συνέχεια)	<p>Να αναγνωρίζει και να ονομάζει αντικείμενα.</p>	<p>αντικειμένων, να ονομάζει: τα μαγειρικά σκεύη, τις οικιακές ηλεκτρικές συσκευές, τα ρούχα που φοράμε, τα έπιπλα του σπιτιού, τα φρούτα, λαχανικά, όσπρια, γαλακτοκομικά, τα μέσα συγκοινωνίας, τα μαγαζιά της γειτονιάς, τα χρήματα κ.λ.π.</p>
	<p>Να μιλάει δυνατά χωρίς να φωνάζει και μετά να ψιθυρίζει κάτι χαμηλόφωνα.</p>	<p>► Παίρνει μέρος σε παιχνίδι που λέγεται «ράδιο»: ο ένας μαθητής είναι το ράδιο και ο άλλος χειρίζεται το κουμπί έντασης του ήχου. Όταν ο χειριστής ρυθμίζει δυνατά την ένταση, ο άλλος μαθητής – ο ομιλητής φωνάζει. Τότε η υπόλοιπη τάξη βάζοντας το δάκτυλο στα χείλη του δείχνει ότι θέλει να χαμηλώσει η ένταση της φωνής από δυνατά σε μέτρια ή χαμηλόφωνα, ο χειριστής το εκτελεί και ο ομιλητής ρυθμίζει την ένταση της φωνής του ανάλογα. Όταν η ένταση της φωνής του χαμηλώσει υπερβολικά τότε η τάξη δείχνει ότι δεν ακούει τίποτα και ο χειριστής δυναμώνει πάλι σιγά-σιγά την ένταση.</p>
	<p>Να κοιτάζει το πρόσωπο στο οποίο απευθύνεται</p>	<p>► Παίζουμε ένα παιχνίδι με την ομάδα: ο δάσκαλος δίνει ένα μικρόφωνο στο παιδί που θα μιλήσει, θα απευθυνθεί σε κάποιον συγκεκριμένο παιδί, που είναι ένα παιδί που φοράει μια μάσκα αποκριάτικη</p>
	<p>Να εκφράζεται μπροστά σε άλλους.</p>	<p>► Μιμείται έναν τηλεπαρουσιαστή ή έναν ηθοποιό ή ηχογραφούμε έναν λόγο του στο μαγνητόφωνο.</p>
	<p>Να περιγράφει και να διηγείται προφορικά.</p>	<p>► Να περιγράφει εικόνες. Να συνθέσει μια ιστορία με εικόνες. Να διηγείται με παντομίμα μια ιστορία που άκουσε και στη συνέχεια με λόγια.</p>
	<p>Να ανακοινώνει τα νέα της ημέρας ή δραστηριότητες από το παρελθόν και το μέλλον.</p>	<p>► Τι έκανα σήμερα; Τι είδα στην τηλεόραση χτες; Πώς πέρασα το Σαββατοκύριακο; Τι θα κάνω όταν πάω σπίτι;</p>
	<p>Να κατανοεί και να απαντά σε ερωτήσεις.</p>	<p>► Να του βάζουμε απλές ερωτήσεις π.χ. δίνουμε δραστηριότητες σχετικές με την αίσθηση της αφής και προσπαθούμε να αποκτήσουν το ανάλογο λεξιλόγιο (κρύο-ζεστό ή απαλό, χνουδωτό, άγριο). Για τις ανάγκες αυτής της δραστηριότητας φτιάχνουμε ένα ντοσιέ αφής, όπου σε κάθε σελίδα έχουμε κολλημένο ένα υλικό διαφορετικής αφής (μετάξι, δέρμα, γούνα, γυαλόχαρτο) ή έχουμε δύο ποτήρια το ένα με κρύο και το άλλο με ζεστό νερό. Τότε ρωτάμε: Ποιο είναι το ζεστό; Ποιο είναι το μαλακό; Ποιο είναι το άγριο;</p>
	<p>Να κάνει ερωτήσεις.</p>	<p>► Με υπόδηση ρόλων: ένας μαθητής που υποδύεται τον πλασιέ που επισκέπτεται κάποιον στο σπίτι του. Πώς θα τον υποδεχτεί και τι ερωτήσεις θα του κάνει.</p>
<p>Να χρησιμοποιεί καταφατικές και</p>	<p>► Τι θέλετε; Δε με ενδιαφέρει. Δεν έχω</p>	

	<p>αρνητικές προτάσεις.</p> <p>Να συνομιλεί.</p> <p>Να συμμετέχει σε συζήτηση ομάδας.</p>	<p>χρόνο. Τι πουλάτε; Πόσο κάνει αυτό; Δε θέλω. Θέλω ν' αγοράσω αυτό.</p> <p>► Δραστηριότητα με μαριονέτες: δίνουμε την ευκαιρία σε παιδιά που παρουσιάζουν αναστολές (επικοινωνίας) να “συνομιλήσουν” μέσα από τις κούκλες.</p> <p>► Μιμείται τη σκηνή π.χ. της αγοράς παπουτσιών σε ένα μαγαζί. Το ένα παιδί είναι ο πωλητής και το άλλο ο αγοραστής. Πριν από το παίξιμο ρόλων ο εκπαιδευτικός θα συζητήσει μαζί τους για το λεξιλόγιο και τα αντικείμενα που πρόκειται να χρειαστούν(προφορική επικοινωνία), για τη συμπεριφορά που πρέπει να ακολουθήσουν (κοινωνικές δεξιότητες), για τα χρήματα που θα κοστίσουν (αριθμητικές γνώσεις), για το χρώμα- το μέγεθος- τη χρήση τους (αισθητική αγωγή, αυτοεξυπηρέτηση) κ.λ.π.</p>
3. Δομή του λόγου	<p>Να διατυπώνει απλές προτάσεις με 2 ή 3 λέξεις. Να κάνει συνδυασμό δύο λέξεων (αντωνυμία και ουσιαστικό). Να χρησιμοποιεί ρήματα. Να χρησιμοποιεί προθέσεις. Να χρησιμοποιεί διάφορες αντωνυμίες. Να χρησιμοποιεί το και για να συνδέσει 2 ουσιαστικά.</p> <p>Να κάνει χρήση ενικού-πληθυντικού.</p> <p>Να φτιάχνει προτάσεις με 5 λέξεις.</p> <p>Να φτιάχνει προτάσεις ολοκληρωμένες χρησιμοποιώντας όλα τα μέρη του λόγου (ουσιαστικό, ρήμα, αντωνυμία, επίρρημα, προθέσεις, συνδέσμους)</p>	<p>► Μέσα από απλή δραστηριότητα μαγειρικής π.χ. προετοιμασία τoστ. Αναλύουμε σε απλά βήματα τη δραστηριότητα χρησιμοποιώντας σαν εποπτικό υλικό φωτογραφίες για κάθε βήμα (π.χ. βάζουμε δύο φέτες ψωμί τoστ στο τραπέζι- χρησιμοποιούμε το μαχαίρι για να αλείψουμε βούτυρο- βάζουμε μία φέτα τυρί πάνω στο βούτυρο- βάζουμε μια φέτα ζαμπόν πάνω στο τυρί- κλείνουμε τις φέτες του τoστ) και διατυπώνουμε την πρόταση για κάθε βήμα καθαρά περιμένοντας το παιδί να την επαναλάβει και να τη δείξει στη φωτογραφία. Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να αναπτυχθεί διαθεματικά: π.χ. χρήση μαχαιριού για άλειμμα βουτύρου στρώσιμο τραπέζιού, πλύσιμο πιάτων (αυτοεξυπηρέτηση, κοινωνικές δεξιότητες), αντιστοιχία 1:1 φέτας ψωμιού με φέτα τυριού ή έννοια αριθμού 1, 2, πολλά (μαθηματικές γνώσεις), διατύπωση με απλές προτάσεις κάθε βήματος (γλωσσική ανάπτυξη).</p> <p>► Συνέχεια από την προηγούμενη δραστηριότητα: μία φέτα τoστ- πολλές φέτες τoστ.</p> <p>► Ο εκπαιδευτικός φτιάχνει καρτέλες με διάφορες λέξεις, τις μοιράζει και τους αφήνει να συνεργαστούν για να φτιάξουν μια πρόταση με 5 λέξεις.(π.χ. η μαμά πηγαίνει για ψώνια).</p> <p>► Ο εκπαιδευτικός προκαλεί τους μαθητές μέσα από εικόνες που τους δείχνει να φτιάξουν προτάσεις προφορικά ή με νοήματα, σύμβολα ή με οποιοδήποτε τρόπο. (π.χ. ο μανάβης πούλαγε φρέσκες ντομάτες και μικρά αγγούρια.)</p>
	<p>Το παιδί έχει ανάγκη να παράγει κάποιους ήχους.</p>	<p>► Ο εκπαιδευτικός δείχνει ενδιαφέρον και ανταποκρίνεται σε κάθε προφορική έκφραση</p>

	<p>Na εκφράζει τα συναισθήματά του.</p> <p>Na αφηγείται γεγονότα, ιστορίες.</p>	<p>ρούχο, κάποιο παιχνίδι). Στη συνέχεια να κολλήσει τις εικόνες της επιλογής του πάνω σ' ένα μεγάλο χαρτόνι και να της βάλει μέσα σ' ένα κύκλο. Τέλος ο δάσκαλος ζητά από τον καθένα να πει τις επιλογές του. Αν δε γνωρίζει τις λέξεις, τότε τις ονομάζει ο εκπαιδευτικός και μετά τις επαναλαμβάνει ο ίδιος.</p> <p>Άλλη ατομική εργασία μπορεί να είναι η προεπαγγελματική δραστηριότητα: «τι δουλειά θέλω να κάνω, όταν μεγαλώσω;»</p> <p>► Δίνονται ευκαιρίες έκφρασης των μαθητών για να εκφράσουν πότε νιώθουν ή νιώσανε χαρούμενοι, στεναχωρημένοι, θυμωμένοι, φοβισμένοι κ.λ.π. Η έκφραση μπορεί να γίνει με διάφορους τρόπους (παντομίμα, ζωγραφική, αναγνώριση εικόνων, προφορικά).</p> <p>Ασκείται επίσης με παιχνίδια ρόλων σε συστάσεις και χαιρετισμούς όταν βρεθεί σε άγνωστο περιβάλλον.</p> <p>► Αναπαράσταση με διάφορους τρόπους επικοινωνίας σκηνών από την καθημερινή ζωή: μεσημεριανό φαγητό, ή πώς πέρασε το Σαββατοκύριακο</p>
<p>5. Βασικό λεξιλόγιο</p>	<p>Na λέει το όνομά του, το όνομα των γονιών του.</p> <p>Na ονομάζει διάφορα ζώα, αυτοκίνητα, φαγητά κ.λ.π.</p> <p>Na μάθει ένα στοιχειώδες κοινωνικό λεξιλόγιο.</p> <p>Na ονομάζει τα μέλη του σώματός του.</p> <p>Na ονομάζει αντικείμενα ή συσκευές του σπιτιού, του σχολείου, της κοινότητας.</p> <p>Na χρησιμοποιεί λεξιλόγιο σχετικό με το οικογενειακό, σχολικό, κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον.</p> <p>Na χρησιμοποιεί το κατάλληλο λεξιλόγιο για τις κοινωνικές του σχέσεις.</p>	<p>► Τα παιδιά καθισμένα σε κύκλο λένε το όνομά τους και δείχνουν τον εαυτό τους.</p> <p>► Κοιτώντας φωτογραφίες ζώων ή παίζοντας με λούτρινα ζώακια τα παιδιά τα ονοματίζουν.</p> <p>► Μέσα από εκπαιδευτικές επισκέψεις στην κοινότητα, μαθαίνει να λέει ευχαριστώ-παρακαλώ, περάστε κ.λ.π.</p> <p>► Η ονομασία των μελών του σώματός του θα γίνει πάνω του, μπροστά σε καθρέφτη, πάνω σε κούκλα, σε ζωγραφιά, με συναρμολόγηση παζλ κ.λ.π.</p> <p>► Μέσα από περιοδικά να βρει όλες τις οικιακές ηλεκτρικές συσκευές ή τα είδη υγιεινής π.χ. ψυγεία, κουζίνες, νεροχύτες κ.λ.π. να τις κόψει, να τις κολλήσει πάνω σ' ένα χάρτινο σπίτι και να τις ονομάσει με τη βοήθεια του δασκάλου.</p> <p>► Η ίδια δραστηριότητα μπορεί να σχεδιαστεί με τα έπιπλα και τα αντικείμενα της τάξης ή με τα συγκοινωνιακά μέσα μεταφοράς (τρόλεϊ, ταξί, λεωφορείο, μετρό, μηχανάκι)</p> <p>Ονόμασε τα μέλη όλης της οικογένειάς σου. Ποια είναι τα έπιπλα της τάξης σου; Ποια είναι τα μαγαζιά της γειτονιάς σου; Τι πρέπει να προσέχουμε στο δάσος;</p> <p>► Υπόδυση ρόλων: όταν επισκέπτεται κάποιον συγγενή του που γιορτάζει ή όταν πηγαίνει σ' ένα γάμο, πώς θα συμπεριφερθεί και τι θα πει.</p>

	<p>Να αναγνωρίζει, κατανοεί και χρησιμοποιεί λέξεις και σύμβολα για την ασφάλεια και την αυτόνομη μετακίνησή του .</p> <p>Να χρησιμοποιεί λεξιλόγιο σχετικό με τα επαγγέλματα.</p> <p>Να χρησιμοποιεί λεξιλόγιο σχετικό με δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου του.</p>	<p>► Εξοικείωση και χρήση κοινωνικών συμβόλων: ταμπέλες εισόδου- εξόδου, W.C., στάση λεωφορείων, εύφλεκτο υλικό, προσοχή κίνδυνος, δηλητήριο κ.λ.π.</p> <p>► Ποια επαγγέλματα γνωρίζεις; Τι ρούχα φοράει ο εργάτης; Ποια εργαλεία χρησιμοποιεί; Η ενότητα αυτή θα διδαχτεί με ποικίλο εποπτικό υλικό (εικόνες, παιχνίδια τύπου κομμωτηρίου, γιατρού κ.λ.π.)</p> <p>► Ποια αθλήματα σου αρέσουν; Ποια είναι τα χόμπι σου; Ενθαρρύνουμε το μαθητή για τη συμμετοχή του σε κοινωνικές λέσχες, ή πολιτιστικά προγράμματα του δήμου του.</p>
6. Εναλλακτικές μορφές επικοινωνίας	<p>Να κάνει χρήση των νέων τεχνολογιών.</p> <p>Να κάνει χρήση των εναλλακτικών συστημάτων επικοινωνίας: Makaton, Bliss symbols.</p>	<p>► Χρήση βασικού λεξιλογίου επικοινωνίας μέσω κομπιούτερ (εικόνες Logo)</p>

1.3. Γενική ενότητα II: Ανάγνωση-Γραφή

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
1. Προαναγνωστικό στάδιο	<p>Να μάθει να αναγνωρίζει και να ταυτίζει το όνομά του, όταν το δει γραμμένο.</p> <p>Να μάθει να ταυτίζει λέξεις κοινωνικού λεξιλογίου.</p> <p>Να συνδέει τον προφορικό με το γραπτό λόγο.</p> <p>Διάβασμα εικονογραφημένων</p>	<p>► Ο εκπαιδευτικός έχει φτιάξει στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης κατάλογο ονομαστικό των παιδιών με τις φωτογραφίες τους δίπλα. Κάθε πρωί βγάζει τις φωτογραφίες από τον πίνακα και κάθε παιδί που μπαίνει του ζητά να την καρφισώσει δίπλα στο όνομά του.</p> <p>► Με διάφορες καρτέλες ο εκπαιδευτικός το ασκεί στην αναγνώριση και ταύτιση λέξεων κοινωνικού λεξιλογίου (η λίστα δίνεται παρακάτω στην αξιολόγηση).</p> <p>► Παιχνίδια με καρτέλες που έχουν φωτογραφίες αντικειμένων και ζητείται από το παιδί να ονομάσει το αντικείμενο που δείχνει η καρτέλα και να την ταυτίσει με την καρτέλα που γράφει την αντίστοιχη λέξη.</p> <p>► Να φτιάξουν το δικό τους βιβλίο με ζωγραφιές και ιστορίες που θα επινοήσουν</p>

	βιβλίων.	τα ίδια και κάτω από τις ζωγραφίες να βάλλουν την ταμπέλα με την αντίστοιχη λέξη.
2. Προγραφικό στάδιο	<p>Το παιδί αναπτύσσει την κινητικότητα των μεγάλων μυών.</p> <p>Το παιδί αναπτύσσει τον έλεγχο της αδρής κινητικότητας.</p> <p>Το παιδί ασκείται σε δεξιότητες οπτικοκινητικού συντονισμού.</p>	<p>► Παιχνίδια με μπάλες που περιέχουν ρυθμικές κινήσεις, ώστε να βελτιώσουμε τον συντονισμό χεριών και δακτύλων. Ρυθμικό χτύπημα της μπάλας πάνω-κάτω, αργά-γρήγορα.</p> <p>► Το παιδί θα ασκηθεί στο να πετάει τη μπάλα στο συμπαίκτη του, στο να μεταφέρει τη λεκάνη με τα ρούχα, στο να τραβάει το καροτσάκι της λαϊκής κ.α.</p> <p>► Θα οργανώσουμε δραστηριότητες όπως: ζωγραφική με δακτυλομπογιές, σχηματισμός μορφών πάνω στην αμμοδόχο, κόψιμο χαρτιού με ψαλίδι, πλάσιμο ζύμης για να φτιάξουμε κουλούρια, πέρασμα χαντρών για κατασκευή κολιέ, δέσιμο κορδονιών, κούμπωμα παλτού, χτύπημα ομελέτας, κάρφωμα καρφιού με σφυρί, κόψιμο ψωμιού με μαχαίρι κ.α.</p>
Προγραφικό στάδιο (συνέχεια)	<p>Να μάθει να κρατάει το μολύβι με τριποδική λαβή</p> <p>Ασκείται στις έννοιες προσανατολισμού πάνω-κάτω, από πάνω προς τα κάτω, από αριστερά προς τα δεξιά.</p> <p>Να μάθει να αντιγράφει κάθετη και οριζόντια γραμμή, κύκλο, τετράγωνο, τρίγωνο.</p> <p>Να κάνει χρήση διάφορων γραφικών μέσων για να γράψει τα γράμματα της αλφαβήτας.</p> <p>Να γράφει τα γράμματα της αλφαβήτας, έχοντας πρότυπο.</p>	<p>► Ασκείται σε προγραφικές ασκήσεις Frosting χρησιμοποιώντας δακτυλομπογιές, μαρκαδόρους, τέμπερες με πινέλο και τέλος μολύβι. Ο δάσκαλος βάζει μια πιο χοντρή λαβή στο μολύβι(π.χ. σωλήνα από καουτσούκ) για να διευκολύνει το πιάσιμο μολυβιού, όταν υπάρχουν προβλήματα.</p> <p>► Δίνουμε ασκήσεις με μπάλα ή προγραφικές ασκήσεις ή εικόνες που παριστούν αυτές τις έννοιες. Ζητάμε από το παιδί να μας βοηθήσει στην καθαριότητα της τάξης και του δίνουμε το βάζο να το βάλει πάνω στο τραπέζι ή του μαθαίνουμε να ξεσκονίζει το παράθυρο από πάνω προς τα κάτω και από δεξιά προς τα αριστερά.</p> <p>► Ο εκπαιδευτικός τους δίνει φύλλα με τα διάφορα σχήματα και από πάνω βάζει ένα ριζόχαρτο για να τα ξεπατικώσουν.</p> <p>► Το παιδί ασκείται στο να ακολουθεί τελείες με το δάκτυλό του, ώστε να σχηματίσει τα γράμματα της αλφαβήτας. Ακολουθεί με τα δάκτυλά του (δείκτη και μέσο) τα ίχνη ανάγλυφων γραμμών φτιαγμένων με πηλό. Μιμείται το σχηματισμό των γραμμών με κίνηση των δακτύλων στον αέρα. Κάνει χρήση ενός χοντρού πινέλου για να σχηματίσει μερικά γράμματα της αλφαβήτας (π.χ. ι, υ, ο) ή φτιάχνει με πλαστελίνη κάποια γράμματα.</p> <p>► Αρχικά μπορεί να τα ξεπατικώνει, ή να συμπληρώνει το μέρος του γράμματος που λείπει, ή να ακολουθεί τελείες-οδηγούς</p>

<p>Προγραφικό στάδιο (συνέχεια)</p>	<p>Να γράφει ορισμένα από τα γράμματα της αλφαβήτας από μνήμης. (Παρατήρηση:Πρόκειται για ιδιαίτερα υψηλό στόχο που μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση επιτυγχάνει)</p> <p>Να γράφει τα γράμματα στη σωστή σειρά. (Παρατήρηση: Πρόκειται για ιδιαίτερα υψηλό στόχο που μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση επιτυγχάνει)</p>	<p>προκειμένου να φτιάξει ένα γράμμα. Τέλος μπορεί μόνο του να φτιάξει το γράμμα που βλέπει.</p> <p>► Γράφει μόνο του τα γράμματα της αλφαβήτας χωρίς σειρά και χωρίς να έχει μπροστά του πρότυπο γραφής.</p> <p>► Δίνονται δραστηριότητες άσκησης της οπτικής διαδοχικής μνήμης, όπως: καρτέλες με 2 ή 3 διαδοχικά αντικείμενα καθημερινής ζωής, τα οποία τα ονομάζουμε κατά σειρά και ζητάμε μετά από το παιδί να θυμηθεί ποια ήταν και σε ποια σειρά. Την ίδια δραστηριότητα την επαναλαμβάνουμε με 2 διαδοχικά γράμματα της αλφαβήτας.</p>
<p>3. Μηχανισμός ανάγνωσης και γραφής</p>	<p>Να αναγνωρίζει τα φωνήεντα.</p> <p>Να τα ονομάζει.</p> <p>Να τα γράφει</p> <p>Να αναγνωρίζει τα σύμφωνα.</p> <p>Να τα ονομάζει.</p> <p>Να τα γράφει.</p>	<p>► Φτιάχνουμε μια καρτέλα με τα φωνήεντα και ζητάμε από το παιδί να μας δείξει ποιο είναι π.χ. το όμικρον.</p> <p>► Πάνω στην ίδια καρτέλα ζητάμε από το παιδί να μας πει ποιο είναι το φωνήεν που του δείχνουμε. Παροτρύνουμε το παιδί να ακούσει με προσοχή τον δάσκαλο, καθώς παράγει μεμονωμένους τους ήχους των γραμμάτων. Βοηθάμε το παιδί να αναπαράγει τον ήχο μπροστά σε καθρέφτη, για να δει και να αισθανθεί πώς παράγεται ο ήχος.</p> <p>► Φτιάχνει με πλαστελίνη τα φωνήεντα που του ζητάμε.</p> <p>► Δίνουμε στο παιδί καρτέλα με μία λέξη (π.χ. παπί) και του ζητάμε να βάλει σρ έναν κύκλο κάποιο συγκεκριμένο σύμφωνο (το πι). Προφέρουμε κι άλλες λέξεις που αρχίζουν ή τελειώνουν με το συγκεκριμένο ήχο. Φτιάχνουμε σε ένα χαρτόνι έναν πίνακα π.χ. με τα ονόματα των παιδιών της τάξης, υπογραμμίζοντας το πρώτο γράμμα (φωνήεν ή σύμφωνο) ή αναζητώντας ένα συγκεκριμένο σύμφωνο μέσα στο όνομα.</p> <p>► Στην παραπάνω καρτέλα με τη μία λέξη δείχνουμε ένα σύμφωνο (το πι) και ζητάμε από το παιδί να μας το ονομάσει.</p> <p>► Στην ίδια καρτέλα κάτω από τη λέξη παπί γράφουμε την ίδια λέξη χωρίς όμως το σύμφωνο (πα_ί)και ζητάμε από το παιδί να το συμπληρώσει.</p> <p>► Δίνουμε στο παιδί καρτέλες με δισύλλαβες</p>

<p>Μηχανισμός ανάγνωσης και γραφής(συνέχεια)</p>	<p>Να διαβάζει συλλαβές.</p> <p>Να τις αναλύει στα γράμματα που τις συνθέτουν.</p> <p>Να συνθέτει συλλαβές.</p> <p>Να αναγνωρίζει (διαβάζει) λέξεις. (Παρατήρηση: Πρόκειται για ιδιαίτερα υψηλό στόχο που μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση επιτυγχάνει)</p> <p>Να γράφει λέξεις. (Παρατήρηση: Πρόκειται για ιδιαίτερα υψηλό στόχο που μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση επιτυγχάνει)</p>	<p>λέξεις και του ζητάμε να τις κόψει σε δύο κομμάτια και να μας διαβάσει τις φωνούλες που βλέπει.(π.χ. νε-ρό)</p> <p>►Τις δύο παραπάνω συλλαβές να τις χωρίσει σε γράμματα (ν-ε, ρ-ό).</p> <p>► Πάνω σε μια καρτέλα έχουμε ζωγραφίσει μερικά μισά αντικείμενα π.χ. μισή φρατζόλα ψωμί και από κάτω έχουμε βάλει τη συλλαβή ψω, ενώ κάπου αλλού στην καρτέλα υπάρχει το άλλο μισό ψωμί με την υπόλοιπη συλλαβή (μι). Ζητάμε από το παιδί να ενώσει με μια γραμμή τις δύο συλλαβές ώστε να έχουμε ολόκληρη τη λέξη και τη ζωγραφιά ψωμί. Επιδιώκουμε πάντα τα μισά αντικείμενα της καρτέλας να συνιστούν μια ενότητα (π.χ. κολατσιό στο σχολείο).</p> <p>► Το παιδί μπορεί να ασκηθεί αρχικά στην αναγνώριση κοινωνικών συμβόλων, στην από μνήμης ονομασία τους και μετά στην ανάγνωσή τους. (π.χ. τουαλέτες ανδρών-γυναικών, έξοδος κίνδυνος). Επίσης μπορεί να ασκηθεί να διαβάζει ετικέτες ρούχων: φτιάχνουμε κάρτες με ετικέτες που αναγράφουν το ρούχο και έχουν και την αντίστοιχη εικόνα (π.χ. φούστα, παλτό, μπλούζα, παντελόνι, σακάκι, μπουφάν) LDA Η δραστηριότητα μπορεί να πραγματοποιηθεί και με πραγματικά ρούχα σε συνδυασμό και με παντομίμα. Ξεκινάει ο εκπαιδευτικός δηλώνοντας π.χ. ότι είναι χειμώνας με πολύ κρύο, χιόνι κ.λ.π. και ότι πρέπει να ντυθεί για να βγει έξω. Τότε κάθε μαθητής παίρνει το ρούχο που θέλει (π.χ. παλτό), το ονομάζει (προφορικός λόγος) και το πηγαίνει στο δάσκαλο για να του το φορέσει (αυτο-υπηρέτηση). Τέλος διαλέγει την αντίστοιχη κάρτα που γράφει τη λέξη παλτό, την παίρνει και κάθεται στη θέση του.</p> <p>► Μετά από μια δραστηριότητα μαγειρικής στην τάξη (π.χ. προετοιμασία κέικ) φτιάχνουμε έναν κατάλογο με τα υλικά που χρειάστηκαν κόβοντας εικόνες από διαφημιστικά των σουπέρ- μάρκετ και γράφοντας δίπλα τη λέξη που αντιστοιχεί (π.χ.αλεύρι, ζάχαρι, γάλα, αυγά) Ετοιμάζουμε ένα βασικό λεξιλόγιο καθημερινής ζωής με εικόνες, όπως: πόρτα, νερό, φαγητό, ψωμί, τυρί, τρέχω, διαβάζω, παίζω, πιάτο, πιρούνι, κουτάλι, μαχαίρι, ποτήρι, ρούχο, μολύβι, τετράδιο κ.λ.π. Το παιδί μπορεί καθημερινά να ασκείται σε αυτό το λεξιλόγιο, ώστε αρχικά να κατανοήσει την εικόνα, μετά να τη συνδέσει με τη συγκεκριμένη λέξη, στη συνέχεια να την ονομάζει από μνήμης και να τη διαβάζει και τέλος να τη γράφει. Ο τρόπος εκμάθησης της γραφής μιας λέξης μπορεί να γίνει υπό τύπου παιχνιδιού με 5</p>
---	---	--

		<p>βήματα:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Κοίτα τη λέξη 2. Άκου τη λέξη 3. Κλείσε τα μάτια και δεξ τη λέξη 4. Γράψε τη λέξη 5. Δες αν έγραψες σωστά τη λέξη
<p>4. Ο γραπτός λόγος ως μέσον επικοινωνίας</p>	<p>Να γράφει το όνομά του.</p> <p>Να γράφει ή να αντιγράφει τη διεύθυνσή του.</p> <p>Να συμπληρώνει ένα έντυπο αίτησης με τα προσωπικά του στοιχεία (όνομα, επώνυμο, διεύθυνση, τηλέφωνο, ημερομηνία γέννησης)</p> <p>Να γράφει λέξεις που να συνθέτουν μια ενότητα</p> <p>Να διαβάζει βασικές λέξεις του κοινωνικού λεξιλογίου</p> <p>Να διαβάζει λέξεις που συνθέτουν μια ενότητα.</p>	<p>► Φτιάχνουμε εμείς ένα αυτοσχέδιο puzzle: πάνω σε χαρτόνι γράφουμε το όνομα του παιδιού με χοντρό μαρκαδόρο, στη συνέχεια κόβουμε ασύμμετρα το κάθε γράμμα ξεχωριστά και τέλος δίνουμε στο παιδί ανακατεμένα όλα τα γράμματα του ονόματός του και του ζητάμε να τα βάλει στη σωστή σειρά. Μαθαίνει να σχηματοποιεί τα γράμματα του ονόματός του χρησιμοποιώντας πηλό.</p> <p>► Ασκείται το παιδί να γράφει το όνομα και τη διεύθυνσή του πάνω σε ταχυδρομικό φάκελο, προκειμένου να στείλει σε ένα αγαπημένο του πρόσωπο μια ζωγραφιά του. Το πρόγραμμα θα συνεχιστεί με επίσκεψη στο ταχυδρομείο (αυτοεξυπηρέτηση-κυκλοφοριακή αγωγή), όπου θα πάρουν μέρος στη συναλλαγή για αγορά γραμματοσήμου (αριθμητική ενότητα και προφορικός λόγος), θα μάθουν πώς πρέπει να συμπεριφερθούν στον υπάλληλο και τη διαδικασία αποστολής του φακέλου τους (κοινωνικές δεξιότητες).</p> <p>► Η δραστηριότητα μπορεί να πραγματοποιηθεί με διάφορα έντυπα αιτήσεων (π.χ. ταχυδρομική επιταγή, έντυπο τραπέζης)</p> <p>► Διαθεματική δραστηριότητα Να φτιάξει μια λίστα με ψώνια από το σούπερ- μάρκετ. Να κόψει από διαφημιστικά έντυπα εικόνες απορρυπαντικών, τροφίμων κ.λ.π. και να φτιάξει τη λίστα του με τις εικόνες, στη συνέχεια να γράφει τις λέξεις που αντιστοιχούν και να βάζει δίπλα τις τιμές που νομίζει ότι κοστίζουν. Τέλος η δραστηριότητα αυτή θα ολοκληρωθεί με πρόγραμμα κυκλοφοριακής αγωγής από το σχολείο στο σούπερ μάρκετ και με αγορά κάποιων πραγμάτων από τη λίστα που έφτιαξε.</p> <p>► Έχει προηγηθεί η άσκηση του παιδιού στο προαναγνωστικό στάδιο και εδώ ασκείται στην ανάγνωση των ίδιων λέξεων της λίστας.</p> <p>► Μετά τη συμμετοχή του στη δραστηριότητα της κηπουρικής (άσκηση σε προεπαγγελματικές δεξιότητες), ζητάμε από το παιδί να ζωγραφίσει ή να βρει εικόνες με τα εργαλεία ή τον εξοπλισμό που χρειάστηκε (τσάπα, τσουγκράνα, σκαλιστήρι,</p>

<p>Ο γραπτός λόγος ως μέσον επικοινωνίας (συνέχεια)</p>	<p>Να μάθει να διαβάζει ανακοινώσεις με σύμβολα ή με εικόνες στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης.</p> <p>Να μάθει να χρησιμοποιεί μια υποτυπώδη βιβλιοθήκη που θα υπάρχει μέσα στην τάξη.</p>	<p>σταδιακά στη χρήση του πληκτρολόγιου, ώστε αρχικά να μάθει να βρίσκει κάποια γράμματα, στη συνέχεια να φτιάχνει μικρές λεξούλες. Η χρήση του υπολογιστή μπορεί να απλοποιηθεί, αν κάθε πλήκτρο έχει ένα διαφορετικό χρώμα και μπροστά στο παιδί υπάρχει καρτέλα με τα γράμματα και το αντίστοιχο χρώμα που έχουν.</p> <p>► Στην τάξη υπάρχει απαραίτητα πίνακας ανακοινώσεων και προσπαθούμε να τον εμπλουτίσουμε καθημερινά, π.χ. Σήμερα είναι τα γενέθλια του Κώστα. Σήμερα η τάξη θα φτιάξει κουλούρια. Σήμερα είναι Δευτέρα. Οι ανακοινώσεις μπορεί να γίνονται με ζωγραφιές, φωτογραφίες, εικόνες, λέξεις.</p> <p>► Ο εκπαιδευτικός κάνει ταξινόμηση των βιβλίων της τάξης σε παραμύθια, δραστηριότητες αισθητικής αγωγής, κατασκευές, γλώσσα, μαθηματικά, κοινωνικές δραστηριότητες, αυτοεξυπηρέτησης κ.λ.π., τα τοποθετεί στη βιβλιοθήκη και αναγράφει αντίστοιχες ταμπέλες. Καθημερινά ζητά από τον υπεύθυνο τάξης να του φέρει ένα βιβλίο από την κατηγορία που θέλει να διδάξει το μάθημα της ημέρας.</p>
--	--	--

Παρατηρήσεις

- Στο σημείο αυτό χρειάζεται να επισημανθεί ότι απαιτείται σταδιακή μετάβαση ως προς το γνωστικό αντικείμενο Επικοινωνιακές Δεξιότητες-Γλώσσα από το Νηπιαγωγείο στο Δημοτικό Σχολείο. Αυτό σημαίνει ότι καλείται ο εκπαιδευτικός στο Δημοτικό Σχολείο να αξιοποιήσει σχετικά στοιχεία από το Νηπιαγωγείο. Στα πλαίσια παραδείγματος χάριν της παραγωγής λόγου να προσπαθεί ώστε το παιδί με βαριά νοητική καθυστέρηση να χρησιμοποιεί (όσον αυτό είναι δυνατό) αρχικά μονοσύλλαβες λέξεις και στη συνέχεια δισύλλαβες, τρισύλλαβες ή πολυσύλλαβες λέξεις.

- Επιπλέον καλείται να εκπαιδεύσει το παιδί με βαριά νοητική καθυστέρηση στη χρήση ενός κοινωνικού λεξιλογίου. Το κοινωνικό λεξιλόγιο απαρτίζεται από βασικές λέξεις, (όπως παραδείγματος χάριν ναι, όχι, νερό, ευχαριστώ, γεια, βοήθεια, κ.λ.π.) μέσω των οποίων το παιδί μπορεί να εκφράσει τις βιολογικές και κοινωνικές του ανάγκες και εξυπηρετούν ένα μίνιμουμ επικοινωνίας με το κοινωνικό του περιβάλλον.

- Κάποιοι διδακτικοί στόχοι που τίθενται (και οι σχετικές προτάσεις που παρουσιάζονται) είναι ιδιαίτερα υψηλοί και μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση μπορεί να επιτύχει.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
και
ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

για την εκπαίδευση
Παιδιών με Βαριά Νοητική Καθυστέρηση

2. Γνωστικό αντικείμενο: Μαθηματικά

2.1. Φιλοσοφία, σκοποί και στόχοι

Η διδασκαλία Μαθηματικών σε παιδιά με βαριά νοητική καθυστέρηση αποτελεί μια διδακτική πρόκληση. Η αφηρημένη φύση του αντικειμένου, με την αυστηρή ιεράρχηση των εννοιών, την πολλαπλότητα στους τρόπους αναπαράστασης της γνώσης και τη συνεχή ανάγκη για προσαρμοστική χρήση των ποικίλων δεξιοτήτων (ιδιαίτερα αυτών της επίλυσης προβλημάτων) θέτουν σε δοκιμασία τις ικανότητες των παιδιών της συγκεκριμένης ομάδας και κάνουν απαραίτητη τη χρήση ειδικών θεωρητικών και μεθοδολογικών προσεγγίσεων. Παράδειγμα ειδικής θεωρητικής προσέγγισης αποτελεί η αποδοχή του γεγονότος ότι οι μαθηματικές έννοιες και δεξιότητες είναι μεν δύσκολες για τα παιδιά με βαριά νοητική καθυστέρηση, αλλά ταυτόχρονα αρκετές από αυτές είναι απαραίτητες για την επίτευξη ενός αποδεκτού επιπέδου ανεξάρτητης και αυτόνομης διαβίωσης. Συνεπώς, στο πλαίσιο των ατομικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων θα πρέπει να αποδίδεται στα Μαθηματικά επαρκής χρόνος διδασκαλίας, ο οποίος θα πρέπει, βέβαια, να διατίθεται για τη μαθηματική κάλυψη των λειτουργικών αναγκών του μαθητή και όχι για την τυπική προσφορά γνώσεων που αντλούν τη νομιμοποίησή τους μόνο από το γεγονός ότι περιλαμβάνονται στα προγράμματα της γενικής εκπαίδευσης. Παράδειγμα ειδικής μεθοδολογικής προσέγγισης αποτελεί η ένταξη των μαθηματικών δραστηριοτήτων σε πλαίσια αυθεντικών καταστάσεων της καθημερινής ζωής με άμεσες πρακτικές εφαρμογές, καθώς και ο αυστηρός περιορισμός της χρήσης συμβόλων κατά τη διδασκαλία.

Τα ειδικά γνωστικά χαρακτηριστικά των παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση και ιδιαίτερα οι δυσκολίες αφηρημένης σκέψης και μεταφοράς μάθησης επιβάλλουν την εφαρμογή μιας διδασκαλίας που θα γίνεται με αργό ρυθμό και θα επιδιώκει να καλύψει τις μαθηματικές ανάγκες συγκεκριμένων καταστάσεων του άμεσου περιβάλλοντος του παιδιού. Επειδή αυτό το περιβάλλον μπορεί να το γνωρίζει μόνο ο εκπαιδευτικός που εργάζεται με κάθε συγκεκριμένο παιδί, οι ενότητες, οι στόχοι και οι δραστηριότητες του παρόντος προγράμματος θα πρέπει να θεωρηθούν ως προτάσεις υλοποίησης της φιλοσοφίας που αναπτύσσεται παραπάνω και όχι ως τελικά προϊόντα για γενική χρήση. Η επιτυχία της διδασκαλίας που θα στηριχθεί στο παρόν πρόγραμμα εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις τροποποιήσεις και τις προσαρμογές που θα κάνει ο κάθε εκπαιδευτικός, προκειμένου να

ανταποκριθεί στις ανάγκες των παιδιών που καλείται να διδάξει. Ο προσδιορισμός αυτών των αναγκών ασφαλώς προϋποθέτει μια καλά οργανωμένη διαδικασία αξιολόγησης, αλλά και μια σαφή άποψη για τη διδασκαλία των Μαθηματικών σε παιδιά με βαριά νοητική καθυστέρηση.

Αξίζει να σημειωθεί ότι το παρόν πρόγραμμα αντιμετωπίζεται ως συνέχεια του αντίστοιχου προγράμματος για τις ηλικίες 4 – 7 ετών και, κυρίως, ως προετοιμασία και εισαγωγή του προγράμματος για τις ηλικίες άνω των 14 ετών. Για το λόγο αυτό οι περισσότερες δραστηριότητες έχουν ένα χαρακτήρα εξοικείωσης και συμμετοχής σε σχετικές δραστηριότητες και όχι πλήρους κατάκτησης τελικών γνώσεων. Η ολοκλήρωση των περισσότερων από τις γνώσεις που εισάγονται στο παρόν πρόγραμμα θα γίνει στο επόμενο στάδιο της εκπαίδευσης των παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση.

Ο βαθμός εξάντλησης του κάθε στόχου σε κάθε μεμονωμένη περίπτωση παιδιού θα πρέπει να κρίνεται από τον εκπαιδευτικό με βάση τα στοιχεία που θα συγκεντρώνει καθημερινά κατά την επαφή του με το συγκεκριμένο παιδί. Το σημαντικό είναι να μη ζητείται από το παιδί η εφαρμογή δεξιοτήτων, οι οποίες περιέχουν προαπαιτούμενα τα οποία δεν έχουν κατακτηθεί.

Επίσης, οι δραστηριότητες που προτείνονται στο παρόν πρόγραμμα ως πλαίσιο κατάκτησης των διαφόρων των μαθηματικών δεξιοτήτων θα πρέπει ασφαλώς να προσαρμόζονται στα χαρακτηριστικά του άμεσου περιβάλλοντος στο οποίο λαμβάνει χώρα η διδασκαλία, ώστε να είναι όσο το δυνατό πιο κατανοητές από τα παιδιά. Είναι σημαντικό να χρησιμοποιείται πάντα ένα πλαίσιο εφαρμογών καθημερινής ζωής ως βάση εκκίνησης των μαθηματικών δραστηριοτήτων, προκειμένου να κατανοηθεί η χρησιμότητα των Μαθηματικών.

Είναι σημαντικό να κατανοηθεί από τον εκπαιδευτικό ότι τα Μαθηματικά είναι ένα εργαλείο για την αντιμετώπιση των αναγκών της ζωής και όχι αυτοσκοπός.

Θεματικές Ενότητες	Διδακτικοί στόχοι	Ενδεικτικές δραστηριότητες
1. Συμμετοχή σε δραστηριότητες που περιλαμβάνουν προμαθηματικές και μαθηματικές έννοιες και δεξιότητες.	Να ακούει ιστορίες και να παίρνει μέρος σε διαφόρων ειδών δρώμενα που έχουν έντονες προμαθηματικές και μαθηματικές αναφορές.	► Παρακολουθεί τη διήγηση, την ανάγνωση, την εικονιστική ή τη δραματοποιημένη παρουσίαση απλοποιημένων ιστοριών, που χρησιμοποιούν την πλοκή και τα στοιχεία γνωστών παραμυθιών στα οποία οι ποσότητες, τα μεγέθη και οι αριθμοί παίζουν ένα καίριο ρόλο (π.χ. Τα τρία γουρουνάκια, Η Χιονάτη και οι επτά νάνοι, Ο καλός γίγαντας, Τα ταξίδια του Γκιούλιβερ, Η μαγική φασολιά, Η ιστορία του γιασεμιού). Οι ιστορίες αυτές χρησιμοποιούνται για να κατανοήσει σταδιακά το παιδί ότι περιβαλλόμαστε από Μαθηματικά. Είναι σημαντικό οι ιστορίες και η ορολογία να προσαρμοστούν στα στοιχεία του άμεσου περιβάλλοντος του παιδιού. Τα μαθηματικά στοιχεία των ιστοριών υπερτονίζονται με

	<p>Να αναφέρεται στα προμαθηματικά – μαθηματικά στοιχεία των ιστοριών και των καταστάσεων που βιώνει στο πλαίσιο της διδασκαλίας και να τα συνδέει με τις καθημερινές του δραστηριότητες.</p>	<p>διάφορα μέσα όπως ο τόνος της φωνής, οι κινήσεις, οι εικόνες, τα χρώματα. Ως υλικό για τις δραστηριότητες αυτές μπορούν να χρησιμεύσουν και περιστατικά της καθημερινής ζωής, όπως ένα πάρτι γενεθλίων. Ο αριθμός των παιδιών, η ώρα έναρξης και λήξης, η ποσότητα των κερασμάτων είναι μερικά από τα αριθμητικά στοιχεία της δραστηριότητας που μπορούν να αξιοποιηθούν. Είναι ιδιαίτερα θετικό να γίνει μια προσπάθεια σύνδεσης με το πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου, διαμέσου του τονισμού των χωροχρονικών στοιχείων των ιστοριών.</p> <p>► Μετά από επανειλημμένες παρουσιάσεις των παραμυθιών – ιστοριών τίθενται ερωτήσεις σχετικές με τα προμαθηματικά – μαθηματικά τους στοιχεία (π.χ. «πόσα ήταν τα γουρουνάκια;»). Μετά την απάντηση (η οποία όταν δεν μπορεί να δοθεί από τα παιδιά παρέχεται άμεσα από τον εκπαιδευτικό) αναλαμβάνονται δραστηριότητες με προμαθηματικό – μαθηματικό περιεχόμενο όπως το φύσκωμα τόσων μπαλονιών όσοι οι ήρωες μιας ιστορίας, το μοίρασμα τροφής (π.χ. καραμέλες) ανάλογα με τις διαστάσεις (μέγεθος) των ηρώων (ο γίγαντας πολλές καραμέλες, ο νάνος λίγες) κ.λ.π. Επίσης μπορούν να αναζητηθούν στοιχεία του άμεσου περιβάλλοντος που είναι στον ίδιο πληθικό αριθμό με τον αριθμό των ηρώων μιας ιστορίας (π.χ. όσα ήταν τα γουρουνάκια τόσα είναι και τα παράθυρα της τάξης). Η έμφαση στις δραστηριότητες αυτές δεν είναι στον ακριβή χειρισμό γνώσεων και δεξιοτήτων, αλλά στην επισήμανση και αποδοχή του γεγονότος ότι τα Μαθηματικά είναι δομικό στοιχείο όλων των καταστάσεων, πραγματικών και φανταστικών, στις οποίες εμπλέκεται ο άνθρωπος.</p>
<p>2. Εξοικείωση με την καθημερινή λειτουργική χρήση βασικών προμαθηματικών δεξιοτήτων και εννοιών στο άμεσο περιβάλλον και σε άλλα σχετικά με το παιδί πλαίσια.</p>	<p>Να παίρνει μέρος σε δραστηριότητες στις οποίες οι διαφορές και οι ομοιότητες προσώπων, αντικειμένων και καταστάσεων χρησιμοποιούνται για στοιχειώδεις διαχωρισμούς και ταυτίσεις.</p>	<p>► Επισημαίνεται η ανάγκη για τακτοποίηση των υλικών της τάξης και διαφόρων χώρων του σχολείου, καθώς και αντικειμένων τα οποία επί τούτου μεταφέρονται στη σχολική αίθουσα (π.χ. εργαλεία, σκεύη, υλικά ζωγραφικής κ.λ.π.) με κριτήριο διαφορές και ομοιότητες χρήσης, μεγέθους, υφής κ.ά. Τα προς τακτοποίηση υλικά πρέπει να είναι απόλυτα ίδια κατά ομάδες και απόλυτα διαφορετικά από τα υλικά των άλλων ομάδων (π.χ. απόλυτα ίδια κουτάλια, που διαφέρουν</p>

<p>Εξοικείωση με την καθημερινή λειτουργική χρήση βασικών προμαθηματικών δεξιοτήτων και εννοιών στο άμεσο περιβάλλον και σε άλλα σχετικά με το παιδί πλαίσια (συνέχεια)</p>	<p>Να παίρνει μέρος σε δραστηριότητες στις οποίες γίνονται ταυτίσεις και διαχωρισμοί εικονιστικών αναπαραστάσεων, τόσο μεταξύ τους όσο και με πραγματικά πρόσωπα, αντικείμενα και καταστάσεων.</p> <p>Να συμμετέχει σε δραστηριότητες κατηγοριοποίησης.</p>	<p>πλήρως από απόλυτα ίδια σφυριά). Εφαρμόζονται οι δραστηριότητες με παράλληλη λεκτική επένδυση του τύπου «αυτό το χρησιμοποιούμε για να τρώμε, αυτό το χρησιμοποιούμε για να καρφώνουμε, είναι διαφορετικά – τα βάζουμε χώρια», «αυτό είναι από ξύλο και αυτό είναι από ξύλο, είναι ίδια – τα βάζουμε μαζί». Τα αντικείμενα τοποθετούνται σε ειδικούς χώρους που πιθανόν υπάρχουν στο σχολείο (ράφια) ή σε μεγάλα κουτιά για να αισθητοποιείται η έννοια της διάκρισης και της ταύτισης. Στη συνέχεια μπορούν να τοποθετηθούν σε κύκλους, τετράγωνα, τρίγωνα κ.λ.π. φτιαγμένα με σχοινί, με κιμωλία ή όποιο άλλο πρόσφορο υλικό, γεγονός που παράλληλα με την εξυπηρέτηση της διάκρισης – ταύτισης αποτελεί και εισαγωγή στη στοιχειώδη αναγνώριση των γεωμετρικών σχημάτων.</p> <p>► Το παιδί κάνει ταυτίσεις και διακρίσεις μεταξύ εικόνων και μεταξύ εικόνων και πραγματικών καταστάσεων στις οποίες εμφανίζονται οικεία πρόσωπα, ζώα, σκεύη, εργαλεία κ.λ.π.</p> <p>► Πράγματα του άμεσου περιβάλλοντος ξεκινώντας από τρόφιμα, έπιπλα, ρούχα κ.λ.π. τοποθετούνται σε κατηγορίες και ομάδες με βάση ποικιλία κριτηρίων. Αξιοποιούνται αρχικά οι εμπειρίες του παιδιού από τις διακρίσεις – ταυτίσεις και στη συνέχεια κατηγοριοποιούνται αντικείμενα που «ταιριάζουν» ή «πάνε μαζί» (π.χ. αντικείμενα μιας σχολικής τσάντας και αντικείμενα του ντουλαπιού μιας κουζίνας), παρόμοια αντικείμενα (π.χ. ρόδες αυτοκινήτων που διακρίνονται από στεφάνια γυμναστικής, τσέρκια και ρόδες ποδηλάτου), αντικείμενα με παρόμοιες ή διαφορετικές ιδιότητες (π.χ. μεταλλικά αντικείμενα – χάρτινα αντικείμενα), αντικείμενα σε συναφείς ποσότητες (π.χ. πολλά – λίγα). Η τελευταία κατηγοριοποίηση αποτελεί εισαγωγή στις δραστηριότητες απαρίθμησης και βέβαια γίνεται με</p>
--	---	---

Εξοικείωση με την καθημερινή λειτουργική χρήση βασικών προμαθηματικών δεξιοτήτων και εννοιών στο άμεσο περιβάλλον και σε άλλα σχετικά με το παιδί πλαίσια (συνέχεια)

Να παίρνει μέρος σε δραστηριότητες με θέμα τις ποσοτικές συγκρίσεις «όλα – τίποτα ή κανένα» (ανάλογα με το υλικό), «πολλά – λίγα ή πολύ – λίγο».

Να παίρνει μέρος σε δραστηριότητες με θέμα τις ποσοτικές συγκρίσεις «μεγάλο–μικρό», «ψηλό–κοντό».

Να παίρνει μέρος σε χειρισμούς και μετασχηματισμούς διαφόρων υλικών, με τους οποίους θα αποδεικνύεται ότι μόνο η αφαίρεση ή η πρόσθεση επηρεάζουν την αρχική ποσότητα

εκτίμηση, χωρίς χρήση της ακολουθίας των αριθμών. Κατηγοριοποιήσεις γίνονται από όσο το δυνατό περισσότερες αισθητηριακές οδούς (π.χ. από τη γεύση – γλυκό, αλμυρό, ξινό, πικρό, από την όσφρηση – λουλούδια, ρούχα, τρόφιμα). Κριτήρια κατηγοριοποίησης που αξίζει να χρησιμοποιηθούν σε σχετικές δραστηριότητες είναι το μέγεθος και το βάρος, σε αδρές πάντοτε εκτιμήσεις. Κατηγοριοποιήσεις γίνονται και σε εικονιστικό υλικό.

► Τα παιδιά μπαίνουν στην τάξη και βγαίνουν από αυτήν, γεμίζουν και αδειάζουν κουτιά, κασετίνες σακούλες κ.λ.π. και γενικά χειρίζονται ποικιλία υλικών στο πλαίσιο ιστοριών που σχετίζονται με τις καθημερινές τους δραστηριότητες, έτσι ώστε να αισθητοποιούνται οι πρωτο-ποσοτικές έννοιες (π.χ. όλα τα παιδιά κάθονται στις καρέκλες – κανένα παιδί δεν κάθεται στις καρέκλες, πολλοί μαρκαδόροι είναι μέσα στην κασετίνα – λίγοι μαρκαδόροι είναι μέσα στην κασετίνα). Βαθμιαία οι έννοιες διευρύνονται, πάντα όμως μέσα από συγκεκριμένες και καθημερινές δραστηριότητες (π.χ. πολύς ή λίγος αέρας σε ένα μπαλόνι, πολύ ή λίγο κρεμοσάπουνο στα χέρια, πολλά παιδιά – πολλές καρέκλες, λίγα παιδιά – λίγες καρέκλες). Ιδιαίτερα η έννοια «λίγο» μπορεί να προσεγγισθεί διαμέσου της μερικής ικανοποίησης άμεσων αναγκών, όπως η πείνας ή η δίψα (π.χ. δίνω στο παιδί λίγο νερό, λίγο ψωμί κ.λ.π. που δεν καλύπτουν τις ανάγκες τους.)

► Γίνονται συγκρίσεις παιχνιδιών (π.χ. μπάλες, κούκλες, πύργοι από τουβλάκια κ.λ.π.), δέντρων της αυλής, προσώπων του σχολείου, αυτοκινήτων της γειτονιάς και γενικά οντοτήτων που βρίσκονται στο άμεσο περιβάλλον του παιδιού και έχουν σαφείς διαφορές ως προς το μέγεθος και το ύψος.

► Στο πλαίσιο μιας υποθετικής ή πραγματικής σχολικής γιορτής σημειώνεται με χρωματιστή πλαστική ταινία ή μαρκαδόρο η στάθμη σε διαφανή μπουκάλια αναψυκτικών. Το περιεχόμενο μεταγγίζεται σε διαφανή ποτήρια, στα οποία γίνεται επίσης σημείωση της στάθμης.

<p>Εξοικείωση με την καθημερινή λειτουργική χρήση βασικών προμαθηματικών δεξιοτήτων και εννοιών στο άμεσο περιβάλλον και σε άλλα σχετικά με το παιδί πλαίσια (συνέχεια)</p>	<p>του υλικού, ενώ οι αλλαγές στην εξωτερική μορφή αφήνουν την ποσότητα αμετάβλητη.</p> <p>Να συμμετέχει σε δραστηριότητες στις οποίες χρησιμοποιείται χωρωδικά και ατομικά η ακολουθία των αριθμών για στοιχειώδεις απαριθμήσεις, προκειμένου να αποκτηθεί η ίδια η λεκτική αλυσίδα και όχι η αντίληψη της σχέσης μεταξύ αριθμών.</p> <p>Να παίρνει μέρος σε δραστηριότητες με θέμα την αντιστοίχιση ένα προς ένα και τη χρήση της ποσοτικής σύγκρισης «τόσα – όσα».</p> <p>Να αναπτύξει την ικανότητα απαρίθμησης.</p>	<p>Επισημαίνεται ότι το μπουκάλι με το ποτό που κανένας δεν προτίμησε να πει, μετά το τέλος της γιορτής γεμίζει πάλι μέχρι το σημείο που έχει επιλεγεί, με τα περιεχόμενα των ποτηριών στα οποία είχε μοιραστεί, ενώ η στάθμη στα μπουκάλια των οποίων το περιεχόμενο καταναλώθηκε έχει αλλάξει. Το ίδιο ισχύει και για διάφορες μεταγγίσεις του περιεχομένου των ποτηριών. Ανάλογα σενάρια μπορούν να γίνουν με πολλά υλικά όπως νερό, πορτοκαλάδα, άμμος, αλεύρι, πλαστελίνη κ.λ.π. Το σημαντικό είναι ο τονισμός της πρόσθεσης ή αφαίρεσης, ως παράγοντα αλλαγής της ποσότητας, πάντα στο πλαίσιο μιας ιστορίας.</p> <p>► Τα παιδιά μετρούν χωρωδικά μαζί με τον εκπαιδευτικό, αλλά και ατομικά, συλλογές αντικειμένων (π.χ. τηλεκάρτες, εισιτήρια), ενέργειες (π.χ. χτύπημα στην πόρτα ή σε ένα τύμπανο, παλαμάκια) και γενικά ό,τι μπορεί να μετρηθεί.</p> <p>► Στρώσιμο τραπεζιού με αντιστοιχία σκευών και ατόμων, με παράλληλες αναφορές στις σχετικές καταστάσεις του σπιτιού. Μοίρασμα αντικειμένων, τροφίμων κ.λ.π. με πρακτικό τρόπο «ένα ο Νίκος, ένα η Ελένη, ένα ο Πέτρος...» και απαρίθμηση τόσο των μαθητών όσο και των αντικειμένων. Στο σημείο αυτό μπορούν να χρησιμοποιηθούν κάποια από τα παραμύθια (π.χ. Η Χιονάτη και οι επτά νάνοι) και να δομηθεί μια διαθεματική διδασκαλία, αφού σε ένα τέτοιο πλαίσιο μπορεί να γίνει γλωσσική άσκηση (σκεύη, υλικά, έπιπλα, συνήθειες), άσκηση κοινωνικών δεξιοτήτων και λειτουργιών ζωής κ.λ.π.. Οι δραστηριότητες αντιστοίχισης προσφέρονται για άσκηση στη χρήση της σύγκρισης «τόσα – όσα» (π.χ. όσα παιδιά - τόσα μπαλόνια).</p> <p>► Η ακολουθία των λέξεων – αριθμών με την οποία έχει ήδη εξοικειωθεί το παιδί σε προηγούμενη φάση του προγράμματος αξιοποιείται για να γίνουν απαριθμήσεις σε διάφορα υλικά του περιβάλλοντος. Το κάθε παιδί μετρά ατομικά με στόχο να συντονίσει όσο μπορεί</p>
--	--	---

<p>Εξοικείωση με την καθημερινή λειτουργική χρήση βασικών προμαθηματικών δεξιοτήτων και εννοιών στο άμεσο περιβάλλον και σε άλλα σχετικά με το παιδί πλαίσια (συνέχεια)</p>		<p>καλύτερα τις οπτικές, ακουστικές και κινητικές δεξιότητες που απαρτίζουν την ικανότητα απαρίθμησης. Η δραστηριότητα μπορεί να ξεκινήσει με το παιδί να προφέρει με τη σειρά τους αριθμούς που έχει μάθει (π.χ. 1-5), μετά τον ήχο ενός μουσικού οργάνου που θα ηχεί ρυθμικά (απόκτηση ρυθμού στην εκφώνηση των λέξεων-αριθμών). Κατόπιν το παιδί ακούει τον ήχο, λέει τον αριθμό και τοποθετεί μπροστά του ένα αντικείμενο (ρυθμός στην εκφώνηση και συνδυασμός με κιναισθηση). Όταν ο αριθμός των αντικειμένων φθάσει σε ένα προκαθορισμένο σημείο (π.χ. 3), γίνεται νέα μέτρηση όλων των αντικειμένων και δήλωση του αριθμού τους, αρχικά με τη βοήθεια του μουσικού οργάνου (ή μετρονόμου). Όταν το παιδί αποκτήσει την επιθυμητή ακρίβεια, αυξάνεται η ταχύτητα και διευρύνεται το διάστημα απαρίθμησης. Απαριθμείται όσο το δυνατό πιο μεγάλη ποικιλία υλικών. Οι απαριθμήσεις γίνονται σε πλαίσια παιχνιδιών και γενικά δραστηριοτήτων. Για παράδειγμα, μπορούν να αξιοποιηθούν τα παραμύθια που αναφέρονται σε σχέση με τον πρώτο στόχο, αυτή τη φορά όμως εμπλουτισμένα με δραστηριότητες απαρίθμησης. Ο ρυθμός στον οποίο αναφερόμαστε θα πρέπει ασφαλώς να εκλαμβάνεται ως εφαρμογή ενεργειών με σειρά και χρονική διαφοροποίηση και όχι ως εκτέλεση σε ίσα χρονικά διαστήματα. Αυτό που ενδιαφέρει είναι η εκδήλωση της ενέργειας μετά το συγκεκριμένο ερέθισμα έτσι ώστε τελικά να εκφωνούνται οι λέξεις-αριθμοί μετά από χειρισμό των σχετικών ποσοτήτων και όχι τυχαία και ασυστηματοποίητα.</p>
<p>3. Απόκτηση στοιχειώδους λειτουργικού μαθηματικού λεξιλογίου.</p>	<p>Να αναγνωρίζει τις περιπτώσεις χρήσης του στοιχειώδους αριθμητικού λεξιλογίου και σταδιακά να μάθει να το χρησιμοποιεί στην καθημερινή του επικοινωνία.</p>	<p>► Λεκτική και δραματοποιημένη παρουσίαση καταστάσεων στις οποίες η χρήση μαθηματικού λεξιλογίου είναι απαραίτητη για την ικανοποίηση αναγκών. Για παράδειγμα, κάποιος πεινάει πολύ αλλά του δίνουν λίγο φαγητό, διψάει και του δίνουν λίγο νερό, αγοράζει προϊόντα και του δίνουν πολύ περισσότερα ή πολύ λιγότερα από όσα χρειάζεται. Η λύση είναι να προσδιορίσει τις ανάγκες του με τη χρήση στοιχειώδους μαθηματικού λεξιλογίου. Σε αντιδιαστολή παρουσιάζονται περιπτώσεις σωστής χρήσης του αριθμητικού λεξιλογίου που χαρακτηρίζονται από</p>

<p>Απόκτηση στοιχειώδους λειτουργικού μαθηματικού λεξιλογίου (συνέχεια)</p>	<p>Να απαντά με διάφορους τρόπους (λεκτικούς ή άλλους) σε απλές ερωτήσεις και να εκτελεί απλές εντολές που αναφέρονται στις βασικές πρωτο-ποσοτικές και ποσοτικές έννοιες και δεξιότητες.</p> <p>Να διακρίνει τα απλά γεωμετρικά σχήματα, να τα αναγνωρίζει σε αντικείμενα του άμεσου περιβάλλοντός του και να αντιλαμβάνεται τη χρήση του σχετικού λεξιλογίου.</p>	<p>την κάλυψη των αναγκών του ατόμου.</p> <p>► Διατυπώνεται σενάριο που προβλέπει αγορές για μικρές και μεγάλες ομάδες ατόμων που μένουν μαζί σε πλαίσιο αυτόνομης διαβίωσης ή για ολιγομελείς και πολυμελείς οικογένειες: ρούχα, τρόφιμα, έπιπλα, σκεύη κ.λ.π. σε ποσότητες ανάλογες με το πλήθος των ατόμων. Τα παιδιά αναλαμβάνουν ρόλους (αγοραστή, πωλητή κ.λ.π.), διατυπώνουν ερωτήσεις, ζητούν πληροφορίες, πάντα βέβαια με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού. Π.χ. τοποθετούνται μπροστά στο παιδί φωτογραφίες των μελών της οικογένειας ή κάποιων συμμαθητών του και διατυπώνεται το σενάριο ότι πρέπει να αγοραστούν πιάτα, ποτήρια ή οτιδήποτε άλλο. Μετά προστίθεται και άλλο άτομο και επισημαίνεται η ανάγκη για αύξηση του αριθμού των σκευών ή των άλλων αντικειμένων.</p> <p>► Υπενθυμίζονται οι δραστηριότητες ταύτισης – διάκρισης και η χρήση κύκλων, τετραγώνων και τριγώνων για την αισθητοποίηση της ομαδοποίησης. Ονομάζονται τα σχήματα και αναζητούνται παραδείγματά τους στο άμεσο περιβάλλον (π.χ. ρόδες αυτοκινήτων, κιβώτια, τμήματα του σχολικού κτιρίου, cd, τρόφιμα κ.λ.π.). Αξιοποιούνται και τα γνωστά πλαστικά σχήματα που υπάρχουν σχεδόν σε κάθε σχολείο, αλλά μόνο επικουρικά, ως μία από τις πολλές μορφές των σχημάτων. Γίνεται άσκηση στην ονομασία των γεωμετρικών σχημάτων και παρουσιάζονται παραδείγματα χρήσης των ονομάτων και των παραγώγων τους για το χαρακτηρισμό αντικειμένων του περιβάλλοντος (π.χ. στρόγγυλα – τετράγωνα κουτιά, τετράγωνα – μακρόστενα γραμματόσημα κ.λ.π.).</p>
<p>4. Χρησιμοποίηση συστημάτων απεικονίσεων για την αριθμητική χαρτογράφηση – αποτύπωση του άμεσου</p>	<p>Να χρησιμοποιεί την ακολουθία των αριθμών για να προσδιορίσει τα αριθμητικά στοιχεία (την αριθμητική ταυτότητα) της τάξης και του σχολείου.</p>	<p>► Με αφορμή μια υποθετική ανάγκη απογραφής των αντικειμένων της τάξης απαριθμούνται τα υλικά της. Ο αριθμός τους τοποθετείται σε εμφανές μέρος και αναφέρεται επανειλημμένα σε προφορικές αναφορές και περιγραφές (π.χ. στην τάξη έχουμε οκτώ καρέκλες, τέσσερα θρανία, μία πόρτα, δύο ντουλάπες</p>

<p>περιβάλλοντος.</p> <p>Χρησιμοποίηση συστηματικών απαριθμήσεων για την αριθμητική χαρτογράφηση – αποτύπωση του άμεσου περιβάλλοντος (συνέχεια)</p>	<p>Να χρησιμοποιεί την ακολουθία των αριθμών για να προσδιορίσει τα αριθμητικά στοιχεία (την αριθμητική ταυτότητα) όλου του υπόλοιπου περιβάλλοντος.</p>	<p>κ.λ.π.). Τα υλικά αναδιατάσσονται με διάφορους τρόπους ώστε να συνειδητοποιηθεί σταδιακά ότι οι αλλαγές στα εξωτερικά χαρακτηριστικά δεν αλλάζουν τον πληθικό αριθμό (π.χ. «Ας παίξουμε «τρενάκι», ας βάλουμε τις καρέκλες την μία πίσω από την άλλη. Πόσα βαγόνια θα έχει το τρενάκι, πόσες είναι οι καρέκλες; Ας κάνουμε ένα κύκλο με τις καρέκλες, Πόσες είναι τώρα οι καρέκλες;».</p> <p>► Οι απαριθμήσεις επεκτείνονται στο ευρύτερο περιβάλλον, αλλά πάντα υπό την προϋπόθεση ότι εμπίπτει στην άμεση αισθητηριακή αντίληψη του παιδιού (π.χ. επίσκεψη στη διπλανή αίθουσα στο γραφείο στην αίθουσα υπολογιστών κ.λ.π. για σχετικές μετρήσεις). Όλα τα αριθμητικά στοιχεία καταγράφονται σε πίνακες που δεν περιλαμβάνουν λέξεις, αλλά εικόνες (φωτογραφίες) και αριθμούς (εικόνα αίθουσας, φωτογραφίες παιδιών και δίπλα οι αριθμοί). Τα αριθμητικά στοιχεία του ευρύτερου περιβάλλοντος συγκρίνονται με τα αριθμητικά στοιχεία της τάξης (π.χ. ο αριθμός των παιδιών του σχολείου είναι μεγαλύτερος από τον αριθμό των παιδιών της τάξης, οι υπολογιστές είναι όσες και οι καρέκλες κ.λ.π.).</p>
<p>5. Εισαγωγή στο αριθμητικό σύστημα – Θεμελιώδεις αριθμητικές σχέσεις και εφαρμογές τους.</p>	<p>Να κατανοήσει τη δομή και τις θεμελιώδεις σχέσεις μεγέθους των αριθμών του διαστήματος 0-5.</p>	<p>► Χρησιμοποιούνται πάλι οι δραστηριότητες για το «τίποτα» και επισημαίνεται ότι αυτό το λέμε και «μηδέν». Ακολουθώντας, με βάση το σώμα του παιδιού γίνεται επισήμανση της σχέσης μεταξύ της μονάδας και της δυάδας (ένα χέρι – δύο χέρια, ένα μάτι - δύο μάτια κ.λ.π.). Με βάση αυτή τη σχέση γίνεται επέκταση στα αντικείμενα του άμεσου περιβάλλοντος (π.χ. κρατώ ένα μολύβι στο ένα χέρι, αν πάρω και άλλο ένα μολύβι στο άλλο χέρι και τα βάλω μαζί, τα μολύβια γίνονται δύο). Το σώμα χρησιμοποιείται και στη συνέχεια, αλλά αυτή τη φορά αξιοποιούνται οι κινήσεις: τα παιδιά χτυπούν δύο φορές παλαμάκια, μετά τρεις φορές παλαμάκια, κάνουν δύο επιτόπια άλματα, μετά τρία επιτόπια άλματα, έχουν δύο μπάλες κάνουν</p>

<p>Εισαγωγή στο αριθμητικό σύστημα – Θεμελιώδεις αριθμητικές σχέσεις και εφαρμογές τους (συνέχεια)</p>	<p>Να κατανοήσει τη δομή και τις θεμελιώδεις σχέσεις μεγέθους των αριθμών του διαστήματος 6-10.</p> <p>Να αναγνωρίζει τα αριθμητικά σύμβολα 0-10.</p>	<p>δύο σουτ, με τρεις μπάλες κάνουν τρία σουτ κ.λ.π. Σε κάθε περίπτωση επισημαίνεται η πρόσθεση μιας μονάδας και η αύξηση του αριθμού. Σταδιακά γίνεται επέκταση στο τέσσερα και πέντε. Κατόπιν εισάγεται μια θήκη με τις 10 θέσεις (κατά το πρότυπο των αυγοθηκών) διευθετημένη σε δύο πεντάδες. Οι συλλογές των υλικών που χρησιμοποιήθηκαν για την απόκτηση της δεξιότητας της απαρίθμησης, καθώς και οποιαδήποτε άλλα αντικείμενα χρησιμοποιούνται για τη δόμηση των αριθμών μέχρι το πέντε (εννοείται ότι η επιτυχία αυτών των προσπαθειών εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από το πόσο καλή απαρίθμηση κάνει ο μαθητής). Εκτός από την πρόσθεση των αριθμών με τη μονάδα εισάγονται και οι υπόλοιποι συνδυασμοί (π.χ. $2+2$, $3+2$). Άσκηση γίνεται επίσης με τους συνδυασμούς δόμησης ενός και του αυτού αριθμού (π.χ. $5=4+1 = 3+2$ κ.λ.π.)</p> <p>► Ξεκινάμε με τα πέντε δάχτυλα του ενός χεριού (τα οποία αξιοποιούνται ασφαλώς και στην προηγούμενη ενότητα) και προσθέτουμε άλλο ένα οπότε φυσικά γίνονται έξι. Αν σε καθένα από τα πέντε δάχτυλα βάλουμε ένα δαχτυλίδι θα έχουμε πέντε δαχτυλίδια. Αν βάλουμε και στο έκτο δάχτυλο δαχτυλίδι, τα δαχτυλίδια γίνονται έξι. Αν θελήσουμε να βάλουμε τα πέντε δαχτυλίδια σε ένα κουτί το καθένα θα χρειαστούμε πέντε κουτιά. Αν βάλουμε και το έκτο δαχτυλίδι σε κουτί, τα κουτιά θα γίνουν έξι. Παρόμοιες δραστηριότητες γίνονται με πολλά άλλα υλικά, πάντα στο πλαίσιο ενός σεναρίου. Παράλληλα χρησιμοποιείται η θήκη με τις δέκα θέσεις που αναφέρεται στην προηγούμενη ενότητα για να δειχθεί ότι μετά τη συμπλήρωση της πρώτης πεντάδας περνάμε στη σταδιακή συμπλήρωση της δεύτερης. Στο πλαίσιο αυτό επισημαίνεται και η δομή των διαφόρων αριθμών, που είναι και εισαγωγή στην πρόσθεση: π.χ. το επτά είναι μια πεντάδα και δύο, το εννιά είναι μια πεντάδα και τέσσερα κ.λ.π.</p> <p>► Όλες οι παραπάνω δραστηριότητες και πολλές άλλες παρόμοιες εφαρμόζονται, με στόχο αυτή φορά τη σύνδεση των</p>
---	---	---

Εισαγωγή στο αριθμητικό σύστημα – Θεμελιώδεις αριθμητικές σχέσεις και εφαρμογές τους (συνέχεια)

Να κατανοήσει τη δομή και τις θεμελιώδεις σχέσεις μεγέθους των αριθμών του διαστήματος 11-20.

Να γράφει τα αριθμητικά σύμβολα.

ποσοτήτων με τα αριθμητικά σύμβολα. Για την ενίσχυση αυτής της σύνδεσης χρησιμοποιούνται και κάρτες που είναι χωρισμένες στη μέση και εμφανίζουν στη μια πλευρά τελείες, τετράγωνα ή άλλα σχήματα ή ακόμη και εικόνες διαφόρων αντικειμένων, ενώ στην άλλη τον αντίστοιχο αριθμό. Αρχικά οι αριθμοί και οι τελείες ή τα σχήματα έχουν το ίδιο χρώμα, σταδιακά όμως το χρώμα αποσύρεται. Οι κάρτες αυτές αναρτώνται σε διάφορα σημεία της αίθουσας ή εναλλακτικά στη γωνιά των μαθηματικών και χρησιμοποιούνται για ευκαιριακές επισημάνσεις και επαναλήψεις εκτός του προσδιορισμένου χρόνου για τα μαθηματικά. Επίσης οι κάρτες χρησιμοποιούνται ως αφητηρία για την επισημάνση στοιχείων του άμεσου περιβάλλοντος που έχουν τον ίδιο πληθικό αριθμό με αυτόν που δηλώνει ο αριθμός της κάρτας (π.χ. -«ποιος είναι ο αριθμός που φαίνεται στην κάρτα;», -«το 4», -«πόσες τελείες έχει δίπλα του;», -«4», -«πόσα πόδια έχει το θρανίο;», -«4», -«ποιον αριθμό θα χρησιμοποιήσουμε για να δείξουμε πόσα είναι τα πόδια του θρανίου;».....

►Χρησιμοποιούνται δύο θήκες με δέκα θέσεις, η μία είναι πλήρης ενώ στην άλλη προστίθενται σταδιακά αντικείμενα για τη δημιουργία των αριθμών 11-20, πάντα στο πλαίσιο μιας ιστορίας. Για παράδειγμα, μπορεί να χρησιμοποιηθεί η ανάγκη να μπουν σε θήκες 12 αυγά ή μια ιστορία με 15 πουλιά που θέλουν να μπουν στη φωλιά τους.

►Η γραφή των αριθμητικών συμβόλων γίνεται με την παρουσία καρτών σαν αυτές που περιγράφονται παραπάνω, για να συνδέεται το σύμβολο με την ποσότητα και να υπάρχει ένα πρότυπο μίμησης. Η γραφή ξεκινά με σχηματισμό του συμβόλου σε άμμο, με την αφή προτύπων φτιαγμένων από γυαλόχαρτο ή άλλο υλικό με αδρή επιφάνεια και με τη γραφή με δαχτυλομπογιές ή κηρομπογιές. Στη συνέχεια το αριθμητικό σύμβολο γράφεται με μαρκαδόρους διαφόρων μεγεθών και τελικά με μολύβι. Αρχικά δίνονται πρότυπα των αριθμητικών συμβόλων, σε μεγάλο μέγεθος και με μια πράσινη τελεία στο σημείο έναρξης της γραφής. Το υπόλοιπο

<p>Εισαγωγή στο αριθμητικό σύστημα – Θεμελιώδεις αριθμητικές σχέσεις και εφαρμογές τους (συνέχεια)</p>	<p>Να χρησιμοποιεί λειτουργικά τις έννοιες του μισού και του διπλάσιου.</p> <p>Να χρησιμοποιεί αριθμούς για προσδιορισμό των ατομικών στοιχείων.</p>	<p>τμήμα αποτελείται από διακεκομμένες γραμμές τις οποίες το παιδί ενώνει ξεκινώντας από την τελεία. Στη διάρκεια του προγράμματος γραφής γίνονται συνέχεια υπενθυμίσεις της διασύνδεσης ανάμεσα στη ποσότητα, στο πρότυπο του αριθμού και στο παραγόμενο αριθμητικό σύμβολο.</p> <p>► Το μισό και το διπλάσιο προσεγγίζονται αρχικά ως ποσότητες οι οποίες σχετίζονται με την ικανοποίηση αναγκών σημαντικά μικρότερων ή σημαντικά μεγαλύτερων από τις συνήθειες. Ξεκινάμε βέβαια από το «ολόκληρο» ή το «ένα» ως σημείο αναφοράς. Π.χ. πεινώ και τρώω ένα κουλούρι (ένα κρουασάν, μία μπανάνα), πεινώ πολύ τρώω δύο κουλούρια (δύο μπανάνες...), διψώ – πίνω ένα ποτήρι νερό, διψώ πολύ – πίνω δύο ποτήρια νερό, διψώ λίγο – πίνω μισό ποτήρι νερό. Τρώω μισό κουλούρι στο ένα διάλειμμα και μισό στο άλλο. Οι έννοιες εξετάζονται, βέβαια, και σε άλλα πλαίσια, π.χ. ο ενήλικος πληρώνει ολόκληρο εισιτήριο, το παιδί, μισό εισιτήριο κ.λ.π. Σημαντικό είναι να κατανοηθεί ότι το μισό είναι λιγότερο και το διπλάσιο μεγαλύτερο από τη μία μονάδα και όχι να κατακτηθεί η ακριβής ποσοτική σχέση.</p> <p>► Το παιδί αναγνωρίζει και γράφει τους αριθμούς που δηλώνουν την ηλικία του, τον αριθμό των μελών της οικογένειάς του, τον αριθμό του δρόμου που κατοικεί, τον όροφο της πολυκατοικίας που βρίσκεται το διαμέρισμά του και γενικά όσο το δυνατό περισσότερους από τους αριθμούς που σχετίζονται με τα προσωπικά του στοιχεία. Για την υποστήριξή του χρησιμοποιούνται σχετικές φωτογραφίες και εικόνες (π.χ. των μελών της οικογένειας).</p>
<p>6. Εισαγωγή στη χρήση και στη δομή της πρόσθεσης.</p>	<p>Να γνωρίσει όσο το δυνατό περισσότερες περιπτώσεις εφαρμογής της πρόσθεσης και να προσεγγίσει την έννοιά της.</p>	<p>► Επιλέγονται κάποιες από τις ιστορίες που έχουν χρησιμοποιηθεί για την εισαγωγή άλλων αριθμητικών εννοιών, όπως για παράδειγμα ένα πάρτι γενεθλίων ή μια σχολική γιορτή, για να επισημανθούν περιπτώσεις που «βάζουμε μαζί», «ενώνουμε», «μεγαλώνουμε», «προσθέτουμε». Ποτήρια, μπουκάλια, μπισκότα, σοκολατάκια, μπαλόνια, σημαιούλες, καρέκλες, διάφορα διακοσμητικά και οτιδήποτε</p>

<p>Εισαγωγή στη χρήση και στη δομή της πρόσθεσης (συνέχεια)</p>	<p>Να κατακτήσει τα βασικά αριθμητικά δεδομένα της πρόσθεσης της πρώτης δεκάδας διαμέσου της επίλυσης προβλημάτων της καθημερινής ζωής.</p> <p>Να χρησιμοποιεί αριθμομηχανή τσέπης (κομπιουτεράκι) για να βρίσκει τα αποτελέσματα των προσθέσεων της πρώτης δεκάδας.</p> <p>Να κατακτήσει τα βασικά αριθμητικά δεδομένα της πρόσθεσης της δεύτερης δεκάδας διαμέσου της επίλυσης προβλημάτων της καθημερινής ζωής.</p>	<p>άλλο εμφανίζεται σε μια γιορτή μπορεί να χρησιμοποιηθεί για διάφορες εφαρμογές πρόσθεσης (π.χ. υπολογισμός ποτηριών, καρεκλών, μπαλονιών που θα χρειαστούν) πάντα με τη βοήθεια σχετικού σεναρίου. Σε όλην τη διάρκεια εφαρμογής των παραδειγμάτων επισημαίνεται ότι με την πρόσθεση ο αριθμός των πραγμάτων μεγαλώνει.</p> <p>► Προβλήματα όπως: «πόσα σάντουιτς πρέπει να ετοιμάσουμε για να φάμε όλοι όσοι είμαστε στην τάξη από ένα, στην εκδρομή που θα πάμε;», «Πόσα άτομα μαζεύομαστε αν στην εκδρομή έρθουν και οι γονείς των παιδιών;» χρησιμοποιούνται για να κατακτηθούν τα αποτελέσματα των προσθέσεων της πρώτης δεκάδας. Τα προβλήματα συγκεκριμενοποιούνται με τη χρήση όσο το δυνατό περισσότερων εποπτικών υλικών. Με τη συχνή χρήση των προβλημάτων διευκολύνεται η απομνημόνευση, καθώς και η ανάκληση μετά από αναφορά του εκπαιδευτικού στις σχετικές καταστάσεις.</p> <p>► Εισάγεται η χρήση αριθμομηχανής τσέπης, αφού προηγουμένως το παιδί εξοικειωθεί με την αντιστοιχία των ενεργειών που γίνονται κατά την πρόσθεση πραγματικών αντικειμένων και την πρόσθεση που γίνεται με την αριθμομηχανή. Η βασικότερη από τις αντιστοιχίες αυτές είναι αυτή μεταξύ των ενεργειών πρόσθεσης (βάζω μαζί, ενώνω, μεγαλώνω κ.λ.π.) και του συμβόλου της πρόσθεσης. Η χρήση αριθμομηχανής είναι μια καλή ευκαιρία για την εισαγωγή αυτού του συμβόλου, το οποίο αν διδαχθεί ανεξάρτητα πιθανότατα θα ξεχασθεί.</p> <p>► Προβλήματα ανάλογα με αυτά για την πρώτη δεκάδα, αλλά φυσικά με μεγαλύτερους αριθμούς χρησιμοποιούνται για την κατάκτηση των αποτελεσμάτων των προσθέσεων της δεύτερης δεκάδας. Παράδειγμα: «πόσα αυγά περιέχονται σε δύο αυγοθήκες που η κάθε μία έχει 6 αυγά;». Εννοείται ότι όλα τα παραδείγματα παρουσιάζονται με εποπτικό τρόπο, όχι μόνο με το λόγο. Οι δραστηριότητες συμπληρώνονται με χρήση αριθμομηχανής όπως και στην περίπτωση των προσθέσεων της</p>
--	--	---

<p>Εισαγωγή στη χρήση και στη δομή της πρόσθεσης (συνέχεια)</p>	<p>Να αναγνωρίζει και εφόσον είναι δυνατό να χρησιμοποιεί το συμβολικό τρόπο αναπαράστασης της πρόσθεσης.</p>	<p>πρώτης δεκάδας. Ασφαλώς η απομνημόνευση των δεδομένων είναι πολύ δύσκολη για την παρούσα φάση εκπαίδευσης, και γι αυτό θα αντιμετωπίζεται ως κατευθυντήρια γραμμή χωρίς ιδιαίτερη δέσμευση.</p> <p>► Όλες οι δραστηριότητες που αναφέρθηκαν σε σχέση με την κατανόηση της έννοιας της πράξης και διάφορες άλλες που προκύπτουν από την καθημερινή ζωή της τάξης χρησιμοποιούνται πάλι για να επισημανθεί ότι τις πρακτικές δραστηριότητες μπορούμε να τις αναπαραστήσουμε και συμβολικά, με αριθμούς. Π.χ. οι ανάγκες σε ποτήρια, καρέκλες και τραπέζια για μια γιορτή παρουσιάζονται με σύμβολα και προσδιορίζονται τα τελικά σύνολα με ανάκληση των βασικών αριθμητικών δεδομένων ή με ευθεία μέτρηση. Η διαφορά αυτής της δραστηριότητας με τις δραστηριότητες για τα βασικά αριθμητικά δεδομένα έγκειται στο ότι στην προκειμένη περίπτωση το ενδιαφέρον εστιάζεται στη χρήση της πρόσθεσης για την αναπαράσταση της πραγματικότητας και όχι στην εκμάθηση των βασικών αριθμητικών δεδομένων.</p>
<p>7. Κατανόηση βασικών διαστάσεων του χρόνου.</p>	<p>Να κατανοεί την αλληλουχία των δραστηριοτήτων του μέσα στη ροή του χρόνου.</p> <p>Να κατανοεί το ρόλο της ώρας και τη χρησιμότητα του ρολογιού.</p>	<p>► Οι συνήθειες δραστηριότητες των παιδιών συζητούνται και αποτυπώνονται σε μια ακολουθία με κατάλληλες εικόνες, χρώματα, χαρακτηριστικά αντικείμενα και με τη χρήση του «πρώτα – ύστερα, κατόπιν» ή του «πριν – μετά». Π.χ. «πρώτα ξυπνώ, ύστερα πηγαίνω στην τουαλέτα, κατόπιν τρώω, μετά πηγαίνω στο σχολείο». Παράλληλα, η κάθε ημέρα της εβδομάδας συνδέεται με ένα χαρακτηριστικό γεγονός του σχολικού προγράμματος, ώστε σταδιακά να κατακτηθεί η ακολουθία των ημερών. Για παράδειγμα, τη Δευτέρα κάνουμε Γυμναστική, την Τρίτη κάνουμε επισκέψεις εκτός σχολείου κ.λ.π. Ακόμη μπορούμε κάθε ημέρα να τη συνδέσουμε με την ανάληψη μιας ευθύνης ή ενός καθήκοντος από ένα συγκεκριμένο μαθητή, ώστε με την αναφορά στο μαθητή να μαθευτούν και οι ημέρες (π.χ. τη Δευτέρα επιμελητής της τάξης είναι ο Νίκος, την Τρίτη η Φανή κ.λ.π.).</p> <p>► Όταν αποκτηθεί ευχέρεια στην κατανόηση της ακολουθίας των δραστηριοτήτων αυτές συνδέονται με τη συγκεκριμένη ώρα της ημέρας</p>

<p>Κατανόηση βασικών διαστάσεων του χρόνου (συνέχεια)</p>		<p>στην οποία λαμβάνουν χώρα. Στους σχετικούς πίνακες και τα διαγράμματα η ώρα παρουσιάζεται με ένα συνδυασμό πολλών παράλληλων εικόνων με δραστηριότητες (π.χ. ήλιος που βρίσκεται στην αρχή της «πορείας» του, άνθρωποι που πηγαίνουν στη δουλειά, μαγαζιά που ανοίγουν, κίνηση στους δρόμους κ.λ.π.) και ενδείξεων πραγματικών, πλαστικών και χάρτινων ρολογιών που δείχνουν τη συγκεκριμένη ώρα της ημέρας ψηφιακά (π.χ. 08.00). Αυτή η παροχή πολλών πληροφοριών για δραστηριότητες που εξελίσσονται παράλληλα εφαρμόζεται και σε σχέση με όσα συμβαίνουν στο σχολείο. Ξεκινώντας από το άμεσο περιβάλλον της τάξης παρέχονται πληροφορίες για τις διάφορες δραστηριότητες που συμβαίνουν σε άλλα τμήματα και συνδέονται με τον κοινό παρονομαστή, το χρόνο που λαμβάνουν χώρα. Ο χρόνος όπως και προηγουμένως δηλώνεται με εικόνες ρολογιών. Σταδιακά τα παιδιά θα προσπαθήσουν να μάθουν τις δραστηριότητες του προγράμματός τους σε σχέση με την ώρα, όχι για να λένε τελικά την ώρα (αυτό θα γίνει σε επόμενη φάση εκπαίδευσης), αλλά για να την αναγνωρίζουν ως σημαντική παράμετρο της καθημερινής ζωής. Σημειώνεται ότι η χρήση αναλογικών ρολογιών δεν ενδείκνυται, τουλάχιστον για αυτή τη φάση της εκπαίδευσης.</p>
<p>8. Εισαγωγή στη χρήση και στη δομή της αφαίρεσης.</p>	<p>Να γνωρίσει όσο το δυνατό περισσότερες περιπτώσεις εφαρμογής της αφαίρεσης και να αντιληφθεί την έννοιά της.</p> <p>Να κατακτήσει τα βασικά</p>	<p>► Ιστορίες ανάλογες με αυτές που χρησιμοποιήθηκαν στην περίπτωση της πρόσθεσης (ή και οι ίδιες με τις απαραίτητες προσαρμογές) χρησιμοποιούνται και για την εισαγωγή της αφαίρεσης. Εννοείται ότι η κάθε ιστορία παρουσιάζεται με όσο το δυνατό πιο άμεσο και εποπτικό τρόπο. Από τα τρία είδη της αφαίρεσης διδάσκεται το απλούστερο, αυτό της αναζήτησης του υπολοίπου μετά από «ελάττωση», «αποκοπή», «απομάκρυνση», «μείωση», «κατανάλωση», «καταστροφή». Περιπτώσεις ζημίας ή φθοράς (σκευών, ρούχων κ.λ.π.), κατανάλωσης τροφίμων (π.χ. έχω 2 μπουκάλια με χυμό, πίνω το 1), μετακίνησης ατόμων (είμαστε 7 στην τάξη, φεύγουν οι 2) προσφέρονται για την εξοικείωση με την αφαίρεση.</p> <p>► Το παιδί εισάγεται στα αποτελέσματα των αφαιρέσεων της</p>

<p>Εισαγωγή στη χρήση και στη δομή της αφάιρεσης(συνέχεια)</p>	<p>αριθμητικά δεδομένα της αφάιρεσης της πρώτης δεκάδας διαμέσου της επίλυσης προβλημάτων της καθημερινής ζωής.</p> <p>Να χρησιμοποιεί αριθμομηχανή τσέπης (κομπιουτεράκι) για να βρίσκει τα αποτελέσματα των προσθέσεων της πρώτης δεκάδας.</p> <p>Να κατακτήσει τα βασικά αριθμητικά δεδομένα της αφάιρεσης της δεύτερης δεκάδας διαμέσου της επίλυσης προβλημάτων της καθημερινής ζωής</p> <p>Να αναγνωρίζει και εφόσον είναι δυνατό να χρησιμοποιεί το συμβολικό τρόπο αναπαράστασης της αφάιρεσης.</p>	<p>πρώτης δεκάδας διαμέσου προβλημάτων ανάλογων με τα παραπάνω. Τα ίδια βασικά δεδομένα εμφανίζονται σε ποικιλία γνωστών στο παιδί ιστοριών και οι γνωστές στο παιδί ιστορίες εμφανίζονται με ποικιλία αριθμών. Τα αποτελέσματα παρέχονται άμεσα στην τελική τους μορφή, ενώ σε όποιες περιπτώσεις αυτό είναι δυνατό χρησιμοποιείται και η αντίστροφη μέτρηση.</p> <p>► Η εξοικείωση του παιδιού με τη χρήση της αριθμομηχανής αξιοποιείται για την εύρεση των δεδομένων της αφάιρεσης. Όπως και στην πρόσθεση, το βασικότερο σημείο είναι η αντιστοιχία μεταξύ των ενεργειών αφάιρεσης και του σχετικού συμβόλου.</p> <p>► Προβλήματα ανάλογα με τα παραπάνω, αλλά με μεγαλύτερους αριθμούς χρησιμοποιούνται για την εισαγωγή των αποτελεσμάτων των αφαιρέσεων της δεύτερης δεκάδας. Εκδρομές, δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου και δραστηριότητες της καθημερινής ζωής προσφέρουν ευκαιρίες για ένταξη των αφαιρέσεων σε συγκεκριμένο πλαίσιο.</p> <p>► Όλες οι δραστηριότητες που αναφέρθηκαν σε σχέση με την κατανόηση της έννοιας της πράξης και διάφορες άλλες που προκύπτουν από την καθημερινή ζωή της τάξης χρησιμοποιούνται πάλι για να επισημανθεί ότι τις πρακτικές δραστηριότητες μπορούμε να τις αναπαραστήσουμε και συμβολικά, με αριθμούς. Π.χ. ο αριθμός επίπλων, σκευών, διακοσμητικών και άλλων αντικειμένων ενός δωματίου παρουσιάζεται με σύμβολα και προσδιορίζεται το υπόλοιπό τους μετά από τη μεταφορά μέρους τους σε άλλο δωμάτιο για λόγους καλύτερης τακτοποίησης. Όπως και στην ανάλογη περίπτωση της πρόσθεσης, το σημαντικό είναι η χρήση της αφάιρεσης, ως χρηστικού εργαλείου της καθημερινής ζωής.</p>
<p>9. Εισαγωγή στη χρήση των χρημάτων και στη διαδικασία αγοράς προϊόντων.</p>	<p>Να κατανοήσει το ρόλο των χρημάτων κατά την αγορά καταναλωτικών αγαθών.</p>	<p>► Γίνονται επισκέψεις σε χώρους αγοραπωλησίας προϊόντων (κυρίως βασικών αγαθών της καθημερινής ζωής) και επισημαίνεται η χρήση των χρημάτων. Οργανώνονται στη σχολική αίθουσα απομιμήσεις αυτών των χώρων με, κατά το δυνατό, αληθινά προϊόντα και διαμέσου παιχνιδιών ρόλων οι μαθητές ασκούνται στην ανταλλαγή προϊόντων με χρήματα,</p>

<p>Εισαγωγή στη χρήση των χρημάτων και στη διαδικασία αγοράς προϊόντων (συνέχεια)</p>	<p>Να διακρίνει τα βασικά κέρματα και τα χαρτονομίσματα που είναι πιθανό να χρησιμοποιήσει για αγορά προϊόντων αναγκαίων στην καθημερινή ζωή.</p> <p>Να αποκτά πληροφορίες για τις τιμές βασικών προϊόντων και να γνωρίζει αν διαθέτει αρκετά χρήματα για να τα αποκτήσει.</p>	<p>χωρίς αναφορά στην αξία των χρημάτων.</p> <p>► Τα κέρματα και τα χαρτονομίσματα που κατά τεκμήριο καλύπτουν τις άμεσες ανάγκες των παιδιών αυτής της ηλικίας (ένα ευρώ, δύο ευρώ, πέντε ευρώ) παρουσιάζονται με πολλούς και διάφορους τρόπους προκειμένου να υπάρξει εξοικείωση με την υφή και τη μορφή τους, καθώς και με την αξία τους. Αληθινά χρήματα, απομιμήσεις από πλαστικό, φωτογραφίες, σκίτσα κ.λ.π. χρησιμοποιούνται σε υποθετικές καταστάσεις και συνδέονται με την αγορά συγκεκριμένων προϊόντων (π.χ. δίνω 1 ευρώ για ένα πακέτο μπισκότα, 2 ευρώ για ένα μεγάλο κουτί γάλα κ.λ.π.).</p> <p>► Στο πλαίσιο των απομιμήσεων των χώρων αγοραπωλησίας προϊόντων που θα δημιουργηθούν στη σχολική αίθουσα το παιδί μαθαίνει να παρατηρεί τις καρτέλες με τις τιμές των προϊόντων, να ρωτά για την τιμή αν δεν υπάρχει καρτέλα και να κάνει μια απλή σύγκριση ανάμεσα σε βασικά στοιχεία των πληροφοριών που θα παίρνει. Για παράδειγμα, κάθε φορά που ακούει ότι η τιμή εκφράζεται μόνο σε «λεπτά» μπορεί να δίνει 1 ευρώ και κάθε φορά που το πρώτο μέρος της τιμής είναι 1 ή δύο ευρώ μπορεί να δίνει για την αγορά 2 και 5 ευρώ αντίστοιχα. Με αυτό τον τρόπο θα αγοράζει το προϊόν χωρίς να χρειάζεται να κάνει άλλους λογαριασμούς.</p>
--	--	---

2.2. Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Ως ενδεικτικές καταστάσεις για διαθεματική προσέγγιση προτείνονται: α) οργάνωση σχολικής εκδήλωσης ή οικογενειακής γιορτής, β) αγορά προϊόντων. Συγκεκριμένα:

Στο πλαίσιο της οργάνωσης μιας σχολικής εκδήλωσης ή μιας οικογενειακής γιορτής μπορούν να προσεγγισθούν αντικείμενα και στόχοι από διαφορετικές γνωστικές περιοχές. Στοιχεία από το γλωσσικό μάθημα, τα μαθηματικά, τις κοινωνικές δεξιότητες και την αυτοεξυπηρέτηση είναι δυνατό να συνδεθούν και να αποτελέσουν μια ολοκληρωμένη ενότητα. Προκειμένου να γίνει μια γιορτή πρέπει να προσκληθούν άνθρωποι, να εξασφαλισθούν έπιπλα και σκεύη σε κατάλληλο αριθμό, να ληφθούν υπόψη οι πιθανές προτιμήσεις των προσκεκλημένων, να γεμίσουν ποτήρια, να κοπούν κομμάτια από γλυκά, να στολισθούν οι χώροι, να φροντιστεί η καθαριότητα κ.λ.π. Με επίκεντρο την προετοιμασία μιας γιορτής μπορούν να εξασφαλισθούν ποικίλες δραστηριότητες για μια ομάδα παιδιών με νοητική καθυστέρηση για αρκετό χρονικό διάστημα.

Τα ίδια ισχύουν και για την περίπτωση αγοράς προϊόντων. Η δραστηριότητα αυτή ενσωματώνει δεξιότητες από τις περιοχές της προφορικής έκφρασης, των κοινωνικών δεξιοτήτων, των μαθηματικών κ.λ.π. Οι χαιρετισμοί, η επιλογή των προϊόντων, η διαχείριση των χρημάτων, η αναζήτηση πληροφοριών, η αναγνώριση τιμών κ.λ.π. είναι μερικές από τις προϋποτιθέμενες γνώσεις της δραστηριότητας.

2.3. Διδακτική Μεθοδολογία

Η επιτυχία της διδασκαλίας των παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση εξαρτάται, ως γνωστόν, από την ακρίβεια της αξιολόγησης. Αναφερόμαστε προφανώς στην εκπαιδευτική αξιολόγηση, η οποία μπορεί να αποτελέσει βάση καταρτισμού προγραμμάτων και πλαίσιο επιλογής διδακτικών μεθόδων. Όπως έχει δειχθεί από έρευνες, αλλά και από την καθημερινή πράξη, ιδιαίτερα χρήσιμος κατά την εκπαιδευτική αξιολόγηση είναι ο συνδυασμός της Ανάλυσης Έργου και της Αξιολόγησης Κριτηρίου, δηλαδή η κατάτμηση των διδακτικών στόχων στις συστατικές τους γνώσεις και δεξιότητες και ο συνακόλουθος έλεγχος κατοχής τους από το μαθητή με βάση κριτήρια ακρίβειας και ταχύτητας. Ειδικότερα σε σχέση με το πρόγραμμα των Μαθηματικών, ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να αναλύει τους στόχους των διδακτικών εννοιών που επιλέγει στα συστατικά τους στοιχεία και να ελέγχει το βαθμό κατοχής των συστατικών από το μαθητή. Για παράδειγμα, η απαρίθμηση αντικειμένων προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, τη γνώση της ακολουθίας των αριθμών, την ικανότητα αντιστοίχησης κάθε λέξης-αριθμού με ένα αντικείμενο και την αναγνώριση της ιδιαίτερης σημασίας της λέξης – αριθμού που εκφέρεται τελευταία. Ο εκπαιδευτικός λοιπόν θα πρέπει να ελέγξει με κατάλληλες δοκιμασίες αν ο μαθητής κατέχει αυτές τις προϋποτιθέμενες γνώσεις και δεξιότητες, προκειμένου ο τελευταίος να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της απαρίθμησης. Όποια μαθησιακή προϋπόθεση δε βρίσκεται στην κατοχή του μαθητή γίνεται στόχος σχετικής παρέμβασης.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
και
ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

για την εκπαίδευση
Παιδιών με Βαριά Νοητική Καθυστέρηση

3. Γνωστικό αντικείμενο: Κοινωνικές Δεξιότητες- Αυτοεξυπηρέτηση

3.1. Αναγκαιότητα απόκτησης κοινωνικών δεξιοτήτων στο χώρο του Σχολείου

Αποτελεί πλέον γεγονός αναμφισβήτητο, όπως προκύπτει από τα ευρήματα διαφόρων ψυχολογικών, κοινωνιολογικών και παιδαγωγικών ερευνών, ότι οι κοινωνικές δεξιότητες που αποκτά το άτομο κατά την αναπτυξιακή του περίοδο καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό το είδος των σχέσεων του με τους άλλους, καθώς και την ποιότητα συνολικά της ζωής του ως ενήλικα.

Το άτομο όμως με βαριά νοητική καθυστέρηση, καθώς παρουσιάζει σοβαρές δυσκολίες κατά τις γνωστικές διαδικασίες (όπως παραδείγματος χάριν αδυναμίες αντιληπτικότητας, συσχέτισης, γενίκευσης, μνήμης, προσοχής, κλπ.) αδυνατεί, εφόσον δεν του παρασχεθεί εξειδικευμένο πρόγραμμα εκπαίδευσης, να κατακτήσει κοινωνικές δεξιότητες, να διαχειριστεί κοινωνικές καταστάσεις, να αποτυπώσει κοινωνικές συμπεριφορές από το περιβάλλον και εντέλει να προσαρμοστεί σε αυτό. Παράλληλα, το στενό οικογενειακό και ευρύτερο συγγενικό του περιβάλλον, στις περισσότερες περιπτώσεις, δεν του παρέχει τις κατάλληλες ευκαιρίες (ποιοτικά και ποσοτικά) για κοινωνική προσαρμογή και ένταξη. Έτσι, το παιδί με βαριά νοητική καθυστέρηση παρουσιάζει αυξημένα προβλήματα όσον αφορά τη φροντίδα και προστασία του εαυτού του, την αυτονομία του, την οργάνωση του ελεύθερου χρόνου του, την αποδεκτή κοινωνική του συμπεριφορά, τη σύναψη διαπροσωπικών σχέσεων και τη συμμετοχή του στην κοινότητα.

Για τους λόγους αυτούς, το Σχολείο οφείλει πρωτίστως να το τροφοδοτεί με οργανωμένες εμπειρίες κοινωνικού περιεχομένου και να του παρέχει τη δυνατότητα να αποκτήσει δεξιότητες αυτοεξυπηρέτησης. Η απόκτηση δεξιοτήτων αυτοεξυπηρέτησης αποτελούν βασική προϋπόθεση προκειμένου το άτομο με βαριά νοητική καθυστέρηση να κατακτήσει κοινωνικές δεξιότητες. Καλείται δηλαδή ο εκπαιδευτικός αφενός να το ασκήσει σε δεξιότητες αυτοεξυπηρέτησης και αφετέρου να το εκπαιδεύσει σε δεξιότητες κοινωνικής επάρκειας. Διαμορφώνοντας τις κατάλληλες συνθήκες, σκόπιμα και μεθοδευμένα, ο εκπαιδευτικός χρειάζεται συστηματικά να διευκολύνει την πρόσκτηση από το παιδί κοινωνικών δεξιοτήτων και τη συμμετοχή του στο κοινωνικό γίγνεσθαι. Για το άτομο με βαριά νοητική καθυστέρηση, δηλαδή, η απόκτηση κοινωνικών δεξιοτήτων διαμορφώνει τις αναγκαίες προϋποθέσεις προκειμένου να επιτύχει αφενός την αυτονομία του, (στο

βαθμό που του επιτρέπει η κατάστασή του), και αφετέρου την ένταξή του στο κοινωνικό σύνολο. Όσο μεγαλύτερος δηλαδή είναι ο βαθμός κοινωνικής ετοιμότητας και επάρκειας που παρουσιάζει το άτομο με βαριά νοητική καθυστέρηση, τόσο περισσότερο γίνεται αποδεκτό από τον περίγυρό του και διασφαλίζει την κοινωνική και επαγγελματική του ένταξη, την προσωπική του ύπαρξη.

Στα πλαίσια των προαναφερομένων, καθίσταται σαφές ότι η απόκτηση κοινωνικών δεξιοτήτων οφείλει να αποτελεί κεντρική θεματική της εκπαίδευσης των παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση.

Γενική ενότητα Ι: ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
1. Αποδεκτή Επικοινωνία/ Εκφραστική Γλώσσα	<p>Το παιδί να μάθει να επικεντρώνει το βλέμμα του σε ένα ερέθισμα.</p> <p>Το παιδί να αντιδρά όταν φωνάζουν το όνομά του.</p> <p>Ν' ανταποκρίνεται στην οδηγία "σταμάτα" ή "όχι".</p> <p>Να γνωρίζει το όνομα του εκπαιδευτικού και των συμμαθητών του. Να παρακολουθεί και να κατανοεί συζητήσεις.</p> <p>Να γνωρίζει χώρους και αντικείμενα που καθημερινά χρησιμοποιεί (σχολείο, τάξη, τουαλέτα, θρανίο, χαρτί κ.α.).</p> <p>Να αναγνωρίζει τα μέλη της οικογένειάς του.</p>	<p>► Ζητούμε από το παιδί, με τη βοήθεια μιας φωτεινής δέσμης που εκπέμπεται από ένα φακό, να επικεντρώνει το βλέμμα του σε συγκεκριμένα σημεία του χώρου.</p> <p>► Παίζουμε το παιχνίδι της τυφλόμυγας και αυτός που έχει δεμένα τα μάτια, όταν πιάσει ένα παιδί, πρέπει να το αναγνωρίσει και να πει το όνομά του. Σε περίπτωση που κάνει λάθος το όνομα η υπόλοιπη ομάδα προσφωνεί το παιδί.</p> <p>► Στα πλαίσια ενός παιχνιδιού «τα αγάλματα», λέμε στο παιδί να σταματήσει να κάνει μία κίνηση ή μία ενέργεια όταν σταματήσει να παίζει η μουσική από το κασετόφωνο.</p> <p>► Καθισμένοι σε κύκλο μαθητές και εκπαιδευτικός φωνάζουν δυνατά το όνομα του παιδιού που κρατά ένα μαντίλι. Το παιχνίδι επαναλαμβάνεται μέχρις ότου όλα τα παιδιά κρατήσουν το μαντίλι και ακουστεί το όνομά τους.</p> <p>► Επισκεπτόμαστε τους χώρους και τα παιδιά τους ονομάζουν.</p> <p>► Δείχνουμε οικογενειακές φωτογραφίες και το παιδί αναγνωρίζει τα πρόσωπα και τους ρόλους τους.</p>
2. Χρήση λειτουργικού, κοινωνικού λεξιλογίου	<p>Να αναγνωρίζει λέξεις – σύμβολα όπως: Κίνδυνος Φωτιά Ζεστό</p>	<p>► Δείχνουμε καρτέλες με τις ανάλογες λέξεις ή με σύμβολα από το λειτουργικό λεξιλόγιο και ζητούμε από το παιδί να τις αναγνωρίσει.</p>

<p>Χρήση λειτουργικού, κοινωνικού λεξιλογίου (συνέχεια)</p>	<p>Κρύο Τουαλέτα γυναικών Τουαλέτα ανδρών Δηλητήριο Ηλεκτρικό Ρεύμα OFF ON SOS STOP</p> <p>Να αναγνωρίζει λέξεις – σύμβολα που συναντώνται στην κοινότητα όπως: Είσοδος Έξοδος Μέσα Έξω Ωθήσατε Έλξατε Ταμείο Ημερομηνία Λήξεως Τηλέφωνο Απαγορεύεται η είσοδος Μην σκύβετε Διάβαση πεζών Προσοχή ο σκύλος δαγκώνει. Σουπερμάρκετ Γαλακτομικά-Τυριά Φρούτα-Λαχανικά Αρτοποιείο-Φούρνος Κρεοπωλείο Ταχυδρομείο Τράπεζα Φαρμακείο Αφετηρία Αποβάθρα Ασανσέρ Μετρό</p>	<p>► Δίνοντας καρτέλες, στις οποίες αναγράφονται λέξεις ή σύμβολα από το κοινωνικό λεξιλόγιο ζητούμε από το παιδί να τις αντιστοιχίσει με εικόνες που παρουσιάζουν ανάλογους χώρους.</p> <p>► Τα παιδιά μιμούνται καταστάσεις στις οποίες χρειάζεται να χρησιμοποιήσουν το κοινωνικό λεξιλόγιο.</p>
--	---	---

3.3. Γενική ενότητα II: ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΠΟΥ ΣΥΝΔΕΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗ ΖΩΗ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ - ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΑΥΤΟΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗΣ

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
<p>1. Κατάκτηση δεξιοτήτων μαγειρικής.</p>	<p>Να αναγνωρίζει τα μαγειρικά σκεύη. Ετοιμάζει ένα σάντουιτς Χρησιμοποιεί την ηλεκτρική κουζίνα Μπορεί να ετοιμάσει ένα ζεστό ρόφημα (τσάι) Ετοιμάζει το πρωινό του Φτιάχνει καφέ σε μπρίκι Χρησιμοποιεί καφετιέρα Φτιάχνει τoστ σε τοστιέρα Τρίβει τυρί</p>	<p>► Δείχνοντάς του τα μαγειρικά σκεύη τα ονομάζει.</p> <p>► Παρουσιάζονται τα διάφορα στάδια της κάθε εργασίας με εικόνες ανακατεμένες και καλείται το παιδί να τις βάλει σε χρονική αλληλουχία.</p> <p>► Η τάξη μετατρέπεται σε κουζίνα, όπου ο εκπαιδευτικός υποδύεται τον σεφ και οι</p>

	Καθαρίζει πατάτες Υπολογίζει ποσότητες υλικών σε υγρή και στέρεα μορφή Ανοίγει κονσέρβα με διάφορα ανοιχτήρια	μαθητές τους βοηθούν. Όλοι μαζί ετοιμάζουν το πρωινό που στη συνέχεια θα γευτούν. ► Όλοι μαζί οι μαθητές με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού γράφουν ένα βιβλίο συνταγών.
2. Συμμετοχή σε μαστορέματα στο σπίτι.	Να κλείνει το γενικό διακόπτη παροχής ηλεκτρικού ρεύματος. Να κλείνει το γενικό διακόπτη νερού. Να χρησιμοποιεί σωστά: το σφυρί το κατσαβίδι το πριόνι την τανάλια. Να βιδώνει με το κατσαβίδι. Να κόβει συγκεκριμένα μήκη ξύλου. Να λειαίνει ξύλα με γυαλόχαρτο Να καρφώνει με ασφάλεια ένα καρφί. Να τηρεί κανόνες ασφαλείας	► Οι μαθητές υποδύονται τους ξυλουργούς, υδραυλικούς και ηλεκτρολόγους μαθαίνουν να χρησιμοποιούν τα αντίστοιχα εργαλεία. ► Ο εκπαιδευτικός διοργανώνει διάφορους διαγωνισμούς βιδώματος, καρφώματος, κοψίματος. ► Οι μαθητές, με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού, γράφουν με σύμβολα τους κανόνες ασφαλείας

3.4. Γενική ενότητα III: ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΠΟΥ ΣΥΝΔΕΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
1. Απόκτηση Δεξιοτήτων Μετακίνησης	Να διασχίζει μονόδρομο δρόμο διπλής κατεύθυνσης διασταύρωση διάβαση πεζών Να κυκλοφορεί στη πόλη με ασφάλεια Να μετακινείται ανεξάρτητα με το λεωφορείο, χωρίς να τηρεί αποκλειστικά το αναγραφόμενο ωράριο των δρομολογίων στις στάσεις.	► Οι μαθητές ασκούνται συστηματικά σε πάρκο κυκλοφοριακής αγωγής. ► Οι μαθητές υποδύονται τον τροχονόμο και “παρατηρούν” τον εκπαιδευτικό που υποδύεται τον απρόσεκτο διαβάτη. ► Οι μαθητές ασκούνται στις πραγματικές συνθήκες καθημερινά. ► Οι μαθητές μετακινούνται με το λεωφορείο, ενώ ο εκπαιδευτικός έχει διακριτική παρουσία.
2. Απόκτηση	Να έχει κατάλληλη συμπεριφορά στα μέσα συγκοινωνίας (δε σπρώχνει, κρατιέται από τις χειρολαβές, δε μιλά υπερβολικά στους συνεπιβάτες, δε φωνάζει	► Παίζοντας σχετικά παιχνίδια, τα παιδιά μαθαίνουν να ρυθμίζουν την ένταση της φωνής

<p>Συμπεριφορών Μετακίνησης</p>	<p>κ.α.) Να έχει ευγενική συμπεριφορά σε δημόσιο περιβάλλον (δεν μπαίνει στη στάση μπροστά από τους άλλους, δεν πέφτει επάνω τους κ.α.) Να προμηθεύεται και να ακυρώνει το εισιτήριό του στα μηχανήματα εισόδου στο τραίνο, στο μετρό, στο λεωφορείο. Να ζητά βοήθεια στα μέσα συγκοινωνίας, όταν είναι απαραίτητο (χάνεται, μπερδεύεται κ.α.)</p> <p>Να κυκλοφορεί με ασφάλεια κάνοντας χρήση των μέσων συγκοινωνίας (δε χάνεται).</p>	<p>τους, να περιμένουν τη σειρά τους, να μη σπρώχνονται, να αγοράζουν εισιτήριο και να το ακυρώνουν, κλπ.</p> <p>► Παίζοντας το παιχνίδι των ερωτοαποκρίσεων, όλα τα παιδιά (εναλλάσσοντας τους ρόλους του επιβάτη, του οδηγού, του συνεπιβάτη) θέτουν ερωτήσεις ή δίνουν απαντήσεις σχετικά με το πώς μπορεί να μετακινηθούν από μια περιοχή σε κάποια άλλη.</p> <p>► Τα παιδιά αναλαμβάνουν να γράψουν (υπαγορεύουν στον εκπαιδευτικό) ή να έναν οδηγό μετακίνησης στην περιοχή ή στην πόλη. ► Η τάξη επιλέγει να μετακινείται με τα μέσα μαζικής μεταφοράς και χρησιμοποιώντας συνδυασμό διάφορων μέσων μετακίνησης (π.χ. λεωφορείο και μετρό). ► Ζωγραφίζουν πινακίδες ασφαλούς μετακίνησης ή πινακίδες διαδρομής.</p>
<p>3. Απόκτηση Δεξιοτήτων που συνδέονται με τα ψώνια.</p>	<p>Να βρίσκει το κατάλληλο μαγαζί, ανάλογα με το προϊόν που θέλει να προμηθευτεί. Να βρίσκει τα πράγματα που θέλει να αγοράσει. Να χρησιμοποιεί γραπτή λίστα ή λίστα με εικόνες αγορών.</p> <p>Να ζητά βοήθεια όταν δε βρίσκει κάτι</p> <p>Να πληρώνει με βοήθεια Να αγοράζει ένα αντικείμενο. Να αγοράζει πράγματα φθηνότερα από 5 ευρώ. Να αγοράζει πράγματα ακριβότερα από 5 ευρώ. Να αναμένει ρέστα, όταν δίνει παραπάνω χρήματα.</p> <p>Να αναγνωρίζει που αναγράφονται οι τιμές των προϊόντων. Να αναγνωρίζει την ημερομηνία λήξης ενός προϊόντος.</p> <p>Να καταλήγει στην πιο συμφέρουσα αγορά (συγκρίνει</p>	<p>► Τα παιδιά κάνει αντιστοιχίες προϊόντων με εικόνες που παρουσιάζουν καταστήματα (π.χ. κουτί γάλα σε σουπερμάρκετ, πορτοκάλι σε μανάβικο κλπ). ► Η τάξη επισκέπτεται τα καταστήματα ► Με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού, χρησιμοποιώντας ετικέτες από τα προϊόντα, οι μαθητές φτιάχνουν λίστες αγορών. ► Επισκεπτόμενοι τα παιδιά τους φυσικούς χώρους, ζητούν πληροφορίες για προϊόντα από τους πωλητές.</p> <p>► Στη τάξη οργανώνεται και λειτουργεί μικρό κυλικείο προκειμένου τα παιδιά να κατακτήσουν έννοιες όπως ρέστα, τιμές, αξία προϊόντων κλπ.</p> <p>► Με μαρκαδόρο, μαρκάρουν τα παιδιά τις τιμές και την ημερομηνία λήξης ενός προϊόντος.</p> <p>► Τα παιδιά επισκέπτονται διαφορετικά σουπερμάρκετ και διαπιστώνουν ότι για τα ίδια</p>

	<p>τις τιμές των προϊόντων)</p> <p>Να συγκρίνει τις τιμές διαφορετικών μαγαζιών</p>	<p>προϊόντα υπάρχουν διαφορετικές τιμές.</p> <p>► Ρωτούν την τιμή μιας σοκολάτας ή ενός πακέτου πατατάκια σε ένα περίπτερο και σε ένα σουπερμάρκετ.</p>
<p>4. Απόκτηση Δεξιοτήτων που συνδέονται με τη χρήση του τηλεφώνου</p>	<p>Να μιλάει καθαρά στο τηλέφωνο.</p> <p>Να απαντάει στο τηλέφωνο και να μπορεί να δώσει ένα μήνυμα.</p> <p>Να μπορεί να χρησιμοποιήσει συσκευή τηλεφώνου σε περίπτερο.</p> <p>Να μπορεί να χειριστεί καρτοτηλέφωνο.</p> <p>Να ξεχωρίζει τους διάφορους ήχους του τηλεφώνου (απασχολημένο, βλάβη)</p> <p>Να καλεί νούμερα πρώτων βοηθειών και να γνωρίζει τη λειτουργία τους (100, 199, 166, κ.α.)</p>	<p>► Επαναλαμβάνοντας φράσεις – κλισέ του εκπαιδευτικού (όπως π.χ. ορίστε..., παρακαλώ..., Με λένε..., Ο πατέρας μου δεν είναι εδώ, Πάρτε αργότερα....) μαθαίνουν να δίνουν ή να παίρνουν ένα τηλεφωνικό μήνυμα.</p> <p>► Τα παιδιά, αρχικά, σε παιχνίδι συσκευή τηλεφώνου μαθαίνουν τη χρήση του. Στη συνέχεια, σε πραγματικές συνθήκες, πραγματοποιούν τηλεφωνήματα</p> <p>► Σε συνεργασία με τις υπηρεσίες πρώτων βοηθειών, τα παιδιά τις καλούν από το Σχολείο, ενώ ο εκπαιδευτικός διορθώνει λανθασμένους χειρισμούς.</p>
<p>5. Απόκτηση Δεξιοτήτων χρήσης Κοινοτικών Μέσων</p>	<p>Να χρησιμοποιεί κυλιόμενες σκάλες.</p> <p>Να χρησιμοποιεί ασανσέρ με ασφάλεια.</p> <p>Να κρατάει τη πόρτα για τον επόμενο.</p> <p>Να χρησιμοποιεί περιστρεφόμενη πόρτα</p> <p>Να μπορεί να ζητά βοήθεια από αστυνομικό</p>	<p>► Τα παιδιά επισκέπτονται χώρους, όπου διαθέτουν κυλιόμενες σκάλες, ασανσέρ, περιστρεφόμενες πόρτες κλπ, και ασκούνται στη χρήση τους.</p> <p>► Τα παιδιά επισκέπτονται το αστυνομικό Τμήμα της περιοχής.</p>
<p>6. Απόκτηση Δεξιοτήτων που συνδέονται με την παρουσία του σε Καφετέρια ή Εστιατόριο</p>	<p>Να βρίσκει μέρος να καθίσει ή περιμένει να του υποδείξουν.</p> <p>Να διαλέγει φαγητό και ποτό σε σύντομο χρόνο.</p> <p>Να δίνει παραγγελία με ευκρίνεια</p> <p>Να φωνάζει διακριτικά το σερβιτόρο.</p> <p>Να τρώει και να πίνει με ευπρέπεια.</p> <p>Να πληρώνει (σωστά) τον</p>	<p>► Με παιχνίδια ρόλων, όπου η τάξη μετατρέπεται σε χώρο εστιατορίου, τα παιδιά άλλοτε υποδύονται τους σερβιτόρους και άλλοτε τους πελάτες.</p> <p>► Κάνοντας κολλάζ φτιάχνουν έναν κατάλογο φαγητών- τιμών (μενού).</p> <p>► Κάθε πρωί όλοι οι μαθητές μαζί παίρνουν πρωινό, ώστε τα παιδιά να ασκηθούν κατάλληλα στις αντίστοιχες δεξιότητες.</p>

	<p>λογαριασμό.</p> <p>Αν το μαγαζί είναι σελφ-σέρβις να παίρνει δίσκο, μαχαιροπήρουνα, χαρτοπετσέτες.</p>	<p>► Η τάξη επισκέπτεται χώρους σελφ-σέρβις.</p>
<p>7. Απόκτηση κοινωνικά αποδεκτής σεξουαλικής συμπεριφοράς</p>	<p>Να μη μιλά ανάρμοστα για το σεξ/ να μη λέει σόκιν ανέκδοτα Να μην χρησιμοποιεί ανάρμοστη γλώσσα, να μην βωμολοχεί στο σχολείο, στο δρόμο ή στο σπίτι. Να μην αγγίζει τους άλλους ανάρμοστα Να μη στυλώνει άπρεπα το βλέμμα του. Να μην εμπλέκεται σε ανάρμοστη σεξουαλική συμπεριφορά. Να μην παραμένει πολύ ώρα στη τουαλέτα</p>	<p>► Οι μαθητές ασκούνται να χρησιμοποιούν λέξεις κλισέ αντί βωμολοχιών.</p> <p>► Με παιχνίδια σωματογνωσίας τα παιδιά εκπαιδεύονται σε κατάλληλες σεξουαλικές συμπεριφορές.</p> <p>► Τα παιδιά παρακολουθούν ταινίες video αγωγής υγείας (σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης).</p>

Γενική ενότητα IV: **ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΠΟΥ ΣΥΝΔΕΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ**

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
<p>1. Απόκτηση θετικού αυτοσυναίσθηματος</p>	<p>Να γνωρίζει, να αποδέχεται και να αντιμετωπίζει το πρόβλημά του. Να παρουσιάζει τον εαυτό του με επιτυχία στους άλλους. Να αποδέχεται και να συνεργάζεται με τους άλλους. Να κατανοεί τις αποτυχίες του.</p> <p>Να χαίρεται με τις επιτυχίες του.</p>	<p>► Παρουσιάζονται οι ομοιότητες και οι διαφορές ανάμεσα στους ανθρώπους (ατομικές διαφορές) και σχολιάζεται η αξία του κάθε ανθρώπου.</p> <p>► Μαζί με τον εκπαιδευτικό σημειώνει κάθε παιδί “τι καταφέρνει” και “τι δεν μπορεί να καταφέρει”.</p> <p>► Διαρκώς επιβραβεύονται οι επιτυχίες.</p> <p>► Όταν αποτυγχάνει σε κάτι το παιδί, δημιουργούνται από τον εκπαιδευτικό οι κατάλληλες συνθήκες προκειμένου αυτό να επιτύχει σε κάτι άλλο.</p> <p>► Παρέχονται οι ευκαιρίες στο παιδί να ολοκληρώσει κάποιο έργο προκειμένου να αισθανθεί την επιτυχία.</p>

<p>2. Απόκτηση Αυτοπεποίθησης-Ωριμότητας</p>	<p>Να σέβεται τους άλλους και την περιουσία τους.</p> <p>Να θέτει ρεαλιστικούς στόχους.</p> <p>Να μη φοβίζεται τους άλλους. Να μην καβγαδίζει.</p> <p>Να ελέγχει το θυμό και τα νεύρα του. Να εκφράζει τα συναισθήματά του με κοινωνικά αποδεκτό τρόπο. Να έχει καλή συμπεριφορά και εκτός σχολείου.</p>	<p>► Γίνεται κατάλογος ιδιοκτησίας με τα αντικείμενα του κάθε παιδιού.</p> <p>► Κάθε πρωί, σημειώνονται σε καρτέλα για το κάθε παιδί ξεχωριστά οι στόχοι της σχολικής ημέρας.</p> <p>► Ενισχύοντας θετικά εναλλακτικούς τρόπους αποδεκτής συμπεριφοράς, το παιδί τους υιοθετεί.</p>
<p>3. Απόκτηση Δεξιοτήτων που διευκολύνουν τη “Ζωή με τους Άλλους” (Δεξιότητες Διαβίωσης)</p>	<p>Να τηρεί τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις του. Να συνεργάζεται για την επίτευξη ενός στόχου. Να είναι πρόθυμος να βοηθά. Να έχει υπομονή να αναμένει “κάτι”. Να προσπαθεί να κάνει το σωστό. Να είναι πρόσχαρος και να μην πληγώνει τους άλλους. Να έχει κάποιον να εμπιστεύεται.</p> <p>Να χρησιμοποιεί την τεχνολογία προκειμένου να διευκολύνει την επικοινωνία με τους άλλους.</p> <p>Να διαχειρίζεται επιτυχώς καταστάσεις και να επιλύει προβλήματα.</p>	<p>► Γίνεται κατάλογος υποχρεώσεων του παιδιού και σε κάθε επιτυχή ανταπόκρισή του, δέχεται ενισχυτή (κονκάρδα κλπ)</p> <p>► Δίνονται οι δυνατότητες στο παιδί να συμμετέχει σε ομαδική εργασία (π.χ. συμμετοχή σε θεατρικό δρώμενο)</p> <p>► Παρουσιάζονται μέσω θεατρικού παιχνιδιού, στάσεις που οφείλει το παιδί να αποκτήσει. (π.χ. μπορούν να αξιοποιηθούν οι μύθοι του Αισώπου κλπ)</p> <p>► Επιδίδεται η συνεχής επαφή του παιδιού με την τεχνολογία, προκειμένου να κατακτήσει το παιδί, τη λειτουργική της χρήση.</p> <p>► Παρουσιάζονται διάφορα προβλήματα τα οποία καλείται το παιδί να διαχειριστεί (π.χ. κλειδώνεσαι έξω από το σπίτι σου τι θα κάνεις, κλπ).</p>

Παρατηρήσεις:

- Στο σημείο, αυτό, χρειάζεται να επισημανθεί, ότι αρκετές από τις προτεινόμενες κοινωνικές δεξιότητες και τις προεπαγγελματικές δεξιότητες που παρουσιάστηκαν, παραπέμπουν στο γνωστικό αντικείμενο “ Επικοινωνιακές Δεξιότητες -Γλώσσα”. Για αυτό ο ειδικός Παιδαγωγός καλείται, να εντάσσει τις προτεινόμενες δεξιότητες, ανάλογα με το επίπεδο των μαθητών του και τους στόχους που επιδιώκει να επιτύχει.
- Με τον όρο “λειτουργικό, κοινωνικό λεξιλόγιο” περιγράφεται η ομάδα εκείνων των λέξεων ώστε το παιδί με βαριά νοητική καθυστέρηση να μπορεί να εκφράζει τις βιολογικές και κοινωνικές του ανάγκες και να επιτυγχάνει ένα μίνιμουμ επικοινωνίας

με το κοινωνικό του περιβάλλον. Σε αυτό ανήκουν παραδείγματος χάριν λέξεις ή φράσεις όπως: Κίνδυνος, Φωτιά, Ζεστό, Κρύο, Τουαλέτα γυναικών, Τουαλέτα ανδρών, Δηλητήριο, Ηλεκτρικό Ρεύμα, OFF, ON, SOS, STOP, Είσοδος, Έξοδος, Μέσα, Έξω, Ταμείο, Ημερομηνία Λήξεως, Τηλέφωνο, Απαγορεύεται η είσοδος, Μη σκύβετε, Διάβαση πεζών, Προσοχή ο σκύλος δαγκώνει, Φαρμακείο, Ασανσέρ, κλπ.

**ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
και
ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

**για την εκπαίδευση
Παιδιών με Βαριά Νοητική Καθυστέρηση**

4. Γνωστικό αντικείμενο: Προεπαγγελματικές Δεξιότητες - Επαγγελματική Κατάρτιση

4.1. Αναγκαιότητα απόκτησης προεπαγγελματικών δεξιοτήτων και στοιχείων επαγγελματικής κατάρτισης στο χώρο του σχολείου

Η αυτόνομη διαβίωση του ατόμου με νοητική καθυστέρηση είναι συνυφασμένη με την οικονομική ανεξαρτησία του. Η απόκτηση όμως οικονομικής αυτοτέλειας προϋποθέτει την επαγγελματική κατάρτιση. Ιδιαίτερα για τα άτομα με βαριά νοητική καθυστέρηση, τα οποία λόγω της σοβαρότητας της κατάστασής τους, ουδέποτε θα καταφέρουν στον επαγγελματικό τομέα να δραστηριοποιηθούν αυτόνομα, η απόκτηση προεπαγγελματικών δεξιοτήτων και στοιχείων επαγγελματικής κατάρτισης στο χώρο του σχολείου, δρα παιδαγωγικά, συμβάλλοντας στην εν γένει προαγωγή του ατόμου. Το παιδί με βαριά νοητική καθυστέρηση, δηλαδή, κατακτώντας προεπαγγελματική και επαγγελματική ετοιμότητα, όσο αυτό είναι δυνατό, θα οδηγηθεί στην αυτοπραγμάτωση, καθώς βιώνει μία από τις ουσιαστικότερες διαστάσεις του “ανθρώπινου”, τη διάσταση του “εργάζεσθαι”.

4.2. Γενική ενότητα Ι: ΠΡΟΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
1. Απόκτηση Δεξιοτήτων Υγιεινής-Υγείας απαραίτητων στον επαγγελματικό χώρο	<p>Να έχει καθαρά μαλλιά. Να έχει καθαρή αναπνοή Να κάνει συχνά μπάνιο Να φοράει καθαρά ρούχα Να φοράει τα κατάλληλα ρούχα για τη δουλειά Να φορά κατάλληλα για την εποχή ρούχα Να μένει σπίτι όταν είναι άρρωστος Να επισκέπτεται τον γιατρό όταν είναι απαραίτητο Να ακολουθεί την κατάλληλη ιατρική αγωγή όταν χρειάζεται.</p>	<p>► Καθημερινά, τα παιδιά με τον εκπαιδευτικό εφαρμόζουν κανόνες υγιεινής. ► Φτιάχνουν κατάλογο με τα είδη υγιεινής και πώς πρέπει να τα χρησιμοποιούν. ► Αντιστοιχούν φωτογραφίες ρούχων με χώρους εργασίας, καθώς και με τις εποχές. ► Συγκρίνουν τα ρούχα δουλειάς με τα ρούχα της βόλτας.</p>
2. Απόκτηση Δεξιοτήτων Επικοινωνίας απαραίτητων στον επαγγελματικό χώρο	<p>Να μιλά καθαρά. Να έχει καλή επαφή με τα μάτια.</p> <p>Να ακούει, ενώ μιλάνε οι άλλοι Να καταλαβαίνει το τέλος μιας συζήτησης Να μην αγγίζει συνεχώς τους άλλους όσο συνεργάζεται μαζί τους</p> <p>Να μην κάνει προφανείς ή αδιάκριτες ερωτήσεις.</p>	<p>► Παίζουν παιχνίδια προσήλωσης της προσοχής.</p> <p>► Καθισμένα σε έναν κύκλο τα παιδιά ακούνε τον εκπαιδευτικό να διηγείται. Όταν αυτός τελειώνει τις σκέψεις του, τα παιδιά σηκώνονται όρθια. Το παιχνίδι επαναλαμβάνεται και το ρόλο του εκπαιδευτικού παίρνουν με τη σειρά τα παιδιά.</p> <p>► Τα παιδιά θέτουν ερωτήσεις. Για κάθε εύστοχη ερώτηση επιβραβεύονται, ενώ στις άστοχες ερωτήσεις "κάτι" χάνουν</p>
3. Απόκτηση Δεξιοτήτων που αναφέρονται στην προεπαγγελματική και επαγγελματική ετοιμότητα	<p>Να εκτελεί οδηγίες</p> <p>Να τηρεί το ωράριο εργασίας Να τηρεί κανόνες ασφαλείας Να χρησιμοποιεί απλά εργαλεία</p> <p>Να συνεργάζεται με τους άλλους κατά την εργασία.</p> <p>Να γνωρίζει ότι η εργασία αμείβεται.</p>	<p>► Δίνοντας κλιμακωτής δυσκολίας οδηγίες ο εκπαιδευτικός, τα παιδιά προσπαθούν να τις εκτελέσουν. ► Σημειώνουν με κολλάζ το ωράριο λειτουργίας του σχολείου. ► Χρησιμοποιούν σε πραγματικές συνθήκες διάφορα εργαλεία. ► Ο εκπαιδευτικός οργανώνει μία ομαδική εργασία όπου κάθε παιδί πρέπει να συμμετέχει (να κάνει κάτι), ώστε να βγει το τελικό αποτέλεσμα. ► Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει διάφορες εργασίες, και αμείβει τα παιδιά που τις εκτελούν. ► Οι μαθητές επισκέπτονται διάφορους χώρους εργασίας.</p>

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
και
ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
για την εκπαίδευση
Παιδιών με Βαριά Νοητική Καθυστέρηση

5. Γνωστικό αντικείμενο: ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ – ΕΚΦΡΑΣΗ

5.1. Φιλοσοφία, σκοποί και στόχοι

Η αισθητική αγωγή για τα παιδιά με βαριά νοητική καθυστέρηση αποσκοπεί στην παροχή ερεθισμάτων και εμπειριών που θα ενισχύσουν την αντιληπτική και εκφραστική του ικανότητα. Το παιδί μαθαίνει να αντιλαμβάνεται το περιβάλλον του με μια διαφορετική διάσταση, καθώς γίνεται συν-δημιουργός και συν-εκφραστής του «κόσμου των αισθήσεων». Άλλωστε η διατύπωση του γνωστικού αντικείμενου ως «Δημιουργία και Έκφραση» δεν προάγει μια «θεωρία του ωραίου» αλλά μια παιδαγωγική προοπτική υποστήριξης του παιδιού με βαριά νοητική καθυστέρηση στην ανάπτυξη της προσωπικότητάς του. Η δημιουργικότητα αποβλέπει στην ενίσχυση της σκέψης μέσα από τις προσωπικές επιλογές και προτιμήσεις. Η ιδιαιτερότητα της κατάστασης των παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση καθιστά αναγκαία την οργάνωση δραστηριοτήτων αισθητικής αγωγής, καθώς για παράδειγμα οι μουσικές και ρυθμικές δραστηριότητες δίνουν την ευκαιρία στο παιδί να βιώσει τον εαυτό του μέσα από ατομικές και ομαδικές δραστηριότητες. Απώτερος σκοπός είναι το παιδί με βαριά νοητική καθυστέρηση να γνωρίσει και να προσανατολίζεται στο άμεσο και ευρύ περιβάλλον, να αποκτήσει την αίσθηση του ελεύθερου χρόνου και να μπορέσει να τον οργανώσει επιτυγχάνοντας έτσι τη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του. Προκειμένου να υπάρχει μια συνοχή με το αντίστοιχο γνωστικό αντικείμενο της προσχολικής ηλικίας κατά μεγάλο ποσοστό τηρούνται οι θεματικές

ενότητες, ενώ παράλληλα προστίθενται κάποιες άλλες αποβλέποντας στη διεύρυνση των ορίων ανάπτυξης του παιδιού.

Λειτουργικές καταστάσεις στην καθημερινή ζωή: Η μάθηση συνδέεται άμεσα με καταστάσεις των οποίων χαρακτηριστικά είναι το παιχνίδι, η χαρά, το βίωμα και η ελευθερία των επιλογών. Το παιδί με βαριά νοητική καθυστέρηση έχει ανάγκη όπως κάθε άλλο παιδί να αφήσει το «σημάδι» του μέσα από απλά έργα. Οι δραστηριότητες προσανατολίζονται στα ενδιαφέροντα, στις ιδιαιτερότητες και στις εμπειρίες των παιδιών, ώστε να διευρυνθεί το ήδη γνωστό του πλαίσιο δράσης του παιδιού σε καθημερινή βάση. Κατ' αυτόν τον τρόπο διαφυλάττεται το δυναμικό αντίληψης και έκφρασης του παιδιού μέσα από την αποκωδικοποίηση και αναγνώριση της πραγματικότητας (προσώπων, αντικειμένων, καταστάσεων) με εργαλείο τον τομέα της αισθητικής αγωγής υπό μια ευρεία έννοια. Επειδή το παιδί με βαριά νοητική καθυστέρηση μπορεί μόνο επιφανειακά να αντιληφθεί αντικείμενα, καταστάσεις και χώρους, μέσα από αισθητικές δραστηριότητες δίνεται η δυνατότητα στο παιδί να ενισχυθεί στην παρατήρηση και στη διαφοροποίηση μέσα από καταστάσεις που ζει και από εικόνες που παρατηρεί.

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
<p>1. Βίωση του φυσικού και τεχνητού περιβάλλοντος μέσα από τις αισθήσεις</p>	<p>Να αποκτήσει εμπειρίες με υλικά και αντικείμενα του φυσικού και τεχνητού περιβάλλοντος</p> <p>Να αποκτήσει εμπειρίες από καθημερινές καταστάσεις</p>	<p>► Κατά τη διάρκεια του μαθήματος, μέσα από παρατήρηση, συλλογή, περιπλάνηση στο φυσικό περιβάλλον και επίσκεψη σε χώρους αντίστοιχους, δίνεται η δυνατότητα να αποκτήσει εμπειρίες με φυσικό υλικό (νερό, άμμο, πηλό, ξύλο, πέτρες, χαρτί). Τα υλικά αυτά είναι κατάλληλα λόγω της ποιότητάς τους, της μορφής και των ιδιοτήτων τους προκειμένου να προσφέρουν βασικές εμπειρίες στο παιδί. Το παιδί καλείται να ανακαλύψει τι μπορεί να κάνει με το νερό την άμμο. Πού μπορεί να βρει πέτρες, ξύλο.</p> <p>► Να αποκτήσει εμπειρίες για τις ιδιότητες και τη χρήση αντικειμένων (τεχνητό περιβάλλον). Τα αντικείμενα είναι καθημερινής χρήσης. Το παιδί καλείται να ανακαλύψει πού και πώς μπορεί να τα χρησιμοποιήσει. Για παράδειγμα διπλώνει πετσέτα</p> <p>► Να γνωρίσει τη χρήση των αντικειμένων σε καθημερινές καταστάσεις: 1) Χρήση του μαχαιριού, του πιρουνιού κ.λ.π. 2) Να αντιληφθεί τη διαφορά ανάμεσα στον ήχο του κουδουνιού για διάλειμμα και τον ήχο του τηλεφώνου</p>

	<p>Να παρατηρεί εικόνες</p>	<p>φωτογραφίες/ σχήματα που συνδέονται με το περιβάλλον: παρατηρεί φωτογραφίες από οικεία πρόσωπα, παρατηρεί τις εικόνες από ένα παραμύθι κ. λ.π. (η εξέλιξη ανάλογων δραστηριοτήτων εξαρτάται άμεσα από το επίπεδο του παιδιού)</p>
<p>Βίωση του φυσικού και τεχνητού περιβάλλοντος μέσα από τις αισθήσεις (συνέχεια)</p>	<p>Να γνωρίσει τα μέσα και τα υλικά της χειροτεχνίας</p>	<p>► Το παιδί γνωρίζει τα υλικά και μέσα χειροτεχνίας: πινέλο (διάφορα μεγέθη), μαρκαδόροι, ψαλίδι, κηρομπογιές, δαχτυλομπογιές, διάφορα είδη χαρτιού, υφάσματα, νήματα, πηλός, πλαστελίνη, κόλλα. Δίνεται χρόνος στο παιδί να ασχοληθεί και να πειραματιστεί με ή χωρίς βοήθεια με τα υλικά προκειμένου να βιώσει τις διαφορές και τις ιδιότητες τους.</p>
<p>2. Χειροτεχνικές δραστηριότητες</p>	<p>Να αποκτήσει εμπειρίες από τη χρήση διάφορων τεχνικών επεξεργασίας</p> <p>Να αποκτήσει εμπειρίες μέσα από τη χρήση των χρωμάτων</p> <p>Να κατασκευάσουν με</p>	<p>► Το παιδί αποκτά εμπειρίες από τις διάφορες τεχνικές επεξεργασίας, από τις πιο απλές βασικές μέχρι πιο σύνθετες, ανάλογα με τις δυνατότητες του παιδιού: ζωγραφική – ιχνογραφία (ελεύθερο σχέδιο, πειραματισμοί με χρώματα), πλαστική (πλαστελίνη, ζυμάρι, πηλό), κολλάζ (χρήση κόλλας και άχρηστων υλικών από εφημερίδες, περιοδικά, όσπρια), χαρτοκοπτική (κόψιμο ή σκίσιμο χαρτιού), τυπώματα κ. λπ.</p> <p>► Αρχικά γίνεται χρήση χρωμάτων (τέμπρες, δαχτυλομπογιές) που προάγουν την αδρή κίνηση και σταδιακά ενισχύεται η λεπτή κίνηση φτάνοντας στη χρήση υλικών όπως το πινέλο.</p> <p>► Με τη συνοδεία μουσικής το παιδί παροτρύνεται να μεταφέρει την κίνηση στο χαρτί. Η/ Ο εκπαιδευτικός απλώνει χαρτί στο πάτωμα και τα παιδιά ξυπόλυτα, αφού βουτήξουν τα πόδια τους σε χρώμα χορεύουν.</p> <p>► Κατασκευές με τουβλάκια (ξύλινα, πλαστικά) διάφορα (σπίτια, πύργους, γέφυρες)</p> <p>► Κατασκευές με φυσικό υλικό</p>

	<p>διάφορα υλικά</p> <p>Να βιώσει τις χειροτεχνικές δραστηριότητες ως μια μορφή επικοινωνίας και έκφρασης</p>	<p>(πέτρες, άμμο, χιόνι κ. λ.π.)</p> <p>► Κατασκευές με άχρηστο υλικό (εφημερίδες, κουτιά, τενεκεδάκια κ. λ.π.)</p> <p>► Το παιδί συνδέει τις δραστηριότητες με καταστάσεις της ζωής: χριστουγεννιάτικη γιορτή, γενέθλια, απόκριες κ. λ.π. Μέσα από αυτές τις δραστηριότητες έχει το παιδί τη δυνατότητα να συμμετάσχει στο στολισμό και διαμόρφωση του χώρου της τάξης ή του σχολείου και να αποκτήσει εμπειρίες έκφρασης και επικοινωνίας (ομαδικές δραστηριότητες)</p>
<p>3. Μουσική και Ρυθμική Αγωγή</p>	<p>Να αποκτήσει μουσικές εμπειρίες</p> <p>Να ακούει συνειδητά μουσική</p>	<p>► Να συμμετάσχει σε μουσικά βιώματα: χτυπά παλαμάκια στη μουσική</p> <p>► Να αναγνωρίσει μουσικές δομές: σταματά να χορεύει μόλις σταματήσει η μουσική (παύση – stop)</p> <p>► Να νοιώσει την ασφάλεια του μουσικού βιώματος: μουσικός χαιρετισμός καλωσορίσματος ή αποχαιρετισμού</p> <p>► Να αντιδρά σε μουσικά ερεθίσματα: με λάλισμα ή με κάποιον άλλο φθόγγο/ ήχο συνοδεύει ένα τραγούδι</p> <p>► Να ηρεμεί προκειμένου να ακούσει μουσική: το παιδί κάθεται στην αγαπημένη του θέση, χαμηλώνει ο φωτισμός στο χώρο ή κάθεται κοντά στην/ στον εκπαιδευτικό επιζητώντας τη σωματική επαφή προκειμένου να ακούσει μουσική είτε ζωντανά (η/ ο εκπαιδευτικός παίζει στη φλογέρα ένα τραγούδι) είτε ηχογραφημένη</p> <p>► Να αναγνωρίζει και να διαχωρίζει ακουστικά ερεθίσματα: ακούει φωνές ζώων και τις μιμείται ή δείχνει την εικόνα του ζώου κ. λ.π.</p> <p>► Να αποκτήσει μουσικές επιθυμίες και να κάνει μουσικές επιλογές: αντιδρά σε μουσική που δεν του αρέσει ή χαλαρώνει με κάποια συγκεκριμένη.</p>

	<p>Να γνωρίσει τα βασικά στοιχεία της μουσικής</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶Να αποκτήσει εμπειρίες της μελωδίας: ανάλογα με τη μελωδία να προσαρμόζει τη φωνή του ▶Να αποκτήσει εμπειρίες του ρυθμικού μοτίβου: ανάλογα με το τραγούδι να παράγει κινήσεις με ή χωρίς μουσικά ▶Να αποκτήσει εμπειρίες από διαφορετικά τέμπο: γρήγορα/αργά, να ακούσει και να κινηθεί σε διαφορετικούς χορευτικούς ρυθμούς ▶Να αντιληφθεί την έννοια της διάρκειας και της παύσης: παράγει με τη φωνή του έναν κοφτό (αααααα) ή διαρκή ήχο (α –α – α – α –α) ▶Να αποκτήσει εμπειρίες έντασης: αλλάζει την ένταση της φωνής του ανάλογα με το πόσο δυνατά ή σιγά ακούει ένα τραγούδι
<p>Μουσική και Ρυθμική Αγωγή (συνέχεια)</p>	<p>Να γνωρίσει τα μουσικά όργανα</p> <p>Να βιώσει τη μουσική ως μέσο έκφρασης</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶Να πειραματιστεί με το σώμα ως όργανο του «κόσμου των ήχων»: μέσα από τραγουδοπαιχνίδια (Το Παζάρι, Χαρωπά τα δύο μου χέρια) ▶Να πειραματιστεί με τα μουσικά – ρυθμικά όργανα (Σύστημα Orff): διαφορετική χρήση των οργάνων π.χ. με ή χωρίς μπαγκέτα ▶Να κάνει χρήση κάποιου μουσικού οργάνου: χτυπά ρυθμικά το ταμπουρίνο ως συνοδεία σε κάποιο τραγούδι ▶Η μουσική ως μέσο ενεργοποίησης και χαλάρωσης: το παιδί ενεργοποιείται στην κίνηση και στη χαλάρωση ▶Να εκφράζεται μέσα από κινήσεις: μιμείται χορευτικές ή αυτοσχέδιες κινήσεις π.χ. μουσικά κομμάτια με απλές ρυθμικές δομές δίνουν τη δυνατότητα για εκμάθηση απλών κινήσεων (π.χ. ένα βήμα μπροστά ένα πίσω, παλινδρομική κίνηση του σώματος) ▶Να συνοδεύει ηχητικά κάποιο τραγούδι: Ανάλογα με τους ήχους, συλλαβές που παράγει το παιδί μαθαίνει να συνοδεύει ηχητικά ένα αγαπημένο τραγούδι, αλλάζοντας το χρώμα ή την ένταση ή τη διάρκεια της φωνής του

	<p>Να αποκτήσει κοινωνικές εμπειρίες μέσα από μουσικές – ρυθμικές δραστηριότητες</p>	<p>Διαθεματική σύνδεση με: Γλώσσα (να εξασκήσει τα όργανα ομιλίας), Αυτοεξυπηρέτηση (πλένω τα δόντια μου), κ. λπ.</p> <p>► Ομαδικές μουσικές δραστηριότητες προκειμένου τα παιδιά να συμμετάσχουν σε ένα μουσικό δρώμενο, συνοδεύοντας για παράδειγμα ρυθμικά ένα τραγούδι. Στα πλαίσια διαφόρων εορτών (σχολικών, θρησκευτικών, εθνικών) και πολιτιστικών εκδηλώσεων οργανώνονται διάφορες μουσικές δραστηριότητες ή η μουσική πλαισιώνει ένα μέρος των εκδηλώσεων αυτών</p>
<p>4. Μορφές θεατρικής έκφρασης</p>	<p>Να αποκτήσει εμπειρίες με αντικείμενα, πρόσωπα και καταστάσεις μέσα από το παιχνίδι (μιμητικό, ρόλων)</p> <p>Να γνωρίσει το κουκλοθέατρο και το παιχνίδι με τις κούκλες ως μέσο έκφρασης</p> <p>Να γνωρίσει το θέατρο σκιών και τις αλλαγές στις διάφορες μορφές</p> <p>Να βιώσει τις διάφορες μορφές θεατρικής έκφρασης ως κοινωνικό γεγονός</p>	<p>► Να χρησιμοποιεί διάφορα μέσα/ υλικά ως μια μορφή έκφρασης: γυαλιά, καπέλα, ρουχισμός πάνω στο σώμα του και παρατηρεί τον εαυτό του στον καθρέφτη</p> <p>► Να μιμείται κινήσεις με ή άνευ προτύπου</p> <p>► Να μιμείται ήχους και φωνές ζώων</p> <p>► Να χρησιμοποιεί τις διάφορες κούκλες του κουκλοθέατρου</p> <p>► Να παρακολουθεί μια παράσταση κουκλοθέατρου</p> <p>► Να πειραματιστεί με τα φώτα: 1) Να αποκτήσει εμπειρίες της σκιάς του σώματός του και άλλων αντικειμένων 2) Να αντιληφθεί κινήσεις και χρωματισμούς των φώτων</p> <p>► Να παρακολουθήσει και να συμμετάσχει σε μια παράσταση θεάτρου σκιών</p> <p>► Στα πλαίσια διαφόρων εορτών (σχολικών, θρησκευτικών, εθνικών) και πολιτιστικών εκδηλώσεων οργανώνονται διάφορες δραστηριότητες θεατρικής</p>

		έκφρασης κατά τις οποίες δίνεται η δυνατότητα στο παιδί να συμμετάσχει με οποιοδήποτε τρόπο.
--	--	--

**ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
και
ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

**για την εκπαίδευση
Παιδιών με Βαριά Νοητική Καθυστέρηση**

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Ένας χρόνιος προβληματισμός της εκπαίδευσης είναι η αναγκαιότητα ανάπτυξης της δημιουργικότητας του παιδιού και πώς αυτή θα επιτευχθεί. Η εν λόγω διαθεματική προσέγγιση της γνώσης προωθεί την ανάπτυξη σχεδίων εργασίας, την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και ενισχύει τη δημιουργική και διερευνητική μάθηση, την κριτική σκέψη και τη συλλογική προσπάθεια. Η διαθεματική προσέγγιση ενοποιεί τη γνώση και έτσι προφυλάσσει το άτομο και την κοινωνία από τα προβλήματα της αποσπασματικότητας και της μονομέρειας.

Η κατεξοχήν χρήση βιωματικών προσεγγίσεων, που ακολουθεί, είναι κατάλληλη για τη δημιουργική εκπαίδευση των παιδιών με νοητική υστέρηση όλων των επιπέδων λειτουργικότητας.

Η προσπάθεια διαθεματικής και δημιουργικής προσέγγισης επικεντρώνεται κυρίως στον τρόπο οργάνωσης των μαθημάτων και στη δημιουργία θεματικών πυρήνων. Από την άλλη, συχνά ακολουθεί και τη μέθοδο των σχεδίων εργασίας (project), η οποία μέθοδος αντανακλά μια καλύτερη προσέγγιση του θέματος, καθώς προκαλεί το ενδιαφέρον του μαθητή, ο οποίος μπορεί να συμμετάσχει και στην επιλογή του θέματος.

Με τον όρο σχέδιο εργασίας εννοούμε όλη τη διδακτική διαδικασία της επεξεργασίας ενός θέματος η οποία περιλαμβάνει διάφορες φάσεις (έρευνα- παρατήρηση- καταγραφή- ανάλυση των στοιχείων της έρευνας, ομαδική έκφραση και

δράση), χρησιμοποιεί ποικίλους τρόπους προσέγγισης του θέματος (λόγο, κίνηση, χειρωνακτικές εργασίες κ.α.) και έχει στόχο όχι μόνο την απόκτηση θεωρητικών γνώσεων, αλλά και την ανάπτυξη πολλών δεξιοτήτων (επικοινωνίας, αυτοεξυπηρέτησης, προεπαγγελματικών, κοινωνικών κλπ).

Με άλλα λόγια, το παιδί και ειδικότερα το παιδί με νοητική καθυστέρηση, πρέπει να βοηθηθεί από το εκπαιδευτικό σύστημα και τον εκπαιδευτικό να ανακαλύψει τα άγνωστα χαρίσματά του, τις ικανότητές του και τις προτιμήσεις του σε κάθε τομέα ζωής. Όλα αυτά συμβάλλουν στην αρμονική κοινωνικοποίησή του, στην επικοινωνία και σύνδεση της σχολικής ζωής με την κοινωνία και την πραγματικότητα, αλλά και στη διαμόρφωση θετικών στάσεων ζωής και αρμονικών ανθρώπινων σχέσεων.

1. Διαθεματικός Προσανατολισμός της εκπαίδευσης των παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση

Με δεδομένο την ελλιπή κοινωνικοποίηση των παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση, δεν είναι εύκολο να λειτουργήσουν οι επικοινωνιακές διαδικασίες, που συνοδεύονται μάλιστα και από τα χαρακτηριστικά της συναπόφασης και της συνεργασίας. Το νοητικό επίπεδο της εξέλιξής τους λειτουργεί πολύ περιορισμένα και για αυτόν το λόγο η διαθεματική προσέγγιση, ως μια μορφή βιωματικής-επικοινωνιακής διδασκαλίας, θα πρέπει να αρχίσει από πολύ νωρίς, ανεξάρτητα από τη ενεργή συμμετοχή των ίδιων των παιδιών, με εντονότερη υποβοήθηση από την πλευρά του εκπαιδευτικού απ' ό,τι συμβαίνει στα καθιερωμένα.

Τα θέματα που θα αποτελέσουν αντικείμενο διαπραγμάτευσης στα πλαίσια της διαθεματικής προσέγγισης θα προέρχονται από τον άμεσο κοινωνικό τους περίγυρο, τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντά τους. Η διάρκεια διδασκαλίας θα εξαρτηθεί από το πόσο χρόνο παραμένει ενεργό το ενδιαφέρον τους στο συγκεκριμένο θέμα, πράγμα που σημαίνει ότι καθοριστικό στοιχείο αποτελούν η εύστοχη επιλογή του θέματος, ώστε να ανταποκρίνεται κυρίως στα πραγματικά ενδιαφέροντα αλλά και στις μαθησιακές ανάγκες των παιδιών, ο συστηματικός σχεδιασμός των δραστηριοτήτων και ο κατανοητός και βιωματικός τρόπος μετάδοσης της εκάστοτε γνώσης.

Έτσι λοιπόν ο ειδικός Παιδαγωγός επιχειρεί να βρει, με βάση τους τομείς που θα απασχολήσουν την ομάδα και τους στόχους που αντιστοιχούν σε αυτούς, τις πιο κατάλληλες δραστηριότητες μέσω των οποίων θα εμπεδωθούν οι διδασκόμενες μαθησιακές ενότητες. Φυσικά, οι δραστηριότητες θα είναι προσαρμοσμένες στις ικανότητες των μαθητών και στις απαιτήσεις του Αναλυτικού Προγράμματος του Δημοτικού σχολείου, όπως: αρίθμηση, γραφή, ανάγνωση, δεξιότητες προεπαγγελματικές-κοινωνικές- αυτονομίας και αυτοεξυπηρέτησης.

2. ΦΑΣΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΕΝΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ Ή ΘΕΜΑΤΟΣ ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

Η όλη διαδικασία της διαθεματικής προσέγγισης χωρίζεται σε 4 φάσεις:

Α΄ φάση προβληματισμού

Πρόκειται για τη φάση αναζήτησης, εντοπισμού και διερεύνησης του θέματος. Περιλαμβάνει πολλές συζητήσεις, ερεθίσματα και προτάσεις που, στην περίπτωση

μαθητών με βαριά νοητική καθυστέρηση, κάνει ο ίδιος ο δάσκαλος και που καταλήγει σε ένα θέμα ανάλογο με την εκδήλωση ενδιαφέροντος της ομάδας του. Σημαντικό σε αυτήν τη φάση είναι να ενημερωθούν οι γονείς για την επιλεγείσα θεματική ενότητα.

Β΄ φάση προγραμματισμού των διδακτικών δραστηριοτήτων:

Σε αυτήν τη φάση ο ειδικός Παιδαγωγός θα ορίσει το πρόγραμμα δουλειάς. Όπου είναι δυνατόν μαζί με τη συμβολή των παιδιών θα αποφασίσει με το τι θα ασχοληθούν, τι θα κατασκευάσουν, πώς θα μοιραστούν οι δραστηριότητες, σε ποιες πηγές θα ανατρέξουν, από ποιον θα ζητήσουν βοήθεια, ποιες επισκέψεις θα οργανώσουν, ποιους ειδικούς και γενικότερα εξωσχολικούς παράγοντες θα καλέσουν στο σχολείο κ.λ.π.

Η προσοχή του εκπαιδευτικού στρέφεται πλέον στην αναζήτηση τρόπων, ώστε οι εξωτερικεύσεις ή οι αντιδράσεις των παιδιών να μετατραπούν σε διδακτική πράξη.

Γ΄ φάση διεξαγωγής των δραστηριοτήτων:

Στη φάση αυτή η ομάδα καλείται να ολοκληρώσει το έργο της. Είναι η φάση της καθ' αυτό δράσης, της συνεργασίας, της υλοποίησης του σχεδιασμού. Η τάξη μοιάζει τώρα με εργαστήριο, όπου οι αρμοδιότητες είναι μοιρασμένες και οι στόχοι σαφώς διατυπωμένοι. Ο ειδικός Παιδαγωγός προσπαθεί να δώσει οδηγίες, να βοηθήσει, να συνεργαστεί, ώστε να διευκολύνεται ο ρυθμός μάθησης των μαθητών και να αποφεύγονται οι πολλές αποτυχίες.

Δ΄ φάση αξιολόγησης:

Στη φάση αυτή η ομάδα, στην προκειμένη περίπτωση κυρίως ο ειδικός Παιδαγωγός, καλείται να εκτιμήσει την αξία των αποτελεσμάτων της δουλειάς του, να εξετάσει αν οι στόχοι που τέθηκαν έχουν επιτευχθεί, ποιες ήταν οι αρνητικές και οι θετικές εμπειρίες, πού εντοπίστηκαν λάθη και αν τελικά αυτό που παρουσιάζεται ως αποτέλεσμα ήταν το ζητούμενο.

3. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΘΕΜΑΤΩΝ ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ:

Η ζωή στην πόλη μας

Ο εαυτός μου- η οικογένειά μου- το σπίτι μου- η γειτονιά μου.

Η γειτονιά του σχολείου

Μαθαίνουμε να κυκλοφορούμε στην πόλη μας-Μέσα μεταφοράς στην πόλη

Νόστιμη τροφή και καλή διατροφή

Παίζοντας με τους αριθμούς

Παιχνίδια και αθλήματα

Κουκλοθέατρο στο σχολείο -Το θέατρο στο σχολείο

Τα δύο φύλα (ομοιότητες -διαφορές-ισότητα)

Διάφορες μορφές επικοινωνίας (Μ.Μ.Ε.)

Οι 4 εποχές

Χρώματα

Ταξίδια (φανταστικό ταξίδι, πραγματικό ταξίδι, ταξίδι στον κόσμο

των ζώων και των φυτών, ταξίδι στη γειτονιά μας, ταξίδι στο σώμα μας

Το χωριό , η φύση.

-Άλλα ειδικότερα σχέδια εργασίας, όπως:

- Το ψωμί
- Τα δόντια μας
- Ο αέρας, η φωτιά
- Το σώμα μας
- Τα πουλιά ή τα ψάρια
- Τα φρούτα ή τα λαχανικά
- Τα δέντρα ή το δάσος
- Τα λουλούδια ή τα φυτά
- Η ελιά και το ελαιόλαδο
- Τα ρούχα μας

4. ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

4.1. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΤΑ ΡΟΥΧΑ ΠΟΥ ΦΟΡΑΜΕ

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
<p>Γλώσσα-επικοινωνιακές δεξιότητες</p>	<p>1. Να ασκηθεί ο μαθητής στην ακρόαση του λόγου:</p> <p>α) να αναγνωρίζει τη φωνή και το λόγο των συμμαθητών του και των δασκάλων του β) να εκτελεί προφορικές οδηγίες. γ) να ακούει και να επαναλαμβάνει λέξεις ή λεκτικά σχήματα ή απλές φράσεις.</p> <p>2. Να βελτιωθεί ο προφορικός του λόγος:</p> <p>α) να αρθρώνει, να τονίζει και να προφέρει σωστά το αντίστοιχο λεξιλόγιο ρούχων</p> <p>β) να διατυπώνει καταφατικές, αρνητικές ή ερωτηματικές προτάσεις</p> <p>γ) να εκφράζει προσωπικές ανάγκες και επιθυμίες του δ) να εξηγεί και να αιτιολογεί τις προτιμήσεις του</p> <p>ε) να περιγράφει πρόσωπα, πράγματα και καταστάσεις</p> <p>στ) να αφηγείται ιστορίες ή να συμμετέχει σε συζητήσεις που αφορούν την πλοκή μιας ιστορίας.</p> <p>3. Να ασκηθεί στην προανάγνωση:</p> <p>α) να έρχεται σε επαφή με διάφορες μορφές γραπτού λόγου (βιβλία, περιοδικά μόδας, καταλόγους) που περιέχουν διάφορα ρούχα.</p> <p>β) να μπορεί να παίρνει πληροφορίες μέσα από</p>	<p>► Να μάθει να αναγνωρίζει, να διαλέγει, να ονομάζει και να φοράει κάποια ρούχα που του ζητάμε να φορέσει. Τα παιδιά συγκεντρωμένα σε έναν κύκλο και ο δάσκαλος στο κέντρο με διάφορα ρούχα, τα οποία ονομάζει ξεχωριστά (π.χ. παντελόνι) και ζητάει ονομαστικά από τον κάθε μαθητή να επαναλάβει τη λέξη, να διαλέξει το συγκεκριμένο ρούχο από ένα καλάθι με ρούχα και να το φορέσει.</p> <p>► Δραστηριότητες με μίμηση προτύπου μπροστά στον καθρέφτη, π.χ. ο εκπαιδευτικός προφέρει καθαρά τη λέξη παντελόνι και παρακινεί το μαθητή να επαναλάβει τη λέξη.</p> <p>► Αν μπορεί ο μαθητής να περάσει στο επόμενο βήμα παρακινείται να επαναλάβει απλές προτάσεις του τύπου: «έχω μία ζακέτα» ή «δεν έχω ζακέτα» ή «πού είναι η ζακέτα;»</p> <p>► Κάνοντας βόλτες έξω στην αυλή παρακινείται να εκφράσει ανάγκες του τύπου «κρυώνω θέλω ζακέτα»</p> <p>► Άλλο παράδειγμα «θέλω το αδιάβροχο» γιατί βρέχει.</p> <p>► Έχοντας βγάλει φωτογραφίες από τους μαθητές της τάξης, ο κάθε μαθητής διαλέγει μια φωτογραφία ενός συμμαθητή του και παρακινείται να πει το όνομα του συμμαθητή του, πού βρίσκεται και τι φοράει.</p> <p>► Ο εκπαιδευτικός αφηγείται μια ιστορία ενός παιδιού που έχει κάποια χρήματα και μπαίνει σε ένα κατάστημα να αγοράσει ρούχα.</p> <p>► Ο μαθητής αντιστοιχίζει τα ρούχα που φοράει με καρτέλες που δείχνουν κάποια συγκεκριμένα ρούχα. Μπορεί επίσης να ασκηθεί και στην ταύτιση χρωμάτων και μεγεθών.</p> <p>► Για παράδειγμα ο μαθητής επιλέγει από κάρτες τα ρούχα</p>

<p>Γλώσσα-επικοινωνιακές δεξιότητες (συνέχεια)</p>	<p>διαφορές πηγές όπου συνυπάρχουν γραπτός λόγος και η εικόνα.</p> <p>γ) να ασκηθεί στην κατευθυντικότητα του γραπτού λόγου(π.χ. διαβάζουμε από τα αριστερά προς τα δεξιά, από πάνω προς τα κάτω και από την αρχή προς το τέλος)</p> <p>δ) να αναγνωρίζει ορισμένες λέξεις μέσα από διάφορες ενδείξεις, όπως γράμματα ή εικόνες</p> <p>ε) να αποκτά σταδιακά επίγνωση των συλλαβών</p> <p>4. Να ασκηθεί στην προγραφή:</p> <p>α) να μάθει να κρατάει το μολύβι του με τριποδική λαβή</p> <p>β) να σχεδιάζει γραμμές</p> <p>γ) να αναγνωρίζει τη γραμμένη λέξη από κάποιο ρούχο</p> <p>δ) να ασκείται στον οπτικο-κινητικό προσανατολισμό</p> <p>ε) να σχηματίζει τα γράμματα της αλφαβήτας με διάφορα μέσα</p> <p>στ) να γράφει τη λέξη που βλέπει</p> <p>ζ) να γράφει από μνήμης ορισμένες λέξεις</p>	<p>που φοράνε τα κορίτσια και αυτά που φοράνε τα αγόρια.</p> <p>►Κατασκευάζει μαζί με το δάσκαλο ένα κολλάζ που απεικονίζει την γκαρνταρόμπα ενός ηθοποιού με ρούχα που έχει κόψει από περιοδικά, κολλώντας τα από αριστερά προς τα δεξιά και από πάνω προς τα κάτω.</p> <p>►Ομαδικό παιχνίδι με καρτέλες που δείχνουν ένα ρούχο και την ανάλογη λέξη.</p> <p>►Ασκείται σε δραστηριότητες τριποδικής λαβής μουτζουρώνοντας ένα μεγάλο χαρτί ζωγραφικής με χοντρό μαρκαδόρο</p> <p>►Ακολουθώντας κάποιες προϋπάρχουσες τελείες σχεδιάζει γραμμές από αριστερά στα δεξιά και από πάνω προς τα κάτω.</p> <p>►Ο μαθητής σχεδιάζει κάποια ρούχα ακολουθώντας διακεκομμένες τελείες και υπογράφει με το όνομά του τις δημιουργίες του.</p> <p>►Ο μαθητής ακολουθεί με το δάχτυλό του τη φορά των ανάγλυφων γραμμάτων της αλφαβήτας, προτού ασκηθεί στη γραφή τους με μολύβι.</p> <p>►Σχηματίζει με πλαστελίνη, με δαχτυλομπογιές, με χοντρό μαρκαδόρο και τέλος με μολύβι τα αρχικά γράμματα από κάποια ρούχα, π.χ. το Φ για τη φούστα, το Κ για το καπέλο κ.λ.π..</p> <p>►Του δίνονται οι λέξεις κάποιων ρούχων και αντιγράφει αρχικά ξεπατικώνοντας ή στη συνέχεια ακολουθώντας κάποιες τελείες και τέλος μιμούμενος τα γράμματα που βλέπει.</p> <p>►Ο μαθητής αντιστοιχίζει ρούχων με τις εικόνες τους. Φτιάχνει παζλ με τα σύμφωνα</p>
---	--	--

	<p>5. Να μάθει ανάγνωση:</p> <p>α) να αναγνωρίζει ορισμένα φωνήεντα. β) να αναγνωρίζει ορισμένα σύμφωνα. γ) να αναγνωρίζει ορισμένες συλλαβές. δ) να ταυτίζει φθόγγους και συλλαβές με τα γραπτά τους σύμβολα ε) να αναλύει και ανασυνθέτει λέξεις. στ) να κατανοεί και να κατακτά το βασικό μηχανισμό της ανάγνωσης που στηρίζεται στη σχέση φωνημάτων – γραμμάτων. ζ) να διαβάζει και να κατανοεί μικρές φράσεις και προτάσεις . η) να αναπτύσσει φωνημική επίγνωση. θ) να διαβάζει και να κατανοεί μικρό κείμενο ι) να συμπεραίνει το περιεχόμενο ενός βιβλίου από τις εξωτερικές του ενδείξεις (εξώφυλλο, περιεχόμενα, εικόνες). κ) να ακούει και να κατανοεί κείμενα που διαβάζει μεγάλωφωνα κάποιο άλλο πρόσωπο και να αποδίδει τις βασικές ιδέες.</p> <p>6. Να μάθει το μηχανισμό της γραφής:</p> <p>α) να αντιλαμβάνεται βαθμιαία ότι μπορεί να διατυπώνει τις σκέψεις του και να επικοινωνεί με τους άλλους όχι μόνο προφορικά αλλά και γραπτά. β) να αντιλαμβάνεται τη στενή σχέση ακρόασης, ομιλίας, ανάγνωσης, γραφής. γ) να αντιγράφει καθαρά, μικρές προτάσεις, τηρώντας τις σωστές αποστάσεις ανάμεσα στα γράμματα και τις λέξεις. δ) να αναγνωρίζει και να συγκρίνει τα κεφαλαία και τα μικρά γράμματα. ε) να γράφει λέξεις ορθογραφημένα στ) να εφαρμόζει πρακτικά απλούς γραμματικούς κανόνες</p>	<p>και τα φωνήεντα από τα οποία απαρτίζεται μια λέξη για ένα ρούχο.</p> <p>►Ο μαθητής διαβάζει τα ονόματα των ενδυμάτων που φοράνε οι συμμαθητές του. Διαβάζει τα ονόματα των 4 εποχών και αντιστοιχίζει τα κατάλληλα ρούχα που φοράμε κάθε εποχή.</p> <p>►Σε μια επίσκεψη σε ένα εμπορικό κέντρο, διαβάζει τις ταμπέλες που είναι αναρτημένες σε κάθε κατηγορία ρούχου.</p> <p>►Δίνονται στο μαθητή μια σειρά από διαδοχικές εικόνες με ένα παιδί που ξυπνά το πρωί και ντύνεται για να πάει σχολείο και καλείται να συμπεράνει την πιθανή ιστορία .</p> <p>►Ο εκπαιδευτικός διαβάζει μικρές ιστορίες που διηγούνται π.χ. τη δημιουργία ενός ρούχου(οι ιστορίες συνοδεύονται πάντα από εικονογράφηση).</p> <p>►Ο μαθητής αντιγράφει τα ονόματα των ρούχων που είναι κρεμασμένα στην κρεμάστρα του σχολείου.</p> <p>►Ο μαθητής αντιγράφει στην αρχή και μετά γράφει από μνήμης τις 4 εποχές και τα κατάλληλα ρούχα που φοράμε.</p> <p>►Περιγράφει γραπτά με απλό τρόπο τι περιέχει ένα κατάστημα πώλησης ρούχων (π.χ. ράφια, διαφορετικά είδη ρούχων: παντελόνια-φούστες-μπλούζες-ζακέτες- μπουφάν , πάγκους, δοκιμαστήρια, πωλητές, ταμειακές μηχανές κ.α.)</p>
--	--	---

	<p>ζ) να γράφει και να ανακοινώνει στο δάσκαλο και τους συμμαθητές του μικρό λεκτικό σύνολο με περιεχόμενο που τον ενδιαφέρει</p> <p>ζ) να περιγράφει γραπτά, ρούχα από την ντουλάπα των γονιών τους και ποια του αρέσουν.</p>	<p>► Βάζει σε σειρά ιστορίες με εικόνες που αφορούν τη ραφή ενός ρούχου και γράφει για κάθε εικόνα μια απλή πρόταση που περιγράφει τι βλέπει στην εικόνα.</p> <p>► Μπορεί να γράψει ένα κατάλογο από τα ρούχα που έχει η ντουλάπα των γονιών του.</p>
Μαθηματικά	<p>Να μάθει να μετράει από το 1 έως το 3.</p> <p>Να μάθει τα γεωμετρικά σχήματα (κύκλος, τετράγωνο, τρίγωνο, παραλληλόγραμμο). Να μάθει να συγκρίνει ένα μικρότερο από ένα μεγαλύτερο μέγεθος ρούχου. Να μάθει τι νούμερο μπλούζας φοράει ή τι νούμερο παπούτσια.</p> <p>Να μάθει να κάνει συγκρίσεις ανάμεσα σε ένα αδύνατο και ένα παχύσαρκο άτομο ή ανάμεσα σ' ένα ψηλό και έναν κοντό.</p> <p>Να μάθει τη σχετική αξία των ρούχων που θέλει να αγοράσει.</p> <p>Αν είναι δυνατόν να μάθει ν' αναγνωρίζει, να ονομάζει και να κατανοεί την αξία των 10,20, 50 €.</p>	<p>► Να ξέρει ότι αγοράζουμε δύο παπούτσια, δύο γάντια, ένα καπέλο. Να μάθει να μετράει πόσα φανελάκια έχει μέσα στο συρτάρι του.</p> <p>► Να διακρίνει τα διάφορα γεωμετρικά σχήματα που βλέπει σε διάφορα υφάσματα.</p> <p>► Να του δίνονται πρωτοβουλίες στην αγορά ρούχων για να μάθει το νούμερο που πρέπει να ζητάει.</p> <p>► Να υπολογίζει το νούμερο που θα φορέσουν τα αντίστοιχα άτομα (χοντρός-λεπτός, ψηλός-κοντός)</p> <p>► Ο εκπαιδευτικός παρακινεί τα παιδιά να κόψουν από περιοδικά διάφορα ρούχα και να βάλουν δίπλα τις τιμές που νομίζουν ότι κάνουν.</p> <p>► Να μάθει αν είναι δυνατόν τι ρούχα μπορεί ν' αγοράσει με 20 €, με 50 €, με 100 € κ.λ.π.</p>
Κοινωνικές δεξιότητες	<p>Να μάθει να ψωνίζει τα ρούχα του σε εμπορικό κατάστημα.</p>	<p>► Αρχικά μέσα στην τάξη διοργανώνονται γωνιές με εμπορικά καταστήματα και δίνονται ευκαιρίες στα παιδιά μέσα από παίξιμο ρόλων να μιμηθούν έναν πελάτη και έναν πωλητή καταστήματος.</p>

Κοινωνικές δεξιότητες (συνέχεια)		<p>Στη συνέχεια προγραμματίζονται σε συνεργασία με τους γονείς του κάθε μαθητή αγορές ρούχων σε κάποιο κατάστημα, όπου έχει την ευκαιρία να συμπεριφερθεί κατάλληλα, να ζητήσει αυτό που θέλει, να το διαλέξει και τέλος να πάει στο ταμείο για να πληρώσει.</p>
Αυτοεξυπηρέτηση	<p>Να μάθει να διαλέγει μόνος του τα ρούχα που θα φορέσει, ανάλογα με την εποχή και ανάλογα με την κατάσταση (γυμναστήριο, γάμος, σχολείο)</p> <p>Να μάθει να πλένει στο χέρι ένα ρούχο.</p> <p>Να μάθει να σιδερώνει μια πετσέτα.</p> <p>Να μάθει να γυαλίζει τα παπούτσια του.</p>	<p>► Στο σχολικό πρόγραμμα δίνονται ευκαιρίες εκμάθησης αντίστοιχων δραστηριοτήτων. Γίνεται για παράδειγμα μια αναπαράσταση γάμου και καλούνται τα παιδιά να επιλέξουν τα ρούχα που θα φορέσουν στην εκκλησία, όπου είναι καλεσμένα.</p>
Προεπαγγελματικές δεξιότητες	<p>Να μάθει τι χρειαζόμαστε για να φτιάξουμε ρούχα (ύφασμα, κλωστές, βελόνες, μηχανές, καρφίτσες, μεζούρα, ψαλίδι, πατρόν)</p> <p>Να μάθει κάποια επαγγέλματα που έχουν σχέση με τα ρούχα (μοδίστρα, γαζώτρια, πωλήτρια, μοντέλο)</p> <p>Να μάθει νέα επαγγέλματα όπου οι εργαζόμενοι πρέπει να φοράνε ειδικές στολές (πυροσβέστες, αστυνομικοί, φαναρτζήδες, μάγειροι κ.λ.π.)</p>	<p>► Να φτιάξει ένα κολλάζ πάνω σε ένα μεγάλο χαρτόνι που θα το κόψει με περίγραμμα ενός σπιτιού και εκεί πάνω θα κολλήσει εικόνες κομμένες από περιοδικά.</p> <p>► Ο εκπαιδευτικός να εξοικειώσει τα παιδιά με διάφορους επαγγελματικούς ρόλους οργανώνοντας μέσα στην τάξη γωνιές αναπαράστασης από διάφορα εργασιακά περιβάλλοντα, ώστε να μνηθούν τα παιδιά στις απαιτήσεις των αντίστοιχων επαγγελμάτων που αναπαριστώνται και τα κατάλληλα ρούχα που φοράνε οι εργαζόμενοι εκεί.</p>
Επαγγελματικές δεξιότητες	<p>Να μάθει να κόβει με ψαλίδι ύφασμα.</p> <p>Να μάθει να τρυπώνει</p> <p>Να μάθει να ράβει ένα κουμπί.</p> <p>Να μάθει να τυπώνει με στάμπες ή στένσιλ διάφορα μοτίβα πάνω σε ύφασμα.</p>	<p>► Να κατασκευάσει μαζί με το δάσκαλο ένα πάτσγουορκ από διαφορετικά υφάσματα. Για το σκοπό αυτό θα χρειαστεί να κόψει με το ψαλίδι κομματάκια ύφασμα και να ράψει τα κομμάτια μεταξύ τους, ώστε να φτιάξουν ένα ριχτάρι που θα σκεπάζουν μια κούτα με παιχνίδια .</p> <p>► Φτιάχνουμε στάμπες με φελιζόλ και τυπώνουμε ένα τραπεζομάντιλο για το τραπέζι</p>

4.2. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΜΕΣΑ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ

Ένα θέμα που προσφέρεται στα παιδιά για εξερεύνηση (μάθηση) είναι τα μέσα μεταφοράς στον άμεσο κόσμο τους. Αυτά μπορεί να είναι το περπάτημα, το ποδήλατο, το αυτοκίνητο, το λεωφορείο, το τρόλεϊ, το μετρό, η μοτοσικλέτα, το καράβι, το αεροπλάνο κ.λ.π.

4.2.1. Μεθοδολογία- Πορεία Προγράμματος

Ο ειδικός Παιδαγωγός χωρίζει τα παιδιά της τάξης σε ομάδες εργασίας και τα ενθαρρύνει να δουλέψουν ομαδικά ανάλογα με το θέμα της ομάδας τους. Οι ομάδες που σχηματίζονται είναι μία για το κάθε μέσο μεταφοράς(το ποδήλατο, το αυτοκίνητο, το λεωφορείο, το τρόλεϊ, το μετρό, η μοτοσικλέτα, το καράβι, το αεροπλάνο). Κάθε ομάδα με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού αναλαμβάνει να βρει υλικό για το μέσο που εκπροσωπεί. Οι δραστηριότητες που μπορούν να επιλεγούν είναι ποικίλες: ζωγραφική, πηλός, χαρτοκοπτική-χαρτοκολλητική, κατασκευές, θεατρικό παιχνίδι, βιωματικές (επίσκεψη της τάξης σε βασικούς συγκοινωνιακούς κόμβους γύρω από το σχολείο) κ.α. Οι δεξιότητες που μπορούν να δουλευτούν είναι εξίσου πολυάριθμες: επικοινωνίας, λογικομαθηματικές, κοινωνικές, κυκλοφοριακής αγωγής, προεπαγγελματικές κ.α.

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
Γλώσσα	Να αναγνωρίζει και να ονομάζει αντικείμενα.	► Το κάθε παιδί από κάθε ομάδα διαλέγει με τη βοήθεια καρτέλων, που έχει παρουσιάσει ο εκπαιδευτικός, το μέσο μεταφοράς που το αντιπροσωπεύει.
Μαθηματικά	Να αριθμεί αντικείμενα ή να τα ταξινομεί	► Από το παράθυρο της τάξης που βλέπει στον δρόμο ο μαθητής ασκείται στο να μετρήσει τα λεωφορεία ή τα μηχανάκια που περνούν από το δρόμο. Να ταξινομεί τα διάφορα μεταφορικά μέσα για τη θάλασσα, αέρα, στεριά.
Κοινωνικές δεξιότητες	Να συμπεριφέρεται σωστά στα μέσα μαζικής μεταφοράς.	► Ο εκπαιδευτικός διοργανώνει μια επίσκεψη της τάξης του στον πλησιέστερο σταθμό του μετρό και βάζει τον κάθε μαθητή να ακυρώσει το εισιτήριό του στα αυτόματα μηχανήματα.

Αυτοεξυπηρέτηση	Να μάθει να πηγαίνει μόνο του στην κοντινότερη στάση λεωφορείου από το σχολείο του.	► Ο εκπαιδευτικός εφαρμόζει κυκλοφοριακή αγωγή με τους μαθητές του: ασκούνται στο να περνούν από τις διαβάσεις με ασφάλεια, αφού ανάψει το πράσινο φανάρι.
Προεπαγγελματικές δεξιότητες	Να χειρίζεται σωστά το ψαλίδι	► Η κάθε ομάδα, ανάλογα με το μέσο μεταφοράς που εκπροσωπεί, κόβει εικόνες μέσα από περιοδικά ή διαφημιστικά έντυπα
Επαγγελματικές δεξιότητες	Να μάθει τα διάφορα επαγγέλματα	► Για κάθε μέσο μεταφοράς γίνεται αναφορά στο επάγγελμα που χρειάζεται είτε υποδυόμενοι ρόλους, είτε με ζωγραφική, καθώς και στις απαιτήσεις του κάθε επαγγέλματος (π.χ. να ξέρει να οδηγεί, να βλέπει καλά)

4.3. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΑΣ

Το εποπτικό υλικό που θα χρειαστούμε για αυτή τη διαθεματική ενότητα απαιτεί τη διαμόρφωση ολόκληρης της τάξης σε αληθινό σπίτι. Αυτό θα το πετύχουμε χωρίζοντας την τάξη σε διαφορετικές γωνιές που θα τις διαμορφώσουμε σε δωμάτια σπιτιού και εκεί θα γίνονται οι διάφορες δραστηριότητες και εκπαιδευτικές ασκήσεις. Χρησιμοποιώντας λοιπόν κομμάτια από φελιζόλ θα φτιάξουμε ένα ψυγείο, μία κουζίνα, μία βρύση, μία ντουλάπα, μία πιατοθήκη κ.λ.π. Στη συνέχεια θα τα κολλήσουμε στον τοίχο και θα διαμορφώσουμε το δωμάτιο της κουζίνας, όπου θα βάλλουμε και ένα τραπέζι με καρέκλες όπου μπορούν να στρώνουνε σερβίτσια τα παιδιά και να τρώνε. Προσθέτουμε και κάποια ράφια στους τοίχους και τοποθετούμε διάφορα κουτιά με τρόφιμα από το σούπερ-μάρκετ. Ανάλογα διαμορφώνουμε και τα υπόλοιπα δωμάτια (μπάνιο, σαλόνι, κρεβατοκάμαρα).

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
Γλώσσα	<p>Να μάθει να ονομάζει κάποια ομάδα αντικειμένων</p> <p>Να μάθει να γράφει κάποιες λέξεις</p>	<p>► Ασκεείται το παιδί στην ονομασία των διαφόρων συσκευών της κουζίνας ή των διαφόρων τροφίμων ή των διαφόρων κουζινικών.</p> <p>► Εκπαιδεύεται στη γραφή μιας λίστας με ψώνια για το σούπερ-μάρκετ.</p>
Μαθηματικά	<p>Να μάθει να μετράει από το 1 έως το 3.</p> <p>Να μάθει τα γεωμετρικά σχήματα (κύκλος, τετράγωνο, τρίγωνο, παραλληλόγραμμο).</p>	<p>► Σε δραστηριότητα ζαχαροπλαστικής (π.χ. συνταγή χαλβά σιμιγδαλένιου) μαθαίνει να μετράει 1 ποτήρι λάδι, 2 ποτήρια ζάχαρη, 3 ποτήρια σιμιγδάλι.</p> <p>► Πάνω σε φελιζόλ που έχει το σχήμα ενός σπιτιού, φτιάχνουμε διάφορα χρωματιστά ενσφηνώματα (να μπαίνουν και να βγαίνουν όταν π.χ. του ζητάμε να βγάλει ό,τι τετράγωνο βλέπει μέσα στο σπίτι) με γεωμετρικά σχήματα που υπάρχουν μέσα στο σπίτι (π.χ. τετράγωνα χαλιά, στρογγυλά τραπεζάκια, παραλληλόγραμμοι πίνακες ζωγραφικής, τρίγωνη καμινάδα τζακιού κ.α.</p>
Κοινωνικές δεξιότητες	Να μάθει να ψωνίζει σε σούπερ μάρκετ.	► Σε σούπερ μάρκετ θα εκπαιδευτεί πώς να φέρεται, πού να αναζητεί τα πράγματα που θέλει ν' αγοράσει, πώς να περιμένει τη σειρά του στο ταμείο κ.λ.π.
Αυτοεξυπηρέτηση	Να μάθει να κυκλοφορεί μόνο του στη γειτονιά.	► Θα γίνουν επανειλημμένες επισκέψεις στο γειτονικό σούπερ μάρκετ, κάνοντας μάθημα κυκλοφοριακής αγωγής.
Προεπαγγελματικές δεξιότητες	Να μάθει να χρησιμοποιεί σωστά το ψαλίδι.	► Να φτιάξει ένα κολλάζ πάνω σε ένα μεγάλο χαρτόνι που θα το κόψει με περίγραμμα ενός σπιτιού και εκεί πάνω θα κολλήσει εικόνες κομμένες από περιοδικά.
Επαγγελματικές δεξιότητες	<p>Να μάθει να χειρίζεται το πριόνι.</p> <p>Να μάθει να τυπώνει πάνω σε χαρτί ή σε ύφασμα.</p>	<p>► Να κατασκευάσει μαζί με τον εκπαιδευτικό ένα ξύλινο παζλ: πάνω σε ένα κόντρα πλακέ θα κολλήσει την εικόνα ενός σπιτιού. Μετά θα κόψει με το πριόνι το περίγραμμα του σπιτιού.</p> <p>► Φτιάχνουμε στάμπες με φελιζόλ και τυπώνουμε ένα τραπεζομάντιλο για το τραπέζι.</p>

5. ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ

Οι μεθοδολογικές προσεγγίσεις αναφέρονται στις διδακτικές ενέργειες και προσδιορίζουν τον τρόπο με τον οποίο είναι σκόπιμο να διδαχτεί ένα αντικείμενο, ώστε να υλοποιηθούν οι στόχοι που έχουν τεθεί, με απώτερο σκοπό την κατά το δυνατόν ολόπλευρη ανάπτυξη του μαθητή μέσα στα πλαίσια της σχολικής μονάδας.

Η διαθεματική προσέγγιση υποστηρίζεται από μεθόδους ενεργητικής προσέγγισης της γνώσης, οι οποίες εφαρμόζονται κατά τη διδασκαλία του αντικειμένου. Σε ό,τι αφορά τα άτομα με βαριά νοητική καθυστέρηση θα πρέπει να δίνεται στον ειδικό Παιδαγωγό η δυνατότητα να διαμορφώνει το πρόγραμμά του με βάση τις εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών και να εξατομικεύει τους διδακτικούς στόχους.

Η μάθηση μέσω της συμμετοχής συντελεί στην προώθηση της νοητικής ανάπτυξης και όχι μόνο στην απλή συσσώρευση πληροφοριών αλλά και στην απόκτηση νέων νοητικών δεξιοτήτων που θα εξασφαλίσουν στο μαθητή τη δυνατότητα αντιμετώπισης προβλημάτων, διαμόρφωσης θετικών στάσεων και συμπεριφορών. Η διδασκαλία θα πρέπει να είναι μια διαδικασία ευχάριστη για τον μαθητή και για αυτόν το λόγο πρέπει να γίνεται σε ένα πλαίσιο αποδοχής, ενθάρρυνσης, επιλογής, πειραματισμού και παρότρυνσης.

Η διδακτέα ύλη θα πρέπει να εναρμονίζεται με τη μέθοδο και τα μέσα διδασκαλίας. Το «τι» (γνωστικό αντικείμενο) και το «πώς» (μέθοδος και μέσα) δε διαχωρίζονται στη διδακτική πράξη. Ο μαθητής πρέπει «να μάθει πώς να μαθαίνει» και ακόμη να «μαθαίνει πράττοντας» μέσω της βιωματικής και συμμετοχικής μάθησης. Για αυτό το λόγο είναι απαραίτητη η χρήση εποπτικού υλικού, όπως: χάρτες, εικόνες, ταινίες, σχήματα κ.α.

Προτεινόμενες στρατηγικές διδασκαλίας που μπορεί να χρησιμοποιηθούν κατά περίπτωση ατομικά ή σε συνδυασμό μεταξύ τους, είναι οι ακόλουθες:

1. Διαδικασία ενεργητικής μάθησης μέσω της διερεύνησης και της ανακάλυψης. Η μαθησιακή αυτή διαδικασία ή μέθοδος ενεργητικής συμμετοχής έχει ως στόχο τη δραστηριοποίηση του μαθητή και απαιτεί πρακτικές που δημιουργούν τις κατάλληλες μαθησιακές συνθήκες. Τέτοιες πρακτικές είναι οι ασκήσεις μετρήσεων, ταξινόμησης, παρατήρησης, διερεύνησης, σύγκρισης, καταιγισμού ιδεών (brainstorming), παιχνίδια ρόλων, συζήτηση και επίλυση προβλημάτων σε μικρές ομάδες, ατομικές και ομαδικές εργασίες, θεατρικό παιχνίδι, συνεντεύξεις, δημιουργική έκφραση με ζωγραφική, κολλάζ, φωτογραφίες κ.α.
2. Επισκέψεις στο περιβάλλον (φυσικό και ανθρωπογενές). Η επαφή με το περιβάλλον διασφαλίζει άμεση πληροφόρηση και μπορεί να λειτουργήσει και προς την κατεύθυνση του επαγγελματικού προσανατολισμού.
3. Η βοήθεια του ηλεκτρονικού υπολογιστή είναι πολύ χρήσιμη για το μαθητή προκειμένου να κατανοήσει κάποιες έννοιες και να ενισχυθεί (προφορική επιβράβευση μέσω της εικόνας) κατά τη διαδικασία της μάθησης. Επίσης η χρήση της πληροφορικής από το δάσκαλο μέσω προγραμμάτων κατάλληλου λογισμικού (προσομοιώσεις, εκπαιδευτικά παιχνίδια, αλληλεπιδραστικά πολυμέσα) ή μέσω λογισμικού γενικής χρήσης (ζωγραφική, επεξεργασία κειμένου κ.λ.π.).
4. Η χρήση κατάλληλων δυναμικών προσομοιώσεων προκειμένου να αντιληφθεί το παιδί κάποιες διαδικασίες, συμπεριφορές και στάσεις.
5. Η μέθοδος της ομαδικής εργασίας προετοιμάζει το μαθητή για την κοινωνική και επαγγελματική του προσαρμογή.
6. Η εξατομικευμένη διδασκαλία
7. Η χρήση της ανάλυσης έργου (task analysis) σε απλά βήματα εκμάθησης με διαβάθμιση δυσκολίας, μέσω εμπειρικών παραδειγμάτων μάθησης.

8. Η ανάπτυξη δεξιοτήτων επικοινωνίας μέσω της ολλανδικής μεθόδου Goldstein. Η μέθοδος αυτή θέτει επικοινωνιακούς στόχους, του τύπου: πώς ξεκινάω μια συζήτηση, πώς συμμετέχω σε μια συζήτηση, πώς προσαρμόζω τη συμπεριφορά μου ανάλογα με τις απαιτήσεις της συζήτησης και των συνομιλητών μου, πώς παίρνω μέρος σε μια επαγγελματική συνέντευξη ή πώς δίνω πληροφορίες για τον εαυτό μου. Η ακολουθούμενη διδακτική μεθοδολογία εδώ είναι η συζήτηση, το παιχνίδι ρόλων με θετικά και αρνητικά πρότυπα συμπεριφορών, η χρήση video και στο τέλος ο σχολιασμός.

Για να μπορέσει να εφαρμόσει ο ειδικός Παιδαγωγός τις προαναφερόμενες μεθοδολογικές προτάσεις εκπαιδευτικής παρέμβασης, θα πρέπει αρχικά να έχει προβεί σε εκπαιδευτική διάγνωση για τον κάθε μαθητή ξεχωριστά. Τούτο θα είναι εφικτό, αν έχει ξεκαθαρίσει το αξιολογικό σύστημα που θα χρησιμοποιήσει προκειμένου να διαγνώσει τις εκπαιδευτικές και κοινωνικές ανάγκες του μαθητή με βαριά νοητική καθυστέρηση.

6. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση αφορά το μαθητή και τη διδασκαλία. Η αξιολόγηση του μαθητή με βαριά νοητική καθυστέρηση ακολουθεί τα ίδια κριτήρια και αρχές με αυτήν που προβλέπεται για όλους τους μαθητές και συμβάλλει στη βελτίωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Η αξιολόγηση διενεργείται σε τρία επίπεδα:

- Μία αρχική, διαγνωστική όπου δίνεται έμφαση στην ολόπλευρη εκτίμηση του προφίλ του μαθητή και δεν εστιάζεται το αξιολογικό αποτέλεσμα στις αδυναμίες και ελλείψεις του.
- Μία διαμορφωτική, κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας με στόχο τη συνεχή πληροφόρηση του εκπαιδευτικού αλλά και του μαθητή για την πορεία της μάθησης. Ανάλογα με τα αποτελέσματά της ο ειδικός Παιδαγωγός είναι σε θέση να σχεδιάσει τις κατάλληλες παρεμβάσεις για τη βελτίωση της διαδικασίας μάθησης και την επίτευξη των μαθησιακών στόχων.
- Τελική αξιολόγηση κατά την οποία γίνεται συστηματική αποτίμηση του γνωστικού επιπέδου κάθε μαθητή και το οποίο συγκρίνεται με το αρχικό μαθησιακό του επίπεδο και σε σχέση με τους αρχικούς στόχους. Πρόκειται εντέλει για μια αθροιστική διαδικασία η οποία δίνει έμφαση στην αξιολόγηση του μαθητή και του αποτελέσματος της διδασκαλίας. Ελέγχει δηλαδή τη σχέση στόχου και αποτελέσματος.

Υπάρχουν όμως και άλλοι εναλλακτικοί τρόποι αξιολόγησης, οι οποίοι δεν ελέγχουν τη γνώση στο επίπεδο του αποτελέσματος αλλά το βαθμό χρησιμοποίησης και εφαρμογής όσων έχει μάθει ο μαθητής. Τέτοιου είδους αξιολογήσεις είναι οι συνθετικές δημιουργικές εργασίες, ο φάκελος υλικού, η αυτοαξιολόγηση και η αξιολόγηση από τους άλλους μαθητές.

7. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΥΛΙΚΟΥ (ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ)

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Το διδακτικό υλικό που χρησιμοποιείται στο Δημοτικό Σχολείο είναι ανάλογο με αυτό που χρησιμοποιείται και στο Νηπιαγωγείο και οφείλει να ακολουθεί τις ίδιες προδιαγραφές. Δηλαδή πρέπει να μην είναι διαφορετικό από αυτό που γνωρίζει και

χρησιμοποιεί το παιδί στην καθημερινή του ζωή και να προσαρμόζεται στις δυνατότητες του παιδιού ανάλογα φυσικά με το στόχο που τίθεται κάθε φορά. Θέτοντας ως βάση την οικείωση με το περιβάλλον χρησιμοποιείται οποιαδήποτε μορφή και είδος υλικού που θα ενισχύσει το παιδί με βαριά νοητική καθυστέρηση στην ικανοποίηση των βασικών του αναγκών.

ΒΙΒΛΙΑ/ ΤΕΤΡΑΔΙΑ/ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

- Βιβλιοτετράδιο μαθητή
- Βιβλίο εκπαιδευτικού
- Τετράδιο επικοινωνίας με τους γονείς
- Βιβλία με ήχους ή με υλικό αφής
- Κατάλληλο λογισμικό Η/Υ
- Ρούχα και υλικά ένδυσης
- Συλλογή από φωτογραφίες (ζώων, αντικειμένων κ. λπ.)
- Παιχνίδια λεπτής κινητικότητας
- Τουβλάκια

ΦΥΣΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

- Νερό
- Άμμος (διάφορα είδη)
- Ξύλο
- Όσπρια (φακές, φασόλια, ρεβίθια)
- Φρούτα εποχής
- Ξηροί καρποί
- Φύλλα/ φυλλώματα
- Στάρι
- Πηλός

ΑΛΛΟ ΒΑΣΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

- Μαλλί (κορδόνια, σχοινιά κ.λ.π.)
- Ύφασμα (δέρμα, πανιά, κ.λ.π.)
- Χαρτί (εφημερίδας, τάπητας κ.λ.π.)
- Χαρτόνια (από κουτιά, από ρολά κ.λ.π.)
- Κρέμες/ Μπογιές προσώπου
- Σαπούνι/ Σαμπουάν/ Αφρόλουτρο
- Βούρτσες (οδοντόβουρτσα, βούρτσα για παπούτσια/ για ρούχα κ.λ.π.)
- Σφουγγάρια (διάφορα είδη)
- Θήκες (κατσαρόλα, κανάτα, μπουκάλια, ποτήρια κ.λ.π.)

ΨΥΧΟΚΙΝΗΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

- Μπάλες/ Μπίλιες (από διαφορετικό υλικό και διαφορετικό μέγεθος)
- Στεφάνια
- Κορύνες
- Κώνοι
- Σακουλάκια (γεμάτα με άμμο ή ρύζι κ.λ.π.)
- Σχοινιά

- Μαντήλια (μικρά και μεγάλα, από διαφορετικό υλικό)
- Στρώματα/ Παπλώματα (νερού, αέρα, κ.λ.π.)
- Πάγκοι
- Ταμπουρίνο
- Κούνια (διάφορα είδη)
- Καθρέφτης
- Πλάκες
- Κυλιόμενες σανίδες
- Ξυλοπόδαρα
- Γιγαντότουβλα
- Πατούσες/ παλάμες

ΜΟΥΣΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

- Μουσικά ρυθμικά όργανα του Orff (ντέφι, ταμπουρίνο, ξυλάκια, μαράκες, κουδουνάκια κ.λ.π.)
- Κασέτες/ Κασετόφωνο
- CD
- Μουσική γωνιά

ΕΡΓΑΛΕΙΑ

- Ψαλίδια
- Πινέλα
- Κηρομπογιές/ Ξυλομπογιές/ Μαρκαδόρους/ Δαχτυλομπογιές
- Κόλλες
- Παιδικό φτυάρι/ τσουγκράνα/ κουβά/ σφυρί
- Φακοί/ λάμπες

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

Αγαλιώτης, Ι. (2000). *Μαθησιακές Δυσκολίες στα Μαθηματικά*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Bach, H. (hrsg.) (1979). *Handbuch der Sonderpädagogik. Pädagogik der Schwerstbehinderten*, Band 12. Berlin: Carl Marhold Verlagsbuchhandlung.

Bericht der 9. Studientagung der Bundesvereinigung Lebenshilfe für geistig Behinderte e. V., (1978), Band 3. Marburg/ Lahn: Schriftreihe Lebenshilfe „ Hilfen für schwer geistig Behinderte Eingliederung statt Isolation“.

Breitinger, M. & Fischer, D. (1981). *Neues Lernen mit Geistigbehinderten, Intensivbehinderte lernen leben*, Würzburg

Browder, D. & Snell, M. (1993). Functional Academics. In M. Snell (Eds.), *Instruction of students with severe disabilities*. New York: MacMillan.

Brown U. (1996). *Unterstützte Kommunikation*, Düsseldorf

Burack, J. & Hodapp, R. & Zigler, E. (1998). *Handbook of Mental Retardation and Development*. Cambridge, Mass.: Cambridge University Press.

California State Department of Education. (1998): “*Institute Proceedings productive program planning-job activities*”. Northridge, Calif.: Joyce Media.

California State Dept. of Mental Health. (1993). “*Talk with me: Communication with the multi-handicapped child*”. Northridge, Calif.: Joyce Media.

Dittmann, W. (1982). *Zum Problem der pädagogischen Förderung schwerstbehinderter Kinder und Jugendlicher*. Heidelberg

Fornefeld, B. (1995). *Das schwerstbehinderte Kind und seine Erziehung*. Heidelberg

Fornefeld, B. (1995). „*Elementare Beziehung*“ und *Selbstverwirklichung geistig Schwerstbehinderter in sozialer Integration*. Aachen

Frank, A. & Wacker, D. (1986). Analysis of a visual prompting procedure on acquisition and generalization of coin skills by mentally retarded children. *American Journal of Mental Deficiency*, 91, 472-486.

Fristoe M. & Lloyd L. (1978). A Survey of the Use of Non-Speech Systems with the severely communication impaired. *Mental Retardatio*, 16, 99-103

Fröhlich A. (1977). *Wahrnehmungsstörungen und Wahrnehmungstraining bei Körperbehinderten*. Rheinstetten

Gable, R. & Warren, S. (Eds). (1993). *Advances in Mental Retardation and Developmental Disabilities: Strategies for Teaching Students with Mild to Severe Mental Retardation*. Boston: Kingsley Pub.

Hahn M. (1981). *Behinderung als soziale Abhängigkeit. Zur Situation schwerbehinderter Menschen*. München

Haupt,U. & Fröhlich, A. D. (1982). *Entwicklungsförderung schwerstbehinderter Kinder*. Mainz

Institution of Elwyn in Philadelphia of U.S.A. (1989). "Guide for community" Philadelphia

Καρτασίδου, Λ. (2004). *Μουσική εκπαίδευση στην ειδική Παιδαγωγική*. Αθήνα: Τυπωθήτω

Lovitt, T. (1995). *Tactics for Teaching*. Columbus OH: Merrill.

Muehl, H. (1979). *Handlungsbezogener Unterricht mit Geistigbehinderten*. Bonn-Bad Godesberg

Orville, J. & Lavelly, C. (1996). «Καθοδήγηση στη διαμόρφωση προγραμμάτων εκπαίδευσης για παιδιά με βαριά νοητική υστέρηση». Μετάφραση από το Ίδρυμα Θεοτόκος.

Πολυχρονοπούλου, ΣΤ (1997). *Νοητική Υστέρηση*. Αθήνα

Πολυχρονοπούλου-Ζαχαρογεώργα, ΣΤ (1995). *Παιδιά και έφηβοι με ειδικές ανάγκες και δυνατότητες*. Αθήνα

Prevocational Programme Package. (1989): *Daily Living Skills*. Vocational & Rehabilitation Research Institute. Calgary, Alberta, Canada.

Richtlinien für die Förderung schwerstbehinderter Schüler in Sonderschulen und Hinweise für den Unterricht.t (KMK NRW 5/1985)

Rosenthal-Malek, A. (1998). Assessment for Instruction for Students with Developmental Disabilities. In Hilton, A. & Ringlaben, R. (Eds) *Best and Promising Practices in Developmental Disabilities*. Austrin, TX: Pro-Ed.

Rothmaeyr A. (1989). *Schwerstmehrfachbehinderte Kinder im Integrativen Kindergarten*. Bonn: Schriftreihe: Lernziel Integraion, Heft Nr. 5

Schloss, P. & Kobza, S. & Alper, S. (1997). The use of peer tutoring for the acquisition of functional math skills among students with moderate retardation. *Education and Treatment*, 20, 189-208.

Σούλης, Σ. (2000). *Διδάσκοντας βήμα με βήμα στο σχολείο και στο σπίτι. Διδακτικές στρατηγικές εκπαίδευσης παιδιών με μέτρια ή βαριά νοητική υστέρηση*. Αθήνα: Τυπωθήτω.

Σούλης, Σ. (1997). *Τα παιδιά με βαριά νοητική καθυστέρηση και ο κόσμος τους. Άτομα με πολλαπλές αναπηρίες*. Αθήνα: Gutenberg.

Speck, O. (1990). *Menschen mit geistiger Behinderung und ihre Erziehung*. München, Basel: Reinhardt

Special School Merrifield's. (1990). *Curriculum for profoundly mentally handicapped children*

Stith, L. & Fishbein, H. (1996). Basic money-counting skills of children with mental retardation. *Research in Mental Retardation*, 17, 185-201.

Stockport College of Technology. (1990): *Running assessments for students with special needs*.

“Structuring a curriculum for profoundly mentally handicapped children”. Printed by Ad sprint of Glasgow LTD

Stuffer, G. u. a. (1980). *Leben lernen in der Schule, Materialien für den Unterricht mit Geistigbehinderten*, München

Tarrow, B. & Lundsteen, W., S. (1991). *Activities and resources for guiding young children's learning*. New York: McGraw-Hill Book Company.

Williams, N. (1989). *Child Development*. New York: Heinemann.

Χρηστάκης. Κ. (2002). *Διδακτική προσέγγιση παιδιών και νέων με μέτριες και σοβαρές δυσκολίες μάθησης*. Αθήνα: Ατραπός

Young, K. & West, R. (1994). Program Development, Evaluation and Data-Based Decision Making. In E. Cipani, & F. Spooner, (Eds). *Curricular and Instructional Approaches for Persons with Severe Disabilities*. Boston: Allyn & Bacon.

ΥΠ.Ε.Π.Θ.-Π.Ι. (2002): *Δραστηριότητες Μαθησιακής Ετοιμότητας, βιβλίο για το δάσκαλο*, Αθήνα, ΟΕΔΒ

ΥΠ.Ε.Π.Θ.-Π.Ι. (2002): *Δραστηριότητες Μαθησιακής Ετοιμότητας, βιβλιοτετράδιο μαθητή*, Αθήνα, ΟΕΔΒ

ΥΠ.Ε.Π.Θ.-Π.Ι. (2002): *Δ.Ε.Π.Π.Σ.-Α.Π.Σ. Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης*, Αθήνα, ΟΕΔΒ

ΥΠ.Ε.Π.Θ.-Π.Ι. (1996): *Πλαίσιο Αναλυτικού Προγράμματος Ειδικής Αγωγής (Π.Δ. 301, ΦΕΚ 208/29.8.1996, τ. Α')*

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Στη συνέχεια παρουσιάζεται Πρόγραμμα σχεδιασμού και ανάπτυξης δραστηριοτήτων προσαρμοσμένης Φυσικής Αγωγής για παιδιά με νοητική καθυστέρηση. Τα στοιχεία που ακολουθούν αποτελούν τμήμα (έχουν γίνει μικρές τροποποιήσεις) από τη σχετική ανάλυση του γνωστικού αντικείμενου “Φυσική Αγωγή” που έγινε από την επιστημονική ομάδα των Κουτσούκη Δ. (Καθηγήτριας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών), Ασωνίτου Κ., Καρζή Θ. (Πανεπιστήμιο Αθηνών) και έχουν ???????????.

Με δεδομένο ότι οι προτάσεις που κατατίθενται αναφέρονται στο πεδίο “παιδιά με νοητική καθυστέρηση”, ένα πεδίο που διακρίνεται για την ανομοιομορφία του, ο εκπαιδευτικός καλείται να επιλέξει και να αξιοποιήσει εκείνες τις προτάσεις που ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες ανάγκες των μαθητών με τους οποίους συνεργάζεται.

ΠΡΟΣΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΝΟΗΤΙΚΗ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗ

Ασωνίτου Κ., Καρζή Θ.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΠΡΟΣΑΡΜΟΣΜΕΝΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

1. Σκοπός της διδασκαλίας του γνωστικού αντικείμενου της Προσαρμοσμένης Φυσικής Αγωγής (ΠΦΑ)

Ο σκοπός της Προσαρμοσμένης Φυσικής Αγωγής (ΠΦΑ) είναι ίδιος με αυτόν της Φυσικής Αγωγής (ΦΑ) στην υποχρεωτική εκπαίδευση και συμβάλλει κατά προτεραιότητα στη σωματική ανάπτυξη των μαθητών. Παράλληλα βοηθάει στην ψυχική και πνευματική τους καλλιέργεια, καθώς και στην αρμονική ένταξή τους στην κοινωνία (Μουντάκης, 1992; Arnheim, Auxter & Crowe, 1973).

Προτεραιότητα έχει η ανάπτυξη των κινητικών δεξιοτήτων των μαθητών και μέσω αυτών η καλλιέργεια των φυσικών τους δεξιοτήτων, καθώς και η ενίσχυση της υγείας τους.

2. Άξονες, Γενικοί στόχοι, Θεμελιώδεις έννοιες της Διαθεματικής προσέγγισης

Επίπεδα	ΑΞΟΝΕΣ ΓΝΩΣΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ	ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ (ΓΝΩΣΕΙΣ, ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ, ΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΞΙΕΣ)	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ
I. Επίπεδο (6-9 ετών χρονολογική ηλικία / 4-6 ετών νοητική ηλικία)	Ψυχοκινητική: Αίσθηση του χώρου και του χρόνου. Οπτικοκινητικός συγχρονισμός και συντονισμός. Θεμελιώδη κινητικά πρότυπα. Σωματογνωσία. Ορθοσωματική αγωγή Αναπνευστική αγωγή Φαντασία και δημιουργικότητα.	Οι μαθητές επιδιώκεται: Να αναπτύξουν τις αντιληπτικές τους ικανότητες: την οπτική αντίληψη, την ακουστική αντίληψη, την αντίληψη μέσω της αφής. Να αναπτύξουν συντονισμό των κινήσεων. Να γνωρίσουν το σώμα τους και τα διάφορα μέλη του. Να αναπτύξουν σωστή στάση του σώματος. Να γνωρίσουν το σώμα τους μέσα από την κίνηση. Να ικανοποιήσουν την ανάγκη τους για κίνηση. Να αναπτύξουν τα θεμελιώδη κινητικά πρότυπα.	Χώρος-Χρόνος Άτομο-Σύνολο Ομοιότητα-Διαφορά Μέρος-Όλο Κίνηση
	Μουσικοκινητική: Τα στοιχεία του ρυθμού, ένταση του ήχου (τραγούδια με ρυθμική και κινητική συνοδεία- ρυθμική αγωγή)	Να γνωρίσουν και να καλλιεργήσουν στοιχεία ρυθμού και κίνησης. Να αναπτύξουν τη μη λεκτική επικοινωνία: εκφραστική κίνηση, δημιουργική κίνηση. Να αναπτύξουν τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους. Να εκφραστούν κινητικά χρησιμοποιώντας το σώμα τους.	Ομοιότητα-Διαφορά Ήχος Μεταβολή
	Παιχνίδια: Ομαδικά, Ατομικά, Παραδοσιακά, Ελεύθερα και Οργανωμένα.	Να γνωρίσουν την έννοια του ατόμου και της ομάδας. Να μάθουν να τηρούν στοιχειώδεις κανόνες. Να αναπτύξουν την ομαδικότητα, τη συνεργασία, την αυτοπειθαρχία, το σεβασμό και την επικοινωνία. Να αναπτύξουν απλές κινητικές δεξιότητες.	Χώρος-Χρόνος Άτομο-Σύνολο Ομοιότητα-Διαφορά Επικοινωνία-Πολιτισμός

I. Επίπεδο	Ελληνικοί Παραδοσιακοί Χοροί: Εξοικείωση με τη μουσική και το ρυθμό Ελληνικών Παραδοσιακών χορών	Να αναπτύξουν αντιληπτικές ικανότητες: την οπτική αντίληψη, την ακουστική αντίληψη, την αντίληψη μέσω της αφής, βασικές ικανότητες συντονισμού. Να εκτιμήσουν τα αισθητικά στοιχεία της κίνησης.	Παράδοση-Πολιτισμός Άτομο-Σύνολο Επικοινωνία-Αλληλεπίδραση (Συνεργασία-Συλλογικότητα)
	Κολύμβηση: Εξοικείωση με το χώρο του κολυμβητηρίου, εξοικείωση με το νερό (παιχνίδια) Μετακίνηση στο νερό (ρηχή πισίνα, βοηθητικά όργανα επίπλευσης).	Να γνωρίσουν το χώρο και τους κανόνες λειτουργίας του κολυμβητηρίου. Να αποκτήσουν θετική εμπειρία στην επαφή τους με το υγρό στοιχείο. Να εξοικειωθούν με την αίσθηση του σώματός τους στο νερό. Να μετακινηθούν στο νερό με διάφορους τρόπους.	Χώρος-Κίνηση Υγρό στοιχείο Ψυχρό-Θερμό

II. Επίπεδο (9-12 ετών χρονολογική ηλικία / 6 ετών νοητική ηλικία)	Ψυχοκινητική: Αίσθηση του χώρου και του χρόνου. Οπτικοκινητικός συγχρονισμός και συντονισμός. Κινητικές δεξιότητες. Φυσικές ικανότητες. Πλευρική κίνηση. Ορθοσωματική αγωγή. Γυμναστική.	Να βελτιώσουν τις αντιληπτικές τους ικανότητες: την οπτική, την ακουστική αντίληψη, την αντίληψη μέσω της αφής, την κιναισθητική, τις ικανότητες συντονισμού. Να βελτιώσουν τα θεμελιώδη κινητικά πρότυπα. Να αναπτύξουν τη λεπτή κίνηση. Να αναπτύξουν απλές κινητικές προσαρμοστικές δεξιότητες. Να αποκτήσουν σωστή στάση σώματος. Να αναπτύξουν κοινωνικές και ψυχικές αρετές όπως: συνεργασία, ομαδικό πνεύμα, αυτοπειθαρχία, θέληση, υπευθυνότητα, υπομονή, επιμονή και θάρρος. Να βελτιώσουν τις φυσικές σωματικές ικανότητες: Ταχύτητα, ευλυγισία, ευκινησία.	Χώρος-Χρόνος Άτομο-Σύνολο Ισορροπία-Ακρίβεια Ομοιότητα-Διαφορά Μεταβολή Εξέλιξη-Ανάπτυξη
---	--	--	---

<p>II. Επίπεδο</p>	<p>Μουσικοκινητική:</p> <p>Τραγούδια και ασκήσεις με τη συνοδεία κρουστών. Διαφορετικού ύφους κινήσεις με σωματικές αντιδράσεις. Ασκήσεις χώρου με ρυθμικά χτυπήματα. Κινησιολογικός αυτοσχεδιασμός.</p>	<p>Να καλλιεργήσουν στοιχεία ρυθμού και κίνησης.</p> <p>Να εκφραστούν με το τραγούδι και την κίνηση. Να διευρύνουν τις κινητικές τους δυνατότητες.</p> <p>Να αναπτύξουν απλές κινητικές προσαρμοστικές δεξιότητες.</p> <p>Να αναπτύξουν τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους. Να κατανοήσουν την αίσθηση του χώρου χρησιμοποιώντας το σώμα τους.</p> <p>Να αυτοσχεδιάσουν κινητικά χρησιμοποιώντας το σώμα τους.</p>	<p>Χώρος-Χρόνος</p> <p>Ομοιότητα-Διαφορά</p> <p>Ήχος</p> <p>Μεταβολή</p> <p>Αλληλεπίδραση</p> <p>Επικοινωνία</p>
	<p>Παιχνίδια:</p> <p>Ομαδικά, ατομικά, παραδοσιακά, ελεύθερα και οργανωμένα</p>	<p>Να μάθουν να τηρούν και να σέβονται τους βασικούς κανονισμούς.</p> <p>Να αναπτύξουν την ομαδικότητα, τη συνεργασία, την αυτοπειθαρχία, το σεβασμό και την επικοινωνία.</p> <p>Να αναγνωρίζουν τη συμμετοχή όλων στο παιχνίδι.</p> <p>Να αναπτύξουν θετική στάση για αρετές όπως τιμιότητα, δικαιοσύνη, σεβασμός αντιπάλων, συνετή αντιμετώπιση της νίκης και της ήττας.</p> <p>Να βελτιώσουν τις φυσικές σωματικές τους ικανότητες: ταχύτητα, ευλυγισία, ευκινησία, δύναμη, αντοχή.</p>	<p>Χώρος-Χρόνος</p> <p>Σύστημα (οργάνωση-ισορροπία)</p> <p>Ομοιότητα-Διαφορά</p> <p>Άτομο-Σύνολο</p> <p>Μεταβολή</p> <p>Αλληλεπίδραση (συνεργασία, συλλογικότητα, εξάρτηση).</p>
	<p>Μύηση την τεχνική αθλοπαιδιών και στίβου:</p> <p><i>Προσαρμοσμένες</i> Αθλοπαιδιές: Ποδόσφαιρο, Καλαθοσφαίριση, Πετοσφαίριση, Χειροσφαίριση</p> <p><i>Προσαρμοσμένος</i> Κλασικός αθλητισμός: Δρόμοι ταχύτητας, άλματα</p>	<p>Να βελτιώσουν τις κινητικές τους δεξιότητες.</p> <p>Να εξοικειωθούν με το χώρο και τα μέσα διεξαγωγής του κάθε αθλήματος.</p> <p>Να γνωρίσουν τα αθλήματα τα οποία θα διδαχθούν στις επόμενες τάξεις (απλοποίηση).</p>	<p>Χώρος-Χρόνος</p> <p>Άτομο-Σύνολο</p> <p>Ομοιότητα-Διαφορά</p> <p>Μεταβολή</p> <p>Αλληλεπίδραση</p> <p>Επικοινωνία</p>

	<p>Ελληνικοί Παραδοσιακοί Χοροί:</p> <p>Ρυθμική κινητική έκφραση του Ελληνικού Παραδοσιακού χορού.</p>	<p>Καλλιέργεια του ρυθμού Ελληνικών παραδοσιακών χορών (συρτός στα τρία, καλαματιανός, τσάμικός).</p> <p>Να αναπτύξουν βασικές κινητικές δεξιότητες του Ελληνικού παραδοσιακού χορού.</p> <p>Να εκτιμήσουν τα αισθητικά στοιχεία της κίνησης.</p>	<p>Παράδοση- Πολιτισμός</p> <p>Άτομο-Σύνολο</p> <p>Επικοινωνία- Αλληλεπίδραση</p>
	<p>Κολύμβηση:</p> <p>Εξοικείωση του σώματος με το νερό. Διάφοροι τρόποι μετακίνησης του σώματος στο νερό.</p>	<p>Να αποκτήσουν με τα διάφορα μέλη του σώματός τους επαφή με το νερό.</p> <p>Να γνωρίσουν την αίσθηση της επίπλευσης με τη βοήθεια ειδικών οργάνων επίπλευσης.</p> <p>Να μάθουν τρόπους μετακίνησης του σώματος στο νερό.</p> <p>Να αποκομίσουν θετικές εμπειρίες μέσα από την επαφή τους με το υγρό στοιχείο (παιχνίδια).</p> <p>Να αποκτήσουν αυτοέλεγχο και πειθαρχία.</p>	<p>Ομοιότητα- Διαφορά</p> <p>Επιφάνεια- Βάθος</p> <p>Κίνηση</p>

<p>III. Επίπεδο</p> <p>(12-14 ετών χρονολογική ηλικία / 8-10 ετών νοητική ηλικία)</p>	<p>Ψυχοκινητική:</p> <p>Οπτικοκινητικός συγχρονισμός και συντονισμός. Κινητικές δεξιότητες. Φυσικές ικανότητες. Πλευρική κίνηση. Ορθοσωματική αγωγή. Γυμναστική.</p>	<p>Να βελτιώσουν τις κιναισθητικές δεξιότητες και τις δεξιότητες συντονισμού.</p> <p>Να βελτιώσουν τα θεμελιώδη κινητικά πρότυπα.</p> <p>Να βελτιώσουν τη λεπτή κίνηση.</p> <p>Να αναπτύξουν σύνθετες κινητικές προσαρμοστικές δεξιότητες.</p> <p>Να βελτιώσουν τη στάση του σώματος.</p> <p>Να αναπτύξουν κοινωνικές και ψυχικές αρετές όπως: συνεργασία, ομαδικό πνεύμα, αυτοπειθαρχία, θέληση, υπευθυνότητα, υπομονή, επιμονή και θάρρος.</p> <p>Να βελτιώσουν τις φυσικές σωματικές ικανότητες: Ταχύτητα, ευλυγισία, ευκινησία, δύναμη, αντοχή.</p> <p>Να αναπτύξουν μη λεκτική επικοινωνία: εκφραστική κίνηση, δημιουργική κίνηση.</p>	<p>Χώρος-Χρόνος</p> <p>Άτομο-Σύνολο</p> <p>Ισορροπία- Ακρίβεια</p> <p>Ομοιότητα- Διαφορά</p> <p>Μεταβολή</p> <p>Εξέλιξη- Ανάπτυξη</p> <p>Εκφραστική- Δημιουργική Κίνηση</p>
---	---	---	---

	<p>Μουσικοκινητική:</p> <p>Ρυθμικά μοτίβα. Κινησιολογικός αυτοσχεδιασμός.</p>	<p>Να καλλιεργήσουν στοιχεία ρυθμού και κίνησης.</p> <p>Να εκφραστούν με το τραγούδι και την κίνηση. Να διευρύνουν τις κινητικές τους δυνατότητες.</p> <p>Να αναπτύξουν απλές-σύνθετες κινητικές προσαρμοστικές δεξιότητες.</p> <p>Να αναπτύξουν τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους.</p> <p>Να κατανοήσουν την αίσθηση του χώρου χρησιμοποιώντας το σώμα τους.</p> <p>Να αναπτύξουν μη λεκτική επικοινωνία: εκφραστική κίνηση, δημιουργική κίνηση.</p> <p>Να αυτοσχεδιάσουν κινητικά χρησιμοποιώντας το σώμα τους.</p>	<p>Χώρος-Χρόνος</p> <p>Ομοιότητα-Διαφορά</p> <p>Ήχος</p> <p>Μεταβολή</p> <p>Αλληλεπίδραση</p> <p>Επικοινωνία</p>
	<p>Προσαρμωσμένες Αθλοπαιδιές:</p> <p>Ποδόσφαιρο, Καλαθοσφαίριση, Πετοσφαίριση, Χειροσφαίριση</p>	<p>Να αναπτύξουν σύνθετες προσαρμοστικές δεξιότητες.</p> <p>Να αναπτύξουν τις φυσικές σωματικές ικανότητες: ταχύτητα, ευλυγισία, ευκινησία, δύναμη, αντοχή.</p> <p>Να αναπτύξουν τη μη λεκτική επικοινωνία: εκφραστική κίνηση, δημιουργική κίνηση.</p> <p>Να γνωρίσουν βασικούς κανονισμούς διάφορων αθλημάτων και αγωνισμάτων.</p> <p>Να αποκτήσουν γνώσεις σχετικά με την Ολυμπιακή και Αθλητική Παράδοση.</p> <p>Να αποκτήσουν βασικές γνώσεις διατροφής, υγιεινής και πρώτων βοηθειών.</p> <p>Να αναπτύξουν θετική στάση για κοινωνικές και ψυχικές αρετές, όπως συνεργασία, ομαδικό πνεύμα, αυτοπειθαρχία, θέληση, υπευθυνότητα, υπομονή, επιμονή και θάρρος.</p>	<p>Άτομο-Σύνολο</p> <p>Σύστημα</p> <p>Οργάνωση (ισορροπία-νόμος)</p> <p>Ομοιότητα-Διαφορά</p> <p>Ισότητα</p> <p>Μεταβολή</p> <p>Αλληλεπίδραση</p> <p>Συνεργασία</p> <p>Συλλογικότητα</p>

<p>III. Επίπεδο</p>	<p>Προσαρμοσμένος Κλασικός αθλητισμός:</p> <p>Αγωνίσματα στίβου (δρόμοι, άλματα, ρίψεις)</p>	<p>Να γνωρίσουν και να κατανοήσουν τις τεχνικές σε βασικά αγωνίσματα.</p> <p>Να καλλιεργήσουν τις φυσικές τους ικανότητες: ταχύτητα, ευλυγισία, ευκινησία, δύναμη, αντοχή.</p> <p>Να αναπτύξουν την αυτοπειθαρχία, την υπομονή, την επιμονή, το θάρρος και τη θέληση.</p> <p>Να κατανοήσουν την έννοια του αγώνα και την αξία της συμμετοχής.</p> <p>Να αναγνωρίσουν και να σέβονται την προσπάθεια του αντιπάλου.</p>	<p>Χώρος-Χρόνος</p> <p>Ομοιότητα-Διαφορά</p> <p>Ισότητα</p> <p>Αλληλεπίδραση</p> <p>Συνεργασία</p> <p>Συλλογικότητα</p>
	<p>Προσαρμοσμένες ασκήσεις Γυμναστικής:</p> <p>Ελεύθερη γυμναστική Ενόργανη γυμναστική Ρυθμική γυμναστική</p>	<p>Να βελτιώσουν την κιναισθητική αντίληψη, την οπτική αντίληψη, την αντίληψη μέσω της αφής, τις ικανότητες συντονισμού.</p> <p>Να αναπτύξουν απλές-σύνθετες κινητικές δεξιότητες.</p> <p>Να αναπτύξουν την αυτοπειθαρχία, την υπομονή, την επιμονή, το θάρρος και τη θέληση.</p>	<p>Χώρος-Χρόνος</p> <p>Σύστημα (δομή, οργάνωση, ισορροπία, συμμετρία)</p> <p>Μεταβολή</p> <p>Επικοινωνία</p>
<p>III. Επίπεδο</p>	<p>Ελληνικοί παραδοσιακοί χοροί:</p> <p>Συρτός στα τρία, γρήγορος χασάπικος, καλαματιανός.</p>	<p>Να αποκτήσουν γνώσεις που σχετίζονται με τους παραδοσιακούς χορούς, τη μουσική και το τραγούδι σε τοπικό και εθνικό επίπεδο.</p> <p>Να καλλιεργήσουν στοιχεία ρυθμού, κίνησης, μουσικής, τραγουδιού.</p> <p>Να κατανοήσουν την αξία της πολιτισμικής μας κληρονομιάς.</p> <p>Να εκτιμήσουν τα αισθητικά στοιχεία της κίνησης.</p>	<p>Παράδοση</p> <p>Πολιτισμός</p> <p>Άτομο-Σύνολο</p> <p>Επικοινωνία</p> <p>Αλληλεπίδραση</p>
	<p>Κολύμβηση:</p> <p>Πρώθηση στο νερό με βοηθητικά όργανα επίπλευσης (ελεύθερο-ύπτιο).</p> <p>Εκκίνηση.</p>	<p>Να αναπτύξουν βασικές κολυμβητικές δεξιότητες (μετακίνηση με σανίδα: πόδια ελεύθερο-ύπτιο).</p> <p>Να μάθουν βουτιές με τα πόδια και με το κεφάλι.</p> <p>Να αναπτύξουν φυσικές ικανότητες: ευκινησία, επιδεξιότητα, ταχύτητα, αντοχή.</p> <p>Να ψυχαγωγηθούν.</p>	<p>Επίπλευση</p> <p>Μεταβολή</p> <p>Κίνηση</p> <p>Βύθιση</p>

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΠΡΟΣΑΡΜΟΣΜΕΝΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

1. Ειδικοί σκοποί

Σωματικός τομέας (Ψυχοκινητικός)

- Ανάπτυξη των αντιληπτικοκινητικών λειτουργιών / ικανοτήτων και η αισθητηριακή ολοκλήρωση (sensory integration): κιναισθητική αντίληψη (η αίσθηση του σώματος στο χώρο), οπτική αντίληψη, ακουστική αντίληψη, αντίληψη μέσω της αφής, ικανότητες συντονισμού, δεξιότητες προσανατολισμού (χώρος, χρόνος, κατεύθυνση).
- Ανάπτυξη κινητικών δεξιοτήτων: η ανάπτυξη και βελτίωση των θεμελιωδών κινητικών προτύπων (βάδισμα, τρέξιμο, ρίψεις, άλματα, λάκτισμα, σύλληψη μπάλας), που θα αποτελέσουν τα συστατικά στοιχεία σύνθετων κινητικών δεξιοτήτων (αθλητικών).
- Καλλιέργεια του ρυθμού.
- Η γνωριμία με την ελληνική κινητική παράδοση. Η καλλιέργεια της ρυθμικής κινητικής έκφρασης και του ελληνικού παραδοσιακού χορού.
- Ανάπτυξη των βασικών φυσικών ικανοτήτων: ταχύτητα, ευλυγισία, ευκινησία και επιδεξιότητα. Η πρόληψη, βελτίωση και διόρθωση μορφολογικών και λειτουργικών παρεκκλίσεων (ορθοπεδικών κ.α.).
- Η προαγωγή της υγείας και ευεξίας: καρδιοαναπνευστική λειτουργία. Η εξασφάλιση της υγείας μέσω της εξάσκησης των υποστηρικτικών μυϊκών μαζών (κορμός, ραχιαίοι, κοιλιακοί), που βοηθούν στην όρθια στάση και λειτουργία των οργάνων και συστημάτων, που βρίσκονται στις σωματικές κοιλότητες (θώρακας, πύελος).

Συναισθηματικός τομέας

α) Κοινωνικοί στόχοι.

- Ανάπτυξη κοινωνικών και ψυχικών αρετών, όπως είναι : η συνεργασία, το ομαδικό πνεύμα, η αυτοπειθαρχία, η θέληση, η υπευθυνότητα, η υπομονή, η επιμονή και το θάρρος.
- Η ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης με τη βελτίωση των φυσικών ικανοτήτων, την εκμάθηση κινητικών δεξιοτήτων και τη συμμετοχή σε *προσαρμοσμένες* αθλητικές δραστηριότητες. Η απόκτηση αυτοπεποίθησης με επίγνωση των ικανοτήτων και των ορίων του σε σύγκριση με τους άλλους και η καλλιέργεια ελεύθερης και δημοκρατικής έκφρασης.
- Η μείωση του άγχους και της έντασης, καθώς ο μαθητής/τρια με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες χρειάζεται να μάθει να χαλαρώνει και να συγκεντρώνεται στους στόχους του.
- Η δημιουργία κινήτρων για την ενεργό και πρόθυμη συμμετοχή του στις κινητικές και αθλητικές δραστηριότητες.
- Η ενίσχυση της αντίληψης του σώματός του (body image) και η ανάπτυξη θετικής αυτοαντίληψης (self concept) μέσα από τη φυσική δραστηριότητα.
- Η ανάπτυξη προσαρμοστικών συμπεριφορών και μηχανισμών, έτσι ώστε ο μαθητής/τρια να αναπληρώσει κινητικά και συναισθηματικά την αναπηρία του.
- Η ανάπτυξη αυτογνωσίας και η αποδοχή της κατάστασης του μαθητή/τριας και των περιορισμών που επιβάλλει η αναπηρία του/της.

β) Ηθικοί στόχοι.

- Ανάπτυξη ηθικών αρετών, όπως είναι : η τιμιότητα, η δικαιοσύνη, η αξιοκρατία, ο σεβασμός αντιπάλων, ο αυτοσεβασμός, η μετριοφροσύνη, η ευγενής άμιλλα και συναγωνισμός, η θετική στάση απέναντι στη νίκη και την ήττα.

Γνωστικός τομέας

α) Γνωστικοί στόχοι.

- Η ικανότητα μεταφοράς των γνωστικών στρατηγικών (cognitive strategies), που αναπτύσσει ο μαθητής/τρια με την εκμάθηση κινητικών δεξιοτήτων σε άλλα γνωστικά αντικείμενα για την επίλυση προβλημάτων (problem solving).
- Η απόκτηση γνωστικών-κινητικών δεξιοτήτων οι οποίες χρησιμεύουν στην αυτοεξυπηρέτηση και την ανεξάρτητη διαβίωση.
- Κατανόηση εννοιών και απόκτηση γνώσεων σχετικών με τη Φυσική Αγωγή και τον αθλητισμό. Η γνώση στοιχείων που σχετίζονται με το χορό, τη μουσική και το τραγούδι σε τοπικό και εθνικό επίπεδο.
- Απόκτηση βασικών γνώσεων υγιεινής και πρώτων βοηθειών.
- Η έκφραση εννοιών, καθώς και συναισθημάτων, με την ανάπτυξη αυθεντικών δημιουργικών, εκφραστικών κινήσεων.
- Ανάπτυξη της φαντασίας και της δημιουργικότητας.
- Συνειδητοποίηση της ανάγκης για: «δια βίου» άσκηση ή άθληση και της ωφέλειας που προκύπτει από αυτήν, καθώς και η απόκτηση αθλητικών συνηθειών για ερασιτεχνική ενασχόληση με τον αθλητισμό (hobbies).
- Η ανάπτυξη της επικοινωνίας μέσα από τη συνεργασία και το συναγωνισμό με τους συνομηλίκους.

β) Αισθητικοί στόχοι.

- Εκτίμηση των αισθητικών στοιχείων των κινήσεων

Οι παραπάνω στόχοι πρέπει να καλλιεργούνται σε όλες τις βαθμίδες του ειδικού σχολείου και στις τάξεις ένταξης του δημοτικού σχολείου. Ωστόσο, η βαρύτητα στην καλλιέργεια κάποιου στόχου διαφέρει ανάλογα με το επίπεδο νοημοσύνης και την ικανότητα προσαρμογής του μαθητή/τριας, που αποτελούν κριτήρια ένταξης του στις βαθμίδες της ειδικής εκπαίδευσης και στις τάξεις ένταξης, σε αντίθεση με τη γενική εκπαίδευση όπου τα κριτήρια επιλογής στις εκπαιδευτικές βαθμίδες είναι η ηλικία και η σχολική επίδοση. Στην ειδική εκπαίδευση αναγνωρίζονται οι ατομικές διαφορές σε μεγαλύτερο βαθμό και βάσει αυτής της αναγνώρισης και αποδοχής επιλέγεται η κατάλληλη βαθμίδα για τον κάθε μαθητή ξεχωριστά.

Μέσα

Τα μέσα για την επίτευξη του σκοπού της Προσαρμοσμένης Φυσικής Αγωγής (ΠΦΑ) στο σχολείο (γενικό, ειδικό, τάξη ένταξης) είναι: α) τα Παιδαγωγικά κινητικά παιχνίδια και οι ελεύθερες κινητικές δραστηριότητες με ή χωρίς μουσική, β) τα αναγνωρισμένα στη χώρα μας αθλήματα και αγωνίσματα για τα οποία υπάρχουν δυνατότητες να διδαχθούν στα σχολεία, γ) οι ελληνικοί παραδοσιακοί λαϊκοί χοροί και δ) η κολύμβηση, όπου υπάρχουν οι δυνατότητες.

Είναι απαραίτητη η εξασφάλιση της κατάλληλης υλικοτεχνικής υποδομής και παραγωγής ειδικού εκπαιδευτικού υλικού (εποπτικά μέσα, αθλητικά όργανα, ειδικός τεχνολογικός εξοπλισμός).

2. Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες, Διαθεματικά σχέδια εργασίας

ΣΤΟΧΟΙ	ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
A. ΨΥΧΟΚΙΝΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ		
A1. Η αίσθηση του χώρου και του χρόνου		
<p><u>Σωματικός Τομέας (Ψυχοκινητικός)</u> Επιδιώκεται οι μαθητές: Να αναπτύξουν αντιληπτικές ικανότητες: οπτική αντίληψη, ακουστική αντίληψη, συντονισμός. Να κινούνται στο χώρο προς όλες τις κατευθύνσεις. Να αναπτύξουν απλές κινητικές δεξιότητες. Να αναπτύξουν τα θεμελιώδη κινητικά πρότυπα.</p>	<p>Χώρος-Χρόνος. Η αίσθηση του χώρου στη διάρκεια της κίνησης. Οργάνωση χώρου. Προσανατολισμός στο χώρο. Κινητικές δεξιότητες.</p>	<p>Παιχνίδι κυνηγητού χωρίς περιορισμό στο χώρο και στο χρόνο. Παιχνίδι κυνηγητού με περιορισμό στο χώρο και το χρόνο. Κινητικά παιχνίδια με τις έννοιες: Σώμα Χώρος Κατευθύνσεις χώρου Πάνω-Κάτω Μακριά-Κοντά Πίσω-Εμπρός Αργά-Γρήγορα</p>
<p><u>Συναισθηματικός τομέας</u> Επιδιώκεται οι μαθητές: Να αναπτύξουν πειθαρχία, συνεργασία. Να χαρούν, να ψυχαγωγηθούν.</p>	<p>Εκτίμηση αποστάσεων.</p>	<p>Θεμελιώδη κινητικά πρότυπα: δεξιότητες μετακίνησης, χειρισμού αντικειμένων (ρίψη-υποδοχή) και ισορροπίας</p>
<p><u>Γνωστικός τομέας</u> Επιδιώκεται οι μαθητές: Να αρχίσουν να αποκτούν αίσθηση του χώρου και του χρόνου. Να γνωρίσουν το σώμα τους και τη θέση του στο χώρο. Να αποκτήσουν κινητικές εμπειρίες. Να εξερευνήσουν το χώρο.</p>		<p>Παιχνίδια χρόνου</p>
A2. Οπτικοκινητικός συγχρονισμός και συντονισμός		
<p><u>Σωματικός τομέας (Ψυχοκινητικός)</u> Επιδιώκεται οι μαθητές: Να αναπτύξουν την ικανότητα των μελών του σώματός τους να συνεργάζονται και να κινούνται αρμονικά.</p>	<p>Η αίσθηση του συγχρονισμού στο σώμα: συγχρονισμός ματιού-χεριού, ματιού-ποδιού.</p>	<p>Παιχνίδια οπτικοακουστικού συγχρονισμού και συντονισμού. Παιχνίδια με μπαλόνια, φασουλοσάκουλα.</p>
<p><u>Συναισθηματικός τομέας</u> Επιδιώκεται οι μαθητές: Να αναπτύξουν κοινωνικές και ψυχικές αρετές όπως: συνεργασία, αυτοέλεγχο, αυτοπειθαρχία.</p>	<p>Η ικανότητα συντονισμού των κινήσεων.</p>	<p>Παιχνίδια με στόχο π.χ. Μπόουλινγκ.</p>
<p><u>Γνωστικός τομέας</u> Επιδιώκεται οι μαθητές: Να μάθουν να εκτελούν βασικές κινήσεις με συγχρονισμό και συντονισμό.</p>		

A3. Ισορροπία στατική – δυναμική		
<u>Σωματικός τομέας (Ψυχοκινητικός)</u> Επιδιώκεται οι μαθητές: Να αναπτύξουν απλές κινητικές δεξιότητες, να ελέγξουν το σώμα τους.	Στατική ισορροπία. Δυναμική ισορροπία.	Παιγνιώδεις δραστηριότητες π.χ.: Ισορροπία στο ένα πόδι, περπάτημα στις μύτες των ποδιών, περπάτημα σε χαμηλή και φαρδιά δοκό. Μιμητικές κινήσεις ζώων, πουλιών (στάση πελαργού). Μιμητικές κινήσεις επαγγελματιών (χορευτής/τρια).
<u>Συναισθηματικός τομέας</u> Επιδιώκεται οι μαθητές: Να αναπτύξουν αυτοεκτίμηση, θετική αυτοαντίληψη και αυτοπεποίθηση.		
<u>Γνωστικός τομέας</u> Επιδιώκεται οι μαθητές: Να ανακαλύψουν ότι το σώμα τους μπορεί να ισορροπήσει μόνο του, σε συνεργασία με συνασκούμενους ή με τη βοήθεια αντικειμένων.		
A4. Σωματογνωσία		
<u>Σωματικός τομέας (Ψυχοκινητικός)</u> Επιδιώκεται οι μαθητές: Να μάθουν να αναγνωρίζουν τα μέλη του σώματός τους, το σχήμα του σώματός τους.	Αναγνώριση του σώματος και των μελών. Έλεγχος του σώματος και των μελών.	Παιχνίδια με τα μέλη του σώματος π.χ.: άγγιγμα της μύτης, του ποδιού, της κοιλιάς κτλ. Σχεδιασμός με κιμωλία του σώματος ή μελών του σώματος στον τοίχο ή στο δάπεδο. Μιμητικές ασκήσεις. Χρησιμοποίηση καθρέφτη ή συνεργασία με συνασκούμενο.
<u>Συναισθηματικός τομέας</u> Επιδιώκεται οι μαθητές: Να καλλιεργήσουν την αυτογνωσία τους και να αποκτήσουν αυτοπεποίθηση και θετική στάση απέναντι στο σώμα τους.		
<u>Γνωστικός τομέας</u> Επιδιώκεται οι μαθητές: Να μάθουν την ονομασία των μελών του σώματός τους και να είναι σε θέση να τα ξεχωρίζουν.		

A5. Ορθοσωματική Αγωγή		
<u>Σωματικός τομέας (Ψυχοκινητικός)</u> Επιδιώκεται οι μαθητές: Να αναπτύξουν σωστή στάση σώματος. Να προληφθούν και να διορθωθούν προβλήματα της σπονδυλικής στήλης.	Η σωστή στάση του σώματος. Η λειτουργία των μελών του σώματος	Ασκήσεις για ενίσχυση των μυών που στηρίζουν τη σπονδυλική στήλη: ραχιαίων, κοιλιακών, οσφυϊκών και θωρακικών μυών. Μυϊκές διατάσεις. Παιχνίδια απόκτησης σωστής στάσης του σώματος, π.χ.: περπάτημα με ισορρόπηση ενός φασουλοσάκουλου στο κεφάλι. Χρήση καθρέφτη για διόρθωση της στάσης του σώματος.
<u>Συναισθηματικός τομέας</u> Επιδιώκεται οι μαθητές: Να αναπτύξουν αυτοεκτίμηση, θετική αυτοαντίληψη και αυτοπεποίθηση.		
<u>Γνωστικός τομέας</u> Επιδιώκεται οι μαθητές: Να μάθουν τη σωστή στάση των μελών του σώματος. Να κατανοήσουν της σημασία της σωστής στάσης του σώματος σε όλες τις δραστηριότητες της ζωής.		
A6. Αναπνευστική Αγωγή		
<u>Σωματικός τομέας (Ψυχοκινητικός)</u> Επιδιώκεται οι μαθητές: Να αναπτύξουν τις αναπνευστικές ικανότητες του οργανισμού.	Η σημασία της αναπνοής σε ηρεμία. Η αναπνοή ως μέσο χαλάρωσης.	Ασκήσεις εισπνοής-εκπνοής. Παιχνίδια για ανάπτυξη των αναπνευστικών ικανοτήτων, π.χ.: φύσημα μπαλονιού.
<u>Συναισθηματικός τομέας</u> <u>Επιδιώκεται οι μαθητές:</u> <u>Να αναπτύξουν αυτοέλεγχο και πειθαρχία.</u>	<u>Η αναπνοή στην άσκηση.</u>	
<u>Γνωστικός τομέας</u> <u>Κατανόηση της σημασίας της αναπνοής.</u>	Αναπνοή-Εισπνοή-Εκπνοή.	
A7. Φαντασία και Δημιουργικότητα		
<u>Σωματικός τομέας (Ψυχοκινητικός)</u> Επιδιώκεται οι μαθητές: Να αναπτύξουν δραστηριότητες της προτίμησής τους.	Η σημασία της ελεύθερης έκφρασης. Η χαρά της δημιουργίας.	Επινόηση μιας απλής δραστηριότητας από κάθε παιδί. Παιχνίδια μίμησης σε μικρές ομάδες παιδιών, π.χ.: «κάνε ό,τι κάνω».
<u>Συναισθηματικός τομέας</u> Επιδιώκεται οι μαθητές: <u>Να χαρούν, να χαλαρώσουν και να δημιουργήσουν.</u> Να καλλιεργήσουν αρετές όπως: αυτονομία, συνεργασία, υπευθυνότητα και πρωτοβουλία.		Προσαρμογές παιχνιδιών ανάλογα με τις προτιμήσεις των παιδιών.
<u>Γνωστικός τομέας</u> Επιδιώκεται οι μαθητές: <u>Να αναπτύξουν δημιουργικότητα και φαντασία.</u>		

Β. ΜΟΥΣΙΚΟΚΙΝΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ		
Β1. Στοιχεία του ρυθμού		
<u>Σωματικός τομέας (Ψυχοκινητικός)</u> Επιδιώκεται οι μαθητές: Να αναπτύξουν μουσικοκινητικές δυνατότητες. Να καλλιεργήσουν στοιχεία ρυθμού στην κίνηση.	Μικρά τραγούδια με ρυθμική συνοδεία. Ήχος και κίνηση. Λόγος και κίνηση.	Μικρά τραγούδια με ρυθμική ποικιλία. Παλαμάκια με ρυθμό. Τραγούδι και κίνηση στο χώρο.
<u>Συναισθηματικός τομέας</u> Επιδιώκεται οι μαθητές: <u>Να αναπτύξουν μη λεκτική επικοινωνία: εκφραστική κίνηση, δημιουργική κίνηση.</u> Να χαρούν, να ψυχαγωγηθούν.	Μουσικές φράσεις με κινησιολογική πιστότητα. Ένταση ήχου.	
<u>Γνωστικός τομέας</u> Επιδιώκεται οι μαθητές: Να αντιληφθούν την ύπαρξη του ρυθμού.	Τραγούδια με ρυθμική και κινητική συνοδεία.	
Γ. ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΟΜΑΔΙΚΑ, ΑΤΟΜΙΚΑ, ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ, ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΑ		
<u>Σωματικός τομέας (Ψυχοκινητικός)</u> Επιδιώκεται οι μαθητές: Να αναπτύξουν τις αντιληπτικές τους ικανότητες: οπτική αντίληψη, ακουστική αντίληψη, ικανότητα συντονισμού, κιναισθηση.	Παιδί και παιχνίδι. Ατομικά παιχνίδια. Ομαδικά παιχνίδια.	Δρομικά παιχνίδια, π.χ.: σκυταλοδρομίες. Παιχνίδια με την μπάλα, το φασουλοσάκουλο ή μπαλόνια.
<u>Συναισθηματικός τομέας</u> Επιδιώκεται οι μαθητές: <u>Να χαρούν, να διασκεδάσουν, να εκφραστούν, να αναπτύξουν τη φαντασία τους.</u> <u>Να αναπτύξουν κοινωνικές και ψυχικές αρετές όπως: τη συνεργασία, την ομαδικότητα, την προσπάθεια, το θάρρος, την επικοινωνία, την αυτοπειθαρχία, την υπομονή και την επιμονή.</u> Να αναπτύξουν ηθικές αρετές όπως: τιμότητα, δικαιοσύνη, σεβασμός αντιπάλων.	Προσαρμοσμένα παραδοσιακά παιχνίδια ή παιχνίδια άλλων χωρών (απλοποίηση κανόνων). Να αναπτύξουν ηθικές αρετές όπως: τιμότητα, δικαιοσύνη, σεβασμός αντιπάλων.	Παραδοσιακά παιχνίδια: κυνηγητό, τυφλόμυγα, αλεξίπτωτο κτλ (προσαρμογές). Παιχνίδια άλλων χωρών (προσαρμογές).
<u>Γνωστικός τομέας</u> Επιδιώκεται οι μαθητές: <u>Να κατανοήσουν την έννοια του ατόμου και της ομάδας.</u> Να αποκτήσουν ισορροπία συναισθημάτων.		

Δ. ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΧΟΡΟΙ		
<u>Σωματικός τομέας (Ψυχοκινητικός)</u> Επιδιώκεται οι μαθητές: Να γνωρίσουν τα τραγούδια των ελληνικών παραδοσιακών χορών και να κινηθούν στο ρυθμό της μουσικής.	Κίνηση στο ρυθμό των ελληνικών παραδοσιακών χορών. Εξοικείωση με το ρυθμό και τη μουσική των ελληνικών παραδοσιακών χορών.	Περπάτημα σε κύκλο στο ρυθμό της μουσικής. Κίνηση στο χώρο στο ρυθμό της μουσικής.
<u>Συναισθηματικός τομέας</u> Επιδιώκεται οι μαθητές: Να αναπτύξουν επικοινωνία, συνεργασία, πειθαρχία. Να χαρούν, να εκφραστούν δημιουργικά.		
<u>Γνωστικός τομέας</u> Επιδιώκεται οι μαθητές: <u>Να γνωρίσουν τον παραδοσιακό χορό, τη μουσική και το τραγούδι.</u>		
Ε. ΚΟΛΥΜΒΗΣΗ		
<u>Σωματικός τομέας (ψυχοκινητικός)</u> Επιδιώκεται οι μαθητές: Να αναπτύξουν θετική εμπειρία από την επαφή τους με το νερό. Να εξοικειωθούν με το νερό. Να αναπτύξουν βασικές δεξιότητες για τη μετακίνηση τους μέσα στο νερό.	Εξοικείωση με τους χώρους του κολυμβητηρίου. Επαφή των μελών και ολόκληρου του σώματος με το νερό.	Παιχνίδια επαφής των μελών του σώματος με το νερό από την άκρη της πισίνας. Είσοδος στο νερό και παιχνίδια μετακίνησης σε ρηχή πισίνα, π.χ.: περπάτημα από τη μια άκρη στην άλλη. Πόδια ελεύθερο-ύπτιο με κράτημα από την άκρη της πισίνας.
<u>Συναισθηματικός τομέας</u> Επιδιώκεται οι μαθητές: Να αναπτύξουν αυτοπεποίθηση, θάρρος, πειθαρχία και αυτοέλεγχο. Να χαρούν, να διασκεδάσουν.	Κίνηση μέσα στο νερό (ρηχή πισίνα-ειδικά όργανα επίπλευσης).	Παιχνίδια με μπάλα ή μπαλόνι σε ρηχή πισίνα.
<u>Γνωστικός τομέας</u> Επιδιώκεται οι μαθητές: Να γνωρίσουν το υγρό στοιχείο και να αντιληφθούν τις ιδιότητές του. Να γνωρίσουν τους κανόνες υγιεινής σε σχέση με το κολυμβητήριο.		

3. Μεθοδολογικές Προσεγγίσεις

Οι μαθητές με νοητική καθυστέρηση παρουσιάζουν μεγάλη ετερογένεια, ως προς τα χαρακτηριστικά, τις κινητικές δεξιότητες, τις κινητικές δυσκολίες και τις ανάγκες τους από το μάθημα της Προσαρμοσμένης Φυσικής Αγωγής (ΠΦΑ). Για το λόγο αυτό ο Καθηγητής Φυσικής Αγωγής (ΚΦΑ) πρέπει να είναι σε θέση να χρησιμοποιήσει διαφορετικές μεθόδους διδασκαλίας για να καλύψει τις ανάγκες των μαθητών αυτών και να επιτύχει τον εκπαιδευτικό στόχο που έχει θέσει. Κάποιες από αυτές τις μεθόδους που θα μπορούσαν να φανούν χρήσιμες στον ΚΦΑ είναι οι εξής:

- Μερική-ολική μέθοδος ανάλυσης έργου (task analysis). Με τη μέθοδο της ανάλυσης έργου κάθε μαθητής εργάζεται στον ατομικό του ρυθμό. Κάθε δραστηριότητα προσαρμόζεται ανάλογα με τις ικανότητες των μαθητών, έτσι ώστε οι προσπάθειες να είναι επιτυχημένες και να εξασφαλίζεται η ομαδικότητα.
- Ανάλυση έργου με τη χρήση «καρτών δραστηριοτήτων» (task cards). Ο μαθητής καλείται να εκτελέσει μια συγκεκριμένη δραστηριότητα ή μια σειρά

δραστηριοτήτων που μπορούν να παρουσιάζονται με τη μορφή καρτών δραστηριοτήτων.

- Εξατομικευμένο πρόγραμμα διδασκαλίας. Παρέχει τη δυνατότητα να καλυφθούν οι προσωπικές ανάγκες του κάθε μαθητή και επιτρέπει στο μαθητή να δουλέψει με το δικό του ρυθμό.
- Μέθοδος μίμησης (τρόπος μάθησης με τη μορφή της παραδειγματικής διδασκαλίας / χρήση προτύπων επίδειξης και αναπαράστασης).
- Καθοδηγούμενη ανακάλυψη (guided discovery style-έμμεση μέθοδος) διδασκαλίας. Είναι αποτελεσματική σε μαθητές με μέτρια νοητική ικανότητα. Ο ΚΦΑ παρέχει στο μαθητή σειρά από βήματα ή ερωτήσεις που τον καθοδηγούν στην ανακάλυψη της κίνησης.
- Διαδικασία επίλυσης κινητικών προβλημάτων (problem solving style-έμμεση μέθοδος διδασκαλίας). Είναι αποτελεσματική σε μαθητές που μαθαίνουν μέσω της μίμησης και σε άτομα με μικρή κινητική εμπειρία.
- Τεχνικές τροποποίησης της συμπεριφοράς (behavior modification) που ακολουθούν τις αρχές της συμπεριφορικής μεθοδολογίας.
- Οι άμεσες ή δασκαλοκεντρικές μέθοδοι χρησιμοποιούνται σε μαθητές με σοβαρή νοητική καθυστέρηση.
- Μέθοδος του πολύπλευρου ερεθισμού (cross modality-multisensory).

Στην επιλογή της κατάλληλης μεθόδου διδασκαλίας, είναι απαραίτητο να λαμβάνεται υπόψη η παρούσα κατάσταση του μαθητή σε σχέση με:

α) Τα θεμελιώδη κινητικά πρότυπα.

β) Τη φυσική του κατάσταση.

γ) Τις γνωστικές του ικανότητες.

δ) Την κοινωνική συμπεριφορά και τις δεξιότητες αυτοεξυπηρέτησης.

ε) Τη γενικότερη συμπεριφορά του (Eichstaedt & Lavay, 1992).

I. Επίπεδο:

Σε αυτό το επίπεδο, προγραμματίζουμε κινητικές δραστηριότητες που θα βοηθήσουν το παιδί με νοητική καθυστέρηση να γνωρίσει το σώμα του μέσα από την κίνηση, να αναπτύξει τα θεμελιώδη κινητικά πρότυπα, να αναπτύξει τις φυσικές του ικανότητες, να κοινωνικοποιηθεί και να αναπτύξει ψυχικές και πνευματικές αρετές σύμφωνα με τις δυνατότητές του.

Το παιχνίδι παίζει σημαντικό ρόλο στη ζωή του παιδιού σε αυτήν την ηλικία. Είναι σημαντικό να δίνονται οι κατάλληλες ευκαιρίες στο παιδί με νοητική καθυστέρηση για κίνηση και παιχνίδι, τόσο οργανωμένο, όσο και ελεύθερο.

II. Επίπεδο:

Σε αυτό το επίπεδο, προγραμματίζουμε δραστηριότητες για τη βελτίωση και κατάκτηση των θεμελιωδών κινητικών προτύπων, για την ανάπτυξη της λεπτής κίνησης, για την απόκτηση συγχρονισμού και συντονισμού των κινήσεων, καθώς και για τη βελτίωση των φυσικών ικανοτήτων και των ψυχικών και πνευματικών αρετών του μαθητή με νοητική καθυστέρηση. Παράλληλα εισάγουμε το μαθητή σε προσαρμοσμένα αθλήματα και αγωνίσματα.

Το παιχνίδι εξακολουθεί να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη ζωή του παιδιού αυτής της ηλικίας. Είναι το μέσο με το οποίο γνωρίζει τον εαυτό του, μαθαίνει για τους ανθρώπους και τον κόσμο γύρω του, αντιλαμβάνεται τις δυνατότητες και τα όρια του και συμβάλλει στην κοινωνικοποίησή του.

III. Επίπεδο:

Σε αυτό το επίπεδο ο μαθητής με νοητική καθυστέρηση, αφού έχει αφομοιώσει τις πιο απλές κινητικές δεξιότητες και έχει βελτιώσει τις φυσικές του ικανότητες, είναι έτοιμος να διδαχθεί πιο δύσκολες κινητικές δεξιότητες και βασικά στοιχεία τεχνικής διαφόρων προσαρμοσμένων αθλημάτων και αγωνισμάτων.

Είναι πολύ σημαντικό για το μαθητή με νοητική καθυστέρηση μέσα από το μάθημα της ΠΦΑ, να αποκτήσει θετικές συνήθειες για κίνηση και άθληση που θα τον βοηθήσουν να καταπολεμήσει τα προβλήματα υποκινητικότητας (π.χ. παχυσαρκία) που συνδέονται συχνά με τη νοητική καθυστέρηση.

4. Προτεινόμενες πρόσθετες συνθετικές δραστηριότητες και διαθεματικά σχέδια εργασίας

I. Επίπεδο:

Θέμα: Κατευθύνσεις χώρου (Ψυχοκινητική): Παιχνίδια ομαδικά και ατομικά με την τοποθέτηση αντικειμένων πάνω-κάτω, εμπρός-πίσω.

Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: χώρος, ομοιότητα-διαφορά. **Προεκτάσεις** στην αντίληψη των εννοιών αυτών και τη γνωστική ανάπτυξη του μαθητή.

II. Επίπεδο:

Θέμα: Ατομικά-Ομαδικά αθλήματα: Ατομική εργασία: ο μαθητής καλείται να συγκεντρώσει φωτογραφίες ατομικών και ομαδικών αθλημάτων και να αναγνωρίσει κάποια από αυτά (από περιοδικά που του παρέχονται). **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** άτομο-σύνολο, ομοιότητα-διαφορά, χώρος, πολιτισμός. **Προεκτάσεις** στην εισαγωγή στα Ολυμπιακά αθλήματα, Ολυμπιακή παιδεία.

III. Επίπεδο:

Θέμα: Ελληνικοί Παραδοσιακοί χοροί-σχήματα: Ατομική ή ομαδική εργασία: οι μαθητές καλούνται να αναγνωρίσουν από τις εικόνες με ελληνικούς παραδοσιακούς χορούς, το σχήμα του κύκλου και της ευθείας. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** χώρος, ομοιότητα-διαφορά. **Προεκτάσεις** στην αντίληψη των εννοιών αυτών και τη γνωστική ανάπτυξη του μαθητή.

5. Προτεινόμενες προσαρμογές

Τα παιδιά με νοητική καθυστέρηση παρουσιάζουν μεγάλες ατομικές διαφορές, ενώ η ένταξή τους στα επίπεδα εκπαίδευσης γίνεται με βάση το επίπεδο νοημοσύνης και όχι με βάση τη χρονολογική ηλικία και τη σχολική επίδοση. Ανάλογα με τη νοητική ηλικία του μαθητή και το εκπαιδευτικό του επίπεδο στο οποίο αντιστοιχεί, γίνονται και οι απαραίτητες προσαρμογές στο μάθημα της Προσαρμοσμένης Φυσικής Αγωγής (ΠΦΑ).

Σε ένα προσαρμοσμένο πρόγραμμα φυσικής αγωγής, κάθε μαθητής αξιολογείται ως προς τις φυσικές ικανότητες, τις κινητικές του δεξιότητες, το ατομικό ιατρικό και εκπαιδευτικό ιστορικό, με βάση τα οποία σχεδιάζεται ένα εξατομικευμένο πρόγραμμα φυσικής αγωγής. Στο σχεδιασμό του εξατομικευμένου προγράμματος συνεκτιμάται και η ψυχολογική κατάσταση του μαθητή, καθώς και οι στάσεις και αντιλήψεις του απέναντι στην αναπηρία του αλλά και το πρόγραμμα. Έτσι δημιουργούνται προσωπικοί και ομαδικοί στόχοι (ένταξη), που διακρίνονται σε βραχυπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους (ετήσιους) (Κουτσούκη, 1992; Winnick, 1995).

Συγκεκριμένα, ο ΚΦΑ θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη του τα ιδιαίτερα κινητικά χαρακτηριστικά που παρουσιάζει ένας μεγάλος αριθμός των παιδιών με νοητική καθυστέρηση, όπως χαμηλή φυσική κατάσταση, αποκλίσεις από τη σωστή στάση του σώματος, υπερευκαμψία, παχυσαρκία, μικρή μυϊκή δύναμη, προβλήματα νευρομυϊκής συναρμογής, ατελή κινητικά πρότυπα, δυσκολίες στο συντονισμό ματιού-χεριού, ματιού-ποδιού, δυσκολίες ισορροπίας, έλλειψη σωματογνωσίας, χαμηλό επίπεδο προσοχής και μικρή διάρκεια συγκέντρωσης (Κουτσούκη, 2001; Winnick, 1990).

Η διδακτική μεθοδολογία των μικτών (στα πλαίσια της ένταξης στη γενική εκπαίδευση) και προσαρμοσμένων προγραμμάτων φυσικής αγωγής (inclusive and adapted physical programs), παρέχει τη δυνατότητα στους μαθητές με διαφορετικές ικανότητες και μεγάλες ατομικές διαφορές, να ωφεληθούν σημαντικά όχι μόνο ως προς την απόκτηση φυσικών ικανοτήτων και αθλητικών επιδόσεων, αλλά και ως προς την κοινωνική αποδοχή και καταξίωση, την ανάπτυξη κοινωνικών σχέσεων μέσα από τη συμμετοχή σε ομαδικές κινητικές δραστηριότητες και την προσπάθεια επίτευξης κοινών στόχων. Όλες οι δραστηριότητες προσαρμόζονται, έτσι ώστε να αντιμετωπίζονται οι ανάγκες, οι απαιτήσεις και οι προσδοκίες, ενώ παράλληλα παρέχεται εξατομικευμένη διδασκαλία όταν και όπου χρειάζεται (Κουτσούκη, 1992).

Κάποιες πρακτικές προσαρμογές στις δραστηριότητες, τα παιχνίδια και τα αθλήματα στην ΠΦΑ είναι:

1) Οργάνωση του περιβάλλοντος, ώστε να εξυπηρετεί τις προσωπικές ανάγκες των μαθητών με νοητική καθυστέρηση:

- α) Χαμήλωμα στο δίκτυο στο βόλεϊ.
- β) Περιορισμός του χώρου του παιχνιδιού.
- γ) Χρήση κώνων και μικρών σημαίων για τη σηματοδότηση των ορίων.

2) Προσαρμογές στον εξοπλισμό:

- α) Μπάλες σε διάφορα μεγέθη με έντονους χρωματισμούς.
- β) Δοκός ισορροπίας, κοντά στο έδαφος, φαρδιά.
- γ) Χρήση γενικότερα ευδιάκριτου και μεγάλου σε μέγεθος εξοπλισμού.

3) Διαίρεση του χρόνου διεξαγωγής μιας δραστηριότητας:

- α) Συχνά διαλείμματα μεταξύ των περιόδων των δραστηριοτήτων.
- β) Μείωση του χρόνου παιχνιδιού σε κάθε περίοδο.

4) Τεχνικές ανατροφοδότησης και ενθάρρυνσης:

- α) Μικρά κουδουνάκια τοποθετούνται στους στόχους για άμεση ανατροφοδότηση και ενθάρρυνση, όταν έχει επιτευχθεί ο στόχος.
- β) Ενθάρρυνση των παιδιών που λειτουργούν ομαδικά μέσα στο παιχνίδι.

5) Η αλλαγή των θέσεων και των ρόλων σε κάθε παιχνίδι, ώστε να δίνονται στα παιδιά ίσες ευκαιρίες να μάθουν και να εξασκήσουν ποικίλες δεξιότητες.

6) Εξασφάλιση κάποιας μορφής επιτυχίας σε κάθε δραστηριότητα:

- α) Αποφυγή παιχνιδιών αποκλεισμού.
- β) Τονισμός του ατομικού συναγωνισμού και όχι του ομαδικού.

(Eichstaedt & Lavay, 1992).

Τέλος είναι πολύ σημαντικό να τηρούνται αυστηρά και συστηματικά οι κανόνες ασφαλείας στο μάθημα της ΠΦΑ σε όλες τις βαθμίδες, τις μεθόδους και τα μέσα διδασκαλίας.

6. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση στην Προσαρμοσμένη Φυσική Αγωγή (ΠΦΑ) κινείται σε δύο βασικούς άξονες. Ο πρώτος άξονας, αφορά στο εξατομικευμένο πρόγραμμα και την επίτευξη των βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων στόχων που είχαν τεθεί για το συγκεκριμένο μαθητή. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης σε αυτήν την περίπτωση θα καθορίσουν και το σχεδιασμό του επόμενου εξατομικευμένου προγράμματος. Η

τελική αξιολόγηση πρέπει, κυρίως να βασίζεται σε αξιόπιστες διαδικασίες που εξασφαλίζουν αντικειμενική εκτίμηση της κινητικής κατάστασης του μαθητή κατά τη διάρκεια και στο τέλος του ετήσιου προγράμματος ΠΦΑ. Εξίσου σημαντικές είναι επίσης και οι διαπιστώσεις και προσωπικές παρατηρήσεις του καθηγητή φυσικής αγωγής (ΚΦΑ). Τέτοιες παρατηρήσεις αφορούν στην αποτελεσματικότητα των διδακτικών μεθόδων που χρησιμοποίησε για το συγκεκριμένο μαθητή, στις προσαρμογές που επέλεξε για τη διδασκαλία, κ.α.

Ο δεύτερος άξονας αφορά στην αξιολόγηση της προσπάθειας του μαθητή, του ενδιαφέροντος, της συνεργασίας στο μάθημα, της κατανόησης και της αφομοίωσης εννοιών σχετικών με την ΠΦΑ, της δημιουργικότητας των μαθητών και της απόκτησης γνώσεων γύρω από τα αθλητικά θέματα.

Συγκεκριμένα στο:

I. Επίπεδο (6-9 ετών χρονολογική ηλικία / 4-6 ετών νοητική ηλικία)

Σε αυτό το επίπεδο οι μαθητές θα αξιολογούνται με βάση τα παρακάτω:

- Βελτίωση της κινητικής απόδοσης και την επίτευξη των αρχικών στόχων που τέθηκαν στο εξατομικευμένο πρόγραμμα διδασκαλίας, σε σχέση με την τελική επίδοση στο τέλος κάθε βραχυπρόθεσμης περιόδου, καθώς και το τέλος της σχολικής χρονιάς.
- Το ενδιαφέρον που επιδεικνύουν και κυρίως την ενεργή συμμετοχή τους στις κινητικές δραστηριότητες.
- Την προσπάθειά τους να επιτύχουν τους στόχους που έχουν τεθεί (είτε αφορούν στην φυσική κατάσταση, είτε στις κινητικές ικανότητες και δεξιότητες).
- Την ικανότητα να ακολουθούν τις κατευθύνσεις και τις οδηγίες.
- Την πρόθυμη συμμετοχή και συνεργασία τους σε κινητικές δραστηριότητες μικρών ομάδων.
- Την υπευθυνότητα που επιδεικνύουν για δραστηριότητες που τους έχουν ανατεθεί, όπως π.χ. τη μεταφορά διδακτικού υλικού.
- Την κοινωνική τους συμπεριφορά.
- Το βαθμό αφομοίωσης των κινητικών δεξιοτήτων.
- Το επίπεδο βελτίωσης της αδρής και λεπτής κινητικότητας.
- Το επίπεδο βελτίωσης της φυσικής κατάστασης, που συνδέεται με την υγεία (σωματομετρικά χαρακτηριστικά, καρδιοαναπνευστική αντοχή, μυϊκή δύναμη κ.α.)

II. Επίπεδο (9-12 ετών χρονολογική ηλικία / νοητική ηλικία τουλάχιστον 6 ετών)

Σε αυτό το επίπεδο οι μαθητές θα αξιολογούνται με βάση τα παρακάτω:

- Την αφομοίωση του περιεχομένου του μαθήματος και της εκμάθησης των κινητικών δεξιοτήτων.
- Την προσπάθεια και το ενδιαφέρον τους για το μάθημα.
- Τη φυσική τους κατάσταση.
- Το επίπεδο βελτίωσης της αδρής και λεπτής κινητικότητας.
- Την ικανότητα να ακολουθούν κατευθύνσεις-οδηγίες.
- Την πρόθυμη συμμετοχή και συνεργασία τους σε κινητικές δραστηριότητες μικρών ομάδων.
- Την υπευθυνότητα.
- Την κοινωνική συμπεριφορά και την ικανότητα συνεργασίας.

III. Επίπεδο (12-14 ετών χρονολογική ηλικία / 8-10 ετών νοητική ηλικία)

Σε αυτό το επίπεδο οι μαθητές θα αξιολογούνται με βάση τα παρακάτω:

- Την αφομοίωση του περιεχομένου του μαθήματος και της εκμάθησης αθλητικών δεξιοτήτων.

- Την προσπάθεια και το ενδιαφέρον τους για το μάθημα.
- Τη φυσική κατάσταση.
- Τη επίπεδο βελτίωσης των κινητικών δεξιοτήτων: ευκινησία, ισορροπία, κινητικός συντονισμός, κινητικός έλεγχος, χρόνος αντίδρασης, ταχύτητα, άλμα, ρίψη κ.α.
- Το επίπεδο βελτίωσης της αδρής και λεπτής κινητικότητας.
- Την ικανότητα να ακολουθούν κατευθύνσεις και οδηγίες.
- Την πρόθυμη συμμετοχή και συνεργασία σε κινητικές δραστηριότητες μικρών ομάδων.
- Την κοινωνική συμπεριφορά και την ικανότητα συνεργασίας.
- Την τήρηση των κανονισμών του παιχνιδιού ή της κινητικής δραστηριότητας.

Βιβλιογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία:

- Κουτσούκη, Δ. (1992β). Ειδική Φυσική Αγωγή: Πρόγραμμα Παρέμβασης. Εισήγηση, 4^ο Πανελλήνιο Συνέδριο, Υγεία και Ποιότητα Ζωής: Όραμα και επιδίωξη για το παιδί του δημοτικού σχολείου, 16-17 Μαΐου, Κέρκυρα.
- Κουτσούκη, Δ. (2001). Νοητική Καθυστέρηση. *Ειδική Φυσική Αγωγή. Θεωρία και Πρακτική*, (7), 117-132. Αθήνα: Εκδόσεις Συμμετρία.
- Μουντάκης, Κ. (1992). *Η Φυσική Αγωγή στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο*. Θεσσαλονίκη: Salto.
- Παρασκευόπουλος, Ι., Ν. (1980). Αγωγή των εκπαιδευσίμων Ι: Σκοποί και Οργάνωση της. *Νοητική Καθυστέρηση*, (4), 137-144. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

Διεθνής Βιβλιογραφία:

- American Psychiatric Association. (1994). Disorders Usually First Diagnosed in Infancy, Childhood, or Adolescence. *Diagnostic And Statistic Manual of Mental Disorders (4th ed)*, 37-43. Washington, DC: Author.
- Arnheim, D., D., Auxter, D. & Crowe, W., C. (1973). Mental Retardation. *Principles and Methods of Adapted Physical Education*, (12), 250-267. St Louis: The C.V. Mosby Company.
- Eichstaedt, C., B. & Lavay, B., W. (1992). Mainstreaming: Program Considerations. *Physical Activity for Individuals With Mental Retardation. Infancy Through Adulthood*, (6), 173-192. Champaign: Human Kinetics Books.
- Hoddapp, R., M. (1998). Mental Retardation. *Development and Disabilities. Intellectual, Sensory and Motor Impairments*, (3), 35-66. Cambridge: University Press.
- Jansma, P. & French, R. (1994). Mental Retardation. *Special Physical Education. Physical Activity, Sports and Recreation*, (5), 116-144. New Jersey: Prentice-Hall.
- Winnick, J. P. (1990). Mental Retardation. *Adapted Physical Education and Sport*, (11), 153-176. Champaign: Human Kinetics Books.
- Winnick, J. P. (1995). Individualized Education Programs. *Adapted Physical Education and Sport*, (3), 33-59. Champaign: Human Kinetics Books.